

శ్రీ

నూర్జహాన్

NURJAHAN

గ్రంథకర్త

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ. ఆనర్సు

ప్రకాశకులు

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారు

సరస్వతీ గ్రంథమండలి

రాజమహేంద్రవరము

 1927 [వెల 1—0—0

DEDICATED

TO

THE HALLOWED MEMORY

OF

THE LATE LAMENTED

SIR ASHUTOSH MUKHERJEA

THE FATHER

OF

THE GREAT UNIVERSITY OF CALCUTTA

As a Humble Token of Esteem Admiration,

Veneration and Gratitude

FOR THE PATERNAL AFFECTION

He always bestowed upon His Students

BY

His Humble Alumnus

THE AUTHOR.

ఆంకితము

—:x:—

సీ. బాల్యకాలమునందె పల్విద్దెలన్నేర్చి
పండితశ్లాఘంబు బడసితీవు;
స్వాతంత్ర్య మంత్రము ప్రీతితో జపియించి —
తల్లి సేమము నెప్డు తలఁచితీవు;
వెఱవును సుంతైన నెఱుఁగక నెన్నండు
దొరలనుమెదిరించి వరలితీవు;
భూరివిభూతిని పొందియు, సర్వదా
కష్టజీవివె యాచుఁ గ్రాలితీవు;
గీ. అకట! పృథు విశ్వవిద్యాలయంబు కీవు
జ్యోతివై; యట్టె నిర్వాణమైతి వాషు
తోషుమహానీయ! సత్క్రియా ధూర్వహుండ!
అందుకొనుమేను యొసఁగు నీ యంకితంబు.

ఈ నాటకమునందు వచ్చు ముఖ్యపాత్రలు

(పు రు షు లు)

జిహాంగీర్	భారతసామ్రాట్టు.
శర్ఖాన్	సామ్రాట్టు వుమ్రావు.
మహబత్ ఖాన్	చక్రవర్తి సేనాధిపతి.
అయాసా	సామ్రాట్ - కోశాధ్యక్షుఁడు.
అసఫ్	అయాసా కుమారుఁడు.
కర్ణసింహుఁడు	మీవార్ రాణా.
ఖుస్రు	(రీహాతనయుఁడు) జిహాంగీర్ కుమారులు
పరవేజ్	జిహాంగీర్ కుమారులు
ఖురమ్ (షాజహాన్)	జిహాంగీర్ కుమారులు
శర్యార్	జిహాంగీర్ కుమారులు
విజయసింహుఁడు	మీవార్ సేనాధిపతి.

స్త్రీలు

రీవా	భారత చక్రవర్తిని
మిహిరున్నిసా (నూర్జహాన్)	శర్ఖాన్ సతి.
లయిలా	నూర్జహాన్ కూతురు
ఖాదిజ (ముంతాజ్)	అసఫ్ తనయ.

శ్రీరస్తు

శ్రీ పరమాత్మనే నమః

నూర్జహాన్

NURJAHAN

(A Historical Drama)

ప్రథమాంకము

ప్రథమదృశ్యము.

ప్రదేశము— వర్ధమాన నగరమునందలి శేర్ఖాను గృహోద్యానవనము.

శేర్ఖాను సతీసమేతుండై యా యుద్యానవనమందలి యొక చలువ రాతి తిన్నెపైఁ గూర్చుండియుండును. భాద్రపదమాస మగుటచే, ప్రక్కన నున్న దామోదరానది నిండుగా తీవ్రవేగముగాఁ బ్రవహించుచుండును. అస్తమింపనున్న వర్షాకాలసూర్యుని సాంధ్య స్వర్ణ కాంతి యానదీవక్షముపై శయనించియుండును. నదీకూలములు బంగారుపూత బూసినట్లు సంధ్యారాగమునఁ బ్రకాశించుచుండును. శేర్ఖాను దంపతుల యెదుట నిలిచి లయలాఖాదిజాలు పాడుచుందురు.

గీతమాల.

అతులచిరవిమోహన కుసుమితము నగుచు,
మలయమారుతసేవిత నిలయమగుచు,
సుందరగృహోపవన విభాసురమునగుచు,
నిర్ఝరీగాన ఝంకృతోన్మేషమగుచు,

శతవిహంగమ కలనాద చలితమగుచు,
దేవతాధామమై ప్రభా దివ్యమగుచు,
బరగు నల యమరావతీపురము దివిని.

శర్ఖాన్—సౌందర్య తిలకములారా! మీరిక పోయి యాడుకొనుడు.

(బాలికాద్వయము దూరముగ నరుగును.)

నూర్జహాన్—ఆహా! ఈవంగభూమి సౌందర్య మనిర్వాచ్యమై భూతల స్వర్గమగు నాంధ్రసీమను తలపించుచున్నది. శ్యామల తరంగము లీసీమా విస్తీర్ణక్షేత్ర వక్షోభాగమునుండి ప్రవహించుచుఁ జూపఱకు నేత్రపర్వం బొనర్చుచుండెను. అగాధసలిలసంభృతసరిల్లాసము లుద్ధతబాలలవలె వంగజనని యానఁ బాటింపక నిజ వల్లభుఁ జేర వారాశి కభిముఖముగ సాగిపోవుచున్నవి; పరస్పరాలింగిత పుష్పలతా సుగంధసంగీత విభ్రాజిత సుందర ప్రమదోద్యాననికుంజములు నందనవనమును బోలియున్నవి. సీమ యంతయు నొక యపార్థివ సుఖస్వప్నమువలెఁ దోఁచుచున్నది!

శర్ఖాన్—ఇట్టి సుందర సర్గము నిచటి యధివాసుల కీశ్వరుఁ డొసఁగియు, నద్దానిని రక్షించుకొనఁగల శక్తిని వారల కొసఁగ లేదు.

నూర్జహాన్—ప్రియతమా! ఈ సీమావాసు లింత సుఖము సహింపఁ జాలరని దోఁచెడిని. ఇట్టి సుఖం బసహ్యము కాదా!

శర్ఖాన్—ప్రేయసీ! ఈ దేశమాత సౌందర్యమే వారల సమక్షమునఁ గాలస్వరూపమై నిలచెను. వంగజనని నిజసుతులకత్యధికాదరంబు సూపి వారలఁ జదిమివైచెను. ఆదరము కడు నుత్తమమైనదే! వృష్టిధార వడువున నది వసుంధరను శ్యామల మొనరించును; కాని, యత్యధికాదర మతివృష్టివలె నిజకార్య వినాశ మొనరించుకొనును!

ర్జహాన్ — అట్లైన మీ రత్యధికాదరముఁ జూపి, నన్నుఁ జెఱచు చుండిరా!

ఖాన్ — ఏణాక్షీ! నీకు సముచితాదరణము చూప నే నశక్తుఁడ నని దలఁచెద.

నూర్జహాన్ — వల్లభా! యమునానదీజలాప్సరబాలికల పగిది పరస్పర భుజాలింగితులై యెట్లు శైవలినీకూలమున విహరించుచుండిరో విలోకించితిరా?

షేర్‌ఖాన్ — పల్లవాంఘ్రీ! నిక్కముగ నా రచ్చరబాలల చెన్నునఁ దోఁచుచుండిరి.

నూర్జహాన్ — ఆ బాలికల సమీపమునఁ బద్మములు ప్రస్ఫుటితవదనములై నగుచున్నవి. ఫుల్లసరోజంబులపైవలెనె బాలల ప్రఫుల్లవదన వనజంబులపై సూర్యుని శేషస్వర్ణరశ్మి ప్రాకుచుండెను! ఝరీగర్భమందలి వారిజంబు లధికసుందరంబులో, లేక స్రవంతీకూలమందలి మన యీ కమలద్వయం బధిక సౌందర్యోపేతమో తెలుపఁగలరా?

షేర్‌ఖాన్ — నీలవేణీ! మన నీరజంబులే యెక్కుడు సుందరంబులు కావా!

నూర్జహాన్ — ప్రవాహపూరితమైన దామోదరా నదీమతల్లి రెండుగట్ల నొరసుకొని యుద్దామజవమునఁ జనుచుండెను! ఆహా! ఏమి! ఆసరిల్లలామసౌందర్యము!

షేర్‌ఖాన్ — ఇవ్విధంబున సౌఖ్యసామ్రాజ్య మశ్రాంత మేలఁగల భాగ్యమును బరాత్పరుఁడు మనకుఁ బ్రసాదించుఁగాత! (ఇట్లని యతఁడు యామె కరములందు తన హస్తముల నిడును.)

నూర్జహాన్ — (ఉలికిపడి యన్యమనస్కయై) — కాని, యీ దృశసౌఖ్య మనహ్యామని దలఁచెద.

శర్ఖాన్—అసహ్యమేల ! మన మెవరి కేకీడును గావించి యుండలేదు. పరస్పరానురాగంబున సుఖులమై యుంటిమి. ఇట్లుండుటొక య రాధమా !

నూర్జహాన్—నాథా ! 'ఇది యపరాధమా' యని యక్కజపడుచురు రేల ! నిజసుఖపయోధిమగ్నులైన యీ దంపతు లెట్టి యప రాధ మొనరించిరి ! సౌఖ్యానుభవము వారి కిప్పు డేల యసహ్యమై యుండెను ? నిజసుఖంబును వారలు సహింపగలిగినను పరు లద్దానిని సహింపజాలరు. ఎటువంటివారల్సుకం బుండిరను నీర్ష్యలోకులను బలుమారు వెఱ్ఱివారిం గావించి వైచును. దానం జేసి వారల సౌఖ్యమున కంతరాయముఁ గలిగింప యత్న మొనరింతురు.

(వెనుకనుండి నూర్జహాన్ సోదరుఁ డాకస్మికముగఁ బ్రవేశించి మందస్మితముఖుఁడై).

అసఫ్—"కాని నేను మీకు—"

నూర్జహాన్—[చమకితయై]—ఎవరు ? అసఫా యేమి !

శర్ఖాన్—అవు నసఫే ! [ఇట్లని చివాలున లేచి నిలువంబడి వాని కరంబును బట్టుకొనును.]

అసఫ్—ఈర్ష్యచే మీ సౌఖ్యమును హరించుటకు బదులు ప్రమోద మనస్కుండనై మీసుఖంబు నధికం బొనర్ప నరుదెంచితిని. ఒక సువార్తను దెలిపెద.

శర్ఖాన్—ఆ సువార్త యేమి ?

అసఫ్—వేగమ చెప్పఁజాలను—ముందు—

నూర్జహాన్—జనకుని మంగళవార్తయా?

అసఫ్—అవును. జహాంగీరు చక్రవర్తి—

శర్ఖాన్— జహాంగీ రెవరు ?

అసఫ్—ఎవ రేమి ? సలీమ్ ! అక్బరు చక్రవర్తి మరణానంతర మాతఁడు

జహాంగీరు బిరుదము వహించి సింహాసనాసీనుఁ డాయెనను విషయ మెఱుంగరా ?

నూర్జహాన్—ఏమి ! అక్బరుచక్రవర్తి మరణించెనా !

అసఫ్—అక్బరు ప్రభువు మరణించుటే యెఱుగవా!—అబ్బుర మబ్బురము !

శఖ్రాన్—నిజసుఖ నిమగ్నులమై యున్న మాకు తెలియుటకుఁ దగు తరుణము చిక్కలేదు !

అసఫ్—చిక్కంబుగ మీ రెఱుంగరా ?

శఖ్రాన్—ఎఱుఁగము. అది తెలియగవలసిన యవసరమేమి ! బెల్లమమ్ముకొను పల్లెశెట్టి యోడవచ్చు వార్త నెఱుఁగనేల నిచ్చగించును !

అసఫ్—ఎఱుంగవలయు నవసర మేమో మీ కిప్పుడ దెలిపెద.

శఖ్రాన్—మంచి దిపుడిఁక లోనికి పోదము రండు. అంధకారవఘనీభవించుచున్నది. సతీ ! రమ్ము.

నూర్జహాన్—వచ్చుచుంటి నడువుఁడు.

[అసఫ్ శఖ్రానులు గృహాభ్యంతరమున కరుగ నుద్యుక్తులగుదురు.]

అసఫ్—తనయ యేది ?

శఖ్రాన్—అదిగో ! లయిలాతోఁ గలసి యాటలాడుచున్నది.

అసఫ్—అవును. ఏమి వారి యుల్లాసము!—మన మిఁక లోని కరుగుదము రమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

నూర్జహాన్—సలీమ్ సామ్రాట్టాయెనా!—సలీ మానాఁడు—ఆవిషయము మరల జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్న దేల?—ఆ చింత నిఁక నాచిత్తమునఁ జొరనీయను!— చొరనీయను!! అది ప్రథమ యౌవనలీల మాత్రమే ! ఇప్పుడిఁక నాచింతయేల ? సలీముచక్రవర్తియైన నాకేమి ! బెల్ల మమ్ముకొను పల్లెశెట్టి నౌకాగమనవార్త నెఱుఁగ నిచ్చగింపనేల !

శ్ఖ్రాను—(మరలఁ బ్రవేశించి) ప్రేయసీ!—సువా_ర్త! సువా_ర్త!

నూర్జహాన్—ఏమి నాథా?

శ్ఖ్రాన్—జిహాంగీరు చక్రవ_ర్తి న న్నైదు వేల యశ్వసైన్యమునకు నా యకునిం గావించి నూతన పదస్వీకరణముకై యాగ్రా రమ్మని కమ్మ నంపెను.

నూర్జహాన్—వినాశకూపము త్రవ్వట యారంభమాయెనా!

శ్ఖ్రాన్—వినాశమేల? ఇది నా కొక మహత్సన్మానము కాదా?

నూర్జహాన్—ఇపు డాగ్రాకుఁ బోఁ దలఁచుచుంటిరా?

శ్ఖ్రాన్—నిక్కువముగ పోఁ దలచుచుంటిని.

నూర్జహాన్—పోవలదు. పోయిన,—(క్షణకాలము నీరవమై) పోకుఁడు! జాగ్రత్త! పోయిన,—

శ్ఖ్రాన్—సతీ! నీ వి ట్లు త్తేజితవగుచుంటి వేల? ఈపదవిని స్వీకరించుట పరమాహ్లాదకర విషయము కాదా!

నూర్జహాన్—వల్లభా! పోకుఁడు.—మీహృదయేశ్వరి పలుకుల నాలింపుఁడు! ఇపు డప్రమత్తులై యుండు టుచితము!

[ఇట్లని నూర్జహాన్ వేగముగ వెడలిపోవును.]

శ్ఖ్రాన్—ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము! అర్థాంగి యాకస్మికముగ ని ట్లు త్తేజితయైన దేల! అపుడపు డామె విచలిత యగుచుండుట నిక్క మే, కాని, యిట్లు కలవరపడుట నే నిటీవలఁ జూచియుండలేదు!

ద్వి తీ య దృ శ్య ము

ప్రదేశము—ఆగ్రాయందు జిహాంగీరు నంతఃపుర మందిరము—ప్రాతఃకాలము

రేవా మహారాజ్ఞి యప్పుడే స్నానముచేసి, చలువబట్టలఁ గట్టుకొని, తల యార్చుకొనుచు పూజాపాత్రను కరములం దిడుకొని యుండును. జిహాంగీరు ఆమెతో మాట్లాడుచుండును.

రేవా—నిజము దెలుపుఁడు.

జహాంగీరు—సఖి! సత్యమే వచించుచుంటిని. శేర్ఖాన్ మిగుల దక్షుం డైన ధనాఢ్యుఁడగు నయూసాజామాత. మిగుల బల్లిదుఁడని ప్రజలతనిఁ గొనియాడు చుందురు. ఆ విశిష్టవ్యక్తికిఁ దగు పదవి నొసఁగ నాగ్రాకు నాహ్వానించితిని.

రేవా—అతని యర్ధాంగిపై మీ కెట్టి యనురాగము తెలా! నిక్కము దెలుపుఁడు.

జహాంగీర్—నా యంతర్గృహాయం దెట్టి గూఢోద్దేశ్యము లేదు. నీ వూరక బేలవుగాకుము.

రేవా—నాథా! ఆకాంత పరకీయ యగుట నేనిట్లు వగచుచుంటి. ఆమెను పరిణయమూడుట సంభవమే యనితోఁచిన, నేనేమియుఁ బలుక కూరకుండుదాననా. సఫలమనోరథులు కాదలఁచి తా మిత రుల యింటిని గూల్పయత్నించుచుంటిరి. ఒక రమణి సుఖసామ్రా జ్యమును గొల్లగొట్టఁ దలఁచుచుంటిరి. అట్లొనర్చుట ఘోరపాప మున కొడిఁగట్టుకొంటగాదా! అందుకే నేను విచారించుచున్నా ను.—నిజారిష్టమును దలఁచి నే దుఃఖించుచుంట లేదు. వల్లభా! మీ కొఱకే నేను చింతించుచుంటినని విశ్వసింపుఁడు.

జహాంగీర్—సతీ! నా కొఱకే వశాంతము చింతించుచున్నట్లు నన్ను ప్రేమించియున్న,—

రేవా—నాథా!—యింకను యీ ప్రసంగమే గావించుచుంటిరా?

జహాంగీర్—ఏల కావింపను! ఆనాఁడు నేనెట్లు నీప్రణయభిక్ష వేఁడి తినో, నేఁడుకూడ నట్లే నీప్రేమభిక్షనువాంఛించుచుంటిని! ఆ జీవన రహస్యమయ ప్రభాతమం దేను నీహృదయతీర్థోద్దేశమున యాత్ర సలిపి, నిన్ను సమీపింపఁగలిగితిని. కాని ఆపవిత్ర తీర్థాభ్యంతర మందుఁ బ్రవేశించు భాగ్యము నాకలవడలేదు.

రీవా—ప్రభూ! నా మనస్థైర్యము నీవఱకే బలుమారు వ్యక్తీకరించితిని. మన పాణిగ్రహణము రాజనైతిక బంధనము మాత్రమేకదా! అది యొకజాతీయోద్దేశ్య సాధనార్థమై కావింపఁబడిన యుపాయము! హిందూ ముసల్మానుల సమ్మేళనాభిలాషులైన మీ తండ్రిగారు నన్నుఁ దమకోడలిగఁ బరిగ్రహించిరి! ఆ యుద్దేశ్యము మహత్తరమైనదే! దాని పూర్త్యర్థము మన మిరువురము నిజసుఖవిసర్జనము సలుపబాధ్యులమైతిమి.—ప్రభుకర్తవ్య మతికఠోరమైనది. నాథా! తామా కర్తవ్యసాధన మొనరింపఁ జాలకుండిన నీ సామ్రాజ్యమంతయు మేఘప్రాసాదమువలె నభమందు విలీనమైపోవును! మన జీవనమంతయు కష్టభూయిష్ఠమైనది కాని, దుఃఖాబ్ధియందుఁ బడలకై మునిఁగినకతన మన మిరువురము సుఖులమై యుంటిమని తలంపవలయును!

జిహాంగీర్—సతీ! సమానసాధ్యము లందఱికి నొక్క తీరుననుండవు—పోనిమ్ము! గతమునుగురించి చింతించిన నేమి ప్రయోజనము? ఆశలం వేల. మనంచిత్తములకుఁ దట్టినో మెఱుంగజాలము!—అదుగో! మన పెద్దకొడుకీయుడకే వచ్చుచుండెను. తగురీతిని మందలింపవలయును!

[ఖుస్రు ప్రవేశించి జనకున కభివాదన మొనరించును.]

జిహాంగీర్—తనయా! నిన్నేల పిలిచితినో యెఱుంగుదువా?

ఖుస్రు—ఎఱుంగను.

జిహాంగీర్—నీనేరము నా కెఱుకయైనది.

ఖుస్రు—నా నేరమేమి?

జిహాంగీర్—నీతండ్రిగారికి ప్రతిపక్షివై రాజద్రోహ మొనరింప గమకించుటే నీనేరము. ఇప్పుడైన నీవు నీతప్పునొప్పుకొందువా?

ఖుస్రు—జనకా! నాయం దెట్టి దోషమును లేదు.

ం—నీ వెట్లు బొంకినను బొంకుము. కాని కొఱకిచే తలఁ గోకికొనఁ జూచుచుంటివని నమ్ము. నాకు జ్యేష్ఠపుత్రుఁడవౌట నీవు భావిభారత సార్వభౌముఁడవు. నిజదోషంబున సర్వనాశన మొనరించుకొనకుము.

ఖుస్రు—తండ్రీ! నాయందు లేశమైన దోషంబులేదు.

జహాంగీర్—చెడ్డపని చేసినపుడు నీవు నా యగ్రనందనుండవైనను నీతల్లికి ప్రణయప్రతిమవైనను, సర్వజన ప్రియుండవైనను,—సముచిత దండార్హుండ వగుదువు. నీపొందు గారబమును కాని, నీతల్లి గారి కన్నీరుగాని, నీజనకుని వాత్సల్యముకాని నిన్ను కఠినశిక్ష నుండి తప్పింపఁజాలవని నమ్ముము

(ఇట్లని చక్రవర్తి నిష్క్రమించును.)

రాజ్ఞి—(తనయుని భుజముపైఁ జేయివైచి ప్రేమపూర్వకముగ)—తనయా!

ఖుస్రు—ఏమి తల్లీ!

రాజ్ఞి—ఇది నిక్కవమేనా?—మాటలాడవేమి?— దాపక నిజం బంతయు వ్యక్తీకరింపుము.

ఖుస్రు—అమ్మా! నిజంబుగ వ్యక్తీకరించుచుంటిని—ఇది వట్టిమిథ్య.

రాజ్ఞి—వత్సా! మిథ్యకాదు. నీచూపులు, నీభగ్నస్వరము, నీమనస్థైర్యము నీపద్ధతులు, నిజమునంతయుఁ జెప్పక చెప్పుచున్నవి—నీ జననికడ నీకు వెఱపేల? నాయనా! నిక్కము వచింపుము.

ఖుస్రు—(క్షణకాలము స్తబ్ధుడై నతమస్తకుఁడై యుండి)—జననీ! ఇది నిక్కవమే!

రాజ్ఞి—అట్లని ముందే గ్రహింపఁగలిగితిని. తండ్రీ! ఎన్నఁడిట్టికార్య మొనరింపనని వచింపుము.

ఖుస్రు—మాతా! నేనట్లు వచింపఁజాలను. ఈ కార్యసాధన మొన రింతునని నే వారలకడ వాగ్దాన మొనరించితిని!—

సాక్షి.—[illegible] వితేనాస్త్రా [illegible]. దానికి [illegible]ఫరించు
[illegible] [illegible]—.

ఘుసు—[illegible]—[illegible]వంచును.

సాక్షి—[illegible] నేను జననమెత్తితిని. తల్లి మనఃకామ్య పరిణామ వాంఛలు,
— [illegible] [illegible] సర్వతాన లాలనార్థమై ఘటిత
[illegible] [illegible] నేను దివారాత్రములందు నీయంగ
[illegible]. దానికిఁ బ్రతిఫలముగ నేనేమియు
[illegible] నీ కళ్యాణమే నావాంఛకుఁ బ్రత్యుపకృతి
[illegible]. నీ కళ్యాణార్థిని గాన నిట్టి కార్యం
[illegible] బ్రతిమాలుకొనుచుంటిని. తండ్రీ!
[illegible] పాటించుము.

ఘుసు—[illegible]! ఇకఁ నెన్నఁడట్టి పని సలుపను.

సాక్షి—నా చరణముల నంటి శపథ మొనరింపుము.

ఘుసు—తల్లి యాజ్ఞానుసారముగ నామె చరణ సరోజములనంటి)-
జననీ! ఇకఁ నెన్నఁడట్లు [illegible]ంపనని శపథ మొనరించుచుంటిని!

సాక్షి—[illegible]! మంచిది! ఇఁక నీవు వెడలిపోవచ్చును.

(ఘుసు నిష్క్రమించును.)

సాక్షి—మాతృసుఖ మెంతటి యధికమైనది! ఈశ్వరా! ఆత్మజుల శుభం
బు నభిలషించినదే జనని యెట్టి సుఖము ననుభవింపఁగలదు!

తృతీయ దృశ్యము

[The reader may be frankly told that this scene is not at all my addition. What is in colloquial Bengalee I rendered into colloquial Telugu. When I translated this, replacing the Bengalee names by Telugu names—they are the names of villagers—I had my own doubt that the incorporation of a lengthy comic scene in a literary production might not be tolerated by the grave. In spite of myself, I could not delete

the scene since my business is to correctly interpret what the great dramatist, who more than anybody knew the needs of dramatic art, spoke in his sweet language. The actors of the play may — if they so like — omit this scene.]

కొండప్రక్క ప్రదేశము—శీతకాలప్రభాతము—ఆగ్రా పరిసరమున వసించు కొందఱు పల్లివాసులు ప్రసంగించుచుందురు.

మొదటివాడు—ఏమోయ్! పెంటయ్య బావా! నువ్వేమంటావ్

2 వ వాడు—నేనేవా! మాబాగా సెల విచ్చావోయి!

1 వ వాడు—అయితే నువ్వు శక్షానుగోరనిచూచావంటో

2 వ వాడు—చూడకేం,—ఆడిని మొట్ట మొదట నుంచీ గుడును. పైగా, ఆగ్రావచ్చాకా ఆణ్ణి రెండు మూడు చూశాను.

3 వ వాడు—(సగర్వమ్మున)—నాకూ తెలిసికి సాలా జట్టె ఆడి కెంతో ఆపేచ్చ!

1 వ వాడు—ఆ డాగ్రా యెప్పు డొచ్చాడు?

2 వ వాడు—మా పెద్దోడి పెళ్ళినాడే వచ్చాడు! నెలైందేమో? ఏమోయి మామా అవలేదూ?

3 వ వాడు—అయిందోయి! ఎందు కవదేటి!

1 వ వాడు—ఆమణిసి యెల్లా వుంటాడు?

2 వ వాడు—అచ్చంగా పిల్లకొండలా వుంటాడు!

3 వ వాడు—ఓరవెర్రీ! ఆడిశరీరం యెల్లావుంటుందో నువ్వయినా చూడలేదేంటో? ఆడిగుండే వుంటుంది మాసోళుపు పొలంలాగ!

1 వ వాడు—కాకపోతే, ఆడు పెద్దపులితో యెల్లా దెబ్బలాడ కలడనుకున్నారు?

3 వ వాడు—కత్తికటారం పుచ్చుకుండి మాత్రం పెద్దపులితో యెవళ్ళు పోట్లాడగలరు?

4 వ వాడు—నా కా పెద్దపులితో దెబ్బలాడి నెగ్గేడంటే నే నమ్మను.

2 వ వాడు—ఇదేమి కూత!—ఈకూత!

3 వ వాడు—నువ్వు చెప్పిందంతా అబద్ధమేంటి!

1 వ వాడు—అబద్ధ మెందు కైంది?

3 వ వాడు—నాలోపాలు! మామా! నేప్పుకుపోయావ్, ఇది అబద్ధమా—అబద్ధ మెందు కైంది?

4 వ వాడు—ఎందు కైందంటావా నచ్చే, యునకెక్స్ప్లైన్—కాని,—అవును! ఆపిశీకంలో బలం ఉందనుకుందాము, కాని,—

2 వ వాడు—అనుకుంటావేటి?

4 వ వాడు—నరే బలం ఉందని యొప్పుకున్నాను! అనుకుంటాలు గినుకుంటాలు మానేశాను కాని వృత్తనేతులతో నే పెద్దపులితో దెబ్బలాడుంటే, ఆ దెబ్బలాడికోడు యింద్రజిత్తైయుండాలి! లేకపోత్తే, ఆపోటినోడే శరకాన్నైతే ఆ జంతువు పెద్దపిల్లి అయివుండాలి!

1 వ వాడు—ఆపీకూడా యెల్లినారంతా ఆడు పెద్దపులితో నే దెబ్బలాడే డన్నారు!

4 వ వాడు—ఆసెప్పటాలికేంలే! అల్లాఅని అంతాఅంటారు. దున్నపోతు యీనిందంటె దూణ్ణి కట్టెయ్యమనేరకం! సెప్పుడు మాటల్లోనాకేమీ గురిలేదు. కళ్ళతో చూత్తే యేమో అనుకోవచ్చు! మణిసేంటి పెద్దపులితో యిద్ధం సేయటం యేంటి!

3 వ వాడు—ఇద్ధం సేయటం యేంటి' అంటేనే తేలిపోయిందా యేంటి.

4 వ వాడు—అవుకో! దెబ్బలాడేడంటే యెల్లాగో? ఓగుద్దుతో తొండంతా బద్దల్ కొట్టానంటే. నమ్ముతావా? నీవు సెప్పేదానికి తలా తోకా లేకుండా ఉన్నది! ఇట్టం వచ్చినట్లు వాగితే

సరేంటి. పోనీ. సాచ్చెం సూపెట్టకలవా?

వ వాడు—దెబ్బలాటకోరులా గావడుతోనాడు! ఆమాటపుచ్చుకు వొకేవరనగా సాగుతున్నాడు!

4 వ వాడు—నీ వాగుడు బాగావుంది కామోసు! సెప్పుడుమాటలు యెట్టోళ్లు నమ్ముతారు!

మఱొక పల్లెవాసి కొంచెము దూరమందు నెండలోఁగూరుచుని, తోటివారల మాటలు వినుచు, చివాలునలేచి ముందరకరుదెంచి, 4వవాని నుద్దేశించి. నువ్వు నిజం సెప్పేవో!సెమాట్లు యెట్టోళ్లే నమ్ముతారు- కాని తర్చించు నిన్నుపెళితాను, రా!

4 వ వాడు—మంచిది! ఏమి తర్చించుతావో తర్చించు! (యిట్లని సదర్పమున నతఁడు ముందునకరుగును.)

5 వ వాడు—నీ పేరేంటి ?

4 వ వాడు—గెరటయ్యాగోరు!

5 వ వాడు—గెరటయ్యాని యెల్లా తెల్సింది ?

4 వ వాడు—ఆ పేరు మా అయ్యా పెట్టేడు!

5 వ వాడు—మీాయయ్యా పెట్టడం నీవు చూచావూ? యెవుడు పెట్టేడో గేపకం వుందా?

4 వ వాడు—లేదు,—కాని నన్నంతా గెరటయ్యాని పిల్సుత్తారు.

5 వ వాడు—అల్లా అయితే, యిను—నీపేరు గెరటయ్యాకాదు!

1 వ వాడు—కాకపోవటం యేంటో!

3 వ వాడు—మా బాగాపడింది! పోతుకు పోతుకూ పడింది. (నాలుగవవాని నుద్దేశించి) ఓరయ్యో! మేము యేమీా యెఱగని యెట్టి మొకాలమని నీయిద్దంతా సూపిద్దా మనుకొన్నావా?—సరే! సూపు! యెల్లా సూపుతావో సూపు! (బుల్లెంకన్న నుద్దే

శించి) వూరుకుంటావేంటో! యెయ్యి! పెళ్ళెయ్యి!

2 వ వాడు—(5 వ వాని నుద్దేశించి) యెక్కిరిస్తావ్!—యెయ్యి పెళ్ళెయ్యి! ఆణ్ణి తలాంచుకోనేటట్టు చెయ్యి!

5వ వాడు—(గెరటయ్య నుద్దేశించి) నీబాబు పేరేంటో?

4వ వాడు—నల్లెంకన్న.

5వ వాడు—ఇది కూడా నువ్వు యిన్న ముక్కేనా?

4వ వాడు—ఇన్నముక్కెల్లా అయింద?

5వ వాడు—ఇన్నముక్క కాపోతే, నీ అయ్యపేరు నల్లెంకన్నని నీకెల్లా తెల్సింద! యెవళ్లో సెపితే యిన్న మాటేనా?

4వ వాడు—అవును. అదో మోత్తరిన్నమాటనే సెప్పాలి!

5వ వాడు—మంచిది! నీ బాబు పేరు నల్లెంకన్న కాదు.

(మొదటి మువ్వురు వ్యక్తులుత్సాహముతో 'నహవ్వా! నహవ్వా!!' యని గంతులు వైవ దొడంగుదురు.)

2వ వాడు—ఎయ్యి! పెళ్ళెయ్యి! పళ్ళెసి కింద పడేయి. ఎంత పొగరు సూపేడో. గాడిద!

4వ వాడు—సరే, మా బాబు పేరు నల్లెంకన్న కాపోతే యింకేటి!

5వ వాడు—అది నాకేం తెల్సును? ఆడిపేరు చిట్టెయ్యో లేక పొట్టెయ్యో అయి వుంటుంది!

4వ వాడు—(క్రుద్ధస్వరమున) ఏంటీ! నేను గెరటైనైతే మా బాబు సిట్టెయ్యవుతాడా?

5వ వాడు—నువ్వు గెరటయ్యవు కావు!

4వ వాడు—నేను గెరటయ్యను కాకపోతే, యింకెవణ్ణి?

5వ వాడు—పిలకయ్యవు!

4వ వాడు—నిజమే! నేను పిలకయ్యనే! నేను పిలకయ్యనెల్లా అయినానో చూపిత్తాను నిలమడు!—(ఇట్లని అతడు 5వ వాని శిరో

జములు చేబట్టుకొని వానిని చావమోద దొడంగెను.)

5వ వాడు—ఒరే! ఒరే!! నన్ను వదలరా బాబూ! అబ్బా అబ్బా! ఓయి నాయనో? వదలరా వదలరా!—ఏంట్రా చూత్తో ఊరుకుంటారు!—ఓయి బాబో!—

4వ వాడు—ఏలా వుంది. వుంటుచు! ఇప్పుడు సెప్పు నేను గెరటయ్యనో పిలకయ్యనో!—గెరటయ్యనే కాదా!

5వ వాడు—అవునవును! నువ్వు గెరటయ్యావు, నీ బాబు గెరటయ్య, నీతాత గెరటయ్య, నీముత్తాతలందరు గెరటయ్యలే!

4వ వాడు—నా బాబో?

5వ వాడు—గెరటయ్యని చెప్పేను కాదూ?

4వ వాడు—నేను గెరటయ్యనే నా బాబూ గెరటయ్యే! మల్లీ యిదేంటి. నా బాబు నల్లెంకన్నని ఒప్పుకో! లేకపోతే కిందపడేసి నీ మక్కెలు యిరగ మొత్తుత్తా.

5వ వాడు—ఓరి నాయనా వూరుకో! నల్లెంకన్న నీ బాబు అంటె నీకు సంతోసం అయితే, అల్లాగే అనుకో!

4వ వాడు—(వానిని వదలివైచి) గాడిదా! నా బాబును తాత ముత్తాతలును చెటిపేద్దా మనుకున్నావా?

5వ వాడు—ఇపుడు నేను వోడిపోయాను.

1వ వాడు—ఓడిపోడం యేంటి—దెబ్బలు తిన్నావనా.

3వ వాడు—ఎల్లా వోడిపోయినా డేంటి?

2వ వాడు—తర్కంలో నువ్వే గెల్చావు.

5వ వాడు—బాబుల్లారా! ఎవళ్ళకి వొంటో తీటుందో ఆళ్ళే తర్కంలో గెలుత్తారని నేనాళ్ళనుండి యెరుగుదును. అడిగో రహిమాన్ రాజా యిల్లా వస్తూన్నాడు—పరిగెయ్యండి!—పరిగెయ్యండి!! పరిగెయ్యండే హే!!!

1వ వాడు—రహిమాన్ రాజా యెవడు?

4వ వాడు—పరిగేయటం యెందుకు?

2వ వాడు—ఆ వచ్చేవోడేనా యేంటి? ఆడు మనిసేనా?

3వ వాడు—ఆడికి కోతికి రూపంలో పోలికుంది! ఏమంటావోయి బావా?

5వ వాడు—కాని బావ్యగారూ! ఆడు మనుసుల్నే తినేత్తాడుట యిన్నావా నువ్వు?

1వ వాడు—ఏంటి ఏంటి! తినేయడం మనుసుల్నే?—ఓరయ్యో!

5వ వాడు—ఆడు కిస్కింద దేశమునుంచి వచ్చాడు.

4వ వాడు—ఏంటి నిజమే నిజమే. (5వ వాని మీదికి వచ్చును: 5వ వాడు రెండవవాని వెనుక దాగుకొనును)

4వ వాడు—(నవ్వుచు) పర్వా లేదు. రావోయి బావియ్యా (5వ వాని ముందుకు వచ్చును)

5వ వాడు—ఆడు కుంబకర్ణుడి మనవడు.

2వ వాడు—ఓర్ నాయనో!

5వ వాడు—ఆడి మీసాలు కావట్టం లేదూ?

3వ వాడు—అవునురో! ఒరయ్యో! వాడచ్చంగా గజ్జిలిగాడులా ఉన్నాడు.

5వ వాడు—పరుగేయండి! పరుగేయండి!!

తక్కుంగలవా రందరు 'పరుగేయండి!!' అనుచు పలాయన మొనరించిరి. పిదప రెండవదిక్కునుండి రహిమానురాజా ప్రవేశించును.

రహిమాన్ రాజా—(5 వ వాని నుద్దేశించి) ఒహో! కెరామత్! కాపు వేసము బాగుగా ధరించితివి!

కెరామత్—నన్నిక్కడున్నమన్నారు కాదా? కావందుగోరిని కని పెట్టుకున్నాను.

రహిమాన్ రాజా—మంచి పని చేసితివి! నీకు జెప్పిన విషయము మఱువక జ్ఞప్తియం దుంచికొంటివా?

కెరామత్—ఈడు ఋట్టే మరచిపోయే మనిసిగాడని తావందుగారు మెరగరేంటి? కాని బాబయ్యా! మీరు నాతో సెప్పిం దేంటండి?

రహిమాన్ రాజా—అది—వాడిని పట్టుకొనుట!

కెరామత్—వచ్చింది వచ్చింది జ్ఞాపకం వచ్చింది.

రహిమాన్ రాజా—అటులైన రేపు సిద్ధముగ నుండుము. ఉదయమే పాలకీ నెక్కి శర్ఖాన్ రాజసభకు పోవు సమయమందే సుమీ! తెలిసినదా?

కెరామత్—చిత్తం బాబయ్యా!

రహిమాన్ రాజా—ఈలోగా మావటివానికి నేను చెప్పియుంచెదను. కాని అతఁడు శర్ఖాను నెఱుఁగఁడు—అందుచే వానిని గుర్తింపఁ జాలఁడు. వ్యాఘ్రముతోఁ బోరి శర్ఖాన్ యిదారు దినములనుండి మంచము బట్టియుండెను; ఇలువెడలి యివ్వలకు రాలేదు. రేపటి దినమున ప్రభాతకాలమందు రాజసభకు రమ్మని శర్ఖానుకు చక్రవర్తి కబురంపెను. అందుచే నతఁడు తప్పక నా తావునకు వచ్చును. ఆసమయము కనిపెట్టి నేఁ జెప్పిన ట్లాచరింపుము. వాని కాయమందు పులిచేసిన గాయము లింకను మాని యుండలేదు— తెలిసినదా!

కెరామత్—తెల్సింది బాబయ్యా! తెల్సింది!!

రహిమాన్ రాజా—నీవు శర్ఖానును బాగుగా నెఱుంగుదువా?

కెరామత్—అణ్ణి చూత్తూ చూత్తూ ఉండగానే నాగడ్డం నెరిసి పోయింది! అణ్ణి మెరకపోవాలి కర్మం!

రహిమాన్ రాజా—మంచిది! నీ వా యేనుఁగుపైఁ గూరుచుండి

మూవటివానికి శ్ఖ్రానుసు పూప్రము—తెలిసినదా ?

కెరామత్—కావంసుగోసూ! తెల్పింపుండి!

రహిమాన్ రాజా—ఈ విషయ మెవరితో చెప్పకు సుమీ! కొంప మునిఁగిపోవును!

కెరామత్—(జిహ్వాగ్రభాగమును ముఖము నుండి యీవలకు తీసి, దంతములతో దానిని నొక్కి నేత్రములఁ బెద్దఁగాఁజేసి)—అల్లా సెప్పేయటమే. యీడంత యెట్టిమాలోకం అనుకున్నారా యేంటి?

(అని బిగ్గరగ నవ్వును.)

రహిమాన్ రాజా—మెల్లగ వచింపుము! కార్యసాఫల్యము కాగనే నీకు గొప్ప బహుమానము లభించును! నీ విఁకఁ బొమ్ము.

(కెరామత్ నిష్క్రమించును.)

రహిమాన్ రాజా—తన పథమునుండి, శ్ఖ్రానును తొలగించితినని చక్రవర్తి యెఱింగిన నతఁడెంత సంతసించును? "శార్దూలముతోఁ బోరి శ్ఖ్రాను గెలుచుటచే మిగుల నానందించితిని; కాని శ్ఖ్రానే కూలి, శార్దూలమే గెలిచిన నేనంతకంటె నెక్కుడుగ నానందించువాఁడ"నని ఆనాటిరాత్రి సామ్రాట్టు తెలిపినపుడే యతని యుద్దేశ్యము విశద మాయెను—రేపటినాయత్నములు విఫలములు కాకున్న, జిహాంగీ రెంత సంతసించును! ఇంతకు అదృష్టమే కారణము కదా!

చతుర్థదృశ్యము

ఆగ్రాయందు శ్ఖ్రానుగృహము—రాత్రికాలము.

రెండవ యంతస్థు నందలి యాగారమందుఁ గూరుచుండి నూర్జహాను చారుమతి యను చెలికత్తెతోఁ బ్రసంగించుచుండును.

నూర్జహాన్—ఆ నాఁడు సార్వభౌముఁ డనుచరసహితుఁడై వేటనుండి మగుడి వచ్చుచు, మన యింటి ప్రక్కనున్న మార్గమునఁ బోవుటఁ జూచితివి కదా! రాజాను చరులలో ననేకులు 'శబాన్ శ్ఖ్రాన్'

సెబాసు! శర్ఖా'నను జయధ్వనులఁ గావించిరి. కుతూహలముతో నుత్సవమును జూడ నే గవాక్షము దరి కరిగితిని.

చారుమతి—తరువరి?

నూర్జహాన్—గవాక్షపథమునుండి వెలుపలికిఁ జూడఁ గన్నుల పండు వొనర్చు మహోసమారోహ మొకటి కానంబడియె. సార్వభౌముఁ డొక యలంకృత ఘోటకముపై నుపవిష్టుఁడై యుండెను. అతఁ డాకస్మికముగఁ బైకి చూచెను. మా యిరువురి దృక్కు లొక దానినొకటి దారసిల్లెను. సార్వభౌముని ముఖ ముజ్వలమైపోయెను. నానాడు లందుష్ణరక్తస్రోతము ప్రవహింపఁదొడంగెను. రోషలజ్జాక్షోభలు మనంబునఁ బెనఁగొన నేవెనుకకు మరలితిని. తదనంతరమే నా ప్రియుండు క్షతపూరితగాత్రుఁడై యింటి కేతెంచెను. వచ్చి, యట్లుంటి వేల యని నన్ను ప్రశ్నించెను. అతని స్వరము దూషణ భాషణముకంటె సధిక కర్కశమై యుండెను.

చారుమతి—ప్రథమమునుండి చక్రవర్తియందు నీ చిత్తంబు తగు లొకొని యుండ నీవు శర్ఖాను పత్ని వగుటకు సమ్మతించుట యనుచితము గాదా?

నూర్జహాన్—నే నెన్నఁడును చక్రవర్తిని ప్రేమించి యుండలేదు యితిహాసమును నీకు నే నెన్నఁడును దెలిపియుండలేదు. అది కిని తెలియదు. కాని నీకు నేఁడు దానిని దెలిపెదను. ఏలినన యవసరమందున నాకు నీ యుపదేశ మత్యంతావశ్యకంబు.

చారుమతి—మంచి దాయితిహాసమేమో దెలుపుము.

నూర్జహాన్—(ఒకించుక చింతించి)—తెలిపెదను-వినుము. అపుడు కింకను పరిణయము కాలేదు. కాని శర్ఖానునకు నన్నొసఁగి గ్రహణ మాచరింప నా జనకుఁడు నిశ్చయించెను. అపుడు భ చక్రవర్తి యక్బరుసాహా ఒకనాఁటి నిశీథమునఁ జక్రవర్తి

వారము భోజన మొనరించిన పిదప నతిథి యభ్యాగతులందరు తమతమ నిలయములకు మఱలి చనిరి. అంతఃపురమందవుడు సార్వభౌముని పరిజనులు దక్క మతెవ్వరును లేరు. అత్తఱి నేనును మఱికొందఱు కాంతలును గూడి, మోములు వంచుకొని తేనిసమ్ముఖమందు నృత్య మొనరింప సాగితిమి.

చారుమతి—నృత్య మేల సలిపితిరి?

నూర్జహాన్—చక్రవర్తి యాత్మీయుల కాంతలు మేలిముసుగులు దాల్చి యప్పుడప్పుడు పాదుషాయెదుట నృత్యంబు సలుపుటొక వాడుక యని యెఱుంగవా?

చారుమతి—అటులనా!

నూర్జహాన్—నాజనకుఁడు సార్వభౌమున కత్యంతప్రియపాత్రుఁడగుటచే, చక్రవర్తి యాత్మీయులలో నొక్కఁడుగఁ బరిగణింపఁబడుచుండెను. రాత్రులందు నృత్యము సల్పు టనుచితమని యతఁడు కతిపయదినంబులు నన్ను నిలయాభ్యంతరమందె యుంచి తాను చక్రవర్తి కడకరుగుచుండువాఁడు. పిమ్మట "యవకుంఠనవతినై నృత్యం బొనరించిన నెవ్వరును గుఱితింప జాలరనియు దానం జేసి నర్తనక్రియాభిరతయైన సోదరిప్రార్థన నాలించి యిప్పటి యట్లొ మెను మహిళాపరివారంబునఁ గలసి నాట్యక్రీడావినోదముల సలుప నిండ"నియు నాసోదరుఁడగు యసఫ్ జనకుని వేఁడ యతఁ డందున కియకొనెను.

చారుమతి—(ఆతురయై) తరువాత తరువాత?

నూర్జహాన్—గభీరనిశీథమున వివిధ విద్యుద్దీపద్యుతులు కనుల మిరుమిట్లు గొలుపుచుండ మేము నృత్య మొనరింపసాగితిమి. యౌవనం డగు సలీము మానసమత్తుఁడునఁ గూరుచుండి యనిమేష నయనుండై నర్తనంబు విలోకింప దొడంగెను. వాద్యంబుపైఁ

దేలు మానృత్యము తరంగాగ్రములందుఁ దేలియాడు పడవవలె మృదుస్వనమున నూఁగసాగెను. పిమ్మట రాగాలాపన మొనరింపఁ బొడఁగి, మేలిముసుఁగులోనుండియే విలోకించితిమి. ఆయువకుఁడు నానృత్యగానంబులచే ముగ్ధుండై నాపై తన యనురాగవిలోకనముల బ్రసరింపసాగెను. అపుడు నాముఖమును గప్పియున్న మేలిముసుంగు తనంతదానె వసుంధరపైఁబడిపోయెను. అపుడు మా యిరువురి దృష్టులు సమ్మిళితంబులై పోయెను. మిగుల సిగ్గుపడి నేను ముఖావరణమును నేలనుండి దీసికొని ముఖంబున కప్పివైచుకొంటిని. సలీ మపుడు చివాలున లేచి, నాముందున కరుదెంచి యున్మత్తప్రాయుండై నన్నుఁ గదియ గమకించెను. అది గాంచి రాజపరివార మతనిని వెనుకకు మరలించిరి. దాన సభా భంగమాయెను. విజయ గర్వంబున నేను నిజాలయంబు సేరితిని.

చారుమతి—ఇపు డంతయు గ్రహింపఁ గలిగితిని.

నూర్జహాన్—రెండు దినములు గడచిన పిదప, నాజనకుఁడును, నాసోదరుఁడును సదనమున లేని సన్న యెఱిఁగి సలీము మెల్లగ నా శయన మందిరములోని కరుదెంచెను. ఆయువకుని యుద్భ్రాంత ప్రసంగమువలన నాజయము సంపూర్ణమాయెనని గ్రహింపగలిగితిని. నే నేమియుఁ బలుకక నతముఖినై యుంటిని. అత్తఱినా జనయిత్రి నిజావాసమునకు మగుడివచ్చెను. నాజనకుని జాడ నెఱింగి సలీము మెల్ల మెల్లగఁ బ్రాంగణమునుండి యావలికి దాఁటెను. తదనంతరమే యక్బరు పాదుషా శర్ఖానునకు నన్నొసంగి పెండ్లి యొనరించి, నాభర్తను వర్ధమానురాష్ట్ర (Burdwan) శాసన కర్తను గావించి మమ్మా తావున కంపెను.

చారుమతి—తదనంతరమున సలీమును నీవు మఱలఁ గలసికొనలేదా?

నూర్జహాన్—లేదు. తిరుగ నాగ్రా వచ్చిన పిదప నానాఁడు గవాక్ష మార్గమున మాయిరువురి దృక్కులు మాత్రము కలిసికొనెను.

చారుమతి—ఇప్పుడు నీ కింకను వానిపై ననురాగమున్నదా?

నూర్జహాన్—అనురాగము లేదు. కాని యుచ్ఛ్రప్రత్యాశయాహంకారముల వంటి యుద్దామప్రవృత్తి మాత్రము నాహృదయమును వేధించుచుండెను.

చారుమతి—సుందరీ! నీ విందుండక బిహారున వర్ధమానుని పోవు టుత్తమము. లేకున్న నీ కెన్నేని యరిష్టములు వాటిల్లును. నీవు దూరంబుగ నరిగినచో, చిత్తంబు పురాతనమందు మరల విలీనమై యుండును.

నూర్జహాన్—(అర్ధస్వగతమున) కాని శేర్ఖాను నంటి పతి లభించుటరిది. వీర్యౌదార్య పవిత్రచరితంబులందు నతని బోలిన వారీజగంబం దెందుగలరు?—అరుగో! నాజనకునితో వా రిట్లే వచ్చుచున్నారు.

చారుమతి—సోదరీ! ఇఁక నేనరిగెద.

నూర్జహాన్—మంచిది. ఈవిషయ మెవ్వరికినిఁ దెలుపకు సుమీ. ప్రాణసఖివగుట నీకు నాయతీతగాథనంతయుఁ దెల్లంబుగఁ దెలిపి వైచితిని.

చారుమతి—అట్లు తెలుపుదానను గాను—కాని, నెచ్చెలీ! ఆలస్యమాచరింపక నీవు మరల వర్ధమానునకు పొమ్ము.

నూర్జహాన్—రమ్ము! నిన్ను మార్గమ్మువఱకు సాగనంపి వచ్చెదను.

[ఇట్లని ఆయిరువురు నెలంతులు నిష్క్రమింతురు. క్షణకాలానంతరమున బ్రసంగించుచు శేర్ఖాను యయాసా లాయింటఁ బ్రవేశింతురు.]

అయాసా—చేత నాయుధము లేకుండ భయానక భయ నకంబు

తో భండన మొనరింప నీవరిగి నపుడు నే నెంతయో భయపడితిని. నిర్వక్రమ పరాక్రముఁడవగుట, నీవాఘాతుక మృగంబును జంపివచ్చితివి. కాని నేఁడు మరల నతఁడు నిన్ను మదపుటేనుఁగు కాళ్ళమట్టింపఁ దలఁచెను. ఈయత్నంబులవలన, చక్రవర్తి నీయసువులఁ గొనఁగను నాతురుండై యున్నట్లు తెల్లమగుచున్నది. కాని న్యాయవిచారదక్షుండనను గర్వంబుననే చక్రవర్తి ప్రకాశముగ నిన్ను జయింపఁ దొడఁగక యిట్టి గుప్తోపాయంబుల నవలంబించుచున్నాఁడు. నీవు గాన, నామత్తేభమును దృంచి వచ్చితివి! మరొక్కఁడైన నిక్కువముగ నాగంధగజేంద్ర చరణాఘాతమునఁ జూర్ణమై యుండును.

శర్ఖాన్—నాయసువులఁగొనిన సామ్రాట్టు కేమి మేలు చేకురునో నేనెఱుంగఁ జాలకుంటిని.

అయాసా—శర్ఖానూ! సరళోదారుండవగుటచే నిన్ను నే ప్రేమింతును. పాదుషా జేయుచున్న కార్యము లందలి బును నీకీ వరలో నే నెన్నండును తెలిపియుండలేదు. నిజంబును దాచియుంచుట యయుక్తము. నీవు మరణిం వర్తికిఁ గలుఁగు మేలు నీపత్ని వానికి లభ్యమగునే!

శర్ఖాన్—ఏమి!—అట్లైన చక్రవర్తి—యిట్లని శర్ఖా నాకసి గత్తిపైఁ జేయివైచెను.

అయాసా—నీవిట్లు వ్యగ్రుఁడవుగాకుము. స్థిరచిత్తుఁడవై, దానిని వినుము. మిహిరునిస్సాకును నీకును పరిణయ పూర్వము జరిగిన విషయములు జ్ఞప్తియుం చున్నవా?

శర్ఖాన్—జ్ఞప్తియుండ దకేమి—కాని, మనుష్యుఁ డింత పాపంబని తలంపక పరదారా—

అయాసా—శర్ఖానూ! నాయుపదేశము వినుము. నీవు వే

భూమికి వెడలి పొమ్ము. చక్రవర్తి దృఢ చిత్తుఁడైయుండును.
నీవింనుండిన, నీజీవములు నిలువఁ జాలవు.

శర్ఖాన్—తిరిగి పోదునా?

అయూసా—అవును. మఱలి పొమ్ము! ఇచట నిఁక నుండు నంత కాల మప్రమత్తుఁడవై యుండుము. నిలయంబు వీడి వెలుపలి కరుగకుము. నీశరీరమందింకను మున్న వ్యాఘ్ర మొనర్చిన గాయములు గానవచ్చుచుండెను. నీవు మరల బట్టుదువేమోయని వెఱగొంచుచుంటిని. వెలుపలి కరుగక నిజసదన ద్వారమును బంధించికొని శయనింపుము—రాత్రి చాలా గడచిపోయెను. ఇఁక నేఁ బోయెదను.—

(యిట్లని యా వృద్ధుఁ డయ్యాగారమునుండి మెల్లగ వెలుపలికరుగును.)

శర్ఖాన్—పరవతి యనిఁ దలఁపక సామ్రాట్—ఏమిఘోర మేమి ఘోరము?

(ఈ సమయమున నూర్జహాన్ నాయాగారమునఁ బ్రవేశించును).

శర్ఖాన్—ప్రియా! ఇంతదనుక నెందుంటివి?

నూర్జహాను—చారుమతి యను నా చెలికత్తె యొక్కర్తుక యిచ్చోట కరుదెంచెను. ఆమెను సాగనంపఁ గ్రింది కరిగితిని. నా జనకుఁ డరుదెంచెనా?

శర్ఖాన్—అరుదెంచెను. (మృదుస్వరమున) ప్రియా! మనము మరల వర్ధమానము పోదము రమ్ము.

నూర్జహాన్—(ఆకస్మికముగ)—మంచిది! మంచిది!!—అటులనే పోదము!—రేపే పోదము!—

శర్ఖాన్—ఇంత యుత్తేజిత వౌచుంటివేల? ఏ మాయెను?

నూర్జహాను—ఏమియుఁ గాలేదు. ఒక్కనిముసమైన నిందుండ నిచ్చగింపను—(దృఢస్వరమున) నే నిచ్చో నిలువఁజాలను!

శర్ఖాన్ — మంచిది. మన మచిరకాలములోనే వర్ధమానము వెడలి పోదము. ఇంకఁ గ్రిందికి నడువుము-భోజన మొనర్చి శయనింతము.

పంచమదృశ్యము

ఆగ్రాయందు జహాంగీరు ప్రాసాదము

అపరాహ్ణకాలము చక్రవర్తి యేకాకియై ఆ యాగారమందుఁ బచారు చేయుచుండును.

జహాంగీరు — ఇఁక నీకోరిక నడంచుకొనఁ జాలను! ఆ దినంబునుండి యున్మాదము, నాచేతనంబును స్వాధీనము గావించుకొనియెను! స్మృతికారణమును దొలఁగింప నేరకుంటిని. నీలపయోదాభ్యంతర సౌదామినివలె నా యెలనాఁగ మోమానాఁడు గవాక్షపథమున దోఁచి నిముసకాలము నా హృదయాంధకారమును బాపెను. కాని మరల నట్టి తటిత్కాంతిని గాంచు భాగ్యము నా నేత్రముల కెన్నఁ డబ్బునోకదా! ఆ పంకరుహదళాయతాక్షి సౌందర్యమెంత యద్భుతంబైనది! ఆ కాంత కాంతి నునుమంచు తెరలపైఁ బ్రకాశించు నుషఃకాంతివలె గన్పట్టెఁగదా! నిక్కంబుగ నదేమొ గ్రహింపఁ జాలకుంటిని! స్తబ్ధనిశీథమందలి భైరవీరాగ ప్రథమాలాపఝుంకారమై యుండునా! లేక, మనుష్య ప్రథమయౌవన ప్రభాతమేమో! అదొక నిఃసంగసుఖంబువంటిది కాదు! — మధుర రాగిణివంటిది కాదు! ప్రస్ఫుటిత పుష్పస్ఫూర్తి కాదు! అదొక యానందోద్యానమో, సౌందర్యతరంగ కల్లోలమో, మహిమసమారోహమో యై యుండవలెను! — అది భారతవర్షంబునకుఁ జెందినది కాదు! ఇరాను విషయంబునకుఁ జెందునది కాదు! అరబ్బీసీమకుఁ జెందునది కాదు. భూతభవిష్యద్వర్తమానములకుఁ జెందునది కాదు! స్వర్గంబునకుఁ జెందునది కాదు! మర్త్యంబునకుఁ జెందునది కాదు! అది అన్నిసీమలకు, నన్ని

కాలంబులకుఁ జెందినదై యుండును. స్వర్గమర్త్య లోకాభ్యంతరసంరక్షిత పృథక్సృష్టియై యుండును!—అమరప్రేమణంబనిగాని, కవి స్వప్నంబనిగాని, బ్రహ్మాండవిస్మయంబనిగాని, దానిఁ దలంపవచ్చును!— ఆహా! ఏమి యీయనిర్వాచ్యలావణ్యము ! ఏమి యీ యనుచిత సౌందర్యము !!

[ఈసమయమున రహిమాన్‌రాజా యరుదెంచి
చక్రవర్తి కభివాదన మొనర్చుచును.]

జహంగీరు—రాజా ! వచ్చితిరా ! ఇంతవఱకు నత్యాతురతతో మీ రాకకై ప్రతీక్షించుచుంటిని.

రహిమాన్—దేవర యనుజ్ఞ సెలవిండు.

జహంగీరు—నే నేల మిమ్మాహ్వానించితినో గ్రహించితిరని తలంచెద.

రహిమాన్—చిత్తము మహాప్రభూ !

జహంగీరు—శేర్ఖా నిచటనుండి వంగసీమకు వెడలిపోయెను— ఈ హేతువువలననే బోయెననుట నిక్కువము! మఱొక కారణంబైన, నిస్సందేహముగ నతడు నాతోఁ జెప్పియే యుండును !

రహిమాన్—అవు నవును.

జహంగీరు—ఇఁక నాయభీష్టమును దాచి యుంచుటయేల? శేర్ఖానుని యర్ధాంగియైన యా యప్సరః కాంత నాకు గావలయును. (ఆవేగముతో) గ్రహించితిరా ?

రహిమాన్—(కంపాన్వితకాయుఁడై యస్ఫుటస్వరమున) "చిత్తము మహాప్రభూ!"

జహంగీరు—భయపడకుఁడు. నేనత్యంతోత్తేజితుఁడనైతిని. శేర్ఖానుపైఁ గోపించుచుంటినిగాని మీపైఁ గినియుటలేదు. తాము నాయభీష్టమును ముందే గ్రహించియుంటిరని తలఁచెద. అట్లయ్యు దానిని

మీకడ వ్యక్తీకరింప సాహసించితిని. మీయందు నేను మిగుల ప్రసన్నుఁడనై యున్నాను. సఫలీకృత మనోరథులు కాఁగలుగుచో, తమకు నే నాశాతీతపురస్కార మొసఁగెదను.—ఆ హేమాంగిని బడసినగాని నేను నిదురింపఁజాలను.

రహిమాన్—ప్రభూ! మీరు తెలిపినది తెల్లమయ్యెను.

జహాంగీరు—ఈ కార్యనిర్వహణార్థమై యప్రమత్తుఁడవై యుండుమని వంగసీమ సుబేదారునకు లిఖించితిని. అతఁడు కడు భీరుఁడై ఈ విషయమున నుదాసీనత్వమును జూపుచుండెను. మీ రచటి కరిగి తగు విధంబున వానికి బ్రోత్సాహ మొసఁగింపవలయును. గ్రహించితిరా?

రహిమాన్—చిత్తము మహాప్రభూ!

జహాంగీరు—రేపే—రేపకడనే పోవలయును. గ్రహించితిరా! ఆలస్యమాచరింపరాదు. కార్యము త్వరితముగఁ గావింపఁబడవలయును! ఆ వనజగంధిని వేగమ నా బాహుద్వంద్వమునఁ బడవేయవలయును—గ్రహించితిరా?

రహిమాన్—చిత్తము మహాప్రభూ!

జహాంగీరు—ఇఁక మీరు వెడలిపోవచ్చును—ఆశాతీతపురస్కారము!—గ్రహించితిరా?

రహిమాన్—చిత్తము మహాప్రభూ!

జహాంగీరు—ఇఁకఁ బొండు.

(రహిమాన్ నిష్క్రమించును.)

జహాంగీరు—ఇది ఘోరతరాన్యాయమని నే నెఱుంగుదును. నిక్కముగ నిది భయానకవిచారము! ఎట్టైనను శేర్ఖానును జంపినఁగాని నా కా ప్రఫుల్లముఖి యలవడు టసాధ్యము. నిజదార పరిత్యాగము సలిపి, స్వర్ణసమానకాయయగు తన భార్యను మిహిరు

నిన్నాను నాకర్పింపవలయునని నయంబున భయంబున నేనాతనితోఁ జెప్పితిని. కాలఁద్రొక్కిన భీకరదర్వీకంబువలె నా రాతనుఁడు శూరోచితప్రత్యుత్తర మొసఁగెను. ఆ కనకాంగిని నా భుజా మృణాళబంధమం దుంచుకొనవానిని మట్టువెట్టవలయును — వికారంబున వాంతియగు తరిని స్వాదు హితకర భోజ్యవస్తువులు కూడ వెలువడవలయును! న్యాయాన్యాయ విచారము బహు దూరము పోయినది! హితాహిత వివేచనాశక్తి నన్ను విడచి యెచటికో యరిగినది! ఇఁక దుర్నయంబున కొడిఁ గట్టవలయును! నిక్కముగ నతఁడు యమాలయము సేరవలయును! అనంతర మా సీమంతినీ చూడామణి ఆహా! ఆ రాజానన పొందు లభించు భాగ్యము నా కెవ్వు డలవడునో గదా!

షష్టమ దృశ్యము.

పాండువాయందు శర్ఖానుగృహము — రాత్రికాలము లయలా పాడు చుండును. శర్ఖాను నూర్జహాను లొక్కచో నుపవిష్టులై పాట వినుచుందురు.

గీ. వర్ష ధారలు పుడమిని బడకయున్న,
వసుధముఖమునఁ దోఁపదు హాసరేఖ;
తోఁచెబో, లోన నుజ్జ్వల ద్యుతులతోడ
భయముగొలుపు స్ఫులింగసంచయము యెపుడు.

నూర్జహాన్ — లయలా! నీకా పాట నెవరు నేర్పిరి?

లయలా — పినతల్లి.

నూర్జహాన్ — ఏమి ఆమె సాహసము?

శర్ఖాన్ — సతీ! ఈపాటఁ బాడినందున దోసమేమి?

నూర్జహాన్ — అ దేమో మీ రెఱుంగఁజాలరు. లయలా! ఇఁక నెన్నడీగీతము నాకడఁ బాడకుము. తెలిసినదా?

లయలా—జననీ! పాడను.

నూర్జహాన్—ఇంకఁ బోయి పరుండుము. నే నిప్పుడే వచ్చెదను.

(లయలా వెడలిపోవును. నూర్జహాన్ కొంతసేపు గవాక్ష మార్గమునుండి వెలుపలికిఁదనదృక్కుల సారించును.)

శ్ఖాన్—(సమీపించి. తన కోనగోళ్ళతో నామె శిరోజములదువ్వుచు) "చిత్తరంజనీ! ఇటు చూడుము."!

నూర్జహాన్—నాథా! మన్నింపుడు.

శ్ఖాన్—ప్రియా! నీయం దెట్టి తప్పును లేదు. ఏలకో నీ మనంబు కలవర పడుచున్నట్లు తోచుచున్నది. ఇ ట్లేల నీ ప్రఫుల్లవదనము వాడియున్నదో తెలుపుము.

మిహరునిస్సా—(నిస్తబ్ధయై యుండును)

శ్ఖాన్—(ఆమె కరపల్లవముల నిజహస్తంబుల నిడికొని, ఆమెను చెంతకుఁ జేరదీసి) "నిశ్చయముగ నేదేని జరిగియుండవలెను. విష కీటకమువంటి చింత యేదియో నీ చిత్తమందు బ్రవేశించి యుండును. ప్రేయసీ! ఆ చింత యేదియో తెలుపుము. నేను నీ పతిని గానా? నిక్కముగ్గ నాకడఁ దాపఁదగునా?"

నూర్జహాన్—వల్లభా! నేఁ దెలుపవలసిన దేమియు లేదు. రాత్రి చాల గడచిపోయెను. ఇఁక శయనింపుఁడు. నే నిప్పుడ వచ్చెదను. తనయ యొక్కతెయె యున్నది. (ఇట్లని నూర్జహాన్ తలవంచుకుని మెల్లగ వెడలిపోవును)

శ్ఖాన్—ఆగ్రానుండి పాండువా వచ్చినప్పటినుండి నా సతి విశేషా ధీరయై, ప్రసంగించు సమయమున నాకస్మికముగ, విచలితయగుచు, తదనంతర మనునయ మొనరించుచుండెను. బహిః ప్రాణంబగు నా యర్థాంగి యిట్లుండుటకు గత మేమి? నీ దుఃఖ మేమో తెలుపు మని యడిగిన నిరుత్తర యగుచుండెను. సుఖంబునకు నిధానమైన

నా నిలయమునం దేల నీ యుత్పాతచిహ్నము లంకురించుచున్నవి. ఓ అదేమి శబ్దము! వ్యాఘూరవమై యుండును! పాండుయా యరు దెంచినపిదప సౌఖ్యంబుగ నుండకున్నను విపత్తు లేకుండ నుంటిని. ఓ? ఏమి యీ గభీర నిశీధిని;—నిదుర వచ్చుచున్నది.

(శర్ఖాను శయనించి నిదురించును. క్షణాంతరమునం

గొందరు దస్యు లప్రమత్తులై మెల్లమెల్లగ నడుగులిడుచు,

నాయాగారమందుం బ్రవేశింతురు)

దండుఁడు—(నిమ్నస్వరమున) నిదురపోవుచుండెను!

సాంబుఁడు—(అట్లే) యెయ్యి! దెబ్బెయ్యి!!

శంభుఁడు—(అట్లే)—అందఱు కత్తులం బైకిం దీసి సిద్ధముగ నుండుఁడు.

సాంబుఁడు—(అట్లే)—ఇంకా సిద్ధ వేంటి!

మల్లుఁడు—(అట్లే)—పాఱిపోకుండం జూడవలయును!

వీరుఁడు—(అట్లే)—ఇఁకం జూడవలసిన దేమి? వేయండి! ఇదిగో! నేను కత్తిని దీశాను.

[దస్యుపంచకము శర్ఖానును జంప ముందుకంజ వైతురు!]

దస్యునాయకుఁడు—(దస్యు సమక్షమునకు వచ్చి) మన మందరముం గలసి యొక్క మానిసిని హతం బొనరించుటం దగదు. పైగా నీతఁడు నిదురించియుండెను! వానిని మేల్కొంచనిండు. వెనుకకు రండు!

(దొంగల వచనంబులచే శర్ఖానుకు నిద్రాభంగ మాయెను.)

శర్ఖాన్—(కండ్లు నులుముకొని లేచి దొంగల వీక్షించి) మరల దండధరుని కింకరు లరుదెంచిరి! వచ్చిన నేమి! (యిట్లని యతఁడు స్వీయకృపాణమునుదీయనుద్యుక్తుఁడౌతఱి, దస్యులతనిఁజుట్టుముట్టిరి.

దొంగల నాయకుఁడు — (నిజానుచరుల నుద్దేశించి) “ఒకిం

చుక తాళుడు. తరవారిని దీసికొననిండు"

శర్ఖాను—(చివాలున శయ్యపైనుండి వసుంధరపై లంఘించి నిజ ఖడ్గము ను చేఁబూని దాని ఝుళిపించుచు)—"యిఁక రండు"

శర్ఖాను—(కొంతసేపు పోరి, చోరపంచకంబును హతంబొనరించి, నాయకు నుద్దేశించి).

"శూరా! నిన్ను నేను సమయింపను—నీవు నాకుఁ బ్రాణదానమొసఁగితివి. నీ యస్త్రమును పరిత్యజింపుము.

దస్యుభర్త—(కత్తివిడిచిపెట్టును)

శర్ఖాన్—దొంగలఱేఁడా! నీ వెవరి యాజ్ఞచే నన్నీ సమయమున సమయింపవచ్చితివి?

నూర్జ—(ప్రవేశించి గృహమంతయు శవములతో, రక్తముతో నిండియుండుటయు, నిజేశుఁడు రక్తాక్తుఁడగుటయుఁ గాంచి, భీతిచేత నక్రియై భయకంపితాంగయై,)—"ఇదేమి! నాధా! ఈ మృతనను లెవ్వరు? భీతిఁ గొలుపు దయ్యమువలెఁ గన్పట్టుచుంటి రేమి?" యనెను.

శర్ఖాన్—సతీ! భీతిఁ జెందకుము. నేను వీరల నందఱఁ దుదముట్టించితిని. ఈ దొంగల రేఁడయుఁ దొక విధంబున నన్ను రక్షించెనని చెప్పవచ్చును.—దస్యునాయకుఁడా! నీ వెవ్వరి బనుపున నన్ను వధింపవచ్చితివో తెలుపుము.

దస్యుపతి—నుబేదారు పనుపున

శర్ఖాన్—అతఁడు నన్నేల వధింపనిచ్చగించెను?

దొంగల రాయఁడు—అట్లొనర్పఁ బాదుషా వాని కాజ్ఞ నొసఁగెను.

శర్ఖాను—(పత్నిపై నొకమారు చూడ్కులనిగిడించి, పిదపఁ జోరయేలికఁగాంచి)—"ఇఁక నీవు పొమ్ము."

(దస్యుపాలకుఁడు నిష్క్రమించును.)

నూర్జహాన్—చక్రవర్తి హింస యుచటికిఁగూడ నడచివచ్చెనా? ఏమి యత్యాచార మేమి దౌర్జాత్మ్యము!

స ప్త మ దృ శ్య ము

అక్బరుచక్రవర్తి సమాధిదగ్గర కాననము:--రాత్రికాలము

చక్రాంతకారు (Plotters) లందు నిలువంబడి యొవరి కొఱకో యెదురుచూచు చున్నట్లుండిరి.)

కరభకుఁడు—పాదుషా యగ్రనందనుఁడు విద్రోహ మాచరించుట కియ్యకొనునేమో చూడవలయును.

శ్యాలకుఁడు—అతఁ డందుల కీయకొనునని తలంపను.

కాపాలికుఁడు— చంచలమతి!—అతఁ డేమి గావింపఁగలఁడు!—

మాధవ్యుఁడు—మానసింహుఁడే మనకు దోడ్పడినచో,

కరభకుఁడు—జిహాంగీరుకు విరుద్ధముగ నెన్నఁడును కృపాణముఁ జేబూననని మహోత్కృండగు నక్బరు యవసాన సమయమందతఁడు సమయ మొనరించెను. అతఁడు తన యచలప్రతిజ్ఞను భంగంబుఁ గావింపఁజాలఁడు.

శ్యాలకుఁడు—విఫలయత్నులమయ్యు, మన కేమియుఁ గొఱంత రాదు.

కాపాలికుఁడు—అదుగో! అతఁ డిచటకే వచ్చుచుండెను.

(ఖుస్రు ప్రవేశించును.)

కుట్రగాండ్రందఱు—వందేగి (సలాము) యువరాజా!

మాధవ్యుఁడు—చాలసేపటినుండి నీకొఱకై వేచియుంటిమి. యువరాజా! ఇంత యాలస్య మాచరించితి రేల?

ఖుస్రు—జనకుఁడు నా యాచరణముల శంకింపసాగెను. పితామహుని సమాధికి సుమపూజఁ గావింతునని జనకుని కెఱింగించి వచ్చితిని. కాని గూఢచారులు నన్ననుసరించి చాలదూర మరుదెంచిరి.

కరభకుఁడు—ఆ విషయము నుంచుఁడు. తా మిపుడందుల కియ్యకొంటిరా?

ఖుస్రు—జనకునికి విరుద్ధముగ విద్రోహము సలుపుట సాధ్యాతీతమని బహు వివేచనానంతరమున నెఱింగికొంటిని.

శ్యాలకుఁడు—యువరాజా! అట్లనుచుంటి రేమి!—ఇంధనములు ప్రస్తుతములై యున్నవి. మీరందగ్నిని మాత్రము రగుల్పవలయును. తా మొనరింపవలసిన దింతియే. శేషకృత్యమును మేమే కావించి వైతుము. ఇప్పుడు వెనుదీయు టుచితము కాదు!

ఖుస్రు—ఈ యాచరణ నిర్వాహణార్థము నేనెట్టి ప్రతిజ్ఞను గావించి యుండలేదు.

కాపాలికుఁడు—ప్రతిజ్ఞ గావింపలేదా! అట్లొనర్చితిరని తలంచుచున్నారము.

ఖుస్రు—ఈ యత్నములన్నియు నిష్ఫలంబులగుట నిక్కువము. మనము జయోపేతులము కాఁజాలము. మేనమామగారగు మానసింహుఁడేతోడైన,—

మాధవ్యుఁడు—"తోడైన" ననుచుంటి రేమి? అతఁడు మనకుఁ దోడు పడసంసిద్ధుఁడై యుండెను.

ఖుస్రు—అటులనా! అట్లని నే నెఱుంగను.

మాధవ్యుఁడు—కాని బహిరంగముగ నతఁడేమియుఁ గావింపఁడు. చేయు సాయమంతయు రహస్యముగఁ గావించును!

ఖుస్రు—అట్లా!—నిక్కువమును మీ రెఱుంగుదురా?

అందరు—ఎఱుంగుదు మెఱుంగుదుము.

ఖుస్రు—(క్షణకాల మాలోచించి) కాని,—

కరభకుఁడు—యువరాజా! ఈ విషయమందు మరల 'కాని' యనుచుంటి రేల? జహాంగీరును సింహాసనచ్యుతునిగావించి మీకు

రాజ్యాభిషేక మొనరింప మేము ప్రతినఁబూనితిమి.

ఖుస్రు—(మరల యోచించి,) తుదివరకు మీరలు నాకుఁ దోడ్పడుదురా?

అందఱు—నిశ్చయముగఁ దోడ్పడుదుము.

ఖుస్రు—ఈ గభీరనిశీథమును విలోకింపుడు. పూజ్యులైన పితామహుని సమాధిని వీక్షింపుఁడు. ఈ తావునం దీసమయమునఁ గడవరకు మీకు సహాయ మొనరింతు మని గంభీరభావమున శపథంబు సలుపుఁడు.

అందరు—అట్లే యని శపథపూర్వకముగ బలుకుచుంటిమి.

ఖుస్రు—మంచిది నేనిఁక సమ్మతించితిని.

మాధవ్యుఁడు—రాకొమరుని కొక మంచి యోచన దెలుపుదునా?

ఖుస్రు—ఏమి?

మాధవ్యుఁడు—పితృహ—

ఖుస్రు—ఏమి! పితృహత్యయందువా!—అట్టి ఘోరకృత్యము నేనొనరింపఁజాలను. రాజ్యచ్యుతుఁడైనను నాజనకుఁడు సుఖంబుగ గాలంబు బుచ్చవలయును. పితృరుధిరసిక్త హస్తుండనై నే రాజదండధారణ మొనరింపనేరను.

అందఱు—మంచిది మంచిది. యువరాజిట్లు వచించుట సమంజసము.

కరభకుఁడు—అట్లైన రేపటి ప్రభాతమందె నిజసైన్యముల దోడ్కొని ఢిల్లీనగరము ముట్టడింతము.

శ్యాలకుఁడు—నిశ్చయముగ నట్లొనర్పవలయును. కాని మన మిప్పుడా ధనబండారములను శస్త్రభాండారములను హస్తగత మొనరించుకొన వలయును.

కాపాలికుఁడు—యువరాజా! మీరిఁక సంసిద్ధులరుకండు.

ఖుస్రు—మంచి దట్లనే రణసంసిద్ధుఁడ నౌదును. నాయుద్దేశ్యము నెవ్వ

రును నెఱుంగ కుండవలయును.

మాధవ్యుఁడు—బ్రహ్మమైన నెఱుంగఁజాలను! సరే! అట్లొనర్చుటే స్థిరమాయెను. ఇప్పుడిఁక వెడలిపొందు..

(మేటగాండ్రు నిష్క్రమింతురు)

(మరొంపు దిక్కునఖుస్రు వెడలిపోవును.)

అష్టమ దృశ్యము

వర్ధమానమందలి శర్ఖానువు గాతననిలయము-ప్రభాతకాలము

నూర్జహా నేకాకినియై గృహోపరిభాగమున పై నిలువంబడి దామోదర ప్రవంతిపై తన దృక్కులఁ బఱపుచు, దీర్ఘనిశ్వాసమును విడచి యిట్లనును.—"మరల నీ వర్ధమానభూమిని గాంచుభాగ్యము నాకలవడెను! కాని పూర్వంబునకు నిప్పటికి నెంతవ్యత్యాసమున్నది! ఆ కాలపుసుఖనిశీథము లింకను నా జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి" (మరలసిట్టూర్పునిగుడించి, నతముఖియై, రెండడుగులు ముందుకువైచి) "ప్రథమ యౌవన చాంచల్యమును జయింపఁగలిగితిని. అది శౌశవలీలమాత్రమేయని—చిత్తప్రబోధ మొనరించితిని. ఆవాంఛ యపుడణఁగియే యుండెనుగాని, యంతమొందలేదని యెఱుఁగనైతి. ఆస్ఫులింగము నూతనేంధన సంయోగమున మరలఁ బ్రజ్వలితమగుచున్నది. భగవాన్! నారీహృదయమునేల యిత్తెఱంగున దుర్బలం బొనర్చి వైచితివి!—ఈ ప్రవృత్తి నణఁచుకొనజాల కుంటినేల!"

[ఈసమయమున శర్ఖాను ప్రవేశించును]

నూర్జ—(యబ్బురమున) "నాధా! యీ వేషమేల? మీ రెందరుగుచుంటిరి?"

శర్ఖాన్—వంగదేశ సుబేదారగు కుతబుద్దీను వర్ధమానమున కరుదెంచుచుండెను. వానిని దోడ్కొనిరా నెదురుగా నేగుచుంటిని.

నూర్జహాన్—(సవిస్మయమున) ఏమి యీ సాహసము! మీరు వాని

నాహ్వానింపఁబోవు చుంటిరేల?

శేర్ఖాన్—సతీ! నీ కింత కలవరపేల? అతఁడును బేహారు కాఁడా! వర్ధమాన మందుండు నావంటి స్వభ్రాంతోద్యోగివాని కిత్తరిఁదగు రీతి యభ్యర్థన మొనరింపవలయును గదా!

నూర్జహాన్—పాండుయా యం దానాఁటి నిశీథమును మఱచితిరా?

శేర్ఖాన్—మఱువలేదు.

నూర్జహాన్—అట్లయ్యు పోఁదలఁచు చుంటిరా?

శేర్ఖాన్—అట్లనే పోదలఁచుచుంటిని.

నూర్జహాన్—పోవలదు! పోయితిరేని ప్రాణభయము కలుగునని నమ్ము డు. మిమ్ము జయింప విశేషయత్నము సలుపక, సుబేదారిప్పు డీయెడకు వచ్చుచుంటలేదు. తామరిగినచోఁ దిరిగి వచ్చుట దుర్ఘట మని నమ్ముఁడు!

శేర్ఖాన్—(మందహాసము నభినయించి) అట్లే జరుగుచో నీవు ..భార తసామ్రాజ్ఞివి కాఁగలవు. నే వెడలి పోయిన మాత్రమేమి!

నూర్జహాన్—నాథా! ఇది పరిహాసవిషయమా?

శేర్ఖాన్—సతీ! పరిహాసవిషయము కాదు. జీవనమరణ విషయము. ఈ జీవనమందు నాకిఁక నెట్టి యాశలేదని నమ్ముము.

నూర్జహాన్—నాథా! అట్లను చుంటిరేల?

శేర్ఖాన్—ప్రేయసీ! బ్రతుకుపై నాసచే నిత్తెఱంగున సారెసారెకు స్థలాంతరములకుఁ బలాయన మొనరించుకంటె మరణించుటే యుత్త మము! నా దేహసంకోచ శంకలు, దివా రాత్రములందు నామనం బును బీడించుచున్నవి—ఇట్లు పీడించుటకు హేతువేమి? నేనేమి యపరాధ మొనరించితిని?—ఒకప్పు డీవు బలికిన మాటజ్ఞప్తి యుం దుంచికొంటివా?

నూర్జహాన్—ఏమది?

శర్ఖాన్—“ఇట్టి సుఖమును సహింపఁజాల”నని!

నూర్జహాన్—(క్షణ కాలము నిరవయై యుండి)—

“నాథా! మన మీహింసామయ సంసారమునుండి పలాయన మొనరించి, యేదైన గహన—గ్రామమున కరిగి, పాలికుల చంద మ్మున పోయిగఁ గాలముఁ బుచ్చుదము రండు. జహాంగీరు హింస యంత దూరము దనుక మనల ననుసరించి రాఁజాలదు.

శర్ఖాన్—మోహనాంగీ! ఇఁక నేఁబలాయన మొనరింపను. ఈమారు సంశయ రహితమననస్కుండనై ముందడుగువైచి, యాహ్లాద పురస్సరముగ విపత్తు నాలింగన మాచరించుకొందును! మృత్యువు నన్నొడిసి పట్టినను పట్టనిమ్మ్—ఇపుడు నీచరణంబుల బంధించిన నాసౌహార్దలతికలను, నీసౌఖ్యార్థమై త్రెంచుకొని మృత్యుకాంతను కౌఁగిలించుకొందును. (గద్గదస్వరమున) స్వర్ణాంగీ! నీసుఖంబు కొరకు మరణించిన నాకు సుఖం బొదవును—హృదయేశ్వరీ! మరొక విషయము జెప్పివైతునా?—సాహసింపనా?—ఏల!—సంకోచమా! కాదు! చెప్పి వైచెద!—నే నేల మరణింపఁ గోరుదునో యెఱుంగుదువా?

నూర్జహాన్—నాథా! యేమో తెలుపుఁడు.

శర్ఖాన్—సఖీ! తెలిపి వైతును! గ్రహించితిల,—గ్రహింప నేల? స్పష్టముగ నెఱిఁగితిని—యెఱుంగు టేమి? హృదయగభీరగహ్వారమం దనుభవ మొందితిని. అదేమో యెఱుఁగుదువా?—నీవు నన్నుఁ బ్రేమించుట లేదని!—

నూర్జహాన్—ప్రేమించుట లేదా?

శర్ఖాన్—లేదు-నీ దృక్కులందును, నీ క్షీణహాసమందును, నీ భగ్న స్వరమందును, నీ యీ “ప్రేమించుట లేదా” యను ప్రశ్నయందును నీ యాంతర్భావంబు ప్రకాశమానమగుచున్నది! నన్నుఁ బరి

ణయమాడుటచే, నీవు నీ సుఖంబును బోనాడు కొంటివని తలంచు చుంటిని.

నూర్జ—[నతవదనయై మారువలుక కూరకుండును.]

శేర్ఖాన్—ఆ సేతుహిమాచల పర్యంత మహీమండల మేలు సార్వభౌమున కర్ధాంగివిగా వాశించిన నీవు—ఆతని దాసానుదాసుఁడ నగు నాకు భార్యవైతివి! ఆగ్రానగరమందలి శుభ్ర ప్రస్తర వినిర్మిత సుందరహార్మ్యాభ్యంతర హంసతూలికాతల్పమందుఁ బ్రమోదం బుండఁగోరు, నీవీ దీన శేర్ఖానుని సామాన్య కుటీర మలినపర్యంకమున నరకవేదన ననుభవించుచుంటివి. ఉదయ శైలోత్థిత సహస్రమయూఖ సన్నిభ స్వర్ణరుచుల్లతో భారతవర్షము నుద్భాసిత మొనరింప నెంచిన నీ వీ దరిద్ర దేవతాపుత్రుని జీర్ణ పంకిల పర్ణశాలయందు నిర్వాణోన్ముఖ ప్రదీపంబువలె నుంటివి! ఆ జహాంగీ రెక్కడ?—ఈ శేర్ఖా నెక్కడ! అ సుందర హిరణ్మయ సౌధం బెక్కడ?—ఈ పత్రవినిర్మిత కుటీర మెక్కడ?—ప్రభాతోజ్వల సహస్రమయూఖుఁ డెక్కడ?—నిర్వాణ సంసిద్ధ ప్రదీపం బెక్కడ!-

నూర్జహాన్—నా యుద్దేశ్య మట్టిదని యెన్నఁడైన మీకుఁ దెలిపితినా?

శేర్ఖాన్—నీవు తెలుపలేదు—కాని నేనట్లు గ్రహింపఁగలిగితిని! మానవచరిత్ర మెట్టిదో నేను బాగుగ నెఱుంగక పోవచ్చును,— కాని, ప్రణయం బెట్టిదో యెఱుంగుదును.- నేను ప్రేమికుండను!—ప్రేమ పిపాసువును!—పానీయము లభింపనపుడు పిపాసువు పిపాస నెఱుంగుటకుఁ బ్రయాస పడనక్కఱలేదు. శుష్క తాలువులతో నేను నిన్నుఁ జేరితిని.—మరల శుష్క తాలువులతోడనే తిరలుచుంటిని— కాంతా! విశ్వాససేవలను మాత్రమే ప్రేమ వాంఛింపదు. ప్రేమ తృష్ణ యాంతరతృష్ణయని యెఱుంగుము.

నూర్జహాన్—స్వామీ!—నా దైవమా!–మహాత్మా! నన్ను మన్నింపుఁడు. (ఇట్లని యామె భర్తృచరణములపై బడును.)

శర్ఖాన్—మిహారునిస్సా! నీ యందెట్టి దోషమును లేదు! అపరాధమంతయు నాయదే! ఏ సుందరిని పరిణయమాడ భారత భాపి సామ్రాట్టున్మత్తుఁడై యుండెనో, ఆమె నీ దీనదరిద్ర శర్ఖాను వివాహమాడుట యనలశిఖాభ్యంతరమున మిడుత దూకుటవంటిది. యోచించి చూడ దోసమంతయు నాయది యనియే గ్రహింపవలయును.

నూర్జహాన్—దోసంబు మీ యదియా?

శర్ఖాన్—అవును నాయదియే. అట్లయ్యు నీవు నన్ను దూషింపకుము. అదెట్టి ప్రలోభమో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుము. ఏనాఁడీవు నా యుద్భ్రాంత దృష్టిపథమం దుదయించితివో,—ఏనాఁడు నాయున్మత్త వాసనాభ్యంతమునందుండి నీవు నీ సుందరస్వరూపశకటంబును ద్రోలితివో,—ఏనాఁడు జీవన ధ్యానమంతయు శరీరము దాల్చి, యున్మజ్జాగ్రత్స్వప్నమందు గోచరమయ్యెనో, ఆ నాఁడే నా యాత్మసామ్రాజ్యమును పూర్తిగ కోల్పోతిని. నేను మనుజుండనే!—కాని దుర్బలుఁడను. నెలతా! యెపుడు నభంబతినీలమై గానంబడియెనో,—యెపుడు విశ్వమండల మతిశ్యామలమై తోఁచెనో,—యెపుడు తారకారాజి కామస్ఫులింగావళి వలె గన్పట్టెనో,—యెపుడు సుందర సురభిళములగు గులాబి కుసుమంబులు హృద్రక్తబిందువుల చందమునఁ దోచెనో యెపుడు కోకిల శకుంతశ్రావ్యగాన మొక స్మృతివలె, దోఁచెనో, యెపుడు మలయసమీరణ మొక స్వప్నమట్లు దోఁచెనో—యెపుడు ప్రాణతుల్యయగు ప్రణయిని దర్శన మున్నన్ను కరణిని కానంబడియెనో,—యెపుడు చుంబనము సజల విద్యుత్తువలె దోఁ

చెనో,—మెపు డాలింగన మాత్ర ప్రలయంబు గతిం గానం బడెనో,—యపుడు, ఆ ప్రథమ యౌవనమందు, నేను నీ సౌందర్య సుధను గ్రోలితిని.—విషపాన మొనరింపుచుంటినని యెఱుంగంజాలకపోతిని!—మిహిరా! (ఆమె కరములం బట్టుకొని) ఇంక నీవు కవాటమును బంధింపుకొనుము!—నేం బోవుచుంటిని. (చుంబన మొనరించును) ఇంక మగుడి రానిచో నిదియే నా కడసారి చూడ్కి యని యెఱుంగుము!—పోవుచుంటిని.

(శీఘ్రముగ నిష్క్రమించును.)

నూర్జహాఁ—ఓః!—(క్షణానంతరమున) వల్లభా! ప్రేమతూస్యతను భక్తి, పూర్ణ మొనరింపం గలుంగుదో, భక్తిరసంబుచే మీా చరణ సరోజములఁ సిక్త మొనరించి వైచెడి దానను!

(నిష్క్రమించును)

నవమదృశ్యము

వర్ధమానమండలి యొక మార్గము—

(ప్రాతఃకాలము, వంగదేశసుబేదారగు కుతబుద్దీను నిజామాత్య సైనిక సహితుండై యందు నిలువంబడి యుండును.

కుతబుద్దీను—(దూరంబునకు దృష్టి సారింపుచు, నిజామాత్యులలో నొకని నుద్దేశించి,) "ఆ వచ్చువాఁడు శర్ఖాను కాదా?"

అమాత్యుఁడు—అవునతఁడు శర్ఖానే!

కుతబుద్దీను—(సైనికులనుద్దేశించి) సైనికులారా! మీారలందరు సిద్ధముగ నుంటిరా?

సైనికులు—అవును హుజూర్! (చిత్తము మహాప్రభూ!)

కుతబ్—సఫలప్రయత్నులైన లభింపు పురస్కారమును, విఫలులైన ప్రాపించు దండనము నెఱుంగుదురు కదా!—జాగ్రత్త!

సైనికులు—బాబయ్యా! యెఱుంగుదుము.

కుతబ్—మంచిది. ఇఁకఁ గృతనిశ్చయుఁడనై యుండుఁడు. నా యాజ్ఞ కొఱకై మాత్రము ప్రతీక్షించి యుండుఁడు. ఆ వచ్చువాఁడు సామాన్యుఁడు కాడని యెఱుంగుఁడు. (నిమ్నస్వరమున) అదుగో శ్ఖ్రాను సమీపించుచున్నాఁడు.

శ్ఖ్రాను—(ప్రవేశించి అభివాదన మొనరించును.)

కుతబ్—(ప్రత్యభివాదన మొనరించి) రండు! దయచేయుఁడు. సుహృ శయులు కుశలముగ నున్నారా?

శ్ఖ్రాన్—చిత్తము.

కుతబ్—ఇంట స్వజనులందఱు సుఖులై యున్నారా?

శ్ఖ్రాన్—చిత్తము!

కుతబ్—వర్ధమానమున దిపుడెట్టి యశాంతియు, ఎట్టి పీడయు లేదు గదా?

శ్ఖ్రాన్—అట్టి దేమియు లేదు.

కుతబ్—ఇచట నీ కెట్టి కష్టము కలుగుచుంట లేదుకదా!

శ్ఖ్రాన్—ఏమియు లేదు.

కుతబ్—నే నింతకుఁ బూర్వ మెన్నఁడు వర్ధమానమునకు రాలేదు—ఆహా! ఏమి యీ నగర సౌందర్యము.

శ్ఖ్రాన్—అవును. ఈ నగరము మిగుల చక్కనిదే!

కుతబ్—ఇఁక తాము తమ గుఱ్ఱము నెక్కుఁడు. నేను నా యేనుఁగు నెక్కెదను. పురంబును సమ్యక్సమారోహమునఁ బ్రవేశింప వలయును!

శ్ఖ్రాన్—చిత్తము.

కుతబ్—ఇఁక బయలు వెడలుఁడు.

కుతబ్ శ్ఖ్రానులు నిష్క్రాంతులగుదురు. వారి ననుగమించి యమాత్యులరుగుదురు. ముప్వురు నాల్గు రమాత్యులు మాత్రము వెనుక

నుందురు. క్షణానంతరము నేపథ్యమున కుతబ్—"సైనికులారా!"-యని పల్కు వినవచ్చును.

శర్ఖాన్—(నేపథ్యమున) కుతుబూ! ఇట్లని నేను బూర్వమే యెఱుంగుదును. నేను మరణింపవలయుననియే యరుదెంచితిని. కాని, నీయొక్కఁడను మరణింపను—కుతుబుద్దీ! మఱం దీవురమ్ము.

నేపథ్యమున నస్త్రశస్త్రధ్వానములును, ఆర్తనాదములు, మనుష్యుల కోలాహలరవంబును, వినంబడును. రణమాచరించుచు శర్ఖాన్ శత్రుసైనికులఁగూడి మరలఁ బ్రవేశించును. అతనిఁ బోరి యైదారుగు రరివీరులు క్షతగాత్రులై నేలఁ గూలి జీవముల బాయుదురు.

శర్ఖాన్—(ఉచ్చైఃస్వనమున)—ఇఁక బోరుచాలించెద. ఇదుగో! యస్త్రపరిత్యాగ మాచరించుచుంటిని. నేను మరణింప సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడను. సైనికులారా! మీరలు ముసల్మానులగుచో, చచ్చుటకుఁ బూర్వ మొకమాఱు ప్రార్థించుకొన నా కొకించుక సమయము నొసంగుఁడు. ఇపుడు నే వాంఛించున దీశ్వర సంస్మరణమే!

అందరు నిస్తబ్ధులై యుందురు—

శర్ఖాన్—మీ సుబేదారుఁడు నేలఁబడి యుండెను. మీరలు కడు పేదలు. నిర్దయుండనై మిమ్మింకను నొక్క వ్రేటునఁ దుత్తునియలు గావింప నాకుఁ జేతులు రావు. ఈ సమయమందొకమారు జిహాంగీరు నాకు గాన్పించియుండిన,—పోనిండు! నాయస్త్రములఁ ద్యజించుచుంటిని. (అస్త్రపరిత్యాగ మొనరించును). ఒకించుక తాళుఁడు.

అందరు నిస్తబ్ధులై యుందురు.

శర్ఖాన్—(పశ్చిమాభిముఖుండై మస్తకోపరి భాగమందు ధూళిని జల్లుకొని నిమీలితనేత్రుండై, (ప్రార్థన మొనరించి)

"ముగిసెను! సైనికులారా! ఇంక రండు! నేఁ బ్రాణముల వీడ నువ్విళులూరుచుంటిని! నన్ను వధింపుఁడు!"

నలుకెలంకులనుండి ఫిరంగి గుండు లొక్కమాఱుగ నరుదెంచి, శక్రాజునకుఁ దగులెను. అతఁడు మొదలు నరికిన చెట్టువలెఁ గూలును.

శ్రీ

నూర్జహాన్

ద్వితీయాంకము

ప్రథమ దృశ్యము

ఆగ్రాయందయాసా గృహము—ప్రాతఃకాలము

చక్రవర్తి సభాసదులును, రహిమాన్ రాజాయు నొకతావున కలిసి ప్రసంగించుచుందురు.

వలాహకుఁడు—భర్తను జంపి యొక సతీమణిని బలవంతముగ చెఱసాల యందుంచుటఁ గడు హేయకార్యము. ఇట్టి యవమానము మన యాత్మీయులలో నెవరికి జరిగినను, బిడియంబుచే మనము తల లెత్తనేరకుందుము.

రహిమాన్ రాజా—విధవని రాశ్రయయగుటచే, నెటకేని పోయినచో గష్టముల పాలగునని, కృపాళుఁడై పాదుషా—

సుదంతుఁడు—ఆ కుసుమాంగిని గొనివచ్చి, నిజ నిలయాభ్యంతరమ్మున బంధించివేయుటందే చక్రవర్తి కామెపైఁ గల విశేషానుగ్రహము స్పష్టముగ వ్యక్తమగుచుండెను.

కామపాలుఁడు—ఆ యనుగ్రహ మందొక పాలి రహిమాన్ రాజాపైఁబడెను. వత్సరము గడవక పూర్వమే మహాశయుఁడు రాజాబహదూరు బిరుదము నందెను.

సుదంతుఁడు—రాజాబహదూర్ బిరుదమన నేల? మహారాజా బిరుదముకూడ సిద్ధముగనున్నది. కొంతకాలమున కదికూడవచ్చి యీ

కిష్కింధాపురాగ్రహారికునిపైఁబడును. క్రమక్రమముగ నీయన తక్కిన మెట్లుకూడ నెక్కఁ గలఁడు. నూతన నిర్మితంబులగు రావుసాహేబు, సతారుసాహేబు, మీరాసాహేబు మెట్లింక నట్లే యున్నవి!

రహిమాన్‌రాజా—(నవ్వుచు)—పెద్దలు—మీయనుగ్రహముండవలయును—ఇంతకు మీదయయే నాభాగ్యమునకుఁ గారణంబు!

పుష్పదంతుఁడు—ఏమియీబీభత్సము!—మిత్రులారా! మీరలు (రహిమాన్ రాజాను చూపి) వీని నిచటికి కెందులకు రానిచ్చితిరో నే నెఱుంగఁ జాలకుంటిని. వీనిని చూచినపుడెల్ల నాశరీరము జ్వలించిపోవును.

రహిమాన్‌రాజా—హిః హిః హిః!

పుష్పదంతుఁడు—ఆహా! ప్లవంగపుంగవా! యేమిరా నీ నవ్వు! అది సరిగ భాండోద్గతస్వరమువలె నున్నది! కాని యింతగా నవ్వఁదగు విషయ మిపుడేమి జరిగెను? (రహిమానును నుద్దేశించి) వానర ప్రముఖా! నీ కెంత గతి పట్టినది?

సుదర్శనుఁడు—ఆ యనాథ యపూర్వసుందరి యని వింటిని.

వలాహకుఁడు—అవును—కాని, ప్రాసాదములోని కామెను గొనివచ్చి రెండు వత్సరము లైనను, సామ్రాట్టాకమార్తైన, నామె ముఖమును వీక్షింపలేదఁట! అది కొంచె మాశ్చర్యకరముగాఁ గన్పట్టుచుంటలేదా?

రహిమాన్‌రాజా—ప్రాణమిత్రుండగు వంగసీమ సుబేదారుఁడు మరణించెనను దుఃఖంబుచేఁ దానా సుందరిముఖమును వీక్షింపనని చక్రవర్తి పలికెను!

కామపాలుఁడు—నిజము నిజము! ఆ మదవతి మగనిని దెగటార్చి బలవంతముగ నామెను గొనివచ్చి ప్రాసాదావరోధమున నుంచు

టామె ముఖదర్శనము గావింపకుండవలెనను నభిప్రాయముచేతనే!

సుదంతుఁడు—సామ్రాట్టామెను చూచుటటుండనిండు. ఆ సుందరియే చక్రవర్తి ముఖము వీక్షింప నియ్యకొనుట లేదని నమ్ముఁడు.

వలాహకుఁడు—నీ వనినది నిక్కువమైయుండును! ఏ మొక్కలీఁడు తన భర్తను కడుపునఁ బెట్టుకొనెనో, అతనియెడల నామె యనురాగము నూపఁగలదా?

కామపాలుఁడు—అనురాగము నూపఁజాలదు; కాని రాగముమాత్రము నూపఁగలదు!

వలాహకుఁడు—ఆ 'రాగము'నకు ముందు 'అను' చేరుట కెంత కాలము పట్టును!—రాగానంతరము వచ్చున దనురాగమే కదా!

సుదంతుఁడు—ఆ 'అను' ఝుంకను చేరలేదు. ఇట్లని యయాసా తెలిపెను. అది మిథ్యయై యుండదు.

(వేగంబుగ నసఫ్ ప్రవేశించును)

అసఫ్—విన్నారా?

అందఱు—ఏమి? యేమి?

అసఫ్—ఖుస్రు ఢిల్లీనగరమును ముట్టడించి, శిథిలయత్నుఁడై, లాహోరు నగరమునకుఁ బలాయనమొనరించెను. సైన్యోపేతుఁడైన ఫరీదుఖాన్ాతని వెంటఁబడి తఱిమి తుద కాతని యెట్లో పట్టుకొనెనఁట!

వలాహకుఁడు—ఏమి! యేమి!! ఆలాగా! ఆలాగా!!

సుదంతుఁడు—ఎప్పుడు ? యెప్పుడు ?

కామపాలుఁడు—ఎక్కడ ? యెక్కడ ?

పుష్పదంతుఁడు—ఎవరు చెప్పి రెవరు చెప్పిరి ?

[వారలందఱు లేచి అసఫునుచుట్టు ముట్టి నిరంతరప్రశ్న పరంపరలచే నతని వేధింప దొడంగుదురు]

అయాసా మెల్లగఁ బ్రవేశించును

వలాహకుఁడు—ఓహో ! అయూసాహెబ్ గారా! రండు ! దయచేయుఁడు!!

సుదంతుఁడు—మహాశయా ! ఖుస్రు పట్టువడెనా?

అయూసా—అవును.

కామపాలుఁడు—అట్లైన నీవార్త నిక్కువమే ?

అయూసా—నిక్కువమే !. పాప మా రాకొమరునిఁ బదుగురు ప్రేరే పించి, తుదకుఁ దప్పుకొని, తమ ప్రాణములు మాత్రము దాము కాఁపాడుకొనిరి ! ఇపు డతని యసువులు నిలుచునో, నిల్వవో సందేహము !

పుష్పదంతుఁడు—చక్రవర్తి నిజాత్మజుని మన్నింపకపోఁడే.

అయూసా—మన్నించు టంత సులభకార్యము కాదు. నే నతనిని బాగుగ నెఱుంగుదును.

రహిమాన్‌రాజా—చక్రవర్తి విచారణ మెప్పుడు—హిహిహి— కచ్చితముగ నుండును. దోషులకు దండనము విధించుటయందును, పూజ్యులకుఁ బురస్కార మొసంగుటలోను పాదుషా—హిహిహి- న్యాయముగ ధర్మరాజే యని చెప్పవచ్చును !

అయూసా—[రహిమానును శుష్కభావమున నవలక్షించి]—రాజా బహాదూర్ ! వేళమించిపోయినను, మీ రింకను సామ్రాట్టుకడకుఁ బోలేదేల ?

రహిమాన్—నేను చక్రవర్తి సందర్శనార్థమై పోవుచుండ మార్గమధ్య మందు వీరలు నన్నాపివైచి, ప్రసంగములోనికి దింపిరి !—హి హీహీ !

అయూసా—వీరలు పరమాహ్లాదభరితమనస్కులై యున్నారు. వీరలఁ గలసి వృథాకాలహరణ మాచరింపక, వేగ మీరు చక్రవర్తికడకుఁ బొండు.

[రహిమాన్‌రాజా తలగోకికొనుచు, వ్రేళ్ళతో తలవెండ్రుకల

వడిఁ ద్రిప్పుచు వెడలిపోవును.]

పుష్పదంతుఁడు—(మఱొక సభికు నుద్దేశించి) వానిని చూచుము. కుమ్మరిపురుగువలె నెట్లు తిరిగి పోవుచున్నాఁడో చూచితివా ?

కామపాలుఁడు—చూచితిని. వాఁ డచిరకాలములోనే మహారాజా బహాదూర్ కాఁగలఁడు !

పుష్పదంతుఁడు—ఏల ?

వలాహకుఁడు—అట్లు కుమ్మరిపురుగువలెఁ దిరిగి పోవువాఁ డొక దినమునఁ గాకున్న మఱొక దినమునైన మహారాజా బహాదూరు కావలయును !

[సమ్మతి సూచించుచుఁ గామపాలుఁ డొదల నూపును.]

వలాహకుఁడు—అట్లు శాస్త్రమందు లిఖింపఁబడి యున్నదా ?

పుష్పదంతుఁడు—ఇఁక నీప్రసంగము కట్టిపెట్టి మనయిండ్లకుఁ బోదము రండు. ఇందే చాలఁ దడవాయెను.

కామపాలుఁడు—నడువుఁడు.

పుష్పదంతుఁడు—మంచిది. పోదము రండు.

అయాసా యసఫులిద్దరును వెలుపల కరుగుదురు. సభాసదులు చూపుమేర దాఁటిపోఁగనే, యయాసా—(తనయు నుద్దేశించి మెల్లని స్వరమున)—"ఈతని దుర్నయమును గ్రహింపఁ గలిగితివా?"

అసఫ్—జనకా ! అదేమో తెలుపుఁడు.

అయాసా—చక్రవర్తి మరల నన్నుఁ బిలిపించి, నా కెంతయో ప్రలోభముసూపి, "నీతనయ నెట్టులైనసమ్మతిపఱుపఁ గలిఁగినచో నీకు మంత్రిత్వపదవిని బ్రసాదించెద" ననెను. నే నెట్టి ప్రత్యుత్తర మొసఁగితినో యెఱుఁగుదువా ?

అసఫ్—ఎట్టి యుత్తర మొసఁగితిరి ?

అయాసా—"మీరా రనుమతి నొసఁగుచో, తక్షణంబనా కోశాధ్యక్ష
పదవిఁ గూడ విడచి వెడలిపోదు"నని యుత్తర మొసఁగితిని.

అసఫ్—అందులకుఁ జక్రవర్తి యేమనెను?

అయాసా—వాఁడు విరక్తుఁడై, 'మంచిది వివేచన మొనరింపవచ్చు' ననెను. తనయా! నే నీ పదవీపరిత్యాగ మొనరింప సంసిద్ధుఁడనై యున్నాను. నీవు కూడ నాగ్రానగరమున వీడ సంసిద్ధుఁడవు కమ్ము!

ద్వితీయ దృశ్యము

చక్రవర్తి దర్బారుమందిరము—ప్రభాతకాలము

నిజకోశాధ్యక్షుఁడైన యయాసాతో జహాంగీరు ప్రసంగించు చుండును. దూరంబున సామ్రాట్టు ద్వితీయపుత్రుండైన పరవేజును, తృతీయనందనుండైన షాజహానును, కనిష్ఠతనూజుండైన శర్యారును నిలువంబడి యుందురు.

జహాంగీరు—అయాసా! వీరల చరిత్రమును నే నీవఱలో నెఱుఁగక పోలేదు. వీరలందఱు నింటనుండి వెడలఁగొట్టఁబడిన కుక్కలని నమ్ముము! లంచములఁ గొనుచు, నత్యాచారముల ననదాచరణ ములనుఁ గావించుచుంటంజేసి వీరలఁ దమ సుబాల(జిల్లాల) నుండి వెడలఁగొట్టివైచితిని. ఘనులవలెఁ గన్పట్టు నీ యల్పుల వివేక హీనమగు దురహంకారజ్వాలచే నస్థిరుఁడనై తనయులని దలంపక వీరల దూరముగఁ దఱిమివైచితిని. దానంజేసి యీ మూర్ఖులు విద్రోహాచరణమునకుఁ దలపడిరి. కాని యింతటితో వారిదండనము ముగియలేదు. ఇపుడు నా కీవిప్లవకారుల నామములు కావలయును. వీరల శాస్తి యింకను పూర్ణము కాలేదు—అదుగో! ఖుస్రు యిట్లే వచ్చుచున్నాఁడు.

ఖుస్రును ఖైదీరీతిని దోడ్కొని భటులతోఁ గూడ మహాబత్ఖాను ప్రవేశించును. చేతి సంకెళ్ళతో, తలవంచుకొని, ఖుస్రు జహాంగీరు సమ్ముఖమున నిలువంబడును.

చక్రవర్తి—(కొంతసేపు రెప్పవేయక విలోకించి)—"ఖుస్రూ! నీవొనరించిన తప్పిదమేమో యెఱుంగుదువా?"

ఖుస్రు—(తలవంచి)—ఎఱుంగుదును.

జహాంగీరు—మూఢా! యిట్టి చెడుకార్య మొనరింపవలదని నిన్నిపుడులో వారించియుండ లేదా?

ఖుస్రు—వారించియుంటిరి.

జహాంగీరు—నీ తప్పు నొప్పికొందువా?

ఖుస్రు—ఒప్పికొందును.

అయాసా—స్వామీ! యీతండు బాలకుండు!—అర్భకుఁడు! పదుగురు నీచులితనిఁ బ్రేరేపించిరి!

జహాం—ఆపదుగుర నామధేయములు నాకుఁ గావలయును. ఖుస్రూ! వారలెవరో వేగఁ దెలుపుము. మాటాడక యున్న వదలువాఁడనుగాను. ఆకుజనులనందఱ నొక్కమాఱు గనగ్నికుండంబున విసరివైచెదను,—లేక క్రూరశార్దూలంబులకు వారల నశనంబు గావించెద. తెలుపుము! వారలెవరో తెలుపుము!

ఖుస్రు—నేనట్లు తెలుపఁజాలను.

జహాంగీరు—ఏమి! తెలుపఁజాలవా! వంశనాశకా! యేమిసీ బింకము! దుర్మతీ! నీ విప్పుడు తెలుపవలెను! లేనిచో దగువిధంబున నీచేఁ జెప్పించివైచెదను. నిర్దయుండనై, యంత్రణా యంత్రమున నిన్నుఁ బిప్పిగావించెదను. వేత్రాఘాతపరంపరలచేవీపు బ్రద్దలుగొట్టించెదను. నాపుత్త్రుండవగుట క్షమింపఁబడుదువని తలఁచుచుంటివా? అట్లైన నీవింకను నన్ను బాగుగ నెఱుంగవు. ఆదుర్మతుల పేళ్ళఁ దెలుపుము.

షేకున్న—

ఖుస్రు—మీ చిత్తము వచ్చిన తెఱంగున నన్ను దండింపవచ్చును! వారల నామములను నా జిహ్వతో నుచ్చరింపనేరను. ఏమి కావింపఁ దలఁచితిరో కావించుడు.

జహంగీరు—మంచి దట్లనే కావింతును! సేవకా! యీ దుడుకుని కారాగారమునకుఁ గొనిపొమ్ము.—అబ్దుల్ వీని కాలు నేతుల "నిసుపకమ్ము"లకుఁ గట్టివైచి, దినము తమ్ము నిలువంబడఁ జేసి, వీపునఁ గొరడా దెబ్బల గురిపింపుము, వీనిసాహస సహనము లెంత వఱకు నిలుచునో చూచెదఁగాక! అబ్దుల్! వీని నింకఁ గొని పొమ్ము—ఖుస్రూ! యేమనుచుంటి వేల? వారల పేళ్ళఁ జెప్పెదవా?

ఖుస్రు—చెప్పఁజాలను.

జహంగీరు—ఇఁక వీనిని తీసుకొని పొండు.

మహా—(ప్రతీహారులు ఖుస్రును గొంపోవ నుద్యుక్తులు కాఁగనే, మహబత్ఖాను ముందుకువచ్చి)—"స్వామీ! నా నివేదన మొకటి కలదు," (ప్రతీహారుల నుద్దేశించి) "అరే! నిలువుఁడు.

జహంగీరు—మహబత్ఖానూ! నివేదన మేమో తెలుపుము.

మహబత్—ఈ మారునిపై నిట్టి కఠినశిక్ష విధింపకుఁడు.

జహంగీరు—అట్లనుచుంటి వేల?

మహబత్—దేవరయాజ్ఞ కింతకుఁబూర్వ మెన్నఁడు నెదురుచెప్పియుండ లేదు—నేఁడట్లొనరింప సాహసించుచున్నందులకు మన్నింపుఁడు. అనుగ్రహపురస్సరముగ నేఁజెప్పు దానినివిని, పిమ్మట మీ కిచ్చవచ్చిన ముదల నొసఁగుఁడు.

జహంగీరు—[ఒకించుక యోచించి]—మంచిది. తెలుపవలసిన దేమో తెలుపుము. ఈగుఱితి విచారము సలుపక, చక్రవర్తి తనపుత్రుని

శిక్షించెనని ప్రజలు తలంపకుందురుగాక!

మహాబత్—స్వామీ! మీ తనూజుఁడు ఘోరతరాపరాధమును గావించుట సత్యమే! అట్లయ్యు నీ మా యతనిఁ గృపాపూర్వకముగ మన్నింపుఁడు. మన్నింప నిచ్ఛగింపనిచో, సార్వభౌముని తనయునికిఁ దగు దండనమే విధింపుఁడు. సామాన్యాపరాధుల శిక్షించు తెఱంగున నాతనిని దండింపకుఁడు.

జహాంగీరు—సార్వభౌముని తనయుండని సముచిత దండన మొసఁగ రాదా? మహబత్ఖానూ! నేఁ బూర్వ మెన్నఁడైన పక్షపాతవిచారణ సలిపి యుంటినా?

మహాబత్—ఇది పక్షపాతవిచారణ కాదు. పదవీ మర్యాదా రక్షణ మొనరింపవలయును. ప్రభూ! పూర్వ మొకపుడు తాము తమ జనకుఁడైన యక్బరు పాదుషావారికి విరుద్ధముగ విద్రోహాచరణము సలిపి నపుడాతఁడు మీపై నిట్టి కఠినశిక్షను విధించియుండెనా?

జహాంగీరు—నా వలె విచారణయుం దతఁడు సమదర్శి కాఁడు.

మహాబత్—ఖొదాబంద్ (ప్రభూ!) తామట్లు తలంపకుఁడు. అక్బరు మహాశయుఁడు పదవీమర్యాదక శాంతములోఁ బడియుండెను. నేఁడు, మిమ్ము భారతవాసులందఱు తమసామ్రాట్టని భక్తిపురస్సరముగ నభివాదన మొనరించుట కా దీర్ఘదర్శి సువిచారణమే హేతువు! ఆతం డిచ్ఛగించిన, మీ దుండగమునకుఁగదుఁగినిసి, సింహాసనము నుండి మిమ్ముఁ దొలఁగించి, యీ ఖుస్రునే పట్టాభిషిక్తుఁ గావించియుండును! నేఁడు ఖుస్రూసమక్షమందే తాము తమ యపరాధ విచారణకై, నిలువంబడి యుండెడివారేమో యనికూడ సలంచెద!

జహాంగీరు—[క్రుద్ధస్వరమున]—మహాబత్! ఏమి నీ నిర్భయత్వము!

అయాసా—స్వామీ! సేనాధిపతియగు మహాబత్ఖాను సమరము సలుపుట మెంత చతురుఁడో, ప్రసంగించుటం దంత చతురుఁడు కాఁడు.

కృపాళువులై వానిని మన్నింపుఁడు. కాని, అర్భకుఁడైన ఖుస్రుకొఱకై నేఁగూడ దేవరకృపాభిక్ష వేఁడుచుంటిని. ఐదుగురు దుర్మతులు కలసి యీతని నీ కార్యమునకుఁ బురిఁగొల్పిరి! ఈతని యందు దోషము లేదు. ఈ యువకుఁడు సుశీలుఁడని నమ్ముఁడు.

జహాంగీరు——సుశీలుఁడా!

అయాసా——అవును! వ్యపదేశంబున బ్రదుకఁ దలఁచిన యా దురాత్ములు దేవరను హత్యఁగావింపు మని యాతనిను త్తేజిత మొనరింప, నీతఁడా కూళల దుర్మంత్రణమును చెవిం బెట్టెను! నేఁడతఁడా భీరుల నామోచ్చారణ మొనరింప నిచ్చగింపఁ డూరున్నివలె వారల దండనమును దానే యనుభవింపఁ దలంచుచుండెను. ఈ కార్యమాతని మహాత్త్వమును బ్రకాశింపఁజేయుట లేదా?

జహాంగీరు——కాని, ఆ కూళల నామంబులు నే నెఱుంగవలయును.

అయాసా——మంచిది, వారల నామముల నెట్టులైన దమ కెఱింగించుభారమును నాపైఁ బెట్టుఁడు.

జహాంగీరు——మంచిది! సేవకా! కుమారునిఁ గారాగారమునకుఁ గొనిపొమ్ము. శిక్ష విషయమై తరువాత యాలోచించెదను.

[ఖుస్రును దోడ్కొని సేవకుఁడు నిష్క్రమించును.]

జహాంగీరు——పరభేజా! మీ వారు యుద్ధ మందు నీవోడిపోయి వచ్చితివి. నీవట్టి పసికిమాలిన వాఁడవని నే నెఱుఁగను. మహాబత్ఖానూ! ఈ మాఱు మీ వారు దేశము మీదికి యుద్ధమునకు నీవు వెళ్ళుము. పరభేజా! నీవు మహాబత్ఖాను ననుసరించి పొమ్ము. సమరమున నేమో తెలిసికొనుము.

పరభేజు——మంచిది! మీ యాన యెట్లో యట్లాచరించెదను.

జహాంగీరు——ఖుర్రమూ! ఈ పర్యాయము కూడ నీవు దక్షిణాత్యుల పైకి యుద్ధమునకుఁ బోవలయునని యెఱుంగుదువా?

షాజహాను—తండ్రీ! యెఱుంగుదును.

జహాం—శర్యారూ! నీ విచటికి వ తి వేల? హాకీము వచ్చెనా?

శర్యారు—వచ్చెను.

జహాం—ఏమనెను?

శర్యారు—శీఘ్రకాలములో స్వస్థుఁడవు కాఁగలవని వచించి, యౌషధ మొసఁగి వెడలిపోయెను.

జహాం—ఇఁక నీ విందుండక, యంతఃపురంబున కరిగి, వైద్యుఁడిచ్చిన యౌషధమును బుచ్చుకొనుము.

[ఇట్లని జహాంగీరు నిష్క్రమించును. సభాసదులఁగూడి మహబత్‌ఖాను మఱొక దిక్కుగ నిష్క్రాంతుఁడగు. సభాభ్యంతరమున పరభేజు, షాజహాను, శర్యారులు ముగ్వురు మాత్రముందురు]

షాజహాను—సోదరా! మీరాహిరు యుద్ధమందీవు కత్తిని తలక్రిందులు జేసి పోరితివా?

పరభేజు—కత్తినెట్లు చేతఁబట్టవలయునో యట్లే పట్టుకొని యుద్ధము నలిపితిని! కాని ఆసీమ నాకపరిచితమగుట వలనను, సమర సన్నద్ధులము గాకుండనే శాత్రవుల నెదుర్కొన వలసి వచ్చినందువలనను పరాజయము వాటిల్లెను!

షాజహాను—యుద్ధ సమయమున నీవు హుక్కా బీల్చుచుంటివా?

పరభేజు—అవును! హుక్కా బీల్చుచుంటిని! కస్తూరితో గలసిన తాంబాకు నొక పెట్టె డాగ్రానుండి తీసుకొని పోతిని.

షాజహాను—సోదరా! నీవుచాలా బొరపడితివి. తంబాకు, తలగడ, తరుణులనెన్నఁడు యుద్ధభూమికిఁ గొంపోరాదు. త్రైలోక్యంబుల కరణిఁ బ్రమోద విదారుణంబు లొండొంటితోఁ గలియనేరవు!

శర్యార్—(సోదరుల నుద్దేశించి)—ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! సమరచింత దక్క మీకు వేరేమియు లేదాయేమి? ఈజగంబొక హాత్యాశాల

యని తలంచు చుంటిరా? కదనమువంటి భీషణదృశ్యములపై దృష్టి నిలుపక ఆనీల నభంబును విలోకింపుడు! ఈ ప్రవంతీతరంగ గానమును వినుడు! ఈ శ్యామల వసుంధరను వీక్షింపుడు! ఆ విహంగ కలకల రావముల వినుడు! ఈ సమస్త విశ్వమునఁ గన్పట్టు సుందర దృశ్యములఁజూచి పవిత్రానంద మనుభవింపుడు!

షాజహాను—శర్యారూ! దర్పణమందు తన ముఖమును జూచుకొనసంతవరకును గురూపి తానెట్లు మిగుల నందకాఁడనని దలంచుకొనునో,—రహస్యముగ నున్నంతవరకుఁగుత్సితుఁడు తానెట్లు గొప్పవాఁడనని, ప్రౌఢుఁడనని భావించుకొనునో యట్లేనీవు మిత్రప్రసంగము సలుపుచు, బయటకు రాక మఱుగుననే సుఖంబుగఁ గాలముఁ బుచ్చుట యుక్తము. ఇఁక నీరవుఁడవై యుండుము.

శర్యారు—ఏమి యీయౌత్సుక్యపము! మీరలందఱు నుగలసి, యీనుంద రజగంబును గుత్సిత మొనరించి వైచితిరి!

[నిష్క్రమించును.]

పరభేజు—మన శర్యారు మహాకవి! రోగశయ్యపై బలరహితుఁడై పడియున్నను, నతఁడెవ్విధంబున దన దృష్టులను నీలాకాశశ్యామలోర్వీ భాగముల శృంగారదృశ్యములపై బ్రసరింప జేయుచుండును! ప్రకృతి సౌందర్యామృతము నతఁడు నేత్రపర్వముగఁ గ్రోలుతఱి నెవరైన వాని శిరముఁ ఖండించి వైచినను, నతఁడాఘాతుక కృత్యము నెఱుంగ నేరఁడని తలంచెద!

షాజహాను—కాసంజేసియే కాఁబోలు ప్లేటో (Plato:-A greek philospoher of very great reputation that flourished about 427—347 B. C) తన కల్పిత రాజ్యంబునుండి కవుల వెడలఁగొట్టి వేసెను.

తృతీయదృశ్యము

ఆగ్రాప్రాసాదమందు నూర్జహాను సౌధము—అపరాహ్ణకాలము.

(ఏకాకినియై నూర్జహా నేదియో గ్రంథము జదువుచుండును.)

నూర్జహాను—ఇఁకఁ జదువవలెనని లేదు. (పుస్తకమును మూసివైచి, యద్దమందు తన ముఖమును జూచుకొనుచు, శిరోజముల ముడి వైచుకొనుచు)—ఈ రూపమే యింత జేసెనా! హా! హృదయేశ్వరా! ఉదార హృదయా! నీ చావునకుఁ గారణమైన దీ సౌందర్యమా లేక నా కృతఘ్నతాకఠోర హృదయమా! పవిత్రచరితా! నీ కంటెఁ బ్రణయపాత్రుఁ డెవఁడున్నాఁడు? దైవఘటనమును, సింహపరాక్రమమును, జనమిత్రప్రేమంబును, శిశుసారళ్యంబును, నీ కన్న నెవ్వరికైనఁ గలవా!—అట్లయ్యు నేను నిన్నుఁ బ్రేమింపఁజాలకపోతిని. అగ్ని సాక్షిగ నిన్నుఁ బరిణయమాడి, నీకు నా యవ్యాజ ప్రణయము నర్పింప నా యంతరంగమున నే నెట్టి యుద్ధము సలిపితినో యీశ్వరుఁ డెఱుఁగును. కాని యా యుద్ధమునందు విజయము నందలేకపోతిని! దానం జేసి సంయమివలె నీవు నీ కొరకు మృత్యుదేవి నాహ్వానించితివి. నా ప్రాభవకాంక్షయే మనల నిద్దరను నాశము జేసినది. ఇప్పుడైన ధైర్యము వీడలేము. నాలో నేను యుద్ధము సలుపుచునే యుండెదను. నాలోని పిశాచము నణఁగఁద్రొక్క శక్తివంచన లేక ప్రయత్నించెదను! ఆ పిశాచమే నిన్నుఁ దెగటార్చి, సన్నిభవనంబున కీడ్చుకొని వచ్చెను! కాని యిచటికిఁ జేరి నాలుఁగు వత్సరములైనను, చక్రవర్తి ముఖమునైనఁ జూడలేదు; చూడను. ఎవరు గెల్తురో చూచెదఁ గాక!—ప్రియతమా! నా కొఱకై నీవు ప్రాణత్యాగ మొనర్చితివి. నేనుఁ గూడ నీ కొఱ కళ్లే చేయుదును! ఒరులతోఁ గదన మొనరించి నీవు మరణించితివి. నాతో నేను యుద్ధ మొనరించి చచ్చిపోయెదను.

ఒక్క ముహూర్తములోనే నీవు నీమేను వీడితివి! కాని మృత్యుముఖ గహ్వరమును నేను మెల్లమెల్లగఁ బ్రవేశించెదను! ప్రాణేశ్వరా! నన్ను వీడిపోవునపుడు, నీవు నా కొఱకై యొక జీవత్సమాధిని నిర్మించి, యరిగితివి!—అదిగో! తంత్రికిఁ బ్రియతమమైన లయలా యచట నిలువంబడి యున్నది-పిలచెదను—అమ్మా! లయలా! లయలా!!—

లయలా—(ఇంటిలోనుండి ప్రవేశించి) ఏమి తల్లీ!

నూర్జహాను—అమ్మా! నా సర్వస్వమా! రమ్మా! నను కౌగలించుకొనుము.

లయలా—అమ్మా! అట్లుంటి వేమి?

నూర్జహాను—తల్లీ! నీముఖము విషణ్ణమై యున్నది. నీ కన్నులు వాడి వత్తులై యెఱ్ఱ వెక్కియున్నవి. వేషంబతి దీనంబై కన్పట్టుచున్నది. అహోరాత్రములు నీ హృదయమును వేధించుచున్న యీ చింతాకీటక మేది? ఇట్లుండుటకుఁ గారణమేమి?

లయలా—ఒకించుక యోచించిన నది నీకే తెలియును నీ విచటి కేల వచ్చితివి?

నూర్జహాను—ఇచ్చోటికి నేను రావలెనని రాలేదు.

లయలా—అయిన నెందుకు వచ్చితివి?

నూర్జహాను—నాక చేయునది మాత్రమేమి?

లయలా—ఏమి చేయఁగలుగుదువా? విషంబు ద్రింగి మానరక్షణ మాచరించుకొనఁ గలుఁగుదువు! బ్రదుకుపై నింత యాశ యొందులకు? ప్రాణంబుపై నింత మక్కువ యేల? ఏ దురాత్ముఁడు నా జనకుని హత్యఁ గావించెనో, ఆ నీచుఁడా, కాపురుషుఁడా, డాయధముఁడా హంతకుఁడు తన ప్రాసాదమున—

నూర్జహాను—ఊరకుండుము మూరకుండుము!

లయలా—ఊరకుండుటేల? నా మనః పర్యంకమందు దీ తలంపును దివా రాత్రములు జోకొట్టుచు నీరవనై యుందునా? భారతాధీశ్వరుఁడు హంతకుఁడై రహస్యముగ నా జనకుని జంపెనని నే నన్ని తావులందును చాటి నా రోదన ధ్వనులతో నీ భారతభూమియందలి గిరిగహ్వరములు గూడ మారుమ్రోగఁ జేసెదను.

నూర్జహాను—ఏమి!

లయలా—ఎంతదనుక నా పెదవులెండిపోకుందునో, ఎంతదనుక నేను వచించు మాటలు గాలిలోఁ గలిసి పోకుండునో, ఎంతదనుక నా కలంక కాళిమంబుచే నాకసమంతయుఁ గృష్ణరాగమునఁ దాల్పఁ జాలకుండునో—ఎంతదనుక లజ్జాభారమున సామ్రాట్టు సింహాసన మకుట సహితముగ గభీరపృథ్వీ గర్భమునఁ గ్రుంకకుండునో, అంత దనుక నే నీఘోరకుకృత్యమును చక్రవర్తి బహిరంగసభయందు బహిరంగసభయందునే, సర్వస్థలంబులందును వెల్లడించుదును. ఈ మాటికి వెల్లడించి తీరుదును. అట్లొనరింపఁదగు తరుణంబు కొఱకై యెదురుచూచుచుంటిని!

నూర్జహాను—బిడ్డా! నీ విట్టు లీ ప్రాసాదాభ్యంతరమునఁ జీత్కార మొనరించుచుంటివేని, భర్తను గోల్పోయిన నేను నిన్నుఁ గూడ గోల్పోవలసివచ్చును.

లయలా—కాని భావము చక్రవర్తి నన్నుఁగూడ మట్టువెట్టునని నా? మంచిది! మట్టుఁబెట్టనిమ్ము! నీవలెఁ బ్రాణంబులపై నా కంత మక్కువ లేదు!—ఛీఛీ! ఏమి యీ దుర్దశ!—జననీ! మన మిందుండి వెడలిపోదము రమ్ము!

నూర్జహాను—పోవుటకు మన కనుమతి లేదు.

లయలా—అనుమతి లేదా! మన మిచటఁ గైదీలమా?

నూర్జహాను—అవును!

లయలా—ఏ యపరాధమున?

నూర్జహాను—అది నే నెఱుంగను.

లయలా—(కొంచెము సేపు నిస్తబ్ధయై యుండి, మెల్లగ) "మాతా! నీ విచటి కిచ్ఛాపురస్సరముగ రాలేదని చెప్పుచుంటివి!—కాని నీ వియ్యెడ కరుదెంచినప్పుడు మారుమాటైనఁ బలుక తేదేల? పెంపుడు లేడివలె మారుమాటాడక నీవీ భవనంబునఁ బ్రవేశించితివి! మనమిపుడు కైదీల మనుచుంటిమి! కాని, యీ కారాగారమునుండి విడుపడ నీ వెట్టి యాతురతను గాని, యత్నమును గాని నెఱపుట లేదు! భిక్షుకురాలి భంగి, నీవిశాలాంతఃపురమందలి పంకిలజఘన్య ఖిల్లమందు మిగుల స్వచ్ఛందముగా గాలము బుచ్చుచుంటివా?—జననీ! నిజంబుగ, నీ విందుండి పో నిచ్ఛగించుచుంటివా?

నూర్జహాను—పో నిచ్ఛగింప కుండుటేల?

లయలా—అట్లైన సామ్రాజ్ఞిద్వారా సామ్రాట్టు ననుమతిఁ బడయ నేల యత్నింపవు?

నూర్జహాను—యత్నించినను, మన కోరిక యీడేరదు. సార్వభౌముఁ డనుమతి నొసఁగఁడు!

లయలా—(కాలితో భూమినిఁ దట్టి)—అనుమతి నేల నొసఁగఁడు! నిక్కముగ నొసఁగును! ఎన్నడైన సరళభావమున, నాతురమతివై నీ వనుమతి వేఁడితివా? నీకు నిక్కముగ ననుమతి కావలయునా?

నూర్జహాను—కావలయును.

లయలా—మంచి దనుమతిఁ బడయు భారమును నాపైఁ బెట్టుము. ఎందులకుఁ బడయలేనో జూచెదఁ గాక!

[ఇట్లని లయలా నిష్క్రమించును.]

నూర్జహాను—ఆహా! ఎట్టి గతి! ఏమి బ్రదుకు! ఏమి లజ్జ! ఏమి లజ్జ!—ఇఁక నేఁ బలాయన మొనరింపనా!—ఇఁకేల! నా చిన్నకూతు బెదరింపు

లచే నా హృదయమందలి కుత్సితము నన్ను మిగుల వేధించు చున్నది! అదెట్టి కుత్సితము! ఒక కారణముచేఁ గాకున్నను, లయలా యాక్రోశనంబున నే నేను బలాయన మొనరింపవల యును! కుమారి కడఁ గూడ నే నవిశ్వాసినిని గాఁజాలను! (పిదప నాకస్మికముగ స్వరముఁ దగ్గించి)—లయిలా! అభాగినీ! ఆ దినము గడచిన దాదిగ నీ యాననంబున మందహాసము మరలఁ గన్పట్టుట లేదేల? అపుడపు డొంటరిగఁ గూరుచుండి, యేదియో భావించు కొనుచు దీర్ఘ నిశ్వాసమును విడుచుచుందువుకదా! ఆ నిట్టూర్పు నుండి నీ ప్రాణ మందర్ధభాగము వెల్వడుచుండె నేమో యని నే భయపడుచుందును! నడుమనడుమ నాపై స్థిర దృష్టులఁ బఱపి, యాకస్మికముగ నీ కన్నులు బాష్ప పూరితంబులగుటచేఁ బెడ మొగము బెట్టుకొని, గిఱ్ఱున దిరిగి వెడలిపోవుచుందువు! మరల నవుడపు డస్ఫుటస్వరమున నీలో నీవేమియో గొణుఁగుకొనుచు ఘృణాక్రోధనిరాశలను వ్యక్తీకరించునట్టులొాడలు ... ఆమకొందువు. అదిగో దూరమునుండి నాగస్వరము వినవచ్చుచున్నది!— ఈ భవన మెంత పిశాలముగ నున్నది!—వలదు! ఇఁక నిచట నుండఁ జాలదు!— ఇందుండి వెడలిపోవుటే యుక్తము!

(ఖాదిజా ప్రవేశించును).

ఖాదిజా—అత్తా! లయిలా యేది?

నూర్జహాను—ఎఱుఁగను. నీ విచటికి వచ్చి యెంత సేపైనది.

ఖాదిజా—ఇవుడే వచ్చితిని.

నూర్జహాను—ఎవరితో?

ఖాదిజా—జననితో?

నూర్జహాను—ఆమె యేది?

ఖాదిజా—సామ్రాజ్ఞి కడ—ఇఁక నే బోయి, లయిలా యెటుబోయెనో

చూచి వచ్చెదను. నీవు కూడ వచ్చెదవా?

నూర్జహాను—రాను.

ఖాదిజా—అట్లైన నేఁబోవుచుంటిని.

[విష్క్రమించును]

నూర్జహాను—నా మేన కోడలు నిరుపమానసౌందర్యరాశి. దానం జేసి యే యామె జనని యామె ననుదినము వెంటబెట్టుకొని పెండ్లి గాని పడుచువారల గుంపులందుఁ దిరుగుచుండును. నారీజాతీ! నీ వెట్టి యధమదశయందుంటివి! గాలమువలెఁబురుషులఁ బట్టుకొనుట కా యీశ్వరుఁడునీకీ సౌందర్యము నొసఁగినది. లావణ్య సౌష్టవములు పురుషులను బట్టుకొనుటకై యేర్పడిన యుపాయములా? ఆహా! పురుషజాతీ! నీవు కూడ నెట్టి యధమదశ యందుంటివి! రమణుల జఘన్యసుందరపాద తలమున నవలీలగ,—నవాభ్యాసంబుగ నీ శౌర్యవివేకబుద్ధు లర్పించుచుంటివేల ! (దీర్ఘనిశ్వాసమును విడచి) మనుష్యజాతి యింతటిదేనా!

చతుర్థదృశ్యము

ఆగ్రాయందలి యంతఃపురము—సంధ్యాకాలము.

(జహాంగీరును, రీవా రాజ్ఞియు నిలువంబడి ప్రసంగించుచుందురు)

జహాంగీరు—రాజ్ఞీ! ఇపుడు సర్వము తెలిసినదా!

రీవా—తెలిసినది. హా! ఈశ్వరా! యెఱుంగకున్న నెంత సుఖంబుగ నుండి యుందునో కదా !

జహాం—సతీ! ఉన్మత్తుఁడైన వానిదోషము ననుకంపాపురస్సరముగ విచారింపవలయును. ఉన్మత్తుఁడనై యుంటచే నపుడు నేనట్టి దుష్కృత్యము గావించితిని!

రీవా—మానవుఁడు చేయు దుష్కృత్యముల విచారించుటకు మన

మెవ్వరము? విచారము సలుపునతఁడు (పైకిఁ జూచుచు) మరొకఁడు. మీ రొనరించిన ఘోరపాపమునకై మిమ్ము గద్దింపనిచ్చగింపఁడు. వల్లభా! భర్తృహితాభిలాషిణియగు మీ పత్నిమాటలఁ బాటింతురా?

జహాం—పాటింపఁ బ్రయత్నింతును.

రేవా—శర్ఖానుజాయను కారాగారమునుండి వదలిపెట్టుఁడు.

జహాం—నే నామెను కారాగారమం దుంచలేదు. ఎప్పటికైనఁదనంత దానే నన్ను వలచి, వివాహమ్మాడునను నాసచే నారమణిని భవనాభ్యంతర మందుంచితిని.

రేవా—మిమ్ముఁ బరిణయ మాడవలెనను కోరికను మిహిరునిస్సా ప్రకటించి యున్నచో నే నీవఱకే యావివాహమును నెరవేర్పఁ బ్రయత్నించి యుందును. కాని, నాలుఁగేండ్లు గతించినను, ఆకాంత తన పట్టుదల వదలనికతన నింక నామెను ప్రాసాద మందవరోధించుట ఘోరతర దుర్న్యాయమని తలఁచెద.

జహాం—ఒకమాఱామె కడకరిగి, సామదానోపాయముల బ్రయత్నించుటుచితము కాదా!

రేవా—ఆ యువతి యిచ్ఛకు విరుద్ధముగ నామెయున్న చోట మీరు కాలిడుట మంచికార్యము కాదు.

జహాం—రాజ్ఞీ! ఆ పూఁబోడి వదనపద్మము నొకమాఱు చూడవలెనను వాంఛచే నేనప్పు డప్పుడుత్తప్రాయుండ నగుచున్నను—నీయనురోధంబు వలన నే నామెకడ కరుగుచుంటలేదు.

రేవా—మనుష్యులగువారి కట్టి యిచ్ఛాదమనశక్తి యుండుటావశ్యకము! మనుజుండజస్రము ప్రవృత్తికి లోఁబడినచో వానికిని పశువునకును భేదంబేమియు నుండదు!

జహాం—మిహిరునిస్సా యిపుడు వర్ధమానమునకు మగుడిపోఁ దలఁ

చుచుండెనా?

రేవా—అవును. ఆమె నచ్చోటికిఁ బోనిండని, చేమోడ్చి మిమ్ముఁ బ్రార్థించుచుంటిని.

జిహాం—హృదయేశ్వరీ! నీవు నా హృదయారాటము నెఱుంగఁగలిఁగిన,—

రేవా—ఎఱుంగ లేకేమి! ఎఱుంగుదును, కాని, నాకంఠమునఁ బ్రాణమున్నంత దనుక, మీ ప్రాసాదమున నొక కులాంగన కవమానము కలుఁగుట నేను జూడఁజాలను. ధర్మపత్నినగుటచే, సాధ్యమైనంతవఱకు మీకు రక్షణంబొనఁగఁ బ్రయత్నింతును.

జిహాం—రాజ్ఞీ! దేవిని సేవించురీతిని బత్నివైన, నిన్ను భక్తిపూరస్సరముగ నేఁబూజించుచుంటిని. అట్లయ్యు,—

[లయులా ప్రవేశించును]

లయులా—'అట్లయ్యు,'—చక్రవర్తీ? చెప్పివేయుము 'అట్లయ్యు?'

(జిహాంగీరు నిస్తబ్ధుఁడై యుండును)

లయులా—సామ్రాట్! నేను శేర్ఖాను కుమారిని. ఏ యపరాధమున నాజనని నామె యిచ్ఛకు విరుద్ధముగఁ దన ప్రాసాదమందు బంధించివైచితిరో,—ఏ సాహసంబున మీరు పరాక్రమోపేతుఁడగు శేర్ఖాను నర్ధాంగిపై నిత్తెఱంగున నత్యాచారముపై నత్యాచారమును బ్రోగుచేయుచుంటిరో నే నెఱుఁగఁ గోరుచుంటిని—పైన నీశ్వరుఁడు లేడా? పృథివినుండి ధర్మము తొలఁగి మతెలదేని లుప్తమై పోయెనా?

రేవా—ప్రభూ! ఇఁక నారమణికి సెలవొసఁగుఁడని మీ మంగళార్థమై నేఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

జిహాంగీ—(తనదృక్కుల లయులాపై బఱపి యామెతీక్ష్ణదృష్టులఁ గాంచనేరక యవనత వదనుఁడై)—"మంచిదట్లనే కావించెదను. తన

కుమార్తెయుఁ, దానును, వర్ధమానమునకుఁ బోవచ్చునని నీ వాకాంత కెఱింగింపుము.

లయలా—సామ్రాట్టునకు జయంబగు గాక!

[నిష్క్రమించును.]

రీవా—నాథా! పురుషోచితకార్య మాచరించుచుంటిరి. ఆ మగువపై నెంతో మక్కువ యున్నను, యత్నపూర్వకముగ నామక్కువ నడంచుకొనఁగల మీ మానసిక బలంబును నేను శ్లాఘించుచుందును. వల్లభా! కర్తవ్యనిష్టచే నీ నిష్ఫలానురాగమును విస్మృతి గర్భమున ముంచి వేయ యత్నింపుఁడు.

[నిష్క్రమించును]

జహాం—ఈ సామాన్యవనిత నా ప్రార్థన నాలింపకుండుటకు నే నంత యధముఁడనా? అయింతికింత గర్వంబేల? నిక్కువముగ నయ్యేల నాగ నన్నుఁ బ్రేమించిన దనియు, మా యిరువురి సమ్మేళనమున కేక మాత్రాంతరాయమా శర్ఖానని యుఁ దలఁచి యుంటిని! అది యొక భ్రమయేనా?—ఆహా! ఆ మత్తకాశినిదర్శన మొకమాఱు లభించుభాగ్యము నా కెపుడలవడునో కదా! [తలవంచి యాగార మందుఁ బచారు చేయుచు] మంచి దింకొకమాఱు యత్నించి చూచెదను. ఈ మాత్రైన నా వనిత చిత్తము కరగకుండునా!— దౌవారికా! (నేపథ్యమున)—మహాప్రభూ! వచ్చుచుంటిని.

(దౌవారికుఁడు ప్రవేశించును)

జహాం—అయాసా తనయ నొక్కమాఱు పిలుచుకొని రమ్ము.

దౌవారికుఁడు—చిత్తము మహాప్రభూ!

[దౌవారికుఁడు నిష్క్రమించును]

జహాం—అసఫ్ద్వారా యొకమాఱు యత్నించి చూచెదను. ఇట్టి శ్రమ, దీసుకొని, యిట్టికుట్రఁబన్ని, యిట్టి దౌరాత్మ్యమునకుఁ

దలఁపడి యీ కాంతను నా... పట్టుకొని యున్న ... వాలిలఁగ నామెను విడచి వైతునా?—ఎన్నఁటికట్లు విడువను. శక్తివంచన లేక ప్రయత్నించెదను. సాధ్యాతీత మెట్లగునో చూచెద! మహాప్రళయమున లభించిన యీరమణి నవాయాసముగ నేల వదలివైతును!

పంచమదృశ్యము.

నూర్జహాను సౌధము రాత్రికాలము.

నూర్జహా నేకాకినియై, మేడలోఁ బచారు చేయుచుండును.

నూర్జహాను—నేఁటికి నా ప్రార్థన యాలింపఁబడెను. ఇపుడెందు బోదును? జనకుని కడకరుగుదునా, లేక వర్ధమానమునకుఁ బోదునా? వర్ధమానమున కరిగి యెవరికడ విడియుదును? అచట నాకాత్మీయు లెవరున్నారు? లేకుండిన నేమి!—నే నచటికే పోయెదను. పూలు కుట్టుపనిని బాగుగ నభ్యసించి యుంటిఁ గాన సామాన్యవ్యయార్థ మింధన మార్జించుకొనఁగలను. నేఁ బోదును. ఇచటి కెంతదూరముగ వసించిన నంతశ్రేయము. తిరుగ, వర్ధమానమున కరిగి నావల్లభుని పుణ్యస్మృతి ధ్యానమున నా పైశాచికప్రవృత్తి నణఁచుకొని ప్రవిమలాత్మనై సుఖంబుగఁ దనువు వీడుదును.

(పరిచారిక ప్రవేశించును.)

పరిచారిక—సామ్రాజ్ఞి వచ్చుచున్నది.

నూర్జహాను—మంచిది రానిమ్ము.

[పరిచారిక నిష్క్రమించును.]

నూర్జహాను—(లేచి సంభ్రమంబున వేషమును సవరించుకొని రీవా ప్రవేశింపగనే యామెకభివాదన మొనరించును.)

రీవా—(ప్రత్యభివాదన మొనరించి) "మిహిరున్నిసా! నీశోకసువార్త

ను దెలుపవచ్చితిని."

నూర్జహాను—సువార్తవింటిని. సార్వభౌముఁడు నాప్రార్థన మంగీకరించెనని యెఱింగితి.

రీవా—రమణీ! రేపటి ప్రత్యూషమందీవు కుమారీ సహితవై నీయిచ్ఛవచ్చిన తావున కరుగవచ్చును—

నూర్జహాను—మీరు కావించిన మహోపకారమునకు నేనెంత కృతజ్ఞనై యుంటినో తెలుపఁజాలను.

రీవా—కాని, నిన్నొక విషయమడుగఁ దలఁచు చుంటిని—నీవు సామ్రాజ్ఞివి కాఁగోరుచుంటివా?

నూర్జహాను—బేగమ్‌సాహేబ్! మన్నింపుఁడు-నే నేమియుఁ గాఁగోరుచుంట లేదు. వర్ధమానమునకు వేగఁబోఁ గోరుచుంటిని.

రీవా—నీకట్టి యిచ్ఛయున్నదో లేదోయని మాత్రము ప్రశ్నించితిని—మెహరున్నిసా! తలఁచిన మాత్రన నీవు భారతాధీశ్వరివి కాఁగలవు. సామాన్యసామ్రాజ్ఞివి కావు. ఇపుడు నేనలంకరించియున్న స్థానమును నీవేయలంకరించి ప్రధానరాజ్ఞివౌదువు! పదివత్సరములకుఁ బూర్వము సామ్రాట్టు నీకొఱకెట్లు ముగ్ధుఁడై యుండెనో, నేఁడు కూడనట్టులనే, యట్టులనే యననేల,—అంతకంటె నెక్కువగ ముగ్ధుఁడైయున్నాఁడు! నిమిషంబులో సామ్రాజ్య సహితముగ సార్వభౌముఁడు నీకుప్పిటఁబడఁగలడు. ఇచ్ఛయున్న నీవాతనిఁ బిడికిటనుంచుకొనఁగలవు. ఇచ్ఛలేకున్న బాఱవేయఁగలవు-కాంతా! నీయుద్దేశ్యమేమో తెలుపుము.

నూర్జహాను—సామ్రాజ్ఞీ! నాయుద్దేశ్యము నీవలనే తెల్పితిని. కాని, యగ్నిసాక్షిగ, పెండ్లి జేసుకొనిన పతిని, ఆసేతు హిమాచలపర్యంత మహామహీసామ్రాజ్యమును మీరెట్లు పరులచేతిలోఁబడవేయుటకేల సమకట్టుచుంటిరో నేగ్రహింపఁజాలకుంటిని!

నాకిది మిగుల నాశ్చర్యముగఁ గన్పట్టు చున్నది!

రీవా—(మందహాస మొనరించి)—ఆశ్చర్యమేమియు లేదు. నేను హిందూరమణిని. హిందువులు దేనినైనను బరులకు సమర్పించుటలోఁ గడు సమర్థులు! అట్లు సమర్పించుటకే వారలు జన్మించిరి. దానం జేసియే హిందువులు భారతవర్షమును మీ కర్పించిరి. అర్పించుటే వారి కర్తవ్యము. హిందువులు కోరున దైహిక సుఖము కాదు—ఆముష్మిక సౌఖ్యము! వారల యాసలిందు లేవు! వారలయాశ (పైకి జేయెత్తిజూపి) లందుండును!

నూర్జహాను—సామ్రాజ్ఞీ!—నేను సామ్రాజ్ఞిని కాఁగోరను.

రీవా—మంచిది! కాంతా! అట్లు కావలసినదని నిన్ను నేను నిర్బంధించుటలేదు. నీకిష్టంబు లేని పదంబునకు నిన్నుఁ దోడ్కొని పోవ నేసాహసింపను. చక్రవర్తి యభీష్టము మాత్రము నీకుఁ దెలిపితిని. ఇఁకనీ యభీష్టాను సారముగ నీవాచరింపవచ్చును! రాత్రిచాలగడచి పోయినది. నేనిఁక బోయెదను.

[సామ్రాజ్ఞి నిష్క్రమించును.]

నూర్జహాను—"భారతాధీశ్వరినగుదునా!" [కొంతసేపటునిటు బచారిఁ గావించి తల వంకించి]—అట్లు తలచుట మహాపాతకము!—కాని,—కాని, నాభవిష్యమందు నిష్ఫలరోదనము తక్క మత్తేమియు లేదు!—అట్లైననేమి! ఈవిషయమునుగూర్చి యిఁకఁ జింతింపను—ఆహా! ఏమి యీయుష్ణము! అసహ్యమైయున్నది! [గవాక్షము పొంతకరిగి, దాని ద్వారము తెఱచి, మరలివచ్చి] మానవహృదయమందు రెండాత్మలున్నవా? లేకున్న నక్రాంతమేల యీద్వంద్వము జరుగును!——యేమి!——యీ యుష్ణము!—నే న ట్లెన్నఁటికిని జేయను!—ఏల!—ఈ మాటు నాహృదయమును రాయిజేసుకొందును. నా యీ క్షణిక

ల్పమునుండి యెవ్వరును నన్ను చలింపఁజేయజాలరు! నాకడను,— నా తనయకడను,—నా వల్లభునికడను, ఈ విషయమున, నా సమ్మానబుణ మెుండెనని యెఱుఁగకపోలేదు! అట్లెటిఁగి యట్టి కార్య మెట్లు గావింప నదుకట్టెదను!

[ఈ సమయమునఁ బరిచారిక మరలఁ బ్రవేశించును]

పరిచారిక—మీ సోదరుఁడు మీదర్శనార్థమై వేచీయున్నాఁడు.

నూర్జహాను—ఎవరు! అసఫా?

పరిచారిక—అవును.

నూర్జహాను—మంచిది. వాని నిటకుఁ గొనిరమ్ము.

[పరిచారిక నిష్క్రమించును.]

నూర్జహాను—ఈసమయమం దసఫిచటికి వచ్చుటెందులకు?

(అసఫ్ ప్రవేశించును.)

నూర్జహాను—సోదరా! వార్తలేమి?—నీవివు డిచటి కేలవచ్చితివి?

అసఫ్—సోదరీ! నీకొక శుభవార్తఁ గొనివచ్చితిని. ఇతరవార్తను నే నెన్నఁడును గొనిరానని నీ వెఱుంగుదువుకదా!

నూర్జహాను—ఆశుభవార్త యేమి?

అసఫ్—గబగబ పరుగెత్తి వచ్చితిని—ఒకించుక తాళుము!

నూర్జహాను—(నీరవమైనిజసోదరు ననిమేషనయనయై విలోకించుచు) అదేమివార్తయో యిఁకఁ దెలుపుము.

అసఫ్—చక్రవర్తి యొకమాఱు నీదర్శనమునకై యువ్విళు లూరుచున్నాఁడు.

నూర్జహాను—నీవు తెలుపు శుభవార్త యిదేనా!

అసఫ్—చక్రవర్తి దర్శనమే శుభోపేతమైనది.

నూర్జహాను—అతనికి నాదర్శన మెందులకు?

అసఫ్—ఎందులకో నన్నడుగ వలయునా?

నూర్జహాను—గ్రహించితిని! చక్రవర్తి యుద్దేశ మదియైన వేగమ నీవాతని కడకరిగి నానమస్కార సహస్రము లతని కర్పించి అట్టి దుస్సహసమ్మానమును నే భరింపఁ జాలనని తెలుపుము.

అసఫ్—కాని నీవిందుండి నిష్క్రమింపక పూర్వ మొక మాఱు సార్వభౌమునితోఁ గలసి మాటలాడుట కిష్టపడుదువా?

నూర్జహాను— నేనందుల కిష్టపడను!

అసఫ్—సోదరీ! నీకింత పట్టుదల యేలనో నే గ్రహింపఁజాలకుంటిని. శేర్ఖాను మరణించి నాలుఁగు వత్సరము లాయెను. విధవా వివాహము ముసల్మానుల యాచారమునకు విరుద్ధముకాదు. తరంగముపైఁ దరంగముబడినట్లు వత్సరముపై వత్సరము విరామము లేకుండ బడిపోవుచున్నది. కాలచక్రము తిరిగిపోవుచున్నది! అట్లయ్యు, నీస్మరణము చక్రవర్తి హృదయమందు శిలా ఖండమువలె దృఢమై, జటిలమై యత్యుజ్జ్వలమై యున్నది! కాని నీవు—

నూర్జహాను—నాస్మృతి చక్రవర్తి హృదయమందెట్లుజ్జ్వలమై యున్నదో, నాప్రియునిస్మృతి నాచిత్త మందట్లే జాజ్వల్యమానమై యున్నది!

అసఫ్—కాని, నీవు నీవల్లభుని మరలఁ బడయఁజాలవు. ఇదెట్టి మూఢతయో నేగ్రహింప నేరకుంటిని.

నూర్జహాను—నీవు గ్రహింపనేరవు. ఈద్వంద్వమును, ఈయనుశోచనమును, ఈ యంతర్దాహమును నీవెట్లు గ్రహింపఁ జాలుదువు!

అసఫ్—సర్వకర్మ పరిత్యాగ మొనరించి, యనుశోచన మొనరించిన, మాత్రాన నీకు జీవన శ్రేయంబలవడునా? ఒక్కమాటలో నొక్క యింగితము మాత్రాన నీవు భారతాధీశ్వరివి కానున్నపుడు—

నూర్జహాను—నేను భారతాధీశ్వరి నగుట కిష్టములేదు. నీయుపదేశము వృధయని యెఱుంగుము. ఎట్టులైన నన్నొప్పింపఁజాలవు. నీవిట

నుండి వెడలిపొమ్ము!

అసఫ్—(క్షణకాలము నిరవుఁడై యుండి మెల్లగ)—"సోదరీ! నేఁడు నీవెట్టి యుత్కృష్ట సమ్మానమును జేఁజేత విసరివైచుచుంటివో యెఱుంగనేరకుంటివి! కాలము గడచుకొలఁది భయంకర వార్ధక్యము నీయుచ్చలలాటము నాక్రమించినపుడు నీవు నీయౌవనమందెట్టి తరుణమును వృథపుచ్చితివో తెలిసికొని నిష్ఫలానుతాపమొందెదవు. ఏసుయోగమును నీవు నేఁడు చేతులారఁ బరిత్యజించుచుంటివో రేపు దాని నిఁక నీవేమిచేసియును మరలింపఁ జాలవు.

నూర్జహాను—అందఱు కలసి కుట్రఁబన్నినారు! నన్నుఁ బూర్తిగ నున్మాదినిని గావింపకవీరలువదలునట్లుదోఁచుటలేదు! [ఉచ్చైస్స్వనమున] నీవిచటి కేలవచ్చితివి!—పొమ్ము! ఇందుండి వెడలిపొమ్ము!

అసఫ్—మంచిదట్లే పోవుదును! కాని కడపట్టిమాట చెప్పిపోదును. వినుము. ఎట్టి పదవి నెట్టి మాన్యతన్ను, నీవు నేఁడు చేత బట్టుకొనియు, విడచివైచుచుంటివో, కోరినమాత్రమున నేమి కాఁగలుగుదువో యెంచి చూడుము! వదలివైచిన పాత చెప్పు ముక్కవలె చెత్తలోఁ బడియుండఁ గోరుదువో, లేక సుందర చంద్రశాలాభ్యంతరము నడుమ మహోజ్జ్వల కాంతి పుంజముల వెదజల్లు ప్రదీపమువలె మహోన్నతస్థితియం దుండగోరుదువో, యిపుడే,—యీ ముహూర్తమందే, యీ చోటనే స్థిరమైపోవలయును! భిక్షాటనము—విశాల సామ్రాజ్యాధీశ్వరీ పదవి. ఈ రెంటియం దొకదాని నెన్నుకొనుట ప్రయాసమని నేఁ దలఁపను!

నూర్జహాను—ప్రయాస భూయిష్టకార్యము కాకపోవుట నిక్కము. దానంజేసి భిక్షాటన స్థితినే నే నెన్నుకొనుచుంటిని.

అసఫ్—మిహిరా! నీ వొకర్తుకవే భిక్షుకురాలవు! నీ కుటుంబము వార లందఱుకూడ బికారులగుదురు. "నీ తనయసమ్మతియైనచో

నీకు మంత్రిపదం బొసఁగెద" ననియు, "లేనిచో, నీ కోశాధ్యక్షు పదవికూడ నిలువఁజాల" దనియుఁ జక్రవర్తి మనతండ్రి కెఱింగించెను.

నూర్జహాను—(ఒకించుక చింతించి)—అసఫూ! నీవేమి నలుపమనుచుంటివో యెఱుంగుదువా? నా శరీరంబును—నా యాత్మను—నా మానంబును—నా యాత్మగౌరవంబును నాయదియని చెప్పుకొనువాని నన్నింటిని సామ్రాజ్యార్థము వీడుమని చెప్పుచుంటివి! ఆహా! యేమి యీ దౌరాత్మ్యము! ఎవ్వాఁడు నా వల్లభునిఁ దన కడుపునఁ బెట్టుకొనెనో,— ఎవ్వానిఁ దుద మ్ముట్టింప, సాన బెట్టిన కత్తివంటి తీవ్రప్రతిహింస నా యంతరంగమందు దీప్తమై యుండవలెనో, వానిని—ఆ ఖలుని నా ప్రేమాలింగనంబులోని కాహ్వానింప సాహసింతునా?

అసఫ్—ప్రతిహింసయే కావింపఁ దలంచుచో, నీ కింతకంటె మంచి తరుణ మెట్లు లభించును? ప్రాసాదము వెలుపల నొక సామాన్య రమణివలె నున్న నీకేమి సాధ్యమగును? కాని, నీవు సామ్రాజ్ఞివగుచో, నట్టి తరుణంబును నీవు ప్రతిదినము, ప్రతి నిమేషము, ప్రతిముహూర్తము బడయఁగలవు. సోదరీ! వివేచన మొనరింపుము.

నూర్జహాను—ఏమి యీ నియతి! పలుమాఱు నా కది యిట్టులే గన్పట్టుచున్నది! దూరంబునుండి యావర్త మొకటి న న్నీడ్చుచున్నది! లేకున్న నే నాగ్రా యరుదెంచిన దెందులకు? ఆ దినంబున గవాక్ష పథంబున వానిని మరలఁ జూడఁ దటస్థించు టేల? అట్టి పతిని ప్రేమింపకపోతి నేల? ఈ ప్రాసాదము ప్రవేశింపక పూర్వము విషమును ద్రావి యేల యంత మొందనైతిని. తండ్రియు సోదరుఁడును వేయేల చక్రవర్తి సంబంధులందఱును నాకు విరోధముగ నిట్టి కుట్రను బన్నుచుండి రేల? ఆహా! ఏమికుట్ర! ఏమి ఘోరము!

నా చిత్తమందున్న పిశాచముయొక్క గీటడంచివైచితిని! కాని యిప్పట్టున మీరలంద రొక్కటై దానికిఁ దోడ్పడుచున్నారు! సోదరా! నే నోడిపోతిని!

అసఫ్—సోదరీ! నీ వేమనుచుంటివో నాకు బోధపడుటలేదు.

నూర్జహాను—బోధపడఁజాలదు!—కాని,!—కాని, మీ యందఱి యభిమతేం బిది కాదా? జనకుండును, నీవును, ఎల్లఱును దీనినే వాంఛించుచుంటిరా?

అసఫ్—ఎట్లు?

నూర్జహాను—నేను సామ్రాజ్ఞినీ కావలెనని.

అసఫ్—అవును.

నూర్జహాను—జనకుని యుద్దేశ్యముకూడ నిదియేనా?

అసఫ్—జనకుని యుద్దేశ్యమేమో నే స్పష్టీకరింపఁజాలను. కాని మే మందఱము నీవు సామ్రాజ్ఞివి గావలయు ననియే యభిలషించుచుంటిమి.

నూర్జహాను—మంచిది! మీ యభీష్టంబును దీర్చెదను! కాని!—జాగ్రత్త! జాగ్రత్త!! పిమ్మట నేమి జరుగునో, దానికై నేను బాధ్యురాలను కాఁజాలను! బోనులో నున్న యాఁడుపులిని పురవీధియందు విడుచుచుంటివని యెఱుంగుము. ఇంతదనుక నేశక్తిచే భీకర మగు తుపాను నాహృదయాభ్యంతరమున నడంచి యుంచితినో, ఆశక్తిని మీరలందఱు నేఁడు సన్నంబొనరించు చున్నారు. నిరంతరాయముగ నివు డీతుపాను మొగల్సామ్రాజ్యముపైఁ బడి భీషణవిప్లవము నుద్భవింపఁజేయుగాక!

అసఫ్—ఏమి కావింపఁ దలఁచుచుంటివి ?

నూర్జహాను—ఏమి కావింతునో యింకను సరిగఁ జెప్పఁజాలను. కాని, యీ పిశాచముయొక్క శక్తిని నే నెఱుంగుదును—ఇఁక నీవు

పోమ్మా! పోయి, నేను దస్సుం బరిణయమూడ సంసిద్ధనై యుంటి నని చక్రవర్తి కెఱింగింపుము.

[అసఫ్ నిష్క్రమించును]

నూర్జహాను—అక్రైన సామ్రాజ్యమీమాంతలోక ప్రకాంగ భూకంపంబు నం గంపించి పోవుగాక!

షష్ట దృశ్యము

I have to put in a word of explanation for suffering this scene to find its place here. The corresponding Bengalee scene— succint though— is comic and colloquial. In the original scene it is depicted that some people of the King's Court speak exultingly of the Royal marriage and indulge in comic delineations of the beauty of the Royal bride. The material of the original scene is requisitioned in this scene. It is not quite unnatural for priests to feel hasty to proceed to a hymenial ceremony and to indulge in a conversation such as this. The reader may take objection that I took too much latitude to drag the parley beyond ordinary limits. These limits notwithstanding, the scene, not to speak of its comic excrescences, is but a partial depiction of the propensities—comic yet true—which hedge round our priest-hood. Deep thought bestowed on these propensities cannot be sansits use to a reformer and hence the occasion for the introduction of the scene.

The actors may or may not use this for their purpose.

ప్రాసాదబహిర్మందిరము—ప్రాతః కాలము

బ్రాహ్మణులు కొందఱచట గుమిగూడుదురు

కేశవశాస్త్రి—సుబ్బావధానీ! ఏమి రా! మనపుణ్యం! యీవేళ ప్రొద్దున్నే లేచి, నువ్వెవరి ముొగం చూచావురా!

సుబ్బావధాని—ఒక్క మొగమే యేమిటి? చాలా మొగాలు చూచాను! లేవగానే మొట్ట మొదట నీ ముఖదర్శనమే అయింది! కాలు బద్దలై ప్రత్యక్ష ప్రతిఫలం కనపడింది! పోనీఅని మళ్ళీ పడకేశాను. లేచేటప్పటికి మీాముత్తమతల్లి. అప్పుడే క్షౌరం చేయించుకుని మొదు

రుగుండా తన్నూరెంది! చవటముండా అని మొగం వాచేటట్టు నాలుగుతిట్టి మళ్లీ మంచం మీదపడ్డాను! కళ్ళు మూయ్యడమే కాని నిద్దరపట్టి చావ్వలేదు. అల్లాగే పడుకుని కేశవనామా లొక్క మాటుచదువుకొని మళ్ళీలేచాను. "మ్యావు,మ్యావు" మంఛూమూర్జాల చక్రవర్తిగారు సమీపించారు! కాని కళ్ళు తెలియక, ఆవును చూద్దామని మెల్ల మెల్లగ దొడ్లోకిపోయాను! తఫేలున గేదె గొయ్యిలో పడ్డాను. నా మీద గేదెదూడ, గేదెదూడ మీదనేను పడి చాలసేపు కొట్టుకున్నాము. పాలేరువాడు వచ్చి లేవదీశాడు. ఆ వేదిరా అంటే, ఆవు బందెల దొడ్డిలో పడిందన్నాడు. తుదకు గేదెకుమూరుని దర్శనం ప్రాప్తించింది! ఇదీ యీవేళ జరిగినపని!

రామసోమయాజులు—అఘోరించావులే! యెప్పుడూ వొకే యేడ్పు యేడ్చేవు!—యీ వేళైనా సంతోషంగా వుండు! పండగ! చక్రవర్తి వివాహం!

సుబ్బావధాని—అల్లా అయితే మనరొట్టి నేతిలో పడిందన్నమాటే! అయితే, పెళ్ళికూతురు బహుచక్కని పిల్లట! నిజమేనా?

రామసోమయాజులు—ఆ చక్కని పిల్ల పిల్లతల్లే!

వెంకంభొట్లు—ఒరే! సోమయాజీ! ఒక్క చక్రవర్తి పెళ్ళే అంధావేమిరా? చక్రవర్తి కొడుకైన ఖురముకున్నా, అనవుకూతురు కున్నా వివాహ మవుతుంది! దానిని మాత్రము మఱిచిపోవటం యేమిటీ?

రామసోమయాజులు—పెళ్ళి పెళ్ళని మురవటమే కాని, మనకీ కార్యాలవల్ల బాగా ముట్టేటట్టు తోచదు!

కేశవశాస్త్రి—ఇదేమిరా! చెవలపెద్దమ్మా! ముందే అపశకునంమాట! చక్రవర్తికే పెళ్ళైతో వుంటే, బాగా ముటకపోవటం యెల్లా తటస్థించుంది?

సుబ్బావదాన్లు—ఆ చెవంకి ముట్టడం యెల్లా పుట్టుకుంది! 'ప్రాచీ నావీతి!' చేయించడం తప్ప వాడికి మత్తేమీ చేతకాదు. బ్రాహ్మ ణ్యమంతా కలిసి సకళ్యంరోజున ఆశీర్వచన పనసలు చెప్పుతూ వుంటే, వీడు దానిలో "పిండప్రదానం కరిష్యే" యని వాగే వాడు! యిప్పటికి ఢెబ్బై బయ్యోపడిగడిచినా, పెండ్లిమంత్రం యేమో ఆబ్దీక మంత్రం యేమో వివక్షత తెలియదు!

రామసోమయాజులు—నీకు మహా తెలిసి యేడిసింది కాంబోలు! చె ప్పింది చెప్పక వాగమంటే నీయిష్టంవచ్చినట్లు గార్ధభస్వాముల వారివలె వాగుతావు! దానికి తుదా మొదలూ లేదు!

సుబ్బానదాన్లులు—ఓరి! చవట! వూరుకో! నేను నీకంటె మెఱుగే! అయిదునేర్ల పిండప్రదానం కొట్టమంటే కొట్టగలవు. యి న్నేళ్ళు వచ్చి స్మార్తంయేమీ చెప్పుకోవద్దూ!

రామసోమయాజులు—ఛీఛీ! నోరుమూయ్యి! నేను యెనభై పన్నాలూ వొంటికాలిమీద నిలబడి యేకరపెట్టగలను! కావలుస్తేవిను!—
"ఓం ఓం! హిరణ్యగర్భా! శుచయః పావకా! జాతవేదో మనప గామినీం! యాసాగుం వరుణో దేవా! తత్సవితుర్వహః ఆకాశాత్పతి తంతోయం! చతుస్సాగరపర్యన్తం తత్ఫలం పురుష ఆప్నోతి, ఓమ్! సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశమ్భువమ్, పూహే బలైసకర్పూరం, ముక్తావిద్రుమ హేమనీల ధవళచ్ఛాయై, యిదం ద్యావాపృథివీ బ్రహ్మానుజ్ఞం పితృతర్పణం గురుభ్యోన్నమః యజ్ఞో పవీతం పరమం పవిత్రమ్ ఆ యాతు వరదా దేవీ! మమ! మహే రణాయ చక్షసే హస్తావ పసజ్య, యస్మిన్ దేవా, ఉపవీతీ! చండో విశ్వామిత్ర ఋషికా దక్షిణహస్తే. పురుష యేవేదగ్ం సర్వం య ద్భూతం యచ్చభవ్యం హ్రాం. హ్రీం. హ్రూం హ్రైం. హ్రౌం ఓం రాం రీం ఢీం!!!

కేశవశాస్త్రి—చాలు చాలు! వూరుకో! నీ కలగాపులగం పనసబాగా నేవుంది! యిక వేళ మించ బెట్టరాదు! సంభావన వేళకు చేరుకోవాలి!

రామసోమయాజులు—అవునురా! ముందే వెళ్ళి కూర్చోవాలి! శాస్త్రం, వ్యాకరణం, తర్కం, నమకం, చమకం—అన్నీ, చదివేశామని చెప్పవలెను!—తర్వాత! పప్పుతో పోరాటం! అటుపిమ్మట! ధప్పళం! బూరెలు! పరమాన్నం! లడ్లుండ్ల వర్షం! ఒరే! సుబ్బావధానీ! నువ్వెన్ని బూరెలు తినగలవురా?

సుబ్బావధాని—నేనా! బాసిన పట్టువైచుకు కూర్చున్నానంటే, వొడ్డించేవాడు మనవాడైతే, బూరె వొకటంటి కర్ధసేరు నెయ్యివడిందంటే,—వేయి నూటపదహార్లను వేయించుకోకుండా విస్తరిదగ్గరనుండి లేవను!

కేశవశాస్త్రి—బూరెలకేమిగాని నువ్వెన్ని ఝూరీల నెయ్యి త్రాగగలవు?

సుబ్బావధాని—లెక్కేమిటి? 'ఘృతం సమర్పయామి' అని ప్రారంభించి, అయిదుసేర్ల నెయ్యిని పప్పులో మిళాయించి, పిసికి పైన రెండు పురుషిళ్ళ ఘృతంచల్లి, నిమిషంలో విస్తరంతా నాకి, రెండోమాటు వడ్డన సమయానికి చెయ్యివట్టి సిద్ధంగా వుంటాను! భోజనమైన తర్వాత వొకమాటు దొర్లి చలిమంట వేసుకుంటే, కడుపులో నెయ్యంతా కరిగి బూరెలు నాలుగు మూలలకు సర్దుకుంటాయి! మొన్న వనసంతర్పణలో యేం చేశామనుకున్నావు?

వెంకంభొట్లు—ఒరే కేశవశాస్త్రీ! అసవుగారి కూతురు కూడ మా అందమైన పిల్లే నేమిటీ?

కేశవశాస్త్రి—అల్లాగనే విన్నాను! వింటమే?—చూచాను! అచ్చంగా మతాబాలావుంటుంది!

సుబ్బావధాని—ఎల్లా ఉంఛుం డెల్లా ఉంఛుంద?

రామసోమయాజులు—ఎల్లాగో యెఱుఁగవా? అచ్చంగా దేవతాస్త్రీ వలె ఉంటుంద. దేవతాస్త్రీ యెల్లావుంటుందో యెఱుఁగుదువా?

సుబ్బావధాని—అదేయెఱక్క పోవాలి! పాపం మా పినతండ్రితోడు కోడలు అచ్చంగా అల్లాగే వుండేద!

కేశవశాస్త్రి—మీ పినతండ్రి తోడుకోడలెవర్రా?

వెంకంభొట్లు—ఎవరో యెఱుఁగవా? మీ బ్రహ్మన్నన్నయ్య భార్య! అంతేకాక మనసోమయాజి గాడి పెద్దిబొట్లు మేనమామ పెనిమిటికి స్వయానా పెత్తల్లి మనుమరాలి తోడుకోడల్లి భావమరిది అన్నకూతురు సుబ్బమ్మకు వదినగారు!

కేశవశాస్త్రి—ఓర్రి! గాడిదా మా బ్రహ్మన్న భార్య యిపుడు శిరోజముల్లేని వెధవముండ, కాదట్రా?

సుబ్బావధాని—అల్లా అయితే ఆ పిల్ల దేవతాస్త్రీ వలె వుండదనుకుంటాను.

కేశవశాస్త్రి—అయితే సోమయాజీ అదెల్లా వుంటుందో నువ్వే చెప్పి వెయ్యి!

రామసోమయాజి—దాని నేత్రములు రెండును పద్మముల వలెను, కర్ణములు శంకములవలెను, నాసికవంశివలెను, జడభుజంగము వలెను వుండును! యివుడెల్లా వుంటుందో గ్రహించితివా?

వెంకంభొట్లు—ఏడిసినట్లే వుంది నీ తలకాయి వర్ణన! శాస్తుర్లూ! నే వర్ణించుతాను విను. దాని నయనములు గుడ్లగూబ నేత్రములను మించి వుండును! చెవులో, మన ఝారీచెంబులను పోలివుంటాయి! ముక్కంటావా, నా పొడుముకాయతో సరిసమంగా వుంటుంది! యిక దాని తలను చూస్తే మా నేతిదాకను చూడక్కర్లేదు! రంగుమాత్రం బాగావుంటుంది!—పుటం పెట్టిన మసిబొగ్గురంగు.

అచ్చంగా మేకవర్ణం!

సుబ్బావధాని—ఓరి చెవలమ్మలారా! మీ టీకాటిప్పణాలను కట్టిపెట్టండి! ఆ పిల్ల మీకెవరికిదక్కదు! దానిని వర్ణించుకుమురియుటం యెందుకు? యిక్కడే వేళ మించపెట్టి సంభావన డబ్బులు నాలుగు పోగొట్టుకుని తర్వాత అఘోరిస్తారు! యింక పోదాం రండి (మండువకు నడువం బోవుదురు).

వెంకంభొట్లు—ఒరే. వుండండ్రా! అదిగో! మేజువాణి చేసేందుకుం కాంబోలు భోగం అమ్మాయిలు యిల్లా వస్తూవున్నారు!

[వేశ్యలు ప్రవేశించి బాపలకు నమస్కరింతురు.]

కేశవశాస్త్రి—సుపుత్రా ప్రాప్తిరస్తు!

రామసోమయాజులు—వివాహాసిద్ధిరస్తు!!

వెంకంభొట్లు—గోమాయు ప్రాప్తిరస్తు!

సుబ్బావధాని—గార్ధభస్వరసిద్ధిరస్తు!!

కేశవశాస్త్రి—వారకాంతలారా! మీ కంఠం యెల్లా వుంటుందో వినాలని వుంది. ఒక మాటు పాడండి! పాడినతర్వాత గజ్జెకట్టి ఆడండి! ఆడి పాడండి! పాడి ఆడండి! ఆడి పాడిండి! పాడి ఆడండి! ఆడి—

వేశ్యలు పాడుదురు.

గీతమాల.

నవ్యరత్నవిభూషితనాతిలీల,
కనకహీరాది సుందర కాంతు లెసంగ
ప్రకృతి తోంచుచు నున్నదో పడంతులార
మధుర సంగీతలహరిని పృథివి మీంద
వెల్లి విరియంగం జేయుచు, నుల్లములను

రండు ప్రకృతి రమణిని నిండువేడ్కఁ
గొల్వ, వెళంబ మోదంబు నిల్వ యెదను.

స ప్త మ దృ శ్య ము

చక్రవర్తి యొుంతఃపురము—సాయంకాలము.

అంతఃపుర పార్శ్వసీమున లయిలా, శర్యారులు వచారి చేయుచుందురు.

శర్యారు—లయిలా! నీ ముఖము వెలవెలఁ బోవుచు విషణ్ణమై యున్న దేల? నీ నేత్రములు గుంటలఁబడి శుష్కించి యున్న వేల? నీస్వరము భగ్నమై, కంపిత మగుచున్న దేల? నిన్ను వేధించు నారాట మేమి?

లయిలా—నాయారాట మెఱిఁగి మీరేమి చేయఁగలరు?

శర్యారు—దానిం దీర్పఁ బ్రయత్నించెదను.

లయిలా—అట్లు ప్రయత్నించుట మీరా?

శర్యారు—నా శక్తి యల్పంబనియు, సామ్రాట్టు నన్నెవుడును లక్ష్యపెట్టఁడనియు, రాజపరివార మెప్పుడు నాకవజ్ఞ సేయుచుండుననియు నెఱుంగుదును. అయినను, నేఁ బ్రేమించుచున్న దేవతనగు నీ విచారమునుఁ దీర్పఁజాలక పోనని తలఁచెద.

లయిలా—రాకుమారా! సర్వజనావజ్ఞయే మీ కొక క్రొత్తవన్నెఁ దెచ్చుచున్నది!

శర్యార్—నీ భావమేమో గ్రహింపఁజాలకున్నాను.

లయిలా—గ్రహింపఁ జాలరు. గ్రహింప వృథాయత్నముసల్పకుఁడు.

శర్యార్—నీవుకూడ నన్నేవగించుచుంటివా?

లయిలా—లేదులేదు! మీనిస్సహాయావస్థయందును, శారీరక నీరసమందును, మానసిక దౌర్బల్యమునందును, దైన్యస్వభావమునందును, నే నెంతయో సౌందర్యమును విలోకించుచున్నాను.

శర్యార్—నాయందు సౌందర్య మేమియు లేదనియా నీ యభిప్రాయము?

లయలా—అట్లు తలపకుండు. మిమ్ముఁ బొగడినందున నాకెట్టి ప్రయోజనమును లేదు. స్తోత్ర వాక్యము లతిహేయములని నే నెపుడును దలఁచుచుందును. కాని నిజము చెప్పవలయునుగదా! నిక్కముగ మీ రతిదీనులరు-నాకంటె నెక్కుడు దీనులరు!

శర్యార్—లయలా! నీవు దీనురాలవా? సామ్రాజ్ఞికిఁ బుత్రివై, సామ్రాట్టునకు—

లయలా—రాకుమారా! ఊరకుండుఁడు! సామ్రాట్టు పే రుచ్చరించు నోటితో నా నామము నుచ్చరించి నన్నుఁ గలుషితము గావింపకుఁడు. సామ్రాజ్ఞికిఁ గుమారినని దుఃఖపూర్వకముగ నొప్పుకొనవలయును. నిజము సెప్పకుండుట మంచిదిగాదు కదా!

శర్యార్—లయలా! నీ వొక ప్రహేలికవలె గన్పట్టుచున్నావు.

లయలా—రాకుమారా! నా చరిత్రము మీ కింత జటిలమై తోచుచున్నదా!

(పరిచారిక ప్రవేశించును.)

పరిచారిక—(లయలాను ద్దేశించి)—మిమ్ము బేగమ్ సాహేబు పిలచుచున్నది.

లయలా—నన్నా?

పరిచారిక—అమ్మా! అవును.

లయలా—బేగమ్‌సాహేబా?

పరిచారిక— అవు నామెయే.

లయలా—ఎందులకు?

పరిచారిక—ఎందులకో నాకుఁ దెలుపలేదు.

లయులా—సుందిది! వచ్చుచుంటినని చెప్పుము. పొమ్ము.

[పరిచారిక నిష్క్రమించును]

లయులా—మీరు నన్నుఁ బ్రేమించుచుంటిరని యెఱుంగుదును, కాని మీ ప్రేమ నణఁచివేసుకొనుట యుత్తమము.

శర్యార్—నీవు నన్నుఁ బ్రేమించుటలేదా?

లయులా—ప్రేమింప కేమి? ప్రేమించుచునేయుంటిని. ఎవరినైనఁ బ్రేమించిన, మిమ్మే! కాని మిమ్ముఁ బరిణయమాడఁజాలను.

శర్యార్—నేఁ గావించిన యపరాధ మేమి!

లయులా—మీరు జహాంగీరు పుత్రులగుటే మీ యపరాధము!

శర్యార్—షాజహాను కూడ జహాంగీరు పుత్రుఁడేకదా?

లయులా—అవును!—అయిన?

శర్యార్—ఆతనిని నీ మేనమామ కూతురు ఖాదిజా పరిణయమాడెను కదా?

లయులా—ఖాదిజా అసఫ్ తనయ—శర్ఖాను తనయ కాదు!—నా యూర్తియందు—నా హృదయారాటమునందు—నా నిరాశా దూషిత ప్రభంజనమందు ప్రవేశించి మీరేల కష్టములపాలు కాఁగోరెదరు?

శర్యార్—అట్లగుచో నీవింకొకరిని పరిణయమాడుదువా?

లయులా—ఆఁడను. ఆవిషయమున మీరు నిశ్చింతతో నుండుఁడు.

శర్యార్—అట్లైన నీవసలే వివాహమాడవా?

లయులా—వివాహమాడను.

శర్యార్—నీవీ విశ్వజగత్తును విలోకింపుము! ఆసువర్ణసంధ్యను వీక్షింపుము! అది నీలాకాశ వక్షోంతరమున నెట్లు సుషుప్తిమగ్నమై యున్నదో తిలకింపుము! చూడు మీ మందపవనము శ్యామలాంగియైన వసుంధరారమణి నెట్లాలింగన మాచరించుకొను

చున్నదో!—మత్తద్విరేఫావళులు లతానతీ సుందర సుమూన నముల< జుంబించి మకరందా ధరామృతపానంబొనరించి మైమఱ చి సుఖనిద్రయం దెట్లు తేలియున్నవో విలోకించుము—ప్రేయసీ! ఇట్టి విశ్వాంబున నొంటరిగ నుండ నెవరు సాహసింతురు?

లయలా—అట్లైన నేనీ విశ్వంబునకు వెలుపలనుంటినని తలంపుండు.

నాయూరాటము—[ఆకస్మికముగ లయలా దక్షిణ కరతలమందుండు వామకరంబిడి దానిని బెనవైచుచు కరుణాస్వరమున]—కుమారా! ఇక విూరుపొందు. ఈవిషయములన్నియు మీకెఱింగింప నాకు సమయములేదు—తెలుప<గల స్థితియుందు లేను?

శర్యార్—నీదుఃఖమేమో నాకు<దెలుపవా?

లయలా—తెలుప<జాల. తెలిపినను విూకది బోధపడదు.—విూరిక< బొందు.

[శర్యార్ నిష్క్రమించును.]

లయలా—శర్యారూ! నీవు నాశోకంబునెట్లు గ్రహింప< గలుగుదువు! నీవు కాదు. పృథివియం దెవరైనను దానిని గ్రహింప<జాలుదురా? ఏతరుణిని నా జనకుండు ప్రేమపురస్సరముగ< బూజించుచుంటువా< డని చెప్పనగునో, ఆమెయే నే< డొక సామ్రాజ్యార్ధ మొక భూ ఖండంబుకొఱకు, నిజ భర్తను జంపెనని సుంతైన రోషములేక, లజ్జాకరమని తలంపక, యొక దురాత్ముని,—ఒక హంతకుని,— ఒక రాక్షసుని దన పతిగా< జేకొనెను! [వచించుచుండ స్వర మాకస్మికముగ రుద్ధమై పోవును. కొంతవడి మాటాడకయుండి, నిట్టూర్పు నిగుడించి] నా జనని నేడు నాకు< బరాయిదియై పో యినది. నా హృదయ పీఠమునుండి, నా స్వర్ణ దేవతా ప్రతిమను దొంగ లూడ<బెఱికికొనిపోయినారు. నాసర్వస్వము హరించినారు. ఇప్పటున నీరవనై, నిస్తబ్దనై నిట్టూర్పులు నిగుడ్చుచు, నాదుర్ద

శను విలోకించుచుంటిని! కంటఁ దడిలేదు. నోట మాటలేదు. స్తంభితనై నిలువం బడిపోతిని!! ఏమియు చేయ నేరనైతిని! మాతను రక్షించుకొనఁ జాలకపోతిని!! కాచుకొన నేరనైతిని!!!—అయ్యో! కాచుకొనఁ జాలకపోతిని!! హా! జననీ! జననీ!! తండ్రీ! తండ్రీ!! లయలా! నిర్భాగ్యురాలా! లయలా! లయలా! కర్మము! పాపము!! హా! విధీ! హా! హా!! హా!!! హా!!!!

[చివాలున నేలఁ గూలును. తెర పడును]

అష్టమదృశ్యము

నూర్జహాను యలంకృత ప్రాసాదమందిరము—రాత్రికాలము

విలువగల యలంకారములఁ దాల్చి నూర్జహా నా మందిర మందేకతంబ పచారి చేయుచుండును.

నూర్జహాన—తుదకు భారత సామ్రాజ్ఞి నైతిని! కాని, యీ పదవి నాకు గౌరవదాయకమా లేక లజ్జాకరమా? ఇది జయమా, లేక పరాజయమా? విజయ మెట్లగును!—పరిభవమే! పిశాచముతోని, తదనుకరణము సల్పితిని కాని, పరాజితనై పోతిని!—దానం జేసి నా సర్వస్వమును గోల్పోతిని! కాని,—వెఱ పేల? సామ్రాజ్ఞి నగుటచే సంతరాయములన్నియు నా మార్గమునుండి తొలఁగి పోవా! అంతరాత్మ నడంచివైచితిని! వివేకంబును వీడితిని, ఇక వ్యథాసంకోచములెల్ల నా యెడద యంవడఁగి యుండును? రాజ్య మేలుటయే నా కర్తవ్యము! నా పైశాచిక బల మెట్టిదో చూపెదఁగాక! (ముందునకు జూచి) సార్వభౌముఁ డీయెడకే వచ్చుచున్నాఁడు!

[జహాంగీరు ప్రవేశించును—నూర్జహాను తేనికభివాదనమాచరించును]

జహాంగీరు—సుందరీ! నీవు సామ్రాజ్ఞివౌటకే జన్మించితివి! నీ వభినా

దన మొనరించు తెలుఁగు కూడ సామ్రాజ్ఞికి సరియైనరీతినున్నది.

నూర్జ—సామ్రాజ్ఞినగుటకై పుట్టి సామ్రాజ్ఞినే నైతిని! పృథివియందు గొందఱు ప్రయత్నంబున ఘనులగుదురు. మఱికొందఱ ప్రయత్నంబుగనే మహాపురుషు లగుదురు. [Some are born great; Some are made great;— Shakespeaŕ]

జహాం—నీ వనినది నిక్కమె. ఎట్టివారిని గొప్పచేయువలెనో. జగంబెఱుఁగక పోలేదు. రత్నంబునే లోకులన్వేషించికొని తెచ్చి శిరోభూషణముగ నుంచుకొనుటఁ జూచుచుందుముకదా!

నూర—ఏ శిరముపై నా భూషణముండునో, ఆ శిరము దానిక్రింది మూపున కత్యంత భారంబై యుండును!

జహాం—పూఁబోడీ!—అది జరిగిపోయెను!

నూర్జ—జరిగిపోయెనా?—అవునది నిక్కమే! స్వానివంటి సత్యవిషయమిహలోకమున మఱొక టేమికలదు! పోనిం డావిషయ మెందులకు?-ప్రభూ! నేను మి మ్మొక విషయ మడుగవచ్చునా?

జహాం—తన్వీ! దేనిసిగాని నీ హృదయేశ్వరు నడుగుట కింత సంకోచింపవలయునా?

నూర్జ—ఖుస్రును కారాగారమునుండి విడిచిపెట్టితిరా?

జహాం—ప్రేయసీ! విడిచిపెట్టితిని.

నూర్జ—రేవారాజ్ఞి వారియనః మి మ్మట్లొనరింప విశేషంబుగ నను రోధించెనని తలఁచెదను.

జహాం—అవును—కాదు—కాని, ఆమెకోరు తెలిచి యేమియుఁ బలుకలేదు. ఆమె చిత్తనిషేధమును బాటింపక, కన్నీరు కాల్వలై నేలఁ బ్రవహించుట జూచితిని! అంతర్నిరుద్ధ బాష్పంబువంటి దీర్ఘనిశ్వాస మొకటి వెల్వడి ఆకాంతకాయమును, గంపింపజేయుట విలోకించితిని! దైన్యపురస్సరమగు నవ్యక్త ప్రార్థన మొకటి

యామె ముఖమునుండి మానవాతీత భాషామూలమున వ్యక్తమై నట్లు తోఁచెను. దానం జేసి నాకఠినచిత్తము కరగిపోయినది— సుందరీ! అతఁడు నా నందనుఁడు కాఁడా?

సూర్జ—నిక్కవమే. కాని (మందహాసము మొనరించి) దేవరమాసె పుల్లాకుఁ బ్రాణదండనము విధించినపుడు న్యాయ విచారణము నొకించుక యధికముగఁ గావించితి రేల?

జిహాం—అతఁడు నీ సోదరీ పుత్రుఁడు. నీ పుత్రుఁడు కాఁడు.

సూర్జ—అయిన నతఁడు నాపోష్యపుత్త్రుఁడు కాఁడా?

జిహాం—పెంపుడు కొడుకునకును, గడుపునఁ గన్న కొడుకునకును భేదంబులేదా? ప్రియసీ! పుత్రుఁడన నెట్టివాఁడో నీ వెఱుంగవని తలఁచెద.

సూర్జ—ఎఱుఁగను. అట్లెఱుఁగుటకు నాకెట్టి తరుణమును చిక్క లేదు.

జిహా—ఖుస్రు నానందనుఁడు.

సూర్జ—అంతియగాక యతఁడు రేవాయొక్క గారాబుకొడుకు!

జిహాం—రేవా యెడల నీకెంతయో యీర్సు గలదని తలఁచెద.

సూర్జ—అట్లుండుట సహజము కాదు.

జిహాం—అట్లని నేభావింపలేదు.

సూర్జ—ఏల?

జిహాం—దగ్గరనుండువారు మాత్ర మీసుచే బీడితులగుచుండు టెఱుంగుదును. కాని దూరమందుండు వారలుకూడ నీర్ష్యచే భాధితుల గుదురని యెఱుంగను. రేవాయు నీవును వేరువేరుచోట్ల వసించుచుంటిరి. రేవామూర్ధ్వస్థిత నక్షత్రమువలెభాసురంబైస్థిరంబై నిష్కళంకంబై యున్నది. నీవామెకుఁ గ్రిందుగా బూర్ణసుధాంశుని వలె సమీప మందుండుటచే మిగుల సుందరంబుగఁ గన్పట్టుచున్నావు.

పరిచారిక (ప్రవేశించి)—"ప్రభూ! సామ్రాజ్ఞి మీదర్శనము కొఱకై వేచి యున్నది.

జిహాం—ఆమెపూజ ముగిసెనా?

పరిచారిక—ముగిసెను మహాప్రభూ!

జిహాం—మంచిది నీవరుగుము. నేనిపుడే వచ్చెదన్న.

[పరిచారిక నిష్క్రమించును.

జిహాం—కాంతా! నేనిప్పుడే వచ్చెదను.

[జిహాంగీరు నిష్క్రమించును.]

నూర్జ—రీఘానక్షత్రమైయుండ నేఁబూర్ణచంద్రబింబముునా? ఇంతభేద మని యెఱుఁగవు! సరే! ఈచన్ద్రతేజమున ఆనక్షత్రకాంతి తెల్లనై పోవునో లేదో చూచెదఁగాక! నూర్జహాను దేవికాదు. రాజ్యమేల దొరకొనినపుడామె రాజ్యమునే యేలును! ఆమె యొరుల ప్రతిద్వంద్వతను సహింపఁజాలదు.

లయలా—(మెల్లగ ప్రవేశించి) నీవు నన్నుఁ బిలచితివా?

నూర్జ—అవును పిలచితిని.

లయలా—ఎందులకు!

నూర్జ—అవసరమున్నది. బిడ్డా! అవసరములేనిదే నీవు నాకడకు రాకూడదా?

లయలా—రాకూడదనియే నాతలంపు.

నూర్జ—(కాతర భావమునఁ దనయను పిలోకించి)—బిడ్డా! అట్లనెదవేల?

లయలా—(స్థిరశుష్కస్వరమున)—నీకును నాకు నిఁక నెట్టి సంబంధమున్నది?

నూర్జహాను—నేను నీమాతను కానా?

లయలా—మాతవా! అట్లని యొరులు సెప్పుచుండ వింటిని.

నూర్జ—లయిలా! అంతదూరము పోతివా?

లయిలా—అవును. కాని నేనేమియు బాగుగ గ్రహింపఁజాలకుంటిని. ఒక్క భూఖండంబు కొరకై నా జనని తన్నుఁదానయ్యె కొనసాహసించునని విశ్వసింపను. నా మాత మహోకర్తుక యనియు, ఆమె మరణించిన క్షణమె నా జనకుఁడు నిన్నుఁ బరిణయమాడెననియు, సవతితల్లివగు నిన్ను 'జననీ!' యనిపిల్వ నాకు నీవేనేర్పితివనియు, నేనిపుడు తలఁచు చుంటిని.

నూర్జ—లయిలా! నిర్భాగ్యురాలగు నీతరుణియే నిక్కముగ నీ జనని.

లయిలా—నిర్భాగ్యురాలవా? మానధనము నొరునకు ధారవోసిన మదవతి నిర్భాగ్యురా లెట్లగును!—నీవు సౌభాగ్యము నభిలషించి సౌభాగ్యవతి వైతివి! కాని యిట్టిసౌభాగ్యవతి తనయనని యనిపించుకొనుట నాదౌర్భాగ్యము! ఈ దౌర్భాగ్యమే నన్నామరణము దుఃఖింపఁజేయును! ఆహా! యేమి యీహృత్తాపము!—నూర్జహానూ! పసిపాపనై యున్నతఱి, యపవిత్రను నాగొంతుకం బడవైచి నన్నేలఁ జంపివైచితివి కావు? అట్లగుచో నాకు నీయపవాద మును వినవలసిన గతిబట్టకుండును గదా! ఇపుడైన బుణ్యాత్ము లెవరైన నాచరణంబులఁ బట్టి శతధా(వయ్యలగు నంతదనుక శిలాఖండముపై నన్ను నలగఁ గొట్టివైచిన మిగుల భాగ్యవతి ననితలంచెద!—ఆహాహా! ఏమి యవమానము! ఏమి జీవనము! ఛీఛీ! యెందులకీ బ్రదుకు! కాంతా! యిది నాకసహ్యమై యున్నది. ఇఁక నే బ్రదుకఁజాలను! ఆత్మహత్యఁ గావించు కొందును!—

నూర్జ—(విరక్తస్వరమున)—నీ కసహ్యమై యున్న దేమి?

లయిలా—నాకు జన్మం బొసఁగిన యువతి సామ్రాజ్యలోభమున స్వభర్తృహంతకునే పరిణయమాడెనను చింతయే నా కసహ్యమైయున్నది! ఈ బీభత్సవ్యభిచారమును నేను విలోకింపఁజాలను! ఈభీష

ణదృశ్యమును వీక్షింపనేరను! అహాంతకుఁ డున్మత్తునికరణి నీ వెను
వెంటఁ దిరుగుచు, మోహాంధుఁడై నీ కోమలకరమును ముద్దిడి,
నీచుబుకంబును స్పృశించి, 'ప్రేయసీ' యని నిన్నుఁ బిలచునపుడు,
నా సర్వాంగకము లందును వేయి తేళ్ళుకుట్టినట్లు మహాజ్వాలయొ
కటి మండిపోవును.—ఆహా! యేమిజ్వాల! యేమివేదన!—అదొక
నాటిదికాదు! ఒక్క నెలదికాదు!—నిత్యము నిలచునది! నిత్యనూ
తనావిచారమును, ఘోరతరాత్యాచారమును, భయానకవ్యభిచార
మును,—నిరంతర మొక ఘోరపిశాచి కిల్బిషకర్మశాలయందు సిద్ధ
ముచేయఁ బొందుటఁ గాంచుచుంటిని! ఆహా! ఘోరము! ఘోరము!

నూర్జ—లయిలా! ఇట్లు నిత్యము నేను నీ గద్దింపు మాటల విని సహిం
పఁజాలను. నీ రక్తవర్ణనేత్రములు నాకెంతయో మనస్సంకటముఁ
గలుగఁజేయుచున్నవి!

లయిలా—అట్లైన నేమిసేతువు! నన్ను హత్యఁగావించి వైతువా?
అందాశ్చర్య మేమున్నది? పతిహంతకుఁ బరిణయమాడఁగలయా
డుది తన కూతును జంపివేయఁజాలదా.! (సానుకంపస్వరమున) హా
హతభాగినీ! నీపైఁ గోపపడను! అపుడపుడు నీ కొఱకై నే నెం
తయో యంగలార్చుచుందును! ఎవ్వని యర్ధాంగివై యుండి,
యిప్పుడెవ్వని జాయవైతివి? ఆశ్ఖానెక్కడ! ఈ జిహాంగీ రెక్కడ!
అనంతగంభీర నీలాంబుధి యెచట? దుర్గంధమయక్షుద్ర పంకిలజలా
శయమెచట! హర్యక్షమెచట!—అడవి నక్క యెచట! ఆ దేవతా
సింహాసనమున స్వతంత్రించి కాముకు నొకని నాసీనుఁ గావించుట
కీవు లజ్జనొందలేదా?—ఒకించుకైనఁ జింతింపలేదా?—ఆసరళో
దారపూజ్య పవిత్రోజ్జ్వల మహిమామయ చరిత్రమును మఱచి,
నేఁడొక నీచ, హేయ, కలుష, పంకిల పాపోపాసన మొనరించు
చుంటివేల? రమణుల కత్యంతావశ్యకంబులై, వారల నెప్పుడునుబవి

త్రవతులఁ గావించు ప్రణయము కరుణాకృతజ్ఞతాపుణ్యంబులనన్నిఁటిని విసర్జించితివైతివి, పిశాచపాశబద్ధవై, నన్ను నీవు విక్రయము మొనరించు కొంటివేల?

నూర్జ—బాలికా! యిఁక నీవూరకుండుము.

లయలా—ఊరకుండుటేల? నేటికి నీవు భారతసామ్రాజ్ఞివై తివవి నీ భ్రుకుటివిలోకన మాత్రాన భయపడి యెల్లరు గంపించి పోవలెనని తలఁచుచుంటివి కాఁబోలు!—అట్లని స్వప్నమందైనఁ దలంపకుము! నీవు జిహాంగీరుపత్నివగుదువో, లయులా శత్రానువృత్తి, యని తెలిసికొనుము!—

నూర్జ—(ఉచ్చైస్స్వరమున)—లయులా!—

లయలా—(అట్లే యుచ్చైస్స్వరమున)—నూర్జహానూ!—(కోపించిన యాముపులులవలె, సరుపు రొకరికొక రెదురుగా నిలువఁబడి జ్వాలామయదృష్టులఁ బఱపుకొనుచుండ జిహాంగీ రా మందిరమునఁ బ్రవేశించును.

జిహాం—ఇదేమి!—లయులా! ఇట్లు నిలువంబడితివి వేమ—ప్రేయసీ! యేమిట్లుంటివి?

[ఇరువురు—నిస్తబ్ధులై యుందురు. నూరహాను వెక్కి వెక్కి యేడ్వ దొడంగును]

లయలా—ఏడ్వుము; చిరంజీవివై యేడ్చుచుండుము. అవిలాపంబువలననైన నీ కలంక మొకించుక కడుగఁబడునేమో చూచెద. నీవు తక్కువదానవు కావని యెఱుంగుదును! చిత్రాంగివాటం జేసియే యీతఁడిట్లున్మత్తుఁడగుచుండెను. నిన్నికలుషపథంబున కెవరీడ్చితివైచిరో నే నెఱుంగఁజాల కుంటిని! నీ స్వర్ణరాజ్యమునుండి నిన్నీడ్చి [జిహాంగీరునుచూపి] యీ యస్థికుండమున నెవరు పడవైచిరో గ్రహింపనేరకుంటిని!

జిహాం—లయిలా! నీవు నూర్జహాను పుత్రివైనను, నీయౌద్ధత్యమునకుఁ దగుదండనముఁ బడయుదువని యెఱుంగుము!

లయిలా—అటులనా!—జిహాంగీరూ! నీవు నూర్జహానునకుఁ బతివైనను నీయౌద్ధత్యమునకుఁదగు దండనముఁ బడయుదువని తెలిసికొనుము!!

జిహాం—నీకు పొగ రెక్కుడై ట్లగపడుచున్నది! ఈ మాటీవు శిక్షింపఁబడుట నిక్కము.

లయిలా—జగన్నాథా! శర్ఖాను కుమారిని దండింపఁగల దండిమగం డెవఁడును బుట్టియుండలేదు. ఇఁకఁ బుట్టఁబోఁడు! కండకావరమునఁ గొట్టుకొను త్రాగుబోతు లయిలా నేమిచేయఁగలఁడు?

జిహాం—నా ప్రేమను సీమ ఖుజాఖ్ఛి, నేను సహింప వలసివచ్చుచున్నది! ఇఁకఁ నా సహనము నిలువఁజాలదు. ఈ ముహూర్తమందే నీ కావరమంతయు నణఁచఁగలనని తెలిసికొనుము.

లయిలా—అరే! జిహాంగీరూ! నిర్విక్రమ పరాక్రముఁడగు శర్ఖాను దుహిత నీబెడిదంపు పలుకులకు జడియుదికాదు—స్వేచ్ఛాచారీ! దొంగా! ఇట్టి నీతితోడనే నీ వొక సామ్రాజ్యమును బాలింపదొరకొంటివా? జిహాంగీరూ! ఇపుడు నీవు భయసంహితుఁడవై శర్ఖాను కూతుని సమ్ముఖమున నెట్లు నిలువఁబడ గలిగితివో యని తలంచి మిక్కుల నచ్చెరువొందుచుంటిని!—కాని,—హాంతకా! ఇప్పుడైన భయపడకుండ నా ముఖము చూడుము!—నీ సాహసమెట్టిదో చూచెదను!—చూడుము!—శర్ఖాను పుత్రికను విషయమును మఱువకే యేదీ! చూడుము! చూడుము! నీ సాహసమెంతో, నీ స్పర్ధ యెంతో నేఁ జూడఁ జూచెదను!

జిహాం—నూర్జహానూ! ఈ వ్యాఘ్రిం నీవుజయించఁ జాలకున్న, శపథపూర్వకముగ నల్లానామమున నేనే—

లయిలా—నీ చేసనఁ బొలియించెదువా? జహాంగీరూ! అట్లనే కానిమ్ము!

నీపాదంబులఁ బట్టుకొనియెదను! నన్ను హత్యగావింపుము—నా కన్నతండ్రినెట్లు నీ కడుపునఁ బెట్టుకొంటివో నన్నుఁగూడ నట్లే నీపొట్టం బెట్టుకొనుము. దయాపురస్సరముగ నీవట్లొనరించిన శేష నిశ్వాసంబుతో నీపైనభిశాపంబును విడచి మరణింపఁ గలనను సాంత్వనము నాకునేకూరును!

జిహాం—మంచిది! నీవిఁక సిద్ధముగ నుండుము. సేవకా!

నూర్జ—ప్రభూ! యీ మూఢబాలికను మన్నింపుఁడు. ఈ దోష మంతయు నాయదియే! నేనే యీమెను ప్రధమమున నుత్తేజిత నొనరించితిని.

జిహాం—నూర్జహానూ! ఇఁక నేసహింపఁజాలను. మనుష్య సహనము నకు హద్దుగలదు. ఈ బాలిక నిపుడే తుదముట్టించెదను—ద్వారికా!

నూర్జ—[మోకరించి]—ప్రభూ! నా పుత్రుని (her adopted son Sephulla) యంత మొనరించితిరి! నాయధా సర్వస్వంబగు నీ బాలికనుకూడ నంత మొనరింపకుఁడు. ఈపర్యాయ మీమెను క్షమింపుఁడు.

జిహాం—(ఒకించుక చింతించి)—మంచిది! ఈ మాఱు నీతెనయును మన్నించితిని. కాని కాంతా! యిదే కడపటి పర్యాయమునుమా! (లయిలాపైఁ దీక్ష్ణదృక్కులఁ బఱపి) ఇదే తుదిమాఱునుమీ! తెలిసినదా? ఇంతటినుండియైన నీవు భయభక్తులతో మెలఁగుము.

[ఇట్లని అతఁడు నిష్క్రమించును]

లయిలా—(దైన్యముతోఁ జక్రవర్తిని విలోకించుచు నిలువంబడి అతఁడు వెడలిపోగనే నూరహాను వైపునకు దిరిగి)—"తల్లీ!

నూర్జ—ఏమిబాలికా?

లయిలా—ఒక కార్యమొనరించెదవా?

నూర్జ—ఏమి కార్యము?

లయిలా—పరుషభాషణముల నేనెట్లు వర్ణింపఁ జేసినను నీవు కావించిన ఘోరాఘము పుణ్యము కాఁజాలదు—ఒకించుక ప్రాయశ్చిత్తముఁ గావింపుము.

నూర్జ—ఏమి ప్రాయశ్చిత్తము?

లయిలా—నీవే గ్రహింపఁగలవు! స్వర్గరాజ్యమునుండి పతితవై నీవిపుడు నరకకూపమందుఁ బొరలాడుచుంటివి! నీ కృత్రిమకుత్సితములు నీ చిత్తమును వేధించుచునే యున్నవి! అంతరాత్మనడంచివైచుట నీ తరము కాదు!

A few passages from English literature, may be quoted with advantage:—

Milton makes Satan say. "Which way I move is hell, myself am hell."

St. Paul says, the Gentiles have the law of God "written in their hearts; their conscience also bearing witness, and their thoughts the mean while accusing or else excusing one another."—Rom. ii. 15.

He that hides a dark soul and foul thoughts Benighted walks under the mid-day sun; Himself is his own dungeon.—

Milton. (Comus..

Better be with the dead.
Than in the torture of the mind to lie.
In restless ecstasy.
Oh, full of scorpions is my mind, dear wife!

Shakaspear (Macbeth))

He started like a guilty thing.—

Shakespear (Hamlet).

The thief doth fear each bush an officer.
A guilty conscience who can bear.

Shakespere.

O coward conscience, how dost thow afflict me!
Cold fearful drops stand on my trembling flesh.
What do I fear?—myself ?— Shaks. (Rich. III.)

Oh it is monstrous! monstrous!!
Methouht the billows spoke and told me of it;
The winds did sing it to me; and the thunder,
That deep and dreadful organ—pipe, pronounced.
The name of Prosper.— Shakespeare. (Tempest.)

The following quotations from classical authors convey similar ideas:—

Nihil tam miseros facit, quam impietas et scelus.— Cicero.
Maxima peccantium paena est, peccavisse.— Seneca.
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.— Horace.

In some of these quotations I, took the help of Brewer,

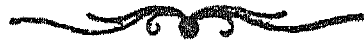
కాని, నీ వింకను,—పూర్తిగఁ బిశాచివై రాజపరివారము నొక్క-మాఱుగ నరకకూపమునందుఁ, బడఁద్రోయుము! భుజంగినివలె సామ్రాట్ పరివారమును చుట్టివైచి, నీ విషంబుచే దానిని శిథిలమొనరించి, ధ్వంసంబు గావింపుము. బాధ్యతలేని పుత్రినయ్యు, ఈ విషయమున నీకు నేను బాధ్యనాదును!—నీవేమి వచించిన, నది కావించెదను!

నూర్జహాను—(ముఖ ముజ్జ్వలమై పోవుచుండ తనయ కరంబుఁబట్టుకొని)—"కుమారీ! నేఁ జెప్పు నట్లాచరింతువా?

లయలా—ఆచరింతును. మాతా! నేను బుద్ధిహీనను! నీవు నీ పైశాచికబుద్ధిలోఁ గొంత నా కొసంగుము. నేనునాయావచ్ఛక్తిని నీకు ధారవోసెదను. ఇరువురము కలసి, యొక భీషణఝంఝానిల ముద్భవింపఁజేయుదము! నీవును నేనును నేఁడు మాతాపుత్రికలము గాము! తోడఁబుట్టి, యొకేవిధమున లక్ష్యముంచి, యొకే గతిని, నడచి, యొకే పరిణామమును వాంఛించి, కృతనిశ్చయులమైన యిరువురు ఢాకినులము!

నూర్జహాన్

తృతీయాంకము

ప్రథమదృశ్యము

అంతఃపురమందలి యుద్యానవనము—వెన్నెలరాత్రి

(ఆ ప్రమోదోద్యానమున విహరించుచు, ఖాదిజా పాడుచుండును:-)

గీతమాల

అంబుజారిని బోలు ముఖంబుతోడ
చంద్రికను బోలు మందహాసంబుతోడ
రమ్య కలకంఠకంఠ స్వరమ్ముతోడ
కలువలను బోలు నిడువాలు కనులతోడ
మెఱుపుఁదీవను బోలు నెమ్మేనితోడ
నా మదికి హాయి గొల్పు నందాల తునుక
నా విభుని, నాదు జీవితానందమూర్తి
నా మనోనాథు, నా మధుప్రేమ నిధిని
నా హృదయపీఠమున మహోత్సాహ మొప్ప
నిలిపికొని సర్వమర్పించి కొలుతు నెపుడు
హృదయ నాథుని సేవయే ముదితకెపుడు
జీవిత ఫలంబు స్వర్గసౌఖ్యావహంబు.

[ఖాదిజా పాడుచుండగా షాజహాను ప్రవేశించును. ఆతని నామె చూడక తన్మయతలో గాన మొనరించుచుండును. షాజహాను నిలుచు మైమరచియుండును. ఖాదిజా కొంతసేపటికి వెనుదిరిగి చూచి షాజహానును గాఁగలించుకొనును.]

ప్రాణేశ్వరా!"

షాజహాను—ప్రాణేశ్వరుఁడనో కానో యెఱుఁగను; కాని, నిక్కువముగ షాజహాను నని యెఱుఁగుదును.

ఖాదిజా—నే నింతవఱకు మీ కొఱకై ప్రతీక్షించి యుంటిని.

షాజహాను—అది నా పరమసౌభాగ్యము—కాని, నిన్నొక ప్రశ్న వేయ దలఁచుచుంటిని. మోహనాంగీ! నీ విపుడు పాడిన గాథ నెవరిని గూర్చి పాడితివి?

ఖాదిజా—ప్రియతమా! అదే యెఱుంగరా? [ఇట్లని యామె షాజహాను కరములఁ బట్టుకొనును]

షాజహాను—చెప్పక నీ వెప్పుడిట్లే నన్ను బాధించుచుందువు.

ఖాదిజా—హృదయేశ్వరా! ఆ గానమును మిమ్ముద్దేశించియే పాడుచుంటిని.

షాజహాను—అట్లైన, ఇది భావింపవలసిన విషయమే!

ఖాదిజా—ఏల?

షాజహాను—నా ముఖము నెన్నియో మాఱు లద్దమునఁ జూచుకొంటిని. కాని, యందెన్నఁ డంబుజారి వలె నాకుఁ జూపట్టలేదు. నీ యుపమ సరియైనది కాదు!

ఖాదిజా—వల్లభా! మీ ముఖమండలమునఁ గానఁబడు సౌందర్యము నీరేజమందుఁ గాని, నీరేజారియందుఁ గాని కానరాదు! ఏలనన, మీ యాననంబున నొక మహిమమయాంతర్జగతిని నేను జూచుచుంటిని. ప్రతిభా భూతదయలు, మీ నయనాలోకమం దాలో

కించుచున్నాను. సాహసాత్మ మర్యాదలు మీ విశాల ఫాలతల మున విరాజిల్లుచున్నవి. ప్రణయ యశస్సులు మీ పెదవులందు వికసించుచున్నవి. మీ హృదయమంతయు మీ యాననమునఁ బ్రతిబింబిత మాయెను.

He that hath light within his own clear breast enjoys bright day ; Milton.

ప్రాణేశ్వరా! భక్తుఁడగు హిందువుఁడు ప్రతిమాభ్యంతరమునఁ దన వేలుపును బొందునట్లు మీ యభ్యంతరమున నేను మిమ్మ పొందఁగలిగితిని! [This idea savours of Panentheism. Rabindra nath sings "సీమార్ మాఝె అసీమ్‌తుమీ;బజావ్ అపన్;అమార్ మాఝె తుమార్ ప్రకాశ్ తాయి కొతో మధుర్" The unlimited Being is realised by the devotee, the limited being in whom in fact He resides and sheds the flood of His divine music!]

షాజహాను—అట్లైన నీ యుద్ధారము నిశ్చితము!—జలద వేణీ! నీ జనకుఁడైన యసఫును, నూతనముగ సామ్రాజ్ఞియైన నూర్జహానును తోడఁబుట్టిన వారలే కదా?

ఖాదిజా—నాథా! అవును.

షాజ—అట్టి యసఫు నూర్జహానులకు నీవును లయలాయును గూరిమి తనయలు గారా!

ఖాదిజా—అవును.

షాజ—ఇది యోచింపవలసిన విషయమే!

ఖాదిజా—ఇందు యోచించుట కేమున్నది?

షాజ—ప్రేయసీ! యిట్లైన్నఁడైన జరుగునా?

ఖాదిజా—ఎట్లు?

షాజ—తోడఁబుట్టినవారి తనయలయ్యు, మీ యిరువురకింత వ్యత్యాస ముండనేల? నీవభాగినివై యుండ, నూర్జహాను కూతురు రెండవ

సికిందర్ షా యై యున్నది. కాని జాణయైన లయులా, యర్భకుఁడైన శర్యారు నేల పరిణయ మాడెనో తోఁపకున్నది!

ఖాదిజా—అతఁ డామెను ప్రేమించెను కదా!

షాజ—అది నిక్కమే. ఆమె యా ప్రేమకుఁ బాత్రురాలు కాదని తలచెద—కాని, యర్భకుఁడైన శర్యారామెతో నెట్లు వేగఁ గలఁడో యెఱుంగను.

ఖాదిజా—ఏల?

షాజ—వారి రుభయుల కీడు తగదు. లయులాకును, నాకును, శర్యారుకును, నీకును బాణిగ్రహణమైనఁ గడు యోగ్యముగ నుండెడిది!

ఖాదిజా—ఏ మేమి?

షాజ—లయులా నా యర్థాంగియైన నేనుమిగుల నానందించెడివాడను. నీ వా యర్భకునకు భార్యవైన మీదాంపత్యము కడు యుక్తముగ నుండెడిది! కాని మన మనుకొనునట్లు లేమియు జరుగ నేరదు—తా నొకటి తలఁచిన దైవంబు మఱొండు తలఁచును. మన కార్యంబు లన్నియు దైవాధీనములు! [Man proposes, God disposes] అడుగో అగ్రజుఁడైన ఖుస్రు వచ్చుచున్నాఁడు. నీ విఁక లోని కరుగుము.

[ఖాదిజా నిష్క్రమింపగనే ఖుస్రు ప్రవేశించును.]

షాజ—అన్నా! రమ్ము.

ఖుస్రు—తమ్ముఁడా! ఒక వార్త యున్నది!

షాజ—ఏమివార్త?

ఖుస్రు—చెప్పెదను. కాని, జనకుఁడు నిన్ను బిలుచుచున్నాఁడు.

షాజ—ఎందులకు?—ఆకస్మికముగ నన్నిపుడతఁడేల పిలువవలయును?

ఖుస్రు—దక్షిణదేశమందలి యేలికలు విద్రోహ మొనరించిరఁట. వారల నణఁగఁద్రొక్కుటకు నీవు మరల నాసీమకరుగవలయునఁట!

షాజ—మరలఁ బోవలయునా! కొంతకాలము క్రితమే కదా వారల వశపఱచుకొని వచ్చితిని!

ఖుస్రు—వారలు మరల విద్రోహము సలుపసాహసించిరి!

షాజ—ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము! నాజీవనమంతయు యుద్ధము సలుపుట యందే గడచి పోవునట్లున్నది. ఒకించుకైన విశ్రాంతిలేదు! దక్షిణ దేశమందు విజయధ్వజమెత్తి, పిదప—మీవారును జయించివచ్చితిని! మరలఁ బ్రభాతము కాకమున్నే యుద్ధమునకు డీకొనవలసి వచ్చుచున్నది.

ఖుస్రు—సోదరా! నీధైర్య శౌర్యములకు నేను మిగుల—సక్కజపడు చుంటిని! ఎనిమిదివందల వత్సరములనుండి మొగలాయి బలంబును తుచ్ఛ మొనరించి, తన పర్వతదుర్గప్రాకారమున రక్తధ్వజం బెత్తి ప్రతిభాసమన్వితమై వెలుఁగొందిన మీవారును, నీ వవలీలగ నేఁటికి జయించితివి!

షాజహాను—[నవ్వి]—నేను మీవారును జయింపలేదు.

ఖుస్రు—జయింప లేదా? —అట్లనుచుంటివేల?

షాజ—సేనాధిపతియైన మహబత్ఖాను మీవారును సంపూర్ణముగ స్వాధీనము గావించుకొన్న పిదప రనపుత్రులతో స్నేహము సలుపుటకై జనకుఁడు నన్నా దేశమునకంపెను! పితాజ్ఞ ననుసరించి, నేను రనపుత్రులతో—సంధిఁగావించితిని! పదపడి నేనే మీవారును జయించితినని లోకులు చెప్పుకొనసాగిరి!

ఖుస్రు—ప్రజ లట్లు చెప్పుకొనుచుండ మహబత్ఖానేల యూరకున్నాఁడు?

షాజ—అట్లూరకుండుటకు వాని యుదారతయే హేతుకము! ఆవీరుఁడు విక్రమసన్మానమును వాంఛింపలేదు! ఏకారణముననో మీవారు విజయమును గూర్చిన సత్యము నతఁడు రహస్యముగ

దాచఁదలంచుచున్నాఁడు.

ఖుస్రు—అటులనా?—అట్లని నే నెఱుంగను. విజయు లెవ్వరైననేమి? సోదరా! మీవారు రాణాతో నీవొనరించిన సంధియం దెంతయో యౌదార్యమును జూపితివి. ఓడిపోయిన వారితో నింతవరకింత సమ్మానపురస్సరముగ నెవ్వరును సంధి జేసికొని యుండలేదని తలఁచెద.

షాజహాను—అన్నా! దేశకాలపాత్రముల నెఱిఁగి పౌరుష వ్యాపారముల నొనర్పవలయును. మీవారు రాణా లోక మహాపావనమైన యతిపురాతన రాజవంశమం దుద్భవించిరి.—ఏవంశమందు బప్పారావు, చంద్రావత్ రాణి, సమరసింహ ప్రతాపసింహులు జన్మించిరో,—ఆ రాజవంశము నేఁడు పడిపోయినది. అన్నా! మీవారు దేశమాత కష్టము లెట్టివో మనము గ్రహింపఁజాలము! కాని సాధ్యమై నంతవఱ కామె దుఃఖభారమును తగ్గించి వైచితిని!

ఖుస్రు—అనుజా! నీయౌదార్యమే నిన్నంత ప్రీతిభాజనుఁ గావించినది. నీవును, జనకుండును సమ్మతించిన, నేఁగూడ దక్షిణదేశమున కరుదెంచెదను—నేను రణవిద్య నభ్యసించెదను.

షాజ—ముందుగ మనము జనకుని కడకరుగుదము రమ్మా.

ఖుస్రు—మంచిది. నడువుము.

షాజహాను—అన్నా! నీవు పోవుచుండుము. నే నిప్పుడవచ్చెదను.

[ఖుస్రు నిష్క్రమించును.]

షాజ—ఏమి యీ యేలికల దౌష్ట్యము! ఆనాఁడు మొగలు చక్రవర్తికి లోఁబడి యుండుమని శపథ మొనరించి, యిపుడు దుర్మార్గులై నిద్రోహము సలుప సాహసించిరిగా! మంచి దీ మాఱు వారల బంధించి రాజధాని కీడ్చుకొని వచ్చెదను.—ప్రేయసీ! ప్రేయసీ!!

(ఖాదిజా ప్రవేశించును.)

షాజ—సతీ! దక్షిణసీమకువచ్చుటకై ప్రయాణసన్నాహ మొనరింపుము.

ఖాదిజా (అబ్బురముగ)—నాథా! యిపు డచటి కరుగు టెందులకు?

షాజ—అచటి యేలికలు విద్రోహము సలుపు చుండిరి. ఇపుడు నేఁ బోయి వారలఁ దగురీతి శిక్షింపవలయును.

ఖాదిజా—అట్లు మీరొనర్తురా?

షాజ—నేఁ గాకున్న నీవొనర్తువా! ఆకస్మికముగ రుస్తుము మహా వీరుఁడవై నీవు వారల యుక్కడంపఁజనుదువా! లయులాయైన, యట్లొనర్పఁ గలుఁగుదువేమో?— ప్రేయసీ! నే నచటికిఁ దప్పక పోవలయును! ఆయాజ్ఞ నాకెఱిఁగింప జనకుఁడు నన్నుఁ దన కడకు రమ్మని నాకిపుడు కబురంపెను. ఇపుడు నే నచటికిఁ బోవుచుంటిని.

ఖాదిజా—“నాథా!”—[ప్రియుని కరద్వయమును ప్రీతిపురస్సరముగఁ బట్టుకొనును]

షాజ—ఇఁక నీపరుగుము. ప్రేయసీ! సరసారుణాధరపల్లవమును ముద్దుబెట్టుకొనుచు భార్యాప్రేమ కటాక్షవీక్షణములకు బద్ధుఁడనై ప్రమోదపర్యంకమునఁ గాలము బుచ్చుట కిది తరుణము కాదు—కఠోరకర్తవ్య మెదుట నిలచియున్నది.

[నిష్క్రమించును.]

ఖాదిజా—(నిమీలితనేత్రయై)—అవును. తప్పు నాయదియే! పురుషుల కనేక కార్యములుండును. వారలు సర్వజ్ఞులు—అభాగినులమగు రమణులము మేమేమియు నెఱుఁగము. అశిక్షితులమై, మౌఢ్యపంకమం దజస్రము పొరలాడుచుందుము. భర్తృపరిచర్యామాత్రము నేర్చితిమి. దాంపత్య ప్రణయము తక్క నన్యమేమియు మే మెఱుఁగము! [నిష్క్రమించును.]

ద్వితీయదృశ్యము.

లాహోరునందలి యంతఃపురము—రాత్రికాలము.

విలువగల నగలనలంకరించుకొని చిత్రవిచిత్రములగు బొమ్మలు గల సౌధమందు నొంటరిగ నూర్జహాను విహరించుచుండును.

నూర్జహాను—శక్తిసురనాస్వాదనంబుగఁ గ్రోలితిని. ప్రతిరక్తనాడి యందు దానియుష్ణోత్తేజన ముదయించుచున్నది. —కాని, జీవన మన్న నింతియేనా?—ఆత్మరక్షణ జన్మదాన తంత్రములు మాత్రమే సృష్టిమహాచక్రమును ద్రిప్పుచుంటలేదు! వాని యభ్యంతరమునఁ నొక ప్రమోదానుభవమున్నది. లేకున్నఁ బక్షులత్యావేగమున గానమొనర్చ నేలనొ యెందులకు? వనస్పతులు వివిధ పత్రపుష్ప ములలోఁ బ్రకాశించుటేల? శైవలినీ వక్షముచ్చలి పేనిలత రంగములతో విరాజిల్లు టెందులకు? నీలాకాశమున సుధా కరుఁడు ముఖము కలకలలాడ నవ్వుటెందులకు? ఆకలి దప్పులఁ దీర్చుకొనుటయే జీవనమునకుఁ దుదిలీలయైన ఖాద్యమంత సరస మేల కావలెను? ప్రసూనసౌరభమింత మధుర మగుటకుఁ గారణ మేమి? సంగీత మింత ప్రీతిపాత్రమై యుండుటేల? సత్యరాజ్య మును మాత్రమే యావిర్భవింపఁజేసి యూరకుండక ప్రతిభకల్ప నాస్వర్ణరాజ్యంబును గూడసృష్టించనేల?—ఇదే ప్రకృత జీవనము! నేఁడునేను జీవనధారణము మాత్రము సలుపుచుంట లేదు. ప్రతి రక్తనాళమునందు జీవనానుభవ మొందుచున్నాను!

The beautiful universe, in which we breathe, move and live, is rippling with life, albeit the manifestation thereof differs in different things in different degrees — life which offers the flowers of wisdom to the beatitude of the Soul! The golden sheaf, the feathered mistrel, the rosy dawn, the crimson sunset, the resplendent moon, the greenfield, the gurgling stream, the glassy lake, the happy valley and the wooded hill

ప్రేమ యుండుట సాధారణమే.

నూర్జ—నీవు సామ్రాట్టు సైన్యాధ్యక్షుండవు. నీకార్యమం దీవుమిగుల దక్షుండవు. నీవు చక్రవర్తికి గుడిభుజంబవు. దక్షిణసీమయందు నీ విక్రమ పరాక్రమమును జూపి మహాయోధుడ వనిపించు కొంటివి కాని—కాని భారత-భవిష్యచ్చక్రవర్తి రీవానందనుడగు ఖుస్రు.

షాజ—బేగమ్‌సాహెబా!దీని రహస్యార్థమేమో తెలియుట లేదు.

నూర్జ—తెలిసికొనలేకుండుట కీవిషయమంత కఠినముగ గన్పట్టు చున్నదా!—నీవు దక్షిణదేశమున కరుగుచుంటివి! ఆ సీమనంత యు స్వాధీనముగావించుకొనుటకు నీ వచట దాదాపుగా బది వత్సరము లుండవలెను. ఇక నిచట సామ్రాట్టుకడ సుఖజీవియు, నేత్రరంజకుడు, హృదయరంజకుడు నైన ఖుస్రు యుండును. ఖుస్రు నాకేమియు గాడు! నీవు నా సోదరుడైన యసఫునకు జామాతవు. దానంజేసి యీ విషయమును నీ కెఱుంగజేసితిని!

షాజ—మీ యాపదేశ మేమి!

నూర్జ—అది నీవే గ్రహింపుము. నేను విశేషముగ నేమియు దెలు పనక్కఱలేదు. ఎట్లైన నీవు నీ యగ్రజుడైన ఖుస్రును జక్రవర్తి కి దూరంబుగ నుంచుము. ఆ వెనుక మీ యిరువురిలో నొకరు భారతభావి సామ్రాట్టుగునను విషయము మీమీ శక్తిపై నాధా రపడియుండును! ఇంతకు దుర్నయ మేమియు లేదు.

షాజ—ఖుస్రు తనంత దానే నన్ననుగమింప గోరుచున్నాడు.

నూర్జ—మంచిది! వానిని నీవెంట గొనిపొమ్ము.

షాజ—కాని సార్వభౌము డందుల కియ్యకొనడు!

నూర్జ—అతడిష్టపడునట్లు నేజేసెదను!

షాజ—మంచి దటులైన నాకిక సెలవొసంగుడు- [సలామొనరించును]

నూర్జ—నేఁ జెప్పినది జ్ఞాపకముండునా?

షాజ—ఉండును.

[నిష్క్రమించును]

నూర్జ—మణిమాలా!

(పరిచారిక ప్రవేశించును)

నూర్జ—అనఫు నొకమారు బిల్వుము.

[పరిచారిక నిష్క్రమించును]

నూర్జ—ఖురమన్న నా కెంతయో యనిష్టము! నానిం దలచిన నాకు నెల్లపుడుకూడఁ గలుగుచుండును. అతఁడుమితప్రసంగి. తల్లిప్రక్కకు నైనఁ బ్రవేశించు. మిగుల గర్వోష్ఠి. అతఁడు నన్నెంతయో యేవగించుచుండును. క్రమంబుగ వానింగూడ నేఁ దప్పించివైచెదను. రాజ పరివారమునుండి శ్శేషముగ నస్థిరకుండముగఁ బడవైతును.

(అనఫు ఖురలఁ బ్రవేశించును)

నూర్జ—సోదరా! నీతో నొక విషయము జెప్ప మఱచితిని. రేపు పగలు రెండుజాముల వేళ రహీమాను నొకమాఱు నాకడకంపుము.

అనఫ్—నీ భర్తను జంపిన యా హంతకునితో నీ కేమిపని?

నూర్జ—(పెద్ద నవ్వునవ్వి)—ఆతని యనుగ్రహంబుననే నేఁడు నే నీ సమ్మానము నొందతిని!

అనఫ్—కాని,—

నూర్జ—ఏమియుఁ బ్రశ్నింపకుము. ప్రత్యుత్తరము రాదు. చెప్పినట్లాచరించుచుండుము. నారీచరిత్రము నెఱుఁగఁ బ్రయత్నింపకుము. అది నిష్ఫలము. ఇఁకఁ బొమ్ము.

[అనఫ్ నిష్క్రమించును]

నూర్జ—ఏ శక్తిచే గ్రహోపగ్రహములు తమతమ నియమిత స్థానములందుఁ దిరుగునో,—యా శక్తిచే మహాశూన్యమును ఛేదించి

ధూమకేతువు మహావేగమున ముందుకుఁ బర్విడును! ఏ శక్తిచే మేఘములు వారిధారల వర్షించునో,—ఆశక్తిచేతనే యాకసమున భీషణ హాహాకారము సలిపి, త్రీవనిర్ఘాత పరంపరలు వసుమతీ వక్షమునఁ బడి, ధరామెను వేధించును. ఏ శక్తిచే యుంచు కరిగి నదీనదరూపమున వెల్లువలై యుర్విని సస్యాఢ్య నొనరించునో,— యాశక్తి వలననే భీషణజలప్రపాత మహాఘాతము ధారుణీ హృదయమును బద్దలు చేయును.

[నిష్క్రమించును.]

[This passage is somewhat philosophical. Without venturing to drag the reader's mind into the perplexing labyrinth of metaphysics, laconically I may observe that Nurjahan harps now upon the fact that construction and destruction emanate from the same force. I may significantly observe that the evolution of the universe is based on this law.]

తృతీయదృశ్యము

దక్షిణదేశమందలి రావణీదుర్గము—రాత్రికాలము.

షాజహాను రహిమానులు ఖుస్రు శయ్యామందిరమునఁ

గూర్చుండి ప్రసంగించుచుందురు.

షాజ—రహిమాన్ రాజా! మీరు వచ్చుట మేలే యైనది. ఈ ముహూర్తమందే యుద్ధమునకుఁ బోవలయును. అన్నగారి కడ నెవరిని గాపుంచవలెనా యని యోచించుచుంటిని. వానిని మీ రక్షణ మందుంచి పోఁగలనను తలంపిపుడు నా మదికిఁ దట్టెను.

రహిమాన్—రాజపుత్రా! సస్సందేహముగ మీ సోదరుని నా కడ నుంచి తాము యుద్ధమునకుఁ బోవచ్చును. ఆతని కేమియు భయము లేదు. నా ప్రాణముల నతని ప్రాణముల కడ్డువైచెదను.

షాజ—నిన్నటి రాత్రి యతఁడున్మత్తుని వలెఁ బరాకుగ మాటలాడ సాగెను! ఆతఁ డొకపుడు రోదన మొనరించుచు, మఱొకపుడు సామ్రాట్టును, నన్ను నా సతిని దీనముగ నఱచుచు, నింకొకపుడదృష్టము నుద్దేశించి వ్యంగ్య ప్రసంగము సల్పుచు, రేయెల్ల గడపివైచెను!

రహిమాన్—అతఁ డట్లైనఁ బూర్తిగ నున్మత్తుఁడై పోయెనా?

షాజ—ఉన్మత్తుఁడని చెప్పుటకు వీలులేదు. అతఁడప్పుడప్పుడిట్లుండును. ఇచటికి రాకపూర్వముకూడ నిట్టులే యుండువాఁడు. ఇట్టి చిత్త సంక్షోభమున నతఁడు సామాన్య కల్పిత కారణములవలనఁ గూడ విశేషంబుగ నులికిపడుచుండును; ఒక్కొక ముహూర్తమందతఁ డాడుదానివలె నేడ్చును. ప్రస్తుత మాతనిని మీ కాపుదల యందుంచి పోవుచుంటిని. జాగ్రత్తగ వాని సౌకర్యంబునకు వలయు యత్నము సల్పుచుండుఁడు.

రహిమాన్—రాకుమారా! మీ రతని కొఱకై రవంతైన విచార పడకుఁడు. నేను మీ పురాతన భృత్యుండ ననియు, నంతతము మీ యాజ్ఞానుసారము వర్తించుచు, నీడవలె మీ వెంట నంటి యుందుననియు మీ రెఱుంగుదురు. ఇపు డీక సందియ మంద నేల?

షాజ—మీ యందలి నమ్మకము వలననే సోదరుని మీ కడ విడుచుచుంటిని.

రహిమాన్—మీ రేమియుఁ జింతింపకుఁడు. యుద్ధము నుండి తిరిగి వచ్చిన పిదప మీ భయము నిర్హేతుకమే యని మీరే తెలిసికొనఁగలరు.

షాజ—మంచి దట్లైన నేనికఁ బోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రహిమాన్— (సేవకునిఁ బిలచి)— "బడేసాహేబూ! దుర్గద్వారమున బంధించి వేయుము. నాభృత్యుండైన కెరామతు నిచటి కంపుము.

(స్వగతమున)

ఈ మాత్రపు బుద్ధి నాకు లేకపోలేదు. ఒక్కవ్రేటుతో నిటు షాజహానును, అటు నూర్జహానును సంతోషపఱచెదను. నూర్జహాను నోరు తెఱచి చెప్పివైచెను! కాని, ఖుస్రు నిజసోదరుఁ డగుటచే షాజహానట్లు దెలుపక కల్లప్రేమను జూపుచుండెను! కాని వాని గూఢోద్దేశము నీ రహిమాను గ్రహింపఁజాలకపోవునా?—జహాంగీరంతటి వాని భావమునే గ్రహింపఁజాలిన నేనే యీ కుఱ్ఱవాని భావము గ్రహింపలేక పోవుటయా!—శర్ఖానును జంపి రాజా బిరుదమునందితిని;—ఈ మాఱు ఖుస్రును బరిమార్చి, యొక్క యుదుటన మహారాజానగుదును!—ఊః!—ఎంత వేగముగ లేచుచుంటిని! ఒక్కొకహత్య!—ఒక్కొక మెట్టు! వహావ్వా!! ఇక నామజా చూపింపవలయును వహావ్వా!! అదిగో! చచ్చుటకే వచ్చుట! రానిమ్ము! వహావ్వా!!

(ఖుస్రు ప్రవేశించును)

ఖుస్రు—నీ వెవండవు?

రహి—నేను రహిమాన్ రాజాగారను!

ఖుస్రు—ఇచట నీ కేమి పని?

రహి—షాజహాను మిమ్ము నా రక్షణమం దుంచి, వెడలిపోయెను.

ఖుస్రు—వెడలిపోవు టెచటికి?

రహి—యుద్ధంబునకు?

ఖుస్రు—అటులనా?

రహి—అవును!

ఖుస్రు—నిన్నునారక్షక భృత్యునిఁగా నియమించి యతఁడు వెడలి పోయెను కాఁబోలు!

రహీ—అవును.

ఖుస్రు—దుర్గద్వారమును బంధించి వైచితివేమి!

రహీ—అట్లొనర్చుట యువరాజ షాజహాను నాజ్ఞ! మీరీదుర్గమును దాఁటి వెలుపలికి బోరాదు.

ఖుస్రు—ఏమేమి! అట్లైన నేను ఖురమ్‌యొక్క ఖైదీనా?

రహీ—కారు.

ఖుస్రు—కాకపోవుటేమి?—దుర్గమును వీడి వెలుపలికిఁ కరుగుటకు నాకు సెలవు లేనపుడు నే నేమను కొనవలయును? ఖైదీనగుట కిఁక నేమి కావలయును?

రహీ—ఏమి కావలయునో నే నెఱుఁగను! కాని,—

ఖుస్రు—నేనిఁక నేమియు వినను. ఖురమునొక నూతిమ్యోదకంపుము-వలదు! ఆతడు వెడలిపోయి యుండును—రహీమాన్‌రాజా! ద్వారమును దెఱువవా?

రహీ—కవాటమునా?—ఏమో!

ఖుస్రు—"ఏమో!" యేమి? కవాటముఁ దెఱువవా?

రహీ—నా ప్రభువు నాజ్ఞ లేనిదే—

ఖుస్రు—నీ ప్రభు వెవరు?

రహీ—ఖురమ్!

ఖుస్రు—ఓహో! అటులనా!—మంచిది! నీ విఁక వెడలిపొమ్ము!

రహీ—చిత్తము. వెలుపల నిలువంబడి నేను మీకుఁ గావలి యుండెదను. తాము నిదురింపుడు—

ఖుస్రు—ఛీ! యూరకుండుము! నాకుఁ గావలియుండుటకు నేఁబిచ్చివాఁడనని గాని, వెఱ్ఱికుక్కనని గాని తలఁచితివా!

రహి—రాకుమారా! ఒక మనవి.

ఖుస్రు—పోపొమ్ము. నా యెదుట నొక శునకము తోక నాడించుట చూడఁజాలను. ఛీఛీ!! పొమ్ము! దూరంబుగఁ బొమ్ము!

[రహిమాన్ కోఁటచూపులు నిగుడించుచు నిష్క్రమించును]

ఖుస్రు—ఇట్టి దుర్దశ ప్రాప్తించునని స్వప్నమందైన భావించి యుండ లేదు. నాసోదరుని చేతులలోఁ గైదీనైతినా? ఎవ్వనిఁ బ్రాణ తుల్యునిగఁ బ్రేమించితినో, యాతఁడేయిట్టి యన్యాయమున కొడి గట్టెనా? ఇంతకంటె చావే మేలు! ఈ విషయమును జనకుని కెఱింగించుట కేమైన సుసాధనమున్నదా?—అసంభవము!— వెలుపలఁ నేమి జరుగుచున్నదో! [కవాటమును సమీపించి, దానిని త్రోసి] ఇదేమి! గదితలుపుకూడ బయట గొళ్లెము వేయఁబడి యున్నది. సేవకా! సేవకా! పలుకు! ఎందులకు?—ఇఁక వానిని బిలుచు టెందులకు?—నిక్కముగ రహిమాను మా తమ్ముని యా జ్ఞ లేనిదే ద్వారమును బంధించి యుండఁడు! —ఓః! —యేమి దుర్దశ!-యేమి దుర్దశ!! ఓ! హా హా హా హా! [తన చేతు లలో తల నుంచుకొని క్రిందఁ గూలఁబడిపోవును.]—రాత్రి గభీర మై యున్నది. ఇఁక నిద్రించెదను. (శయనించును.)—అయ్యో! నిదుర పట్టుటలేదు!—ఖురమా! నీవెంత క్రూరుఁడవైతివి!- నా సో దరుఁ డట్టి క్రూరుఁడు కాఁగలఁడా?-ఇంత క్రౌర్యమా! నా యెడల నా! తనంత దానే తనవెంట వచ్చినవానిని, ప్రాణంబుకంటె త మ్ముని నధికంబుగఁ బ్రేమించినవానిని, తమ్మునికొఱకై యగ్నికుం డమున దుముకుటకైన వెనుదీయనివానిని-అయ్యో! ఆహా! యిట్లు- యిట్లుబంధించుటా! హా! హా! హా!! హా!!!—ఏమిక్రూరము! ఏమి ఘోరము! ఏమి దుర్న్యయము!! ఏమి దౌష్ట్యము!!! ఏమి

దౌరాత్మ్యము!!!!—హా హా హా!—అరచేతులతో నేత్రములమూసుకొని రోదన మొనరించును]

వెనుకనుండి యిరువురు ఘాతకులతో రహిమాన్ ప్రవేశించి యా హంతకులకు సన్న జేయవారు ఖుస్రూను వెనుకకుఁ బడవైచి ఖడ్గాఘాతము వైతురు! ఖుస్రు యాకస్మికముగఁ వెనుకకు బడిపోవును. కత్తితో రొమ్మున్నఁ బొడుతురు.

ఖుస్రు—(నెత్తురు వరదలై ప్రవహించుచుండ నేలపైఁబడి కనులు మూసికొని) తమ్ముఁడా? ఇందులకా నన్ను బంధించినది! ఇపుడు గ్రహించితిని! గ్రహించితిని!—వోః!

రహి—(ఘాతకుల నుద్దేశించి)!—పని ముగిసెను!! మీరు పొండు!!!

[ఘాతకులు నిష్క్రమింతురు.]

ఖుస్రు—(రహిమాను నుద్దేశించి) నీ పనికూడ ముగిసెను!—నీవు కూడబొమ్ము!!

[రహిమాను నిష్క్రమించును.]

ఖుస్రు—సోదరా! ఖురమ్! నీవు సార్వభౌముఁడవు కాఁగోరితివా? నన్ను చంపించితివా? నేను బ్రతికియున్నను నీ పని కడ్డు రానని యోచించవైతివి గదా! తమ్ముఁడా! తమ్ముఁడా!! నీ క్రూర కార్యము నా హృదయమును బాధించునట్లు నా యీ గాయము గూడ నన్నంతగా బాధించుట లేదు. మృత్యువేదన కంటె సోదరుని నిర్దయత నన్నధికముగ దుఃఖపెట్టుచున్నది. కత్తివ్రేటున నేను జచ్చిపోవుట లేదు!—సోదరుని దౌరాత్మ్యపు దెబ్బచేఁ జచ్చిపోవుచున్నాను!—తమ్ముఁడా! తమ్ముఁడా!! హాహాహాహాహా! తండ్రీ తండ్రీ! తల్లీ! తల్లీ!—

[ప్రాణములు విడచును.]

చతుర్థదృశ్యము

నూర్జహాను, అసఫులు నిలిచి మాట్లాడుచుందురు.

కనులెఱ్ఱజేసి జహాంగీరు చూచుచుండును.

అసఫ్—ప్రభూ! షాజహానిట్టి ఘోరకృత్యమొనర్చించి యుండడు. నేనతనిని బాగుగ నెఱుంగుదును. అతఁడు భ్రాతృహత్య గావింపఁ జాలఁడు—అసంభవము!

జహాం—ఈ హత్య షాజహానే గావించెననుట కేమియు సందియము లేదు. అతఁడు సమ్మతింపకున్న రహిమాను నా పుత్రునిఁ దెగ టార్పఁగలఁడా?

అసఫ్—స్వామీ! దక్షిణసీమకు రమ్మని షాజహాను రహిమానునాహ్వానించి యుండలేదు.

నూర్జ—అసఫూ! నీ యల్లుని నీవు రక్షించుకొన యత్నించుట వింత కాదు. షాజహాను నీ జామాత— చక్రవర్తి పుత్రుఁడు!—కాని రాజధర్మము ముందు. జ్ఞాతిత్వబాంధవ్యములు తల యెత్తఁజాలవు.

జహాం—నిక్కము నిక్కము! నే నెన్నఁడు న్యాయమును విచారించె దను.

అసఫ్—ప్రభూ—

జహాం—ఇఁక నే నేమియు వినను. నేనీ ముహూర్తమందే షాజహానునకు వ్రాయుచుంటిని. అతఁ డేమి చెప్పునో చూచెదను. అంతు కనుగొని గాని విడిచిపెట్టను. తనయుఁడైనను దగిన శిక్ష ననుభవించి తీరును. తనయా! ఖుస్రూ! నీ వెట్టి యభాగ్యుఁడవు!— అసఫూ! ఐదువందల మంది గుఱ్ఱపు రౌతుల నీ రాత్రియే బంపుము! నేనీ ముహూర్తమందే కమ్మ వ్రాయుచుంటిని.

అసఫ్—మిహిరా! ఇదంతయు నీ యుపదేశమే యై యుండును.

నూర్జ—అసఫ్! నీవు నా సోదరుండవయ్యు, రాజ్యతంత్రాలోచన యందు నేను సామ్రాజ్ఞి ననియు, నీవు మంత్రివనియు జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుము. జనకుని మరణానంతరమున నేనే నీకు మంత్రి పదవి నొసంగితిని.

అసఫ్—మంత్రి పదవియా! అది నీ స్వేచ్ఛాచారము యొక్క యావరణము మాత్రమే! దుర్ముహూర్తమున సామ్రాజ్ఞివి కమ్మని నిన్ను వేడితిని.

నూర్జ—ఎందులకు వేడితివి? "జాగ్రత్త" యని యానాడు నేను నీకుఁ జెప్పి యుండలేదా? నీ వెందులకు వింటివి కాదు! ప్రతిరోధక మేల తొలంగించితివి? లోలోన నణఁచి యుండిన యీ జలప్రవాతమును నీకు సాధ్యమైనచో నడఁచి వేయుము! అట్లొనర్చుట నాకు సాధ్యము కాదు—పొమ్ము!

[అసఫ్ నిష్క్రమించును.]

నూర్జ—అగ్ని రగులొల్కలిపితిని! అది యిఁక ప్రజ్వలించును. ఇప్పటికి ఖుస్రు యొఁక డంతమొందెను. రెండవవాఁడు, షాజహాను దులకు సిద్ధముగ నున్నాఁడు! మూఁడవవాఁడు పరభేజ్—వాని వినాశమింకను ప్రారంభము కాలేదు!—తరువరి—సామ్రాజ్యము! నూర్జహాను!! లయలా!!!—నాశ మెంతలో?—రీవా! నీవు తారవే కావచ్చును!—కాని చంద్రికాంతిముందు నీవు వెల్లనైపోకుందువా!, నన్ను నేను విక్రయించుకొనినపుడు తగిన వెలను రాఁబట్టు కొనకుండ విడచి పెట్టుదునా? ఇందులకై నేను సర్వశూన్యనైతిని.—ఇందులకై నేను పుణ్యోజ్జ్వలమైన ధర్మరాజ్యము నుండి దిగిపోయితిని. ఇఁక నెట్టి ప్రతిఘటనమును లక్ష్యపెట్టను! ఎట్టి ప్రతిబంధకమును బాటింపను!

(రీవా ప్రవేశించును)

రీవా—సామ్రాజ్ఞీ!

నూర్జ—ఎవరు!—వాహా! రేవా రాణిగారా! (సభయముగ)— యిదేమి!—యిట్లుంటిరేల!

రేవా—నూర్జహానూ! నీవు నా పుత్రుని హత్యఁ గావించితి వా?

నూర్జ—నేనా?

రేవా—నూర్జహానూ! నీతో నేను వివాద మొనరింపరా లేదు. నీకడ మొఱపెట్టుకొనుటకై నవచ్చి యుండలేదు. అట్లొనరించినను, లాభము లేదు.—నాపుత్రుఁడు నాకు మరల లభింపఁడు. ఊరక ప్రశ్నించుటకు మాత్ర మరుదెంచితిని. నాయనుంగు పుత్రుని నీవు నీపొట్టంబెట్టుకొంటివా లేదా!

నూర్జ—నే నట్లొనరించితినని మీతో నెవరు చెప్పినారు?

రేవా—నాయంతరాత్మ!—కాని నే నిఁక నిశ్చింతనై యుండెదను. నీకు సామ్రాట్టువలని భయమేమియు లేదు. ఈవిషయమం దొకమాటనైన రాజు కడఁబలుకనని ప్రతిజ్ఞజేసి చెప్పుచున్నాను. నాతనూభవుని నీవు బరిమార్చితివా లేదా?

నూర్జ—పరిమార్చితినే యున్న—

రేవా—(నూర్జహానుపై స్థిర దృక్కులఁబఱపి),— "నూర్జహానూ! మహాపాతకము సలిపితివి! అదెట్టి ఘోరపాపమో నీవెఱుఁగవు. సామ్రాజ్ఞీ! పుత్రుఁడన నెట్టివాఁడో నీవెఱుఁగవు!—(కంపితస్వరమున) ఇఁకఁ బుత్రుని గోల్పోయిన యభాగ్యురాలి హృదయతాపము నీవెట్లెఱుంగఁగలవు?

నూర్జ—బేగమ్ సాహేబ! యైన,—

రేవా—ఇఁక నీవేమియుఁ దెలుప నక్కఱలేదు! వాదమువలన ప్రయోజనము లేదు! మారు మాటాడవలదు. పశ్చాత్తాపమునొందుము!—నేను నాప్రియుని, నాసామ్రాజ్యమును, నాసర్వస్వమును నీకు ధారవోసితిని; పుత్రు నొకని మాత్రముంచుకొంటిని!

వానిని గూడ నీవూడఁ బెఱుకుకొంటివి! ఇపుడు నాకిఁక నెవరును లేరు!—యెవరును లేరు!! హాః! [పైటతో ముఖమును గప్పుకొనును]

[లయిలా వేగముగఁ బ్రవేశించును]

లయిలా—జననీ !

నూర్జ—ఏమి?

లయిలా—నిక్కువమేనా?

నూర్జ—ఏమి?

లయిలా—నీ వీయమ యనుంగు బుత్రునిజంపించిన మాట.

నూర్జ—అవునది నిక్కువమే!

లయిలా—(కన్నులు పెద్దవిజేసి)—నూర్జహానూ! ఇట్టి ఘోరకృత్యము సల్పుటకు నీకెట్లు బుద్ధి పుట్టినది? రీవాసామ్రాజ్ఞి యేకాత్మజుని నీవు రక్కసివలె నీపొట్టనఁబెట్టుకొంటివి! భిక్షుకునకు బిచ్చ మిచ్చినట్లు ఆసేతుహిమాచల పర్యంత మహీ రాజ్యమునంతయు, నే సాధ్వీమణి నీకు దానమొసఁగివైచెనో, యామె యేకమాత్ర పుత్రుని—ఆహాహా! జననీ! నీవేమి జేసితివి?—ఏమిచేసితివి!!—

నూర్జ—ఏమి చేసితినా?—ప్రతిహింసఁ గావించితిని!

లయిలా—ప్రతిహింసయా?—ఇది ప్రతిహింసయా! ఈయభాగ్యురాలి యేకపుత్రుని హత్యఁ గావించుట ప్రతిహింసయా!—ఈమె నొకమాఱు చూడుము!—గతదివస మం దెట్లుండెనో యిపు డెట్లుండెనో తిలకింపుము? సుందరీతిలకమైన యీ కాంతామణి నేఁ డెట్లు శల్యావశిష్టయై పోయెనో చూడుము! నెరసిపోయిన యీయామె కేశములను విలోకింపుము! ఫాలభాగమందలి గంభీరరేఖను గాంచుము! కనుదోయిక్రిందఁ గానఁబడు గాఢకాలిమంబును తిలకింపుము! జననీ!—పిశాచీ! ఏమికావించితి వేమికావించితివి!

[లయిలాస్వరము కంపించిపోవును]

నూర్జ—లయిలా! నీవేకదా నన్నుఁ బిశాచివి కమ్మని చెప్పితివి.

లయిలా—అవునట్లంటిని! కాని, అప్పుడు నేను క్రోధఘూర్ణమాన మానసనై యాత్మసామ్రాజ్యమును గోల్పోయి యుంటిని! ఆదుర్బల దశయందు నీవునన్ను శర్యారునకుఁ గట్టఁబెట్టితివి! కానితుదకు-యెందులకు! నేనట్లు భావింపనైనభావింపను! (రేవా నుద్దేశించి)—మాతా! అభాగినీ! ఇదినా కార్యముకాదు! నేనిట్టిపనినిదలంపనైనఁ దలంపలేనని యీశ్వరుఁ డెఱుఁగును! (నూర్జహాను నుద్దేశించి)—జననీ! ఎట్లుండి యెట్లైతివి?

నూర్జ—లయిలా!

లయిలా—జననీ! ఇఁకేమియుఁ జెప్పకుము. నీతో సంధి జేసికొంటిరని గాని యిప్పుడింక నీతోడిపొత్తును విచ్ఛిన్న మొనర్పక యుండఁజాలను. నేఁడాదిగ మనము వేరు బడిపోవుదము!—నీ వాక్కు తవే యెల్లరను వినాశమొందింపఁ గలవు. ఇరువురము కలసినచో నిఁకఁ బ్రళయము సంభవించుట తథ్యము!

[నిష్క్రమించును]

నూర్జ—"సామ్రాజ్ఞీ"—(ఇట్లనియామె యాకస్మికముగ నొదలవ్వంచు కొనును)

రేవా—నూర్జహానూ! గ్రహించితిని! అనుతాప మారంభమైనది. ఇపుడు పశ్చాత్తాప మొందుచుంటివి—సామ్రాజ్ఞీ! సర్వేశ్వరుఁడు నిన్ను మన్నించుగాక! నీరక్షణార్థమై నేనెపుడునుభగవానుని బ్రార్థించుచుందును.—నీకదితెలియక పోవచ్చును. పోనిమ్ము!-తెలియకున్న నేమి? ఇఁకనామాటయా? —ఓః!—నా హృదయము బ్రద్దలై పోవుచున్నది! దారుణము! దారుణము!! ఇఁక సహింపఁజాలను! ఆయ్యో! నాతల తిరిగిపోవుచున్నది! అయ్యో! దిగ్భ్రాంతిలోఁ బడిపోవుచున్నాను! ఓ యీశ్వరా! నన్నిట్లు జేసితివేమి?

తల్లివలె సుఖపడువారీ జగతినెవ్వరును లేరనితలఁచుకొనుచుంటిని. వారి ఇప్పుడు తల్లికిగల్గు దుఃఖమువంటి దుఃఖ మీజగతిని లేదని తెలిసితిని.—దుఃఖినీ!—అయ్యో! ఏమి యీజ్వాల!—ఏమి యీ యార్తి!— ఈదుఃఖమున కంతము లేదా?—జగదీశా! ఈ దుఃఖమునకుఁ జివర నీవే యుంటివి.

[ఇట్లని యామెనిష్క్రమించును.]

నూర్జహాను—(కొంచెముదూరమునుండి మెల్లగ)—"నూర్జహానూ! ఈ హిందూరమణి యెదుట మోముపంచుకొని యుంటివేల?— శైల శిఖరమునుండి యెకేదుముకున వసుంధరపైఁ గూలిపోతివేమి? నీర వమైనిస్తబ్దమై, తలవంచుకొని చేయిజాపి భిక్షుకుఁడువలె నడుగు కొంటివేల? నూర్జహానూ! నీవెనుకటి దర్పమంతయు నేమైపోయి నది! యుద్ధయాత్రయందురణవాద్యమునననుసరించితక్షణము దాఁటుచు ముందునడచు నీవాకస్మికముగ స్తంభితవైనిలువంబడి పోతివేల? నీకేమిచేటు వాటిల్లెను?—ఇపుడేమి సేతువు? ఇంకను ముందునకు సాగిపోదువా! లేక యింతటితో నిఁక వెనుకకు మరలుదువా?— యోచింపుము!

పంచమదృశ్యము.

దక్షిణదేశమున జయంతీ దుర్గము—ప్రభాతకాలము

సేనానాయకుఁడైన యమీరాలితో షాజహాను నిలువఁబడి మాట్లాడుచుండును.

షాజ—అమీరాలీ! రహీమానురాజా లాహోరుపోయెనా?

అమీర్—చిత్తము జనాబ్.

షాజ—ఈహత్య నిక్కువముగ నూర్జహాను సామ్రాజ్ఞి యాజ్ఞవలన జరిగెనుసుమీ!

అమీర్—ఏమి! ఆమెయాజ్ఞవలన నందురా?

షాజ—అవును! ఇపుడు సర్వము తెలిసినది! ఆమె మమ్మందఱ నొక్కొక్కరినిగా మ్రింగివేయఁజూచుచున్నది. దౌర్భాగ్యుఁడైన ఖుస్రు యామెకుఁ బ్రథమ కబళమైనాఁడు—ద్వితీయ కబళమును నేనగుదును.

అమీర్—ఏమి! మీరు కూడ?

షాజహాన్—నిశ్చయముగను! లేకున్న ఖుస్రుహత్యాపరాధము నాపైఁ ద్రోసి యందులకేమి సమాధానము చెప్పెదవని యామె నాకు లేఖవ్రాయునా?

అమీర్—వ్రాసినది జహాంగీరు ప్రభువు కాడా?

షాజ—జహాంగీరు ప్రభు వనుట నిక్కము కాదు! ప్రస్తుతము ఢిల్లీ సామ్రాట్టు నూర్జహాను కాని జహాంగీరు కాదు! పేరికి మాత్రమే యతఁడు సార్వభౌముఁడు. రాజును వట్టి పనికి మాలినవానిని గావించిన యామె యానతినేను పాలింపను. ఎన్ని జాబులను వ్రాసినను, ఈషాజహాను నామెకుసమాధానమియ్యఁడు.

అమీర్—కాని—

షాజ—ఇఁక "కాని" యెందులకు? ఆమె యత్యాచారమువలన విద్రోహము నలుపవలసివచ్చినను నలిపెదను!

అమీర్—షాహాజాదా! (ప్రభూ!)—అనుమతి యొసఁగిన యొక మనవి యున్నది.

షాజ—మనవి చేయనక్కరలేదు. అమీరాలీ! నే నామె ప్రభుత్వమును స్వీకరింపను. ఎట్టి సమాధానము నొసఁగను. సామ్రాజ్యమును జనకుఁ డొక యాఁడుదాని చేతులలో విడిచి పెట్టినపుడు భారతసామ్రాట్టు షాజహానే కాని, ఆయాఁడుది కాదు! నన్ను సమాధాన మడుగుట కాకాంతయెవతె? అమీరాలీ! నేనిపుడే

పత్రమును వ్రాసియిచ్చుచుంటిని. నీ వాకమ్మను జక్రవర్తి కడకుఁ గొంపోవుటకు సిద్ధముగ నుండుము. నీవు పోయి ప్రయాణా సన్నాహ మొనర్చుకొనుము.

[అమీరాలీ నిష్క్రమించును!]

షాజహాను—తాను హత్యఁగావించి, భ్రాతృహత్యా మహాపాతకమును నాతలపైన మోప నమకట్టిన ఆకల్లలాడి క్రౌర్యమెట్టిది! నిముసములో నీయపనిందను నాపైఁ బడవైచి యామె నన్నుఁ గూడ హత మొనర్ప దలఁచుచున్నది! ఏమి యామె సాహసము! అహా! జనకుఁ డాదురాత్మురాలివలలోఁ బడిపోయెను? ఆతని కిఁక రక్షణమేమి?— (క్షణమూరకుండి దలపంకించి)—మంచిది! నేనే నాతండ్రి నారక్కసివాఁతనుండి తప్పించెదను!

(ఖాదిజా ప్రవేశించును.)

షాజ—సతీ! నేను విద్రోహము సలుపుచుంటిని!—ఇపుడు భారతాధీశ్వరుఁడు షాజహాను సుమీ!

ఖాదిజా—నాథా! ఏమనుచుంటిరి?—విద్రోహము—సలుపుదు ననుచుంటిరా!

షాజ—అవును ! ఈమాఱు నేను సామ్రాట్టుతో—యుద్ధము సల్పెదను!

ఖాదిజా—సామ్రాజ్యార్థమై జనకునితో రణమొనర్చు టుచితమా?

షాజ—రణమొనర్చుట జనకునితో కాదు—నూర్జహానుతో! కొంచెము నే పిచట నుండుము! పత్రము లిఖించి వచ్చెదను—నూర్జహానూ! ఏమి నీ స్పర్థ! ఏమి నీ సాహసము!! ఏమి నీ క్రౌర్యము!!!

[నిష్క్రమించును.]

ఖాదిజా—సామ్రాజ్యమా! దానికొఱకై యింతవ్యామోహమా! ప్రత్యేకముగ మానవునియంతరమున నొక యతులనంపత్తి నిరాదరభావ

మునఁబడిపోయియుండ బాహ్యసంపత్తికొఱకై మానవుఁడింత పేరాస వహించుచున్నాఁడేల? అంతరమందొక సుఖసముద్రము పొంగిపోవుచుండ బాహ్య సుఖార్థమై నరుఁ డింత యత్నము సలుపుచున్నాఁడు డెందులకు?—ప్రేమవలన సౌఖ్యము గలుగుచున్నపుడు ఆనందలతా ప్రసూనమగు సౌఖ్యము సులభముగఁ జేతి కందుచున్నపుడు మానవుఁ డెయ్యెడనో సౌఖ్యధామమును గనఁగొందునను నాశతో విశేషాన్వేషణము సలుపుచుండు నేల!—[నిష్క్రమించును]

షష్ఠదృశ్యము

ప్రాసాదాంతఃపురము—సంధ్యాకాలము.

లయిలా పాడుచుండును

గీతమాల

ఓమ్మునందును నాటగ నమ్మొయొకటి,
అంధకారము కప్పగనయ్యో! యెదను,
గరళస్రోతము నిండగఁ గాయమంత,
నెగులు కతనఁగరంబునే బాగులుచుండి,
కిరణమయమైన సుందర ధరణియందు,
ఛాయచాడ్పునఁ గ్రుమ్మఱు చాననగుచు,
ఆర్తివారాశి వీచికలందు నాదు,
ప్రాణితరణిని నడపుచు బ్రదికియుంటి.

శర్యార్—(ప్రవేశించి)—లయిలా! యుద్ధవార్త వింటివా?

లయిలా—(నిశ్చలభావమున)—ఏ యుద్ధవార్త?

శర్యార్—షాజహాను విద్రోహ విషయమే యెఱుంగవా?

లయిలా—ఎఱుంగను.

శర్యార్—షాజహాను ఢిల్లీపురమును ముట్టడించి, సేనాధిపతియగు

మహాబత్ఖానుచేఁ బరాజితుఁడై దక్షిణసీమకుఁ బారిపోయినాఁడు.

లయలా—(నిట్టూర్పు నిగుడించి)—షాజహానూ! నిర్భాగ్యుఁడా! నీవుకూడ నీ సుడిలోపలఁ బడిపోయితివా? నీ యగ్రజునివలె నీవు కూడ నా రక్కసి కెరయౌదువా? నీ యనంతరము పరవేజుశర్యారుల మాంసమ్మా పిశాచి కాహారమగునా!

శర్యార్—నీ మాటలు నా కర్థమగుట లేదు.

లయలా—కాదు! వారలు నా ప్రియుని జంపరు. అతఁడు దుర్బలుఁడు! వానిని దెగటార్చినవారల కేమి లాభము? వారు దమూల్యమే వారలకు వాని వెలకంటె నెక్కుడై యుండును!

శర్యార్—నన్నెవరైనఁ జంపివైతురా యేమి?—అట్టి యుద్దేశ్య మెవరి కున్నది?

లయలా—ఎవరికైనఁ గలుగునేమో యని భయపడితిని.

శర్యార్—ఎవరికిఁ గలుగును? కలుగదు! నాకు చావవలసిన నిష్టము లేదు. నేనీ పృథివి నెక్కుడుగఁ బ్రేమింతును. ఇట్టి యాకాశము, ఇట్టి వాయువు, ఇట్టిసూర్యకాంతి, ఇట్టిచంద్రకాంతి, ఇట్టిపుష్పసౌరభము, ఇట్టి విహంగ సంగీతము, ఇట్టి శైవలినీ కలరవము, ఇట్టి పర్వతరాగౌన్నత్యము విడచిపోవుట నేనొప్పను. అసంభవమసంభవము! ఒరుల కేమియు ననిష్ట మొనరింపక, ప్రకృతి దృశ్యముల విలోకించుచు సుఖపడుచున్న నన్ను వార లెందులకు మృత్యువు పాలొనరింతురు?

లయలా—(గభీరానుకంపాపురస్సరముగ) అభాగ్యవల్లభా! భయపడకుఁడు. వారు మిమ్ముఁ దెగటార్పఁ దలంపరు. మిమ్ముఁ జంపిన వారల కేమియు మేలొదవఁ జాలదు.

శర్యార్—ఒక వేళ వారు నన్నుఁ బరిమార్పఁగడంగిన, నీవు నన్ను రక్షించెదవా?

లయులా—నా ప్రాణములను మీ ప్రాణంబుల కడ్డు వైచెదను! మీ రేమియు భయపడకుండు.

(పరిచారిక ప్రవేశించును)

లయులా—మధురికా! ఏల వచ్చితివి?

మధురిక—సామ్రాట్టెక్కడ?

లయులా—ఎందులకు?

మధురిక—సామ్రాజ్ఞి మృతిఁజెందినది. ఆ వార్త ప్రభువున కెఱింగింప వలయును.

లయులా—ఏమీ సామ్రాజ్ఞి మృతిఁజెందెనా?

మధురిక—అవ్మా! అవును.

లయులా—కొడుకుచావు విని దురంతదుఃఖ మనుభవించుచున్న యా సతీమణి కెట్టి యకాలమరణము సంభవించునని నేను భయపడు చునే యుంటిని. పతివ్రతా! పరలోకంబున కరిగివా!—మధురికా! చక్రవర్తి యిచటికి రాలేదు.

[అతి త్వరితముగఁ బరిచారిక నిష్క్రమించును]

లయులా—ఆహా! పృధివినుండి యొక మహిమ వెడలిపోయినది!—ఒక తేజస్సు నాశమందినది! ఒక సంగీతము ముగిసిపోయినది! ఒక ప్రార్థనము తుదముట్టినది.

[లయులా మెల్లగ వెలుపలకు నిష్క్రమించును.]

శర్యార్—వారలునన్నుఁ బరిమార్పరు—నన్నుఁ బరిమార్చుటెందులకు?

(పరభేజు ప్రవేశించును)

పరభేజు—సోదరా!

శర్యార్—అన్నా! రమ్మి. యుద్ధమునుండి యెపుడు వచ్చితివి?

పరభేజు—నేఁడే!

శర్యార్—యుద్ధవార్తలేమి? షాజహానెచట?

పరభేజు—బహారంపూరు యుద్ధమందతఁడు పరాజితుఁడై మీవారు పోయినాఁడు.

శర్యార్—మీవారు పోవు టెందులకు?

పరభేజు—మీవారు రాణాను వేఁడి యాశ్రయము బడయుటకై యని నాతలంపు. అతఁడు జనకుని కఠోరవిచారణ నెఱుఁగును. అంతియే కాక, భ్రాతృహత్యాపరాధ మతనిపై మోపఁబడినది. అందుచేఁ దండ్రికడ నిఁక నుండుట కంటె, రాణా నాశ్రయించి యుండుటయే శ్రేయమని యతఁ డూహించికొన్నాఁడు.

శర్యార్—సోదరా! భ్రాతృహత్యాదోషము నిష్కారణముగ నతనిపై మోపఁబడినది. మన షాజహాను నిర్దోషి—అతఁడు వట్టి యపనిందపాలై పోయినాఁడు.

పరభేజు—అట్లయిన మన యగ్రజుని జంపినవారెవరు?

శర్యార్—[నలుకెలంకులఁజూచి, నిమ్న స్వరమున]చంపిన వాఁడు రహిమాను. చంపించినది నూర్జహాను!

పరభేజు—ఏమేమి! అది నీ కిట్లు తెలిసినది?

శర్యార్—ఒకనాఁడు నా పత్ని భయము గొలుపు కనులతో వెఱ్ఱిదానివలె వాయువేగమున నా కడ కరుదెంచి "ఎపుడును జక్రవర్తి కాఁగోరనని వచింపు"మని గంభీరస్వరమునఁ బలికెను. అపుడు నేను జబ్బుగా నుంటచేఁ బరికపై నూరక పడియుంటిని. నా భార్య నా చేతులను గట్టిగాఁ బట్టుకొని "శపథ మొనరింపుఁడు! శపథ మొనరింపుఁడు! శపథ మొనరింపుఁ" డని యఱచెను. ఆమె స్వరము క్రమక్రమముగ హెచ్చి కడకొక హాహాకారమువలె నాకు వినవచ్చెను! గడగడ వడకుచున్న నా భార్య శరీరమును జూచి నేను మిగుల వెఱగంది "ఎన్నఁడును సార్వభౌమపదవిని గోరను"

అని ప్రతిజ్ఞ యొనరించితిని. అనంతర మామె నా యొమ్మునవ్రాలి వెక్కి వెక్కి యేడ్వఁ బొడఁగెను. కొంత సేపైనపిదప కొంచె మూఱట గల్గి యామె యీ హత్యాచరిత్రంబంతయు సాంతముగ నాకుఁ దెలిపెను!

పరభేజు—అది యామె కెట్లు తెలిసినది?

శర్యార్—ఆమె తల్లియే జెప్పెనఁట!

పరభేజు—ఎవరికి?

శర్యార్—మొదట నీ సామ్రాజ్ఞికిని, పిదప నా భార్యకును!

పరభేజు—ఇట్టి దౌరాత్మ్యమా?

శర్యార్—తమ్ముఁడా! సామ్రాజ్ఞి నన్నుఁ గూడఁ దనభీషణ ప్రళయములోని కీడ్చివైచునేమో యని వెఱగొందుచుంటిని.

పరభేజ్—ఆమె యట్లొనర్చుట కీవేమి యపరాధ మొనరించితివి ?— నీవేమియు భయపడకుము. ఇఁక పోయి శయనింపుము. మేల్కాంచి యుండిన మరల జబ్బు చేయును.

[నిష్క్రమించును]

శర్యార్—అయ్యో! నాతల తిరిగి పోవుచున్నది!—

[నిష్క్రమించును]

సప్తమ దృశ్యము

ఉదయపురము—ప్రభాతకాలము

సామంతరాజులతో కర్ణసింహుఁడు నిలువఁబడి యుండును— ఆతని యెదుట షాజహాను నిలిచి యుండును.

షాజహాన్—రాణా! దక్షిణసీమనుండి మగుడి యరుదెంచి ఢిల్లీ పట్టణమును ముట్టడించితిని. కాని వీరాగ్రేసరుఁడగు మహాబత్ఖానుచే బరాజితుఁడనై మరల దక్షిణదేశమునకుఁ బారిపోయితిని. అచట

నర్మదాకదనమందు మరల మహాబత్ఖానుచే నోటువడి, వంగ
భూమికి పారిపోయి యా దేశమును స్వాధీనముఁ గావించుకొంటిని.

కర్ణ— పారిపోవుచు వంగదేశము లోఁబఱచుకొంటిరా?

షాజ—అవును! వంగభూమి నుండి దురదృష్టవశమునఁ వెడల గొట్టఁబడి మాణిక్పూరుపోతిని. అచటఁ గూడ నాకు పరాజయము తటస్థించుటచే మరల దక్షిణదేశమున కరిగితిని. మహాబత్ఖాను మరల నన్నాసీమనుండి తఱిమివైచెను. దానంజేసి నేను మరల వంగదేశమునకుఁ బోయి, రోటస్ దుర్గములో నా భార్యను దిగవిడిచి సైన్యముతో బహారంపూరును ముట్టడించితిని. అచటఁ గూడ మహాబత్ఖానుచేఁ బరాజితుఁడనైతిని.

కర్ణ—షాహజాదా! (ప్రభూ!) మీశక్తి యత్యంతాశ్చర్యకరమైనది!

షాజ—అట్లనుటకు మారేల? 'మహాబత్ఖాను యుద్ధకౌశల మత్యంతాశ్చర్యకరమైన' దనుఁడు.

కర్ణ—అట్టి మహాబత్ఖానుతోఁ దామింతకాలము సంగరము సలుపుటే యత్యాశ్చర్యకరము!

షాజ—అంతకాలము సమరము సలుపుటకుఁ గారణము సమ్ముఖరణమున నాకు శక్తి లేకపోవుటయే! నర్మదా యుద్ధమం దోడిపోయిన పిదప నేను చాటుమాటుగ నుండి రణమొనర్ప నారంభించితిని. అందుఁ గూడ బరాజితుఁడనై మరల నెదుటఁబడి యుద్ధమొనర్ప దొరఁకొంటిని! కాని తుదిమాఱు నా సైనికు లందఱు మరణించుటచే నిస్సహాయుఁడనై యిపుడు మీవారు రాణా కడ నాశ్రయ భిక్షుకుడుగ కొనవచ్చితిని.

కర్ణ—ఉదారచరితులగు షాజహాను ప్రభువులకు మీవారు దేశము తన శేషరక్తబిందువును కూడ నోడ్చి, రక్షణమొనఁగును—సామంతులారా! మీయభిప్రాయమేమి?

సామంతులు—రాణా యభిప్రాయమే మాయభిప్రాయము.

కర్ణ—దేశార్థము ప్రాణముల నర్పించుట మహత్కార్యమే; కాని ధర్మార్థమసువుల వీడుట కంటె మహత్తరమైన కార్య మింకొక టేమియు లేదు—ఆశ్రితుల రక్షించుటకుఁ దన ప్రాణములనైన విడువ సిద్ధముగా నుండుటయే క్షత్రధర్మము!—సామంతులారా! యేమందురు?

సామంతులు—అవశ్య మవశ్యము!

కర్ణ—షాజహాను ప్రభూ! తాము నిర్విచారముగ నుండుఁడు. తన సర్వస్వమును గోల్పోయియైన మీవారు మీకు రక్షణ మొసఁగ గలరు. మీవారు నేఁడు పూర్వపు మీవారు కారు!—నేఁ డామె సర్వశూన్యయై హతవీర్యయై యున్నది! కాలము మ్మారి నేఁడు మా దేశమాత దుర్భరదుఃఖముతోఁ గృశించియున్నది! కాని, దుర్దినములందుఁ గూడ మీవారు మీవారే! మీవారు నం దొక్క రజపూతకీటకమైన లేకుండఁబోవునంత దనుక తాము నిరాపదులై యుందురని విశ్వసింపుఁడు.

షాజ—సామ్రాజ్ఞి సైన్యము మీవారు నాక్రమించిన నేమి సేయుదురు?

కర్ణ—ప్రభూ! శరణాగతరక్షణ దక్షులైన రసపుత్రులు మిమ్ముఁ గాఁపాడఁ దమ రక్తమును ధారపోయుదురు. ఆర్తజనరక్షణపరాయణుండై, క్షత్రధర్మమును సారముగ గయునిఁ గావకృష్ణభగవానునితో భీమసంగ్రామంబు సలిపిన యర్జునుఁడు మావాఁడే. సామ్రాజ్ఞి సైన్యములు దమ్ముఁ బ్రతిఘటించు నను భయమున క్షత్రియు లాశ్రితునిఁ బరిత్యజింతురా? సామ్రాజ్ఞి సైన్యమువచ్చినను, సామ్రాట్టు సైన్యము వచ్చినను రాజస్థానవాసులు వెఱపొందువారు కారు! మిమ్ముఁ గావ మీవారు వాసులు తమ ప్రాణములఁ

గోల్కొండవలసివచ్చినను, వెనుదీయరు. దానంజేసి తాము నిశ్చల చిత్తులై యుండుఁడు—భీమసింహా! షాజహాను ప్రభు రక్షణార్థమై సామ్రాట్టు సైన్యముల నెదుర్కొనె సమరసన్నద్ధులు కండని మీవారు యోధులు కానతి నొసంగుము. అప్రమత్తుండవై రణార్థము సైన్యములనాయిత మొనరింపుము!

అష్టమదృశ్యము

నూర్జహాను—దర్బారు మందిరము—ప్రభాతకాలము

నూర్జ—ఏమి! విశ్వాసఘాతుకత! యుద్ధమునఁ బరాజితుఁడై మొగలులకుఁ గప్పముఁ గట్టుచున్న కర్ణసింహుఁడు విద్రోహియైన షాజహాను పక్షము నవలంబించి మాతో నిపుడు సమరము సలుప సాహసించెనా! పాపమతిఁడు మీవారు పతనము పూర్తి కాలేదని తలఁచుచున్నాఁడు కాఁబోలు!

మహబత్ఖాను—ఆశ్రితునిఁ బరిత్యజించుట క్షత్రియ ధర్మముకాదని యతఁడు వ్రాసిచ్చెను.

జహంగీరు—మహబత్ఖానూ! నీశౌర్యసాహసములు శ్లాఘాపాత్రములు. కాశీకదనమందు రాణాసైనికులతోఁ బోరి, షాజహానును బరాజితుఁగావించి, విజయుండవై మొగలు సింహాసనమును గాఁపాడితివి! అంతియ కాక నాపుత్రుని మరల నాకొసఁగితివి!

మహబత్ఖాను—[శిరంబొకించుక వంచి వినయమును జూపును]

నూర్జహాను—సేనాధిపతీ! వీర్యవంతుఁడవగు నీకు మేము ధన్యవాదము చేయుచుంటిమి.

మహబత్ఖాను—(మరల తలవంచి ధన్యవాదము నందుకొనును.)

జహాం—మహబత్ఖానూ! నీవుపోయి, సమ్మానపూర్వకముగ షాజహాను నిటకుఁ గొనిరమ్ము. మంత్రి, యుమ్రావు, సైన్యాధ్యక్ష

సామంతుల యెదుట మేమువాని కభ్యర్థన మొసఁగ దలఁచు చున్నాము.

మహాబత్—మంచిదన్లే తీసుకొనివచ్చెదను.

[సలామొనరించి నిష్క్రమించును.]

నూర్జ—సార్వభౌమా! షాజహానును సాదరముగ నభ్యర్థించు టుచితమే! కాని యొకమాత్రైన విచారణ సలుపక వానినివిడచివేయుట యుక్తముకాదు. కుమారుఁడైనను, అతఁడు విద్రోహియను విషయమును మఱువకుఁడు.

జహాం—కనయపరాధములను మన్నించివైచితినని, షాజహానున కెఱింగించితిని. ఇపుడు విచారణ సలుపుట యుక్తముకాదు! న్యాయవిచారణ మొనరించుతఱి మొగలు ప్రభువు పుత్రపుత్రికా విచక్షణతఁ బూనఁడనియు, వాని న్యాయవిచారణవిధానమ్మువిధానమువలె వాడియై—తీవ్రమై, పక్షపాత రహితమై—నిర్మలంబై సరళమై యుండుననియు భారత వర్షమందలిఁ బ్రజలెల్లఁ జెప్పుకొనుట మీరెఱుంగుదురు కదా!

జహాం—న్యాయవిచారణమా! సామ్రాజ్ఞీ! ఆదినములు గతించిపోయినవి. నేనిపుడుచక్రవర్తినికాను. నాయందుండినరవంతచక్రవర్తిత్వము గూడ నొకమహా ప్రవాహమందుఁ గొట్టుకొని పోయినది! నాయందిపుడు శేషించినది—పితృప్రేమయే! నూర్జహానూ! న్యాయవిచారణ సలుపవలసినయెడల నీవును నేనును కూడ నేఁడు శిక్షార్హుల మగుదుము.

నూర్జ—అయినను, తాము సార్వభౌమపదవి నలంకరించు నంతదనుక న్యాయవిచారణాభినయ మొకిఁచుకఁ జూపు టవసరము కాదా! విచారణమను ఒటన మొకించుక వెల్లడించి తదనంతరము షాజహానును విడిచిపెట్టఁ గోరుదు రేని విడచివేయుఁడు. సార్వభౌముని

న్యాయవిచారణపైఁ బ్రజలకుఁగల గాఢవిశ్వాసము నిట్టితరుణమున బలవంతముగఁ జలింపఁ జేయుట యుచితము కాదు! బహిరంగ విచారణ యొకింత యనావశ్యకము! పిమ్మటఁ దనూభవునకు విడుదల నొసఁగినను బాధలేదు.

జిహం—అట్లే కానిమ్ము. నా యభ్యంతర మేమియు లేదు. నీ యిష్ట మెట్టులో యట్లే కానిమ్ము

నూర్జ—నామానరక్షణార్థము మాత్ర మా విచారణ నన్నే సేయు విండు. నాయెడ నిర్లక్ష్యము నవలంబించి నాపై ఘోరాపనింద మోపి షాజహాన్ను మీ పేరఁ బత్రములిఖించెను. నాయభిమానమును గాఁపాడుకొన మీ కుమారుని విడుదలఁ జేయు సమ్మానమును నాకే యొసఁగుఁడు.

జిహం—సుందరి యట్లే యొసఁగెదను. కాని విచారణసమయమందు నేను నీ యెదుట నుండవలయును!

నూర్జ—(మందహాస మొనరించి)—సహధర్మచారిణిపై దేవరకు సంపూర్ణవిశ్వాసము లేనట్లు తోఁచుచున్నది—ప్రభూ! మీ యభీష్టానుసారముగనే యాచరింపుఁడు.

జిహం—అదుగో! షాజహాను వచ్చుచున్నాఁడు.

(మంత్రి యుద్రావు సైన్యాధ్యక్షమహాబత్ఖానులతో షాజహాను దర్బారు మందిరము బ్రవేశించి, జనకున కభివాదన మొనఁగును. సామ్రాట్ సింహాసనమునుండి లేచును; కాని, తనపై నూర్జహాను కఠోర దృష్టులఁ బఱపుటచే సతఁడు మరల నిజపీఠమం దాసీనుఁ డగును!)

జిహం—షాజహానూ! నీ కీ రాజధానియందు గౌరవపూర్వకముగ స్వాగత మొసఁగుచున్నాము.

షాజహాను—(చక్రవర్తిని విలోకించి) అది దేవర యనుగ్రహము!

నూర్జ—కాని; షాజహానూ! నీ వపరాధివి! దానం జేసి ముందుగ

నిన్ను విచారింపవలయును.

షాజ—విచారణయా!

నూర్జ—అవును విచారణయే! షాజహానూ! నీపై మోపఁబడిన దోష మేమో నీ వెఱుంగుదువు.

షాజహాను—(విస్మయంబున జహాంగీరును విలోకించుచు నిలువంబడి, నూర్జహానుతో) ఎఱుఁగను.

నూర్జ—అట్లైన నేనే యెఱింగించెద. నీ ప్రథమ దోష మేమనః రాజ్యకాంక్ష చేసి నీవు రహిమాను ద్వారా నీ సోదరుఁ డగు ఖుస్రును హత్యఁ గావించితివి. అట్లొనరించితివని నీ వొప్పుకొననియెడల సాక్ష్య మొసఁగుటకై రహిమాను నిచటకు రప్పించెదను. నీ ద్వితీయాపరాధము! నీవు నీ జనకునకు విరుద్ధముగ, విద్రోహము సలిపితివి! దీని నొప్పుకొనక తప్పదు. తృతీయాభియోగము. కొంత సైన్యముతో భారతవర్షమందు భీషణసంక్షోభము నుద్భవింపఁ జేసితివి! ఈ నేరములన్నిఁటి కిపుడు నీవు సమాధానము చెప్పుకొనవలయును.

షాజ—సార్వభౌమా! వీనికిఁ బ్రత్యుత్తరము నా జాబునందే వ్రాసికొనియున్నాను. ఇప్పుడు మరల దాని వెల్లడింప వలసినపని లేదని నా తలంపు.

నూర్జ—పని లేకేమి?

షాజ—సార్వభౌమా?

జహాం—షాజహానూ! ఈ నేరముల కీవు పత్రమందేమి యుత్తర మొసఁగితివో, దానినే నేఁడీ బహిరంగసభయందు గూడ వ్యక్తీకరించుట మంచిది!

షాజహాను—(క్షణ కాల మూరకుండి చక్రవర్తిపై స్థిరదృక్కులఁ బఱపును)

చక్రవర్తి—(తలవంచుకొని కూరుచుండును)

షాజహాను—(మెల్లగ) నా "నేరములకు" ఉత్తర మెవరి కొనఁగవలయునో తెలియకున్నది. ప్రస్తుతభారత శాసనకర్త అక్బరు సార్వభౌముని తనయుండగు జహంగీరో, లేక శేర్ఘాను యొక్క విధవయైన నూర్జహానో నాకు బోధపడుట లేదు!

నూర్జ—షాజహానూ! నీ వపరాధివి! చేతులు జోడించుకొని నిలువఁబడుట నీకుఁ దగును కాని పరిహాసములోనికి దిగుట తగదు.

షాజహా—(జనకును ద్దేశించి) నే నీమెతో వాగ్వాద మొనర్చుటకు రాలేదు. తాము నిక్కముగ నాపై మోపఁబడిన యపనిందలకు సమాధానము బడయఁ గోరుచుంటిరా?

జహాం—షాజహానూ! అవును.

షాజ—[క్షణకాలము నీరవుఁడై యుండి]—అట్లైన, నా యపరాధమును మన్నించి, తాము నన్నిచటికి రప్పించుట నన్ను బంధించుటకై పన్నిన మాయోపాయమా?

నూర్జ—షాజహానూ! నీ విపు డెవరితోఁ బ్రసంగించుచుంటివో యెఱుంగుదువా?

షాజ—నూర్జహానూ! ఎఱుంగుదును. ఎఱుంగక పోలేదు! నేఁ బ్రసంగించుచున్నది నా జనకునితో!—జనకా! మీ పక్షమున నేను విద్రోహము సలుపుట నిక్కమే! కాని యెదుటఁబడి యుద్ధమొనర్చితిని గాని మిమ్ము మోసగింప లేదు! ఓడిపోయితిని. అది దైవయోగము. ఈ మహాబత్ఖానే నన్నుఁ బ్రతిఘటించి నిలువకున్నచో నే నీమెను, తలఁబట్టుకొని యీ సింహాసనమునుండి యీడ్చివైచి యస్థికుండమున దొరలించి యుండుదును. మీరప్పు డాదృశ్యమును, చెంత నిలచియుండి మహదానందముతోఁ జూచెడివారని యీ బహిరంగసభయందు చెప్పుచుంటిని!

జిహాం—(క్రుద్ధుఁడై)—షాజహానూ! నోరు సంబాళించుకొనుము!

షాజ—మీ యాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాను.

నూర్జ—షాజహానూ! ఇన్నిట్లు నిండుకొలువునఁ దిరస్కరించుట మహాప్రమాదమని యిప్పుడే నీకు బోధ జేసెదను. నీ గర్వభంగ మొనర్పు టెట్లో నే నెఱుంగక పోలేదు! నీ వొనరించిన యపరాధములకై నీ కొక వత్సరము కఠిన శిక్షను విధించితిని! [మహాబత్ఖాను నుద్దేశించి]—సేనాధిపతీ! కండకావరమున నోడ లెఱుంగని యీ మూర్ఖుని పెడ రెక్కల విఱిచికట్టి, కారాగారమునకుఁ గొనిపొమ్ము! షాజహానూ! సిద్ధముగ నుండుము!

మహాబత్—సామ్రాజ్ఞీ! మన్నింపుఁడు. కల్లయుభయము పెనంగి మోసమున నిశిని నిచటకు రావించి చేఁ జిక్కించుకొని, యిపుడు బంధింపఁ దలఁచుచున్న మీ ఘోరదురాయ్యాప్రపంచమున నీ మహాబత్ఖాను కాలిడఁడు!

నూర్జ—మహాబత్! నీవు భృత్యుఁడవు! నీ కార్యము మా యాజ్ఞల నెరవేర్చుటయే గాని, న్యాయాన్యాయ విచారణ సలుపుట కాదు!

మహాబత్—అట్టి యన్యాయపు శాసనములఁ దలఁదాల్చుట కిష్టపడఁడు.

నూర్జ—ఏమీ! ఇష్టపడఁడా! అట్లైన నీవు కూడ విద్రోహివే!—సైనికులారా! ముష్కరుఁడైన యీ మహాబత్ఖానును బంధించుఁడు!

మహాబత్—బంధింపుఁడు!—బంధించుట కెవరికి సాహసముండునో వారు వచ్చి బంధింపుఁడు. సైనికులారా! ఈమాటలాడుచున్నది మహాబత్ఖాను. తెలిసినదా! మహాబత్ఖా నిరువది వత్సరముల నుండి మీకు సేనాధిపతియై యున్నాడు. ఈ యిరువది వత్సరముల నుండి మహాబత్ఖాను మిమ్ము జాలసారు లుత్సాహముతో

యుద్ధభూములందు నడిపియున్నాఁడు. అనేక యుద్ధములందు మీతోఁ గూడి విజయము లంది ప్రజాసమ్మానములఁబడసి సర్వ జన ప్రేమపాత్రుండైనాఁడు! ఎవరికి సాహసముగలదో వారలట్టి మహాబత్ఖానును బంధించి యీసామ్రాజ్ఞి యాజ్ఞ నెరవేర్పుఁడు.

(అందఱు నిస్తబ్ధులైయుందురు)

నూర్జ—ఏమి! ఈకార్య మొనర్ప మీలో నెవరికిని సాధ్యము కాదా? సైనికులారా! మీయం దొకండైన మగవాఁడు లేడా?

మహాబత్ఖాను—(జిహాంగీరు నుద్దేశించి)సార్వభౌమా! నన్ను బంధించి వేయుఁడు! మీరట్లొనరించిన నే నేమియుఁ బలుకను!

[చేతులఁజాపును.]

జిహాం—పరాక్రమధుర్యా! నిన్ను బంధింపఁగలుగు శృంఖలము లింకను తయారు కాలేదు! నిన్ను నేను క్షమించితిని! ఇఁకబొమ్ము!

నూర్జహాను—(చివాలున లేచి నిలువంబడి భీషణస్వరమున) అట్లు విడచుట యసంభవము! నూర్జహాను సామ్రాజ్ఞి యీగభీరపారావారమున మునిఁగిపోవనైన మునిఁగిపోవును. లేక దాని వక్షమ్మును తనకడ కాలితోఁ దన్నివైచి యతివేగముగ ముందుకుఁ బోవనైనఁ బోవును. కాని యీసముద్రతరంగములందిటునటు మధ్యాల లూగుచుండుట కిష్టపడదు! మహాబత్ఖానును బంధించుట కెవరికి సాధ్యము కానిచో, నేనే స్వయముగ వానిని బంధించెదను! భారత సామ్రాజ్ఞియైన నూర్జహానునడ్డుకొను టెవరికి సాధ్యమో చూచెద గాక!—[ఇట్లని సింహాసనమునుంచి చివాలున లంఘించి వేగముగ ముందునకుఁ బోవును]

లయలా—(తక్షణమే నేపథ్యమునుంచి దర్బారుమందిరములోనికి దుమికి గంభీరభాషణంబుల)—"నూర్జహానూ! ఎవరికి సాధ్యమో చూచెదవా! చూడు మిదిగో లయలాకు సాధ్యము!"

సభికులు—[స్తంభితులై పోదురు]

లయలా—సామ్రాట్! మొగము వాల్చి సింహాసనముందుఁ గుంటి వానివలెఁ గూరుచుండి, యీగయ్యాళి స్వేచ్ఛాచారము నూరక వీక్షించుచుంటివా! నీపౌరుషమంతయు నేమైపోయినది? పురుషు లింతయధోగతిపాలైపోయిరా? ఛీఛీ! సిగ్గు సిగ్గు!! [షాజహాను నుద్దేశించి]—రాజకుమారా! స్వయముగ సార్వభౌముఁడే నిన్ను క్షమించివైచెను! నీవు విడుదల నొందితివి.—మహాబత్ఖానూ! నిక్కముగ నీవు మహాబత్ఖానువలెనే యాచరించితివి! ఇందుండి నీ వరుగవచ్చును! నీవు విడిచిపెట్టబడితివి. చక్రవర్తి యాజ్ఞ ననుసరించి నీకిచ్చ వచ్చిన చోటికరుగుము!—రాక్షసీ!—నూర్జహాన్! సామ్రాజ్ఞీ స్థానము నలంకరించితినను గర్వంబున మిట్టిపడుచుంటివా? నీగర్వము శీఘ్రకాలములోనే యణఁగిపోవును. యువరాజగు ఖుస్రు హత్యాపరాధము నీతలపైఁబడి యున్నదని నే నీ బహిరంగసభయందు స్పష్టముగఁ బలుకుచుంటిని! సాధ్యమగుచో నీ నిర్దోషత్వమును ఋజువుపఱచుకొనుము.

(తల్లియు గూతురును పులులవలె నాకొలువుకూటమున నిలచి యుండి యొండొరులఁ దీవ్రదృష్టులతోఁ జూచుకొనుచుందురు)

తెరపడును.

నూర్జహాన్

చతుర్థాంకము

ప్రథమదృశ్యము

అసఫ్‌యొక్క యింటి వెలుపల—ప్రభాతకాలము

రాజమందిరమందలి కొందఱు ఉద్యోగస్థులు కూరుచుండి ప్రసంగించుచుందురు.

లంబకేశుఁడు—అయిందా లేదా?

దీర్ఘకర్ణుఁడు—ఏమి? ఏమి?

ఉన్నతోదరుఁడు—ఏమో చెప్పు చెప్పు! డబ్బున!

లంబకేశుఁడు—నేను చెప్పిన ట్లయిందా లేదా?

దీర్ఘకర్ణుఁడు—ఏమిటీ?

లంబకేశుఁడు—సామ్రాజ్యాని కిప్పుడు సామ్రాట్టు ప్రక్క చూపుతూ వున్నా శీఘ్రములో బృష్టమును చూపుతాడని చెప్పలేదా?

కృష్ణవర్ణుఁడు—అవునవును. నీ వామాట చెప్పడము నిజమే! నిజమే నోయి!! నిజమే!!!

ఉన్నతోదరుఁడు—మేరుదేశములో సూర్యుఁ డొక మాట స్తమించి మళ్ళా ఆఱుమాసములవఱ కుదయింప డని విన్నాను! మన రాజ్యములో కొంతకాలమువఱకు మనకు గనపడడని తోస్తున్నది.

లంబకేశుఁడు—అవు నిప్పుడు రాజ్యం చేసేది జహాంగీరు కాదు—

నూర్జహాను అమ్మవారు !

కృష్ణవర్ణుఁడు—మీా రేమన్న సరే, ఆయమ్మవారి ప్రభుత్వములో మనము సుఖంగానే యున్నామని చెప్పవలెను !

లంబకేశుఁడు—నీవు పొందేసుఖ మేమిటి ?

దీర్ఘకర్ణుఁడు—ఏమి సుఖమా! దేశమంతటా దివారాత్రములూ నృత్యగీతసురాప్రవాహాలు ప్రవహించిపోవడములేదా ? వానిసుఖ మెంతో వేఱే చెప్పవలెనా?

ఉన్నతోదరుఁడు—ఆప్రవాహాలపైన, అపుడపుడు తరంగాలు లేవక పోతే వాటివలన విశేషానిష్టము కలుగుతుంది.

దీర్ఘకర్ణుఁడు—అదేమిటి ?

ఉన్నతోదరుఁడు—నీకు తెలియదా! సామ్రాట్టు అనుమతి లేనిదే, యే యుద్యోగికూడా సారా త్రాగకూడదనిన్నీ, అతడు తిరిగి ఆజ్ఞయిచ్చినవుడంటూ సారా తప్పక త్రాగవలెననిన్నీ, ఒక హుకుము జారీయైనట్లు నీకు తెలియదా ?

కృష్ణవర్ణుఁడు—ఒరే ! మూర్ఖా ! కొంపతీసివేశావురా!—అడిగో కిష్కింధాపురాగ్రహారీకుఁడు వచ్చి పడ్డాడు!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—మన యువరాజును కత్తారితో బొడిచి చంపివేసిన వాడు వాడే కాదు ?

లంబకేశుఁడు—అవు నా పాషండుడే !

ఉన్నతోదరుఁడు—ఛీఛీ! ఈ పాడుముండాకొడుకొచ్చి, మనరంగ మంతా చెడిపేసేట ట్లున్నాఁడు !—ఆహా! ఏమిరా ! నీనడక ! అచ్చంగా గజ్జిలగాడి పెద్దన్నగారిలా వున్నావు !

దీర్ఘకర్ణుఁడు—చక్రవర్తి కొడుకును చంపివేసి కూడా యీగాడిదింకా బ్రతికి వుండటం నాకు చాలా ఆశ్చర్యంగా వున్నది !

ఉన్నతోదరుఁడు—ఊరికే బ్రతికి వున్నాఁడా?—బాగా పెఱుగు

చున్నాఁడు ! వాడిబొజ్జ కనపడటంలేదా ? మా పెద్దగంగాళంలా వున్నది !

కృష్ణవర్ణుఁడు—ఈగాడికి 'రాజా' మెట్టుమీదనుంచీ 'మహారాజా' మెట్టుమీద కిట్టే యెక్కిపోయాడు !

ఉన్నతోదరుఁడు—ఎక్కిపోడా ? వాడిప్పుడు శివుని విడిచిపెట్టి దుర్గా ధ్యానము చేస్తున్నాడు. వాడిపై సామ్రాజ్ఞి కృపాదృష్టిపడింది!! పడిందిరా!! పడింది!!!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—సరే కాని, కొడుకును చంపివేసిన, ఆ పోతరాజు నేమీ చేయక చక్రవర్తి యూరకున్నాడేమి ?

ఉన్నతోదరుఁడు—ఒరే దీర్ఘకర్ణా ! నీ కాట్టే—అబ్బే!—నీకు నిజంగా రాజనీతి యేమీ తెలియనట్లు కనుపించుతోంది !

కృష్ణవర్ణుఁడు—ఒరే! వున్నతోదరా ? నీవు క్రికూవిశేషణాలన్నింటినీ వొకే నిశ్వాసములో విడిచిపెట్టేశావు !

[రహిమాను ప్రవేశించును.]

కృష్ణవర్ణుఁడు—ఓహోహో ! మహారాజ్జీ ! మహారాజ్జీ ! వచ్చావురా చవటా!!

లంబకేశుఁడు—జయ్ మహారాజుగాడికి—జయ్ ! జయ్ మహారాజు గాడికి జయ్!!

రహిమాన్—హిహిహి! (నవ్వు) ఇదంతా మహాశయుల అనుగ్రహం! మహాశయుల అనుగ్రహం!!

కృష్ణవర్ణుఁడు—మహాశయా ! యువరాజు నొక్కదెబ్బలో మట్టుపెట్టి వేసి, వొక్కదాటులో మహారాజ్ బిరుదము పొందినావు ! మీ ఘనకార్యాన్ని మీ అవలీలలంఘనాన్ని మే మెన్నడు మఱచి పోలేము ! అవునా కాదా? ఏమంటావురా మహారాజ్జీ !

ఉన్నతోదరుఁడు—'రాజా' మెట్టులోనుండి 'మహారాజా' మెట్టులోకి

వొక్కటే దాటు!—ఏమిదాటేమి దాటు!—కిష్కింధాపురవాసి ననిపించుకున్నాడు [మణ్యొండు యుద్యోగి నుద్దేశించి] దీర్ఘకర్ణా! వీడు త్వరలో మహారాజవుతాడని చెప్పలేదా?

రహిమాన్—హిహిహిహి!—

లంబకేశుఁడు—చూడు చూడు వా డెల్లా తిరిగి పోతున్నాడో! చూడు! గుండ్రంగా తిరిగి పోతున్నాడురా! ప్పూః! ఏమిరా నీ రూపు! నీ అందంమండా!!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—సరిగ్గా కుమ్మరిపురుగులాగ తిరిగి పోతున్నాడురా!

ఉన్నతోదరుఁడు—దీర్ఘకర్ణా! మామంచిపోలిక కనిపెట్టేవురా!—

కృష్ణవర్ణుఁడు—ఒరే! మహారాజ్జీ! ఖుస్రును చంపి వేసి మీరు చేసిన మహోపకారమును, వొక తల్లికడుపున పుట్టిన తమ్ముఁడుకూడా చెయ్యలేడని షాజహాను చెప్పాడురా!

రహి—హీహీహీహీహీహీ—అవును! అవును!! అల్లాగల్లాగా!! సామాన్యకర్తవ్యం మాత్రం! సామాన్యకర్తవ్యం మాత్రం!!

లంబకేశుఁడు—ఇది కర్తవ్యమా! పాడుముండాకొడుకా! ఇది కర్తవ్యమా! సరే నా కర్తవ్యం కూడా చూపిస్తాను నిలబడు! [ఇట్లని లంబకేశుఁడు రహిమానను నొక్కతన్ను తన్న, మందుకు బర్వెడ, నతఁడు చివాలున లంఘించి, పలాయన మొనరించును.]

కృష్ణవర్ణుఁడు—మా మంచిదుముకు దుమికేవ్రా!—కిష్కింధావాసి దగ్గిరా నీ చలాకి!

దీర్ఘకర్ణుఁడు [లంబకేశునుద్దేశించి]—ఇపుడు నీతల కాచుకో. వీడు సామ్రాజ్ఞి ప్రాణమని మెఱుగవు కాబోలు!

లంబకేశుఁడు—ఈ కటికివాణ్ణి కాటికంపినతర్వాత నాతల నీయవలసి వచ్చినా, యిచ్చివేస్తాను!—షామంఃపుడు! అడవినక్క!! పీనుగ రాయుడు!!!

ఉన్నతోదరుఁడు—ఒరే వీడు అడవినక్కకాడు! వీడికీ నక్కకూ చాలభేదమున్నది!—వీడు సరిగా కుమ్మరిపురుగే! దీర్ఘకర్ణా! మా మంచి పోలిక కనిపెట్టేవురా! వీడికి దానికీ సరిగ్గానరిపోయింది!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—అదిగో! మంత్రిమహాశయుఁడిక్లే వస్తున్నాడు.

(అసఫు ప్రవేశించును.)

ఉన్నతోదరుఁడు—మంత్రిమహాశయా! పాదుషానేఁడేమైన క్రొత్త హుకుమును జారీచేసెనా?

అసఫ్—అవును. క్రొత్తహుకుమొక్కటి బయల్పడెను. నేఁటిరాత్రి మీరందఱు సారాత్రాగి మీ చిత్తమువచ్చిన ట్లుల్లాస క్రీడలఁ దేలవలయునని చక్రవర్తి యాజ్ఞయొసఁగెను!

ఉన్నతోదరుఁడు—శోభనాల్లా! (వహవ్వా!) ఏమిరా మనఅదృష్టం! ఈ హుకుమున కేదో అర్థంవుండకపోదు. అది తెలియుడము కష్టముకాదు!

అసఫ్—కాని,—

ఉన్నతోదరుఁడు—ఇందులో 'కాని' దూర్చినయెడల నేను పెడ బొబ్బలు పెడతాను తెలిసిందా!

అసఫ్—'కాని' వుండుట దీనిలోకాదు, వెలపల!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—ఆ 'కాని' యేమి!

అసఫ్—ఆ 'కాని' యందు మీ కెవరికీ యిష్టములేనట్లు తోస్తున్నది. కాని, అది చాలామంచి 'కాని'!

కృష్ణవర్ణుఁడు—ఎల్లా!

ఉన్నతోదరుఁడు—కాని,—కాదు!—మఱీ—

అసఫ్—'కాని'!

ఉన్నతోదరుఁడు—'ఆకాని' యేదో చెప్పివేయి.తర్వాత మే మెందుకైనా సిద్ధపడతాము.

అసఫ్—అయితే వినండి. చక్రవర్తి తనచెవులు కుట్టించుకొని, కుండ నాలు పెట్టుకోని, తన యధీనమందుండే వుద్యోగస్థు లంకరినీకూడ తనలాగా వుండమని యాజ్ఞయిచ్చాడు! కాబట్టి మీరందర్గూ శీఘ్రంగా స్వామివారి సెలవుప్రకారంనడవాలి. లేకుంటే మీామీా నౌకరీలు దక్కవు!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—ఏమి?

అసఫ్—ఇంకా యేమేమేమి?

కృష్ణవర్ణుఁడు—మొమ్మొమ్మా తెత్తెమ్మా!

అసఫ్—అదేమి?

కృష్ణవర్ణుఁడు—అదొక తమాషామాత్రమే! రాజుగారిపుడు తమాషాలలోకి దిగాడు!

అసఫ్—అయితే ఆజ్ఞాపత్రం చూడండి?

[ఆజ్ఞాపత్రమును చూపును.]

లంబకేశుఁడు—ఇట్టిదేదో జరుగకమానదని నేనీవఱలోనే చెప్పి వున్నాను! చక్రవర్తి యింత పనికిమాలినవాడు కాకుంటే, రహిమానుపామండుడు రాజైయ్యె, పిదప మహారాజవుతాడా!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—నిజంచెప్పేవో పొడుగుజుట్టు పెదబాబూ!

ఉన్నతోదరుఁడు—అవునోయి చెవలపోతు బావా!

కృష్ణవర్ణుఁడు—బొజ్జకనకయ్యా గొప్ప రసికుడే!

ఉన్నతోదరుఁడు—నువ్వా చెప్పాలీఅంట్ల తప్పేలావలె రంగూను వ్వా! ఇత్తడిసుబ్బిలా మొగమునవ్వా! పొడుంకాయవలె ముక్కూనువ్వా! ఎలకపిల్లవలె పిలకానువ్వా!—

దీర్ఘకర్ణుఁడు—ఓరుండవోీ! నీకు సలాము! ఇప్పుడు కొండవిరిగి మీాఁద వడింది!

ఉన్నతోదరుఁడు—అవునవును. గొప్పచిక్కొచ్చింది! మనమే యిక తమ్మిట్లూ, దుద్దులు, నాగరము, రాగిడీ, దాసుగళ్ళీ, నానూ, పట్టెడా, కాసులపేరూ, అడ్డబాసా, వుస్తిల్లోనానూ, సత్తు, ముక్కుపుడక, మురిడీగొలుసులు, పోచీలు, మిరియాలపేరులు వంకీలూ ధరించటం మొదలుపెట్టితే, యిక యింట్లోవుండే మన యిల్లాండ్రేమిచేస్తారు?

దీర్ఘకర్ణుఁడు—చెవిలో కలంపెట్టుకొని దస్తావేజులు వ్రాయటం మొదలుపెడతారు!

లంబకేశుఁడు—ఆవాలకుముకూడ యెప్పుడో వొకప్పుడు బయల్పడుతుంది. చూస్తోవుండండి!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—అతని యిష్టప్రకారంగా జరిగిపోవాలి కాబోలు! ఏమి వాలకం యేమివాలకం! ఇదంతా ఆయమ్మవారి మాహాత్మ్యము!

కృష్ణవర్ణుఁడు—అవునల్లాగే కన్పించుతోవుంది! రాజే యిటువంటి వేషాలకి దిగుతోవుంటే, ప్రజలము మనమేమి చెయ్యగలము? మనముకూడ వాడిలాగానే యేడవాలి! ఇక సందేహ మెందుకు? కమ్మవాల మల్లయ్యను పట్టుకుందాం రండి!

ఉన్నతోదరుఁడు—'యథా రాజాతథా ప్రజా! యత్కించ దురితమ్మయీ!' వలెనున్నది! 'ఓం ఓం!' అంటో పదండి!

లంబకేశుఁడు—ఛీ ఛీ! ఆడాళ్ళలాగు మాట్లాడుతో వున్నారేమిరా! చెవులు కుట్టించుకోడానికి మనము మగవాళ్ళము కాని, ఆడవాళ్ళం కాము! అలాచేయమని బలవంత పెడితే, తిరగబడదాము! బానిస వాళ్ళలకు పట్టేగతి మన కెందులకు?

ఉన్నతోదరుఁడు—మీరందఱూ యేమి చేస్తారో, నేనూ అదే చేస్తాను!

దీర్ఘకర్ణుఁడు—అవునవును! నేనూ మా బొజ్జయ్యమామ చేసినట్లే

చేస్తాను! ఎల్లాగైనా అది పెద్దతలకాయి!

కృష్ణవర్ణుఁడు—మా చెవులపోతు స్వాములవారెప్పుడూ యిల్లా సెల విస్తూ వుంటాడు!

అసఫ్—తుదకేమి నిశ్చయము చేశారు? —చెవులు కుట్టించుకోవ డమా లేక విద్రోహం సలపడమా?

లంబకేశుఁడు—మీరు పరిహాసం చేస్తున్నారు! చక్రవర్తికి మంత్రిగా ఉండిన్నీ—

కృష్ణవర్ణుఁడు—అవును! బాబు, పూర్తిగా బూడిద కాకముందే యితఁడు మంత్రిగారైనాడు! భావమరదులకు లోటేమి! నేను కూడా చక్రవర్తికి భావమరదినై యుంటే, యీ పాటికేమగు దునో చూపేవాణ్ణి!

అసఫ్—అలాగే! కాస్త నేవుండు.

ద్వితీయ దృశ్యము.

నూర్జహాను మందిరము—రాత్రి కాలము.

నూర్జహానేకాకియై, ఆ యాగారమందు నిలువంబడి యుండును.

నూర్జ—ఇదికూడ మదమే! శక్తి యొక్క శిఖరము నధిష్ఠించితిని. అయిన నింకను మీదికిఁ బోఁగోరుచుంటిని! కాని నూర్జహానూ! జాగ్రత్తసుమీ! నేఁడు నీవా శిఖాగ్రమందు నిలువఁబడితివి! జాగ్రత్త!—కాని, కాని, అదెందులకు?—జాగరూకత యెందు లకు?—భయమేమి? —ఎవరినిగూర్చి భయము? —నాపుత్రిని గూర్చియా!—ఎవతెకొఱకై యిన్ని రాద్ధాంత సిద్ధాంతములు జరిగెనో,—యే బాలకోసమై యిట్టిప్రళయము గావింపఁ బడెనో, ఆమెయే విద్రోహమొనర్చెనా? ఇఁక తాళు లెవరికొఱకు?—నేఁ డన్ని బంధనములఁ గోసివైచికొని వెల్వడితిని! ఈ విశాల విశ్వ

మందు నేఁడు నేనొకర్తుకనే యున్నాను! ఇఁక నేనెవరినిజూచి వెఱ గొందవలయును?—అట్టి భయమెందులకు? —మంచిది! నూర్జహాను! నీహయమును వేగముగ ముందుకుఁ బోనిమ్ము. క్రిందఁ బడిపోదునేమో యని వెఱువకుము! పడిన పడుదువు! జయము లేకున్న నపజయము!—బ్రతుకు లేకున్న మృత్యువు!—వెనుదిరుగ వలయునను వాంఛను చంపివేసుకొనుము!—

[అసఫ్ జహాంగీరులు ప్రవేశింతురు]

జహాం—సామ్రాజ్ఞీ! తనపై మోపఁబడిన నేరమునకు సమాధాన మిమ్మని మనము మహాబత్ఖాను నెంతనిర్బంధించినను, అతఁడిచ్చు వాఁడు కాడని మన మంత్రి చెప్పుచున్నాఁడు.

నూర్జ—ఎందులకొసఁగఁడు?—ఒసఁగ కేమిచేయును?

అసఫ్—చక్రవర్తి యాజ్ఞను దిరస్కరించును. లేదా విద్రోహము సలుపును.—సామ్రాజ్ఞీ! రాజు తండ్రివంటి వాఁడనియు, రాజ్య మాతనిభార్య యనియు, ప్రజలాతని పుత్రులనియుఁ దెలిసికొనుము. ఏలిక ప్రజల నాదరపూర్వకముగఁ బాలించిన, వారలు ప్రేమతోఁ దమ రాజును సేవింతురు. కాని నిష్కారణముగ రాజు ప్రజలయెడఁ క్రౌర్యము చూపినచో వారుకూడ నట్లే క్రౌర్యము జూపుదురు.

నూర్జ—చూపనిమ్ము! అందులకై మేము వెఱగొందువారము కాము! విద్రోహము నెట్లణఁగఁ ద్రొక్కివేయవలెనో విరోధుల నెట్లు చించి చెండాడవలయునో మేమెఱుఁగక పోలేదు.

జహాం—ప్రేయసీ! సైనికులపై మహాబత్ఖానునకుఁగల యత్యంతప్రతిపత్తినిగాంచి, నీవే యాతనిని సైన్యాధిపత్యమునుండితీసివైచి వంగ సీమకు సుబేదారుగ నియమించిన బాగుండునని చెప్పితివి. అందుచే వానిని పరభేజాకు లోఁబడి సుబేదారుగ నుండ నానతిచ్చి వంగ భూమి కంపితిని—ఇపుడందులకుఁ గూడ నీయభ్యంతరమున్నట్లు

తోఁచుచున్నది.

నూర్జ—అభ్యంతరమునకుఁ గారణము లేకున్న నభ్యంతర పెట్టకయే యుండును! మహాబత్ఖాను, ఒరిస్సానీమనుజయించి, నూరేనుఁగులను స్వాధీనము జేసుకొని యింత దనుక వాని నాగ్రాకుఁ బంపుట యనవసరమని తలఁచెను! కొల్లగొట్టిన ధనమంతయు చక్రవర్తిది కాని, సేనాధిపతిది కాదు!

అసఫ్—ఏనుఁగులను బంపవలసిన కాల మింకను మించి పోలేదు.

నూర్జ—మించిపోలేదా? అసఫూ! నీవు నీమంత్రిత్వమున కవమానము దెచ్చుచుంటివి! చక్రవర్తి ప్రభుత్వమును విస్సంకోచముగఁ దిరస్కరించి—యిదియే తగిన యదనని తలఁచివంగదేశమున మహాబత్ఖాను విద్రోహ బీజమును నాట సమకట్టెను! ఇట్లని - వాని ప్రస్తుత ప్రవర్తనము చెప్పక చెప్పుచున్నది!

జిహాం—అతఁ డిట్లొనర్చుట యసంభవము.

నూర్జ—ప్రభూ! అసంభవ మేమియు లేదు. ['Imposibility' is to be found in the Dictionary of fools]—నురణించిన, పిదప బ్రదుకుటమాత్రమే యసంభవము! "నన్ను బంధించు టెవరికి సాధ్య" మని తనయెదుట గర్వముతో ధిక్కరించి పలుకఁగలవానిని చక్రవర్తి యింకను దన ప్రాణంబువలెఁ జూచుకొనుచు, ఇంద్రునివంటి పరాక్రమవంతుఁడని, యాతని నుగ్గడించుచు, సర్వకాల సర్వావస్థల నాతని నామమునే సంస్మరించుచుండుటచే, తనపై సార్వభౌమునకు గాఢవిశ్వాసమున్నదని గ్రహించి, పెచ్చుమీరిపోయి మహాబత్ఖా నిత్తఱి తనకుఁ దగిన కార్యమును సలుపుచున్నాఁడు.

జిహాం—మానవుని విశ్వసించినప్పటికంటె విశ్వసింప నప్పుడే నే నెక్కుడుగ వంచింపఁబడితిని!

నూర్జ—వంచింపఁబడుటయు, వంచింపఁబడకుండుటయు మీ యిష్ట

ము! కాని దేవరా! షాజహాను విద్రోహమువలననే భుమ్క పత్రము వలెఁ గొట్టుకొనుచుండగా, నీవు దధిక పరాక్రమవంతుఁడగు మహబ్బత్ఖానువలనఁ గలుగనున్న భీషణవిద్రోహ ఝంఝానిలాఘాతమున నేలఁగూలుదు రేమో యని వెఱగొందుచుంటిని!

జిహాం—(క్షణకాలమూరకుండి) ప్రేయసీ! సామ్రాజ్యమందిపుడు సుఖశాంతు లొప్పారుచుండ, నివుడందు భీషణసంక్షోభముదయింపఁ జేయుచుంటివేల?

నూర్జ—ఝంఝానిలమునకు ముందు పవనశైత్యలత గలుగుట వాస్తవమే—

జిహాం—సామ్రాజ్ఞీ! నీవేమిచేయ నూహించుచున్నావు?

నూర్జ—మహబ్బత్ఖానును వంగదేశమునుండి పంజాబుసీమకు బదిలీ గావింపఁ దలఁచుచుంటిని. అంతకంటె విశేషం బేమియు లేదు. పాంచాలరాజధాని యగు లాహోరునగర మాతని యధికారమునకు వెలుపల నుండవలయును.

అసఫ్—మహబ్బత్ఖాను కడుగర్వి. అతఁడిట్టి మోసమును సహింపఁజాలఁడు!

జిహాం—అట్లొనర్చినఁ బ్రయోజన మేమి?

నూర్జ—ప్రయోజన మేమో చెప్పఁజాలను. కాని ఆదుర్మతిని తనశక్తిపరిధినుండి తొలగింపవలయును! పాంచాలదేశ మంధతఁడెవుడును మన దృష్టిపథమునతిక్రమించి యుండఁజాలఁడు.

జిహాం—రాజ్ఞీ! నీయభీష్ట మెట్లో యట్లాచరింపుము. నేనేమియుఁ బలుకఁజాలను—పలుకఁదలఁచుకొనలేదు!

నూర్జ—మంచిది! మంత్రీ! మా యాజ్ఞను మహబ్బత్ఖానున కెఱింగించు భారము నీపైఁ బడినది! నాచేతితో నాజ్ఞాపత్రము వ్రాసియిచ్చుచున్నాను. నీవు దీనిని గొనిపోవ సంసిద్ధముగ నుండుము.

అసఫ్—సార్వభౌమా! మీ యుద్దేశ్యముకూడ నిదియేనా?

జిహం—అసఫూ! నీవు వెడలిపొమ్ము! నాకు విరక్తిఁ గలుగఁజేయకుము. [అసఫు మారుమాటాడక నిష్క్రమించును]

జిహం—ప్రేయసీ! నీసామ్రాజ్యమును నీవేలుకొమ్ము. సురాసౌందర్య సంగీతవిరాజితమగు నాసామ్రాజ్యమును నేనేలుకొందును!

నూర్జ—మంచిదట్లే గావింపుఁడు—నీలవేణీ! నీలవేణీ!!

(పరిచారిక యొకర్తుక ప్రవేశించును. నూర్జహా నేదియో సైగఁజేయును. నీలవేణి నిష్క్రమించును. వెంటనే తెరచాటునుండి సుందరవేషాలంకృతలగు నాడకత్తెలు చక్రవర్తియెదుట కేగుదెంతురు.

నూర్జ—ప్రభూ! మీరు కోరిన యీ యానంద సామ్రాజ్య మెల్లు వెలిగిపోవుచున్నదో విలోకింపుఁడు!

జిహం—ఆహాహా! ఏమి నాభాగ్యము! ఏమి నా సామ్రాజ్యము!—నిక్కముగ నిది మహిమమయ మైనది!—వారాంగనలారా! మీ గానామృతముచే చెవులకు విందుఁగొలిపి, మీ నాట్యచాతుర్యమును జూపుఁడు!

వాద్యంబులతో నృత్యమారంభమగును. స్వహస్తములతో నూర్జహాను పానపాత్ర సురాపాత్ర లందించును.

జిహాంగీరు—(దానిని గ్రోలి,)—"ఆహాహా! ఎట్టి సుఖోత్సవమావిర్భవించినది? ఎట్టియానంద యంత్రము నిర్మింపఁబడినది?—పాడుఁడు! ఆడుఁడు!! పాడుఁడు! ఆడుఁడు!!

వేశ్యలు పాడుదురు:—

గీతమాల.

స్వాదుసంగీతకలనా ప్రవాహమందు
స్వర్ణనూపుర మధురారవములు దేల
చారుమృదుల ప్రసూన వాసనలతోడ

తరళహాసప్రభలు దిశాంతములఁ బర్వ
ప్రవిమలానందబాష్ప ధారావసిక్త
మోదజలనిధి పొంగి యుప్పొంగిపోవ
నాట్యమొనరించి గానతన్మయతనుంచి
మదిని సంతృప్తిబఱుప సమ్మదముతోడ
రండు! వేవేగ! రారండు! రమణులార!

జహాం—హృదయేశ్వరీ! ఈగానామృతమెంత మధురముగ నున్నది! సంగీతము నిక్కముగ జిత్తవృత్తుల వాంఛల నంకురింపఁజేయును!—కాని వాని నీడేరనీయదు. నందనవనసౌరభమును దీసికొనివచ్చును!—కాని దానిని దీర్ఘనిశ్వాసమున మరలఁ బైకిఁ గొనిపోవును. సౌందర్యావరణమును దొలగించివేయును!—కాని, యనుక్షణమందే నల్లమబ్బు దొంతరలచే దానిని గప్పివైచును. గాలి బుట్టనట్లె నూర్ధ్వమున కెగయును!—కాని వెంటనే హాహాకారము నేయుచు గాలితోఁ గలిసిపోవును.

నూర్జహాను—(పాదుషా మాటలను వినక, నాట్యమును జూడక యేమో యోచించుచుండును.)

జహాం—సంగీతము!—కాని;—సంగీతపానము పిపాసయే. సంగీతోల్లాసము దుఃఖమే. సంగీతహాసము హాహాకారమే!—సంగీతాలింగనము కృపాణాఘాతమే!—సంగీతామృతము గరళమే!—సంగీతస్వర్గము నరకమే!—పాడుఁడు!—మరలఁ బాడుఁడు!

వేశ్యలు—(మరలఁ బాడుదురు.)

గీతమాల

చారుసంధ్యారుణ ప్రభాచయము వోలె
నస్తమించుచు మరలఁ బ్రత్యక్షమగుచు
శారదేంద్ర ధనుర్ద్యుతిచ్ఛటల రీతి

నలు దెసల స్వర్ణరత్నమంజులములైన
భూషణంబుల కాంతి యుబ్బురము గొలుప
మలయపవమానవీచికా మాలికలను
సాగితూగాడు పుష్పవాసనలరీతి
మృదు మధుర దివ్యగీతికామృతతరంగ
డోలికలపైన నవనాట్యకేళి సలిపి
యీ జహంగీరు పాదుషా హృదయమునకు
స్వర్గసామ్రాజ్య సుఖము చేపడఁగ జేసి
స్వప్నసీమకు బోదమో చానలార
రండు! వేవేగ రండు నర్తనము సలుప.

ఆకస్మికముగ నాట్యాగారమందు లేత చీకటులు గ్రమ్మును. వారకాంతలు మాయమగుదురు. నేపథ్యమున వాద్యము వినంబడును. క్రమక్రమముగ నది యాగిపోవును.—ఆయంధకారమున నిమీలిత నేత్రుఁడై జహంగీరుండును.

జహాంగీరు—(మెల్లగ) నూర్జహాన్!

నూర్జ—ఏమి ప్రభూ!

జహాం—నీవు గంధర్వాంగనవా లేక మానవకాంతవా?

నూర్జ—నేను పిశాచిని!

తృతీయదృశ్యము

వంగదేశమున మహాబత్ఖాను భవనము—మధ్యాహ్న కాలము.

మహాబత్ఖాను పచారుచేయుచు యోచించుచుండును.

మహాబత్—నగరసింహుని పుత్రుఁడనై రాణాప్రతాపుని సోదర పుత్రుఁడనై నిజధర్మపరిత్యాగ మొనరించి మహాబత్ఖాను నై విధర్ములైన మొగలాయీలకు దాసుండనైతిని! ప్రథమ యౌవ

నోచ్ఛ్వసితోన్మాదనమున, ప్రభుత్వ రాజ సమ్మాననముల ప్రలోభము వలన, సనాతన హిందూధర్మ పరిత్యాగ మొనరించి విధర్మినైతిని. అట్లగుటవలన, ప్రభుత్వ ప్రతిభల నందితిని! మొగలు సేనాధిపతినై గొప్ప సమ్మానముం బొందితిని! నేను తమ ప్రభాకరుండనియు, నాశక్తి దైవశక్తియనియు, నా కార్యంబు లీశ్వరప్రేరితంబు లనియు వచించుచు మొగలు సైనికులు నన్ను ప్రశాంతము వినుతించుచుండారు! ఏదానం జేసిరో నే ననిన మిగుల వెలిగొంది, సేనాపతి పదవినుండి తొలంగించి వైచి, వంగసీమకు సుభేదారుగా నూర్జహాను నన్ని భూమి కంపినది! ప్రభుత్వంబును బడసితిని కాని నాకు లభించిన దేమి?— ఏమియు లేదు! నాత్మదేశమును వీడి, స్వమతమును బరిత్యజించి, ప్రేమబంధనములు త్రెంపుకొని యుద్భ్రాంతధూమకేతువలె నెయ్యెడకో సాగిపోవుచుంటిని!—నేను కోరిన, స్వర్గలాభమైన సుఖం బొనఁగదని యిపుడు గ్రహింపఁ గలిగితిని! పరులకొరకై, సోదరుల కొరకై, దేశముకొరకై; ప్రయాసపడని మొదల సుఖము పూర్ణమై యుండును. భగ్నమైన ప్రయత్నముల తీవ్రవేదన నిరంతరము నా చిత్తమును నొవ్వఁజేయుచున్నది! అదుగో రాజపుత్రుండు డిల్లే వచ్చుచున్నాఁడు.

[పరభేజు ప్రవేశించును.]

మహాబత్— వందేగిపాహాజాదా! (ప్రభూ! వందనము!)

పరభేజు— మహాబత్ఖానూ! జనకుండేలకో నీయెడల నత్యంత విరక్తుఁడై వంగసీమ సుబా (జిల్లా) నుండి తొలఁగించి, నిన్నుఁ బాంచాల శాసన కర్తగ నియమించెను.

మహాబత్— ఏమేమి?—నన్నుఁ జక్రవర్తి పాంచాలశాసన కర్తగా నియమించెనా?

పరభేజ్— అవును! కాని లాహోరు నగరము నీ యధికారమునకు

వెలుపల నుండును.

మహబత్—(అబ్బురమున)—దానికి హేతువేమి?

పరభేజ్—హేతువేమో తెలిపియుండ లేదు. వలయుచో నీ వీయుత్తరమును జూడుము. ఇందు రహస్యమేమియు లేదు. పత్రమిదిగో!

[పత్ర మొసంగును.]

మహబత్ఖాను—(కమ్మ నుపఠించి) ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! ప్రభూ! ఈ యాజ్ఞకుఁ గారణ మేమై యుండును?

పరభేజ్—ఏమై యుండునో నే నెఱుంగను—మహబత్ఖానూ! ఆదాబ్ (సలాము!) [ఇట్లని పరభేజు నిష్క్రమించును.]

మహబత్—తెలిసినది! దీనికంత కామె యే హేతువు! సేనాధిపతి పదవినుండి నన్నుఁ దొలఁగించి, సమరశిక్ష నాకడఁ బడసిన పరభేజునకు లోఁబడి పని జేయ నియమించిననుఆమె ప్రతిహింసాప్రవృత్తి చరితార్థము కాలేదు! ఆ రక్కసి క్రమక్రమముగ నన్నణఁగఁ ద్రొక్కఁ దలఁచుచున్నది. నూర్జహానూ! ఉచ్చప్రత్యాశాగరళము నీ తల కెక్కినది. దగ్ధవైపోవుటకే నీ చుట్టును మహాగ్నిని రగుల్కొలుపుకొనుచుంటివి! నీ చేతులతో నీ గోతిని త్రవ్వుకొనుచుంటివి!—'వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః'!—నూర్జహానూ! నీ వినాశము సమీపించినది.

చతుర్థదృశ్యము

లాహోరు ప్రాసాదాంతః పురము—ప్రభాతకాలము
నూర్జహా నొంటరిగ ముఖమూలు తలగడపై
నొరగి కూర్చుండి యుండును.

నూర్జహాన్—నా జీవన మొక గభీరశూన్య గహ్వరము! నీరు లేకుంటచే దానిని రక్తముతో నింపితిని. శూన్యగహ్వరముకంటె నిదియే

మేలు! నావర్తమాన మొక నిరాశా వైరాజ్యమై యున్నది. ఒక భీషణ హాహాకారంబుచే దాని వ్యాప్త మొనరించి యుంచితిని. అట్లొనర్చుకున్న నీ నైరాశ్య నిస్తబ్ధత యసహ్యామై తోచెడిది! [క్షణమూరకుండి] నాకడనుండి నేనే పారిపోవం బర్విడితిని! ఇపుడు నా చిత్తము వికారోత్తాపమునం బడిపోయినది!—అంకుశతాడనోన్మాదమునం గార్యము సలుపుచుంటిని!

(అసఫ్ ప్రవేశించును)

నూర్జ—అసఫూ! వార్తలేమి?

అసఫ్—మహాబత్ఖాను స్వయముగ వచ్చి శిబిరము వెలుపల నిలువంబడి, చక్రవర్తి దర్శనార్థమై వేచియున్నాఁడు.

నూర్జ—దర్శనము వలనం బ్రయోజన మేమియు లేదని నీ వాతనితోం జెప్పుము. పొమ్ము.

అసఫ్—సామ్రాజ్ఞీ! అట్లనుచుంటి లేల? అతఁడు కోరునది దర్శనము మాత్రమే! దాని నొసఁగుటకే—

నూర్జ—చాలునిఁక నోరెత్తకుము! నీ యుపదేశము నాకక్కఱలేదు! నా యాజ్ఞల నెరవేర్చుటయే నీపని! ఈ ముహూర్తమందే పాంచాల సీమకుఁ బోవలయుననియు, ఇపుడు దర్శనము వలన ప్రయోజన మేమియు లేదనియు వేగమే పోయి నీవు మహాబత్ఖానున కెఱింగింపుము.

[నిష్క్రమించును.]

అసఫ్—భారతవర్షము యొక్క వర్తమానేతిహాస మొక స్త్రీ స్వేచ్ఛాచార కథయైయున్నది.

[ఈసమయమున జహాంగీ రరుదెంచును]

అసఫ్—(అభివాదన మొనరించును)

జహాంగీరు—అసఫూ! వార్తలేమి?

అసఫ్—సామ్రాజ్ఞి కడ కరుదెంచితిని.

జిహాం—ఏవిషయమున?

అసఫ్—సామ్రాజ్ఞి యాజ్ఞను జూడుఁడు. నే నేమియుఁ బలుక నవసరము లేదు.

జిహాంగీరు—(పత్రమును జదివి దానిని తిరిగి యిచ్చివేయును)

అసఫ్—ప్రభూ! ఈ యాజ్ఞను నిర్వర్తింపవలయునా?

జిహాం—అవశ్యముగఁ జేయుము.

[అసఫ్ నిష్క్రమించును.]

జిహాం—నూర్జహానూ!—గుఱ్ఱమును మిగుల వేగముగ ముందునకుఁ బర్వెత్తించుచుంటివి.

నూర్జహాను—(చక్రవర్తిని గాంచి)—"సార్వభౌమా! ఎంతసేపైనది మీరు వచ్చి?

జిహాం—ఇపుడే—నూర్జహానూ! నాదర్శనాభిలాషియై యరుదెంచిన మహబ్బత్ఖానును నీవు త్రోలివైచితివా?

నూర్జ—అవును. మీదర్శన మొసరింప నతని కేల యనుమతి నొసగ లేదో యెఱుంగుదురా? ఇదిగో! మహబ్బత్ఖానుచే లిఖింపఁబడిన యీపత్రమును చదువుఁడు.

[జిహాంగీ రుత్తరమును దీసుకొని దానిని జదువఁ దొడంగును]

నూర్జ—అతఁ డీపత్రమును తన యల్లునిచేఁ బంపెను. ఉత్తరముఁ గొనివచ్చిన యాచెనటిని దల గొఱిగించి గాడిద నెక్కించి మామ కడకుఁ బంపితిని.

జిహాం—అట్లొనర్పకుండిన యుక్తముగ నుండెడిది!

[పత్రము నొసఁగును.]

నూర్జ—యుక్తముగనుండెడిదా?ఏమియుభయము లేదనితనకుఁజక్రవర్తి జామీ నొసఁగవలయునని లేఖ వ్రాయునా? తానొక సేవకుఁ

డను మాట మరచి భయము లేక ప్రభువుపై నధికారము సేయఁ బూని నింద్యమగు తిరస్కార మొనరించి విద్రోహమునకుఁ గడంగిన దుర్మార్గుని యల్లుఁ గట్టి మర్యాద సేయకుండుట యుక్తముగ నుండెడిదా?

జిహాం—నూర్జహానూ! నేను పాలుత్రాగు చంటిబిడ్డనైనట్లును నీవు రెండవ బైరమ్ఖానువైనట్లును దలంచి, నన్నుఁ జులకనఁజేసి సామ్రాజ్య విషయముల వింతగఁ జర్చింతువు! రమణీ! మహాబత్ఖాను సామాన్య మానవుఁడని తలంపకుము! న్యాయశక్తి గర్వాంధుఁడౌ వాని సౌఖ్యములు—ఈమూఁడును భయానక గుణములే యనుకొనుము.

నూర్జ—నాపై దేవరకు విశ్వాసము లేనిచో రాజ్యమును మరల మీ చేతులం దుంచుకొనుఁడు!

జిహాం—ప్రియా! విడిచి పెట్టిన దానిని మరలఁ గైకొనను. సామ్రాజ్యము పూర్తిగధ్వంసమైనను కానిమ్ము. నాకుఁ జింతలేదు.

నూర్జహాను—(క్షణకాలము స్తంభితయైయుండి)—నాథా! తామిట్లుంటిరేమి? నాయం దిట్లు విరక్తులై యుండుటకుఁ గతమేమి? ఏమి మార్పు గల్గినది?

జిహాం—విరక్తుఁడనై యుండుట నీయెడలనా? దానికి సాహసించువాఁడు జిహాంగీరా?—ఎట్టి మోహమంత్రంబుచే నన్ను ముగ్ధునిఁ గావించితివో యెఱుంగకుంటిని! కాలభుజంగినీ! ఎట్టి విషాక్త నిశ్వాసంబుచే నన్నభిభూతునిఁ జేసితివో నేఁ గ్రహింపఁజాలకుంటిని! నీచే క్రుంగిపోయి మరల నేనిత్తఱి లేవ నశక్తుఁడనైతిని! దారితప్పి మాఱు త్రోవంబడితిని; ఇపుడు బయట పడుట సాధ్యముగాదు. —నీ యెడ విరక్తుఁడ నెట్లగుదును?

నూర్జ—అట్లైన దేవర నాపైఁ గోపింపలేదా?

జిహాం—లేదు లేదు! నూర్జహానూ! మాట వరుసకు మాత్రమట్లంటిని! సామ్రాజ్యమంతయు నీకు సమర్పించితిని. ఇష్టమైన దాని ననుభవింపుము. కష్టమైన దానిని పూర్తిగ ధ్వంసము జేయుము! నాకు లభించిన సామ్రాజ్యముముందు భారత సామ్రాజ్యమెట్టిది?—ఇఁక నాట్యమందిరమున కరుగుదము రమ్ము.

నూర్జ—రండు!

జిహాం—హృదయేశ్వరీ! సుసంగీత సౌందర్యసముద్రమందు భవచ్చుంబనాలింగన మధుర స్వనతరంగముల నుద్భవింపఁజేసి యాతరంగాగ్రములపై నన్నుఁ దేలియాడఁజేసి, యీభూమిని నాకుఁ గనుపడకుండ జేయుము. బ్రదికి నన్నాళ్ళు ప్రమోదామోదములతోఁ గాలము బుచ్చుటే మనకర్తవ్యము!! ఈయైహికజీవనమిందులకే గదా?

పంచమదృశ్యము.

ఉదయపురమున షాజహాను ప్రాసాదము—మధ్యాహ్నకాలము.

మీవారు రాణా యగు కర్ణసింహుఁడును, షాజహానును ప్రసంగించుచుందురు.

కర్ణ—ప్రభూ! నాయాతిథ్యమందెట్టి లోపమున్నను మన్నింపుఁడు.

షాజ—లోపమందురా?—జాయాసమేతుఁడనై నేనియ్యెడఁ బొందు సమ్మానమాగ్రాయందుఁ గూడఁ బొందియుండలేదు! కృపాళురై యాశ్రయదాన మొసఁగుటేగాక తాము నాకొఱకై దివ్యభవనమొకటి నిర్మించి, నూతనసింహాసనమున నన్ను గూర్చుండఁబెట్టి నా దేవతాపూజకై చలువరాళ్ళతో మసీదు నొకదానిఁ గట్టించి పరివారసహితముగ నాకనిర్వాచ్యమగు సమ్మానము జేయుచుంటిరి. ఇట్టి మీయుదారాచరణమందెట్టి లోపమైన నుండునా!

కర్ణ—ప్రభూ! మీ కెట్టిదేమి కావలయు నన్నను, సందేహింపక నాకుఁ దెలుపుచుండుఁడు. మీకు వలసినదాని నొసఁగశక్తివంచన లేకుండఁ బ్రయత్నించెదను.

షాజ—నాకుఁ గావలసిన వాని నన్నింటిని, నేఁ దెలుపకమున్నే యనుగ్రహపూర్వకముగఁ దాము నాకొసఁగుచుండిరి.

[మేవారు సేనాధిపతియగు విజయసింహుఁడు ప్రవేశించును.]

కర్ణ—విజయసింహా! విశేషములేమి?

విజయ—మొగలాయి సేనాధిపతియగు మహబ్బత్ఖాను స్వామిదర్శనార్థమై వేచియున్నాఁడు.

కర్ణ—ఎవరు! మహబ్బత్ఖానా?

విజయ—చిత్తము మహారాణా!

కర్ణ—సమ్మానపూర్వకముగ నాతనిఁగొని రమ్ము.

[విజయసింహుఁడు నిష్క్రమించును]

షాజ—వీరాగ్రేసరుండగు మహబ్బత్ నాకస్మికముగ నిటకు రాఁగతంబేమి!

[విజయసింహు ననుసరించి, మహబ్బత్ఖాను ప్రవేశించును]

మహబత్—వందేగి షాహజాదా! వందేగి మహారాణా!

షాజ—వందేగి మహబ్బత్ఖాన్!

రాణా—వందేగి సేనాపతీ!

మహబత్—రాణా! నే నిఁక సేనాపతినిగాను.

షాజ—అవును—నీవిపుడు వంగసీమ సుబేదారువు!

మహబత్—అదికూడఁ గాను! సామ్రాజ్ఞి యనుగ్రహముచే నే నా సమ్మానమునుండి తొలఁగింపఁ బడితిని!

షాజ—ఏమేమి! సామ్రాజ్ఞి యాచరణ మెంత ఘోరంబుగ నున్నది. శూరశిఖామణీ! అట్లైన నీవిపుడేపదవి నలంకరించుచుంటివి?

మహాబత్ — ఇప్పుడు నే సేవపదవియందును లేను! — ఇప్పుడు నేనొక పురాతన రసపుత్ర సైనికుండను! నేను విధర్మిఁ గొలుట నిక్కమే! — ఆకళంకము నీకఁ గడిగివైచుట కెట్టి యుపాయమును లేదు! ఏల్లి వన: వేయేండ్లు తపస్సు చేసినను నేనిఁక హిందువుడను కాఁజాలను! — ఇంత దనుక మునల్మాను పక్షావలంబినై పోరిన రీతి నిఁక మీఁద హిందూ పక్షావలంబినై యుద్ధము సలుప వలెనని యాతుర పడుచుంటిని!

షాజ — మహాబత్! ఏమి జరిగెనో విశదముగాఁ దెలుపుము.

మహాబత్ — ఏమున్నది! — ప్రస్తుతమున సామ్రాట్టు జహంగీరు కాదు- నూర్జహాను! ఏదో మిషమిరుగని పన్ని సైన్యాధిపత్యపదము నుండి తొలగించి నాయనుచర యోధుఁడగు పరభేజునకు కోఁబడి సుబేదారుగా సేఁచుమని నన్ను వంగదేశమున కంపి, పిమ్మట నేతప్పు లేకుండనే నన్నుఁ బాంచాలసీమ కంపెను. ఒక నాఁడు చక్రవర్తి దర్శనము నభిలషించి, యనుమతికై నాయల్లునిఁ జక్రవర్తి శిబిరమునకుఁ బంపగా, నా మానిసి నాతనితల గొరిగించి గాడిద నెక్కించి యూరేగించి తిరుగ నాకడ కంపెను! ప్రభువును దర్శింప స్వయముగ నేనే శిబిరద్వారముకడ కరిగి, యవమానింపఁ బడితిని.

షాజ — ఏమి ఘోరమె దుష్కృత్యము! ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!

కర్ణ — ఖాన్సాహెబూ! తామాకస్మికముగ నిటకు వచ్చితిరేల?

మహాబత్ — దేవర యధీనమందొక యుద్యోగము నభిలషించి వచ్చితిని. నేఁ బురాతన రసపుత్ర సైనికుఁడను! ఏ మతస్థుఁడనైననేమి- మీవారు దేశమాత కనుంగు పుత్రుండను! తాము మీవారు దేశాధిపతులు. మీకడ సైన్యాధ్యక్షపదవి లభించు నేమోయను పేరాస చేత నిచటి కరదెంచితిని. దయాపూర్వకముగ నాపదవి దాము నాకొసంగిన, నే నెట్టి మానమును, ఎట్టి లోప

మును లేకుండ నప్రమత్తుండనై దాని నిర్వహించెదను.

కర్ణ—వీరచూడామణీ! ఈమాత్రమునకుఁ దామింతగ వేఁడవలయునా? మీవంటి విక్రమసింహులతోడ్పాటు లభించుట మాభాగ్యము! ఈమహూర్తమందే పరమ సంతోషముగఁ దమ్ము మీవారు సైన్యముల కధినాయకుని గావించితిని!

మహాబత్—"మీవారు రాణాకు జయమగుఁగాక!" [షాజహాను నుద్దేశించి]—"ప్రభూ! నేను విశ్వాసఘాతుకుఁడనని తలంపకుఁడు! నేను మొగలాయిదాసుఁడనగుట నిక్కము! విధర్మినగుట నిక్కము!! స్వదేశమునకు వ్యతిరేకముగ సమరము సలుపుట నిక్కము!!!—అట్లొనర్చుటకుఁ గారణము నేను సార్వభౌముని యుప్పుదినియుంటకే! ఇపుడు చక్రవర్తికిఁ జెందిన దానిని దేనిని గాని నే ననుభవించుచుంట లేదు! తనచేతితో స్వయముగా సార్వభౌముఁడు మాపూర్వసంబంధ లతికను ఛేదించివైచెను! ఇంతదనుక నేనొక బోనులో నున్న బద్ధభయానకమువలె గర్జించి యుంటిని. నేఁడా పంజరమును భేదించుకొని బయట పడితిని. నచ్చింతవఱకు మొగలుల పక్షమం దుంచినది మునల్మాను మతమే కాని, మొగల్భక్తి కాదని—నిరూపించుటకు, నాకిపుడు ప్రభు కటాక్షముచేఁ దగిన యదను లభించినది!

షాజహాన్—మహాబత్ఖానూ! నీ క్రోధకారణమును గ్రహించితిని. నూర్జహాను హస్తములందు జనకుఁ డొక యంత్రమువలె నున్నాఁడు! స్వేచ్ఛాచారిణియగు నామె యుచ్ఛృంఖల రాజ్యమం దాత్మాభిమానినైన వాఁ డెవండును వసింపఁజాలఁడు! దానంజేసియే నే నుదయపుర మరుదెంచి, మహనీయుం డగు మహారాణా యాతిథ్యముఁ బడసి సుఖంబుగఁ గాలక్షేపము జేయుచుంటిని. నూర్జహాను గర్వంబడంపఁదలంతు వేని, అంతియ యన

నేల, మొగలాయీల స్వేచ్ఛాచారరాజ్యమును నిర్మూలించి, నీవు పవిత్ర హిందూసామ్రాజ్యమును తిరుగ స్థాపింపదలంతువేని నీకు నేను సంపూర్ణ సానుభూతి నొసఁగి, వలయుచో నీయుద్దేశ్యమును సాధింప నీకుఁ దోడుపడెదను!

మహాబత్—ప్రభూ! తాము మహాత్ములరు! మీరు సూపు సానుభూతికి నేను సదా కృతజ్ఞుఁడనై యుండెదను! [రాణా నుద్దేశించి] రసపుత్రకుల ప్రదీపా! మీసైన్యములో నైదువేలమంది గుఱ్ఱపు రౌతుల నాఱుమాసములవఱకు నాయధీనమునం దుంచుఁడు.

షాజహాన్—వారితో నీవేమి సేయుదువు.

మహాబత్—చక్రవర్తి దర్శనము స్తుపఁదలఁచుచుంటిని! అతఁడు నాకు తన దర్శన మొసఁగఁడు!—కానంజేసి నేనే యాతనికి దర్శన మొసఁగెదను!—మహారాణా! నాకేమియు వేతన మక్కఱలేదు! ఇప్పుడు నేఁగోరినదే గొప్పవేతనము! కృపాపురస్సరముగఁ దాము సూపు యనుగ్రహమునకుఁ బ్రత్యుపకృతిగ నేను బ్రతికియున్నంత కాలము మీకడ సేవకుఁడనై యుందును.

కర్ణ—మీవారు సేనాధీశా! మీరు భృత్యులైయుండుట మీవారు దేశమునకుఁ గాని నాకు గాదు! మీ యభీష్టానుసారము ప్రవర్తించుటే నాయభిమతము.

మహాబత్—ఇప్పుడు మీ సేనానాయకుఁ డెవరు?

కర్ణ—[విజయసింహుని జూపి]—ఇతఁడు. ఈతనిని విజయసింహుఁ డందురు.

మహాబత్—విజయసింహా! నీ వైదువేల రాజపుత్ర సైనికుల నెన్నుకొనుము. యుద్ధరంగమున జయము సంపాదింపక వెనుదిరిగిపోని యోధులను, ప్రాణముపై నాశలేక యధికముగఁ బ్రసంగింపక క్రియారూపమునఁ దమ శక్తిని వెల్లడించు యోధులను మాత్రమే

పేర్కొనుము!

విజయ—చిత్తము స్వామీ!

మహాబత్—విజయసింహా! వారలంకరించు చెప్పినంతనే ప్రాణముల నైన ద్యజించు వారైయుండవలెను.—మహారాణా! కొంతతడవు విశ్రమింప నాకనుమతి దయసేయుఁడు. మిగుల నలసిపోయి యుంటిని.

కర్ణ—విజయసింహా! ఈయోధవరు నిపుడు విశ్రమాగారములోనికిఁ గొంపోయి, యాతనికి వలయు పరిచర్యల నీవే సలుపుచుండుము. పొమ్ము.

మహాబత్—ఇంగిత మాత్రంబుననే వార లసువులఁ ద్యజింపవలయు నుమీ! విజయసింహా! తెలిసినదా? మహారాణా! ప్రాణంబు కంటె నాత్మమర్యాద యధికమనిఁ దలంచువారికిఁ, దప్పక యట్టి మాన్యతయుండితీఱును! ఆదాబ్ (సలామ్)

[ఇట్లని మహాబత్ఖాను నిష్క్రమించును. విజయసింహుఁడాతని ననుసరించి వెడలిపోవును.]

కర్ణ—ప్రభూ!

షాజ—ఏమి రాణా?

కర్ణ—హిందూజాతియేల పడిపోయినదో నే నిపుడు గ్రహించితిని.

షాజ—ఏల?

కర్ణ—మహాబత్ఖాను వంటి ధర్మభీరుని, మహీపతిసింహునివంటి కర్మవీరుని, కొన్ని యాచారములను గూర్చిన వైషమ్యములచే మావాఁడని యాలింగనమాచరించుకొని నిజజాతియందు స్వాగత మొసఁగఁజాలమైతిమని తలఁచునపుడు మాయధఃపతన మేల జరిగినదో విశదమగును. ఎచ్చోట జీవనమున్నదో, యచ్చట నది (Life) బాహ్యవస్తువులను దనలోఁ జేర్చుకొని వానినిఁ దన

వానిని గావించుకొనుచును. ఎచట మరణమున్నదో యచట నది (Death) శతధాభిన్నమై నలుదెసలం బటాపంచలైపోవును! మా వాఁడైన మహాబత్ఖానును మేము పరిత్యజించితిమి—మీరు వానిని మీవానిని గావించుకొంటిరి!—దానం జేసియే మీరలౌన్నత్య ల్లాభమందితిరి; మేమధోగతిపాలైతిమి! (This passage savours of Burke's political philosophy !)

షష్ట దృశ్యము

ప్రదేశము—సింధునదీతీరము

స్రవంతి కొక వైపున మొగలై సైన్యసమేతయై నూర్జహా నుండును నది యవతలియొడ్డున రసపుత్ర సైన్యముండును. మధ్యమున సేతువుండును. సేతువుపై రాజపుత్రవాహినియుండును. నూర్జహా నేనుఁగునెక్కియుండును. ఆమె ముందుగ నసఫ్ గుఱ్ఱమెక్కి యుండును.

నూర్జ—మహాబత్ఖా నైదువేల సైనికులతో మాత్రమే వచ్చినపుడు మీరందఱు భయకంపాలులై యుంటిరా!— సైన్యాధ్యక్షుఁ డెచట?

అసఫ్— అతఁ డావలి యొడ్డున నున్నాఁడు.

నూర్జ—మూర్ఖుఁడు! సైన్యమంతయు నీవలనుండ, నతఁ డావలివైపున నేమి చేయుచున్నాఁడు! ఆవలియొడ్డున కరిగి రసపుత్రుల నాక్ర మింపుఁడని సైనికుల కాజ్ఞాపింపుము.

అసఫ్—సైన్యాధ్యక్షుఁ డిచట లేడు.

నూర్జ—నిన్ను సైన్యాధ్యక్షునిగా నియమించితిని.

అసఫ్—సేతుమార్గ మగమ్యమైయున్నది. రసపుత్ర సైనికులం దాని నాక్రమించుకొనిరి!

నూర్జ—అట్లని నే నెఱుఁగకపోలేను. సత్వరమే పోయి రాజపుత్ర

వాహినిని భేదించివేతుము.

అసఫ్—అట్లొనర్ప యత్నించిన, మొగలాయి సైనికు లనేకులు మడిసి యుందురు

నూర్జ—మడియనిమ్ము—పొమ్ము. ఆక్రమింపుము.

[అసఫ్ నిష్క్రమించును]

నూర్జ—ఏమీ యీ మహాబత్ఖాను సాహసము! అయిదు వేల సైనికులను మాత్రము వెంటఁగొని, యగ్నిమై నేల యీనినట్లున్న మొగలాయి సైన్యముల క్షణములో నాక్రమించినాఁడు. ఏమి యావీరుని యసమసాహసము!—ఓ! అదేమి శబ్దము!

సైనికుఁడు—(కుందేలువలె రొప్పుచుఁ బ్రవేశించి) సామ్రాజ్ఞీ! మన రాజపుత్ర సైన్యమంతయు మహాబత్ఖానుతోఁ గలసినది.

నూర్జ—ఏమి! మన రాజపుత్ర సైనికులు శత్రుపక్షము నవలంబించిరా! ఏమి వారి దౌష్ట్యము!

సైనికుఁడు—సమరము సలుపుచు సలుపుచు వార లాకస్మికముగ "జయ్ మహాబత్ఖానుకు జయ్!" అని జయధ్వానము సలిపిరి! వెంటనే వారలందఱొక్కుమ్మడిగా మహాబత్ఖాను సేనావాహినులందుఁ గలసిపోయిరి!

[సేతుమధ్యభాగము మండిపోవును].

నూర్జ—సామ్రాట్టింక నావలివైపుననే యుండెనా?

సైనికుఁడు—అవును!

నూర్జ—ముందునకు దుముకుఁడు—అసఫా!—ఆతఁడేడీ?

అసఫ్—(ప్రవేశించి) సామ్రాజ్ఞీ! మన రాజపుత్ర సైన్యము మహాబత్ఖాను సైన్యముతోఁ గలసిపోయినది.

నూర్జ—అట్లని వింటిని. చెప్పవలసిన దింకేమైన నున్నదా?

అసఫ్—రాజపుత్ర సైనికులు సేతుబంధమును దగ్ధమొనరించివైచిరి!

ఆవలి యొడ్డునకుఁ బోవుటకింక నుపాయమేమియు లేదు.

నూర్జ—చక్రవర్తి యావలియొడ్డుననే యుండెనా?

అసఫ్—ఆవైపుననే యున్నారు.

నూర్జ—ఈఁతకొట్టి నదమును దాటుఁడు! రసపుత్రులఁ దునుమాడుఁడు!

అసఫ్—సామ్రాజ్ఞీ—

నూర్జ—ఇఁక నేమియుఁ బలుకకుము—పోయి, చెప్పినట్లాచరింపుము.

[అసఫ్ నిష్క్రమించును.]

[సైనికులు నీటమునిఁగి యీదుకొని పోవసాగుదురు.]

మహాబత్ఖాను యొక్క సైనికులు సేతువును వదలిపెట్టి యావలి వైపున కరుదెంచి, ఆ సైనికులపై ఫిరంగులఁ గాల్చెదరు.

నూర్జహా—(అవ్వలివైపునుండి దానిని జూచు మావటివాని నుద్దేశించి), "మాహూతా! ఏనుఁగు నావలివైపునకుఁ దోలుము"

మాహూతుఁడు—చిత్తము.

నూర్జ—నడుపుము.

[తెరమారును.]

దృశ్యాంతరము

సింధునదీతీరమునఁ జక్రవర్తి శిబిరము—ప్రభాతకాలము
శిబిరద్వారపార్శ్వమున నిరువురు ప్రతీహారులు
నిలువఁబడి యుందురు.

ప్రతీహారులు—ఇదేమి! ఈ యల్లరి యేమి?

ఇరువురు సైనికులు—(వేగముగఁ బరువిడి వచ్చి,) "ఎక్కడ? ప్రతీహారులారా! పాదుషా యెచట?"

ప్రథమప్రతీహారి—ఏమైనది? వెలుపల నింత యల్లకల్లోల మేమి?

ప్రథమ సైనికుఁడు—పాదుషా యెచట? త్వరగాఁ జెప్పుము.

ప్రథమప్రతీహారి—ఏమి జరిగినదో ముందు జెప్పుము.

ద్వితీయసైనికుఁడు—వెనుకనుండి రాజపుత్ర సైనికులు శిబిరము నాక్రమించినారు.

ప్రథమప్రతీహారి—అదేమి! అదేమి!! ఏ రాజపుత్ర సైనికులు?

ద్వితీయప్రతీహారి—సైనికులెందఱు?

ద్వితీయసైనికుఁడు—అయిదు వేలు! పోయి చక్రవర్తి కిపుడే విన్నవింపుఁడు.

ద్వితీయప్రతీహారి—మన సైనికులేరి?

ప్రథమసైనికుఁడు—అందఱావలి వైపున నున్నారు.

ద్వితీయప్రతీహారి—వారల కీకబురు తెలియలేదా?

ద్వితీయసైనికుఁడు—తెలిసినది—ఇఁకఁ బోయి చక్రవర్తికి వార్తఁ దెలుపుము. ఇఁక సమయము లేదు!

ప్రథమప్రతీహారి—చక్రవర్తి కడకు నేఁ బోయెదను.

[నిష్క్రమించును.]

ద్వితీయప్రతీహారి—మన సైనికులీ వైపున నెందరున్నారు?

ప్రథమసైనికుఁడు—వేయిమంది కంటె నెక్కుడుండరు.

ద్వితీయప్రతీహారి—వారలేమి చేయుచున్నారు?

ప్రథమసైనికుఁడు—యుద్ధ మొనరించుచుఁ బాణముల విడచుచున్నారు. అంతకంటె విశేషమేమి చేయుదురు? రాజపుత్ర సైనికులు వెర్రెత్తి పోయి యున్నారు. మహాబత్ఖానుఁ వారల నాయకుఁడై శేషునివలె గర్జ్యము నలుపుచున్నాఁడు.

[నేపథ్యమున మేఘధ్వానము వినంబడును]—అవిగో! అవిగో!! హాహాహా!

ద్వితీయసైనికుఁడు—ఇరిగో! వచ్చిపడిరి.

యుద్ధ మొనరించుచు మహాబత్ఖాను చక్రవర్తుల సైనికులు ప్రవేశింతురు. నిజసైన్యము వెనుక మహాబత్ఖాను నిలువంబడియుండును.

మహాబత్—"ఇంక వధింపకుండు"—(సైనికులు, యుద్ధమును విర మించి నిలువంబడగనే) "మొగలై సైనికులారా! అస్త్రపరిత్యాగ మొనరింపుడు. లేకున్న, మిమ్ముల పృథగ్గ జంపవలసి వచ్చును. మీ ప్రాణములం దీయుట నా కిష్టము లేదు. నాకుం జక్రవర్తి మాత్రమే కావలయును. బ్రదుకుపై నాశ యున్న యెడలం గత్తుల నొరయం దుంచుండు.

[చక్రవర్తి సైనికు లస్త్రపరిత్యాగ మొనరింతురు]

మహాబత్—ఇంక జక్రవర్తినిం బిలువుండు.

[జహాంగీరు ప్రవేశించును.]

జహాం—ఈ యల్లకల్లోలమంతయు నేమి?—ఎవరు!—మహాబత్ఖానా?

మహాబత్—అవును ప్రభూ!

జహాం—మహాబత్ఖానూ!దీనియర్థ మేమి? ఏమిజరిగినది? ఈ వేష మేమి?

మహాబత్—ఇట్లు గాకున్న మఱియొక యుపాయమునం జక్రవర్తి దర్శనమబ్బుట యసంభవమని తలంచితిని! మన్నింపుండు. సార్వ భౌముని దర్శనము మహాబత్ఖానునకు లభింపం జాలదని సామ్రా జ్ఞి సెలవిచ్చినతఱి, మహాబత్ఖానునకు సార్వభౌముని దర్శనము లభించి తీఱవలయునని మహాబత్ఖాను ప్రతినంబూనెను! ప్రార్థన కంటె యుక్తియే బలవత్తరమని యెఱుంగుదును! కాని ఫిరంగి శబ్దము ముందున్న నా రెండును దీసిపోవుననికూడ నే నెఱుంగుదును.

జహాం—నా సైన్యమంతయు నేది?

మహాబత్—ఆవలి వైపుననున్నది. ప్రభూ! వారలింక నీ యొద్దునకు రాంజాలరు. వారల యాశ వదలుకొనుండు. నేను సేతు బంధమును దగ్ధము గావించివైచితిని!

జహాం — అటులనా! — గ్రహించితిని. మహాబత్! నీ యీ దుండగమును మన్నించితిని ఇంక నీసైనికులకు సెలవొసంగుము — మాటాడ వేమి?

మహాబత్ — ప్రభూ! మీరిక నాకభయ మొసంగుదనుక వీరు వెడలిపోవరు.

జహాం — నీ యభిప్రాయ మేమి?

మహాబత్ — 'మహాబత్ఖాను, తాముదూరా!' యని పిలువగనే దోఁకాడించుచు, దగ్గఱఁ జేరి, 'ఛీ ఛీ' యని తన్నివైవఁ దోఁక ముడుచుకొని పారిపోవు పెంపుడుకుక్క కాదని మీకుఁ దెలియఁ జేయుటే నాయభిప్రాయము!

జహాంగీరు (బొమలు ముడివైచి) — మహాబత్! నీకు నే నెంతయో దుర్బలుఁడ నగుట నిక్కువమే! — నీ కిపుడు వలయు జామీనేమో తెల్పుము.

మహాబత్ — దేవర మృగయా సమయము సమీపించినది. ఇపుడు వేటకై వెడలి, జామీను విషయమై పిదప నాలోచింతము.

జహాం — వేటకా?

మహాబత్ — అవును.

జహాం — ఇచట నా వేటగుఱ్ఱము లేదు.

మహాబత్ — నే నొసఁగు చుంటిని — విజయసింహా! సార్వభౌముని కొఱకై నా సర్వోత్కృష్టమైన యశ్వమును గొనిరమ్ము. నిక్కముగ నా సైంధవము భారతాధిపునకుఁ దగినది! సైన్యసమేతముగ నీవు సామ్రాట్టు పార్శ్వరక్షకుఁడవై యుండవలయును. ఇంకఁ బోయి గుఱ్ఱమును గొనిరమ్ము.

[విజయసింహుఁడు నిష్క్రమించును.]

మహాబత్ — ప్రభూ! మనము మెల్లగఁ బోదమురండు.

జహాంగీరు [బొమలుముడివైచి]—తెలిసినది! నన్నే నీవు జామీనుగ నుంచుకొనఁ దలఁచుచుంటివి—అట్లైన నేను నీ కైదినా?

మహాబత్—స్వామీ! పూర్తిగ నట్లని చెప్పజాలను! కాని, ప్రస్తుతము న దేవర నా పట్టున నాధీనము నుండవలెను. ప్రభూ! తాము భారతాధీశ్వరులు!—అక్బరు మహాత్ముని నందనులు!—కాని, మీ ప్రభుత్వమిప్పుడొక త్రాగుబోతువాని యాధాచరణమై యున్మాదుని ప్రలాపమై, యుచ్ఛృంఖల స్వేచ్ఛాచారమై పోయినది. మీ రెవరు?—ఎందుండి వచ్చితిరి?—అన్యాయ శాసనకార్య దక్షులైన తామెట్టి యధికారముచే నొక పురాతన సభ్యజాతి నేల నెదారొక్కను చున్నారు. హిందువు లీసామ్రాజ్యమును గోల్పోవుటకుఁ గారణము వారలకింక నాశ లేకపోవుటే!—వారల వాసనలన్నియు [ఊర్ధ్వమునకు జూపి] నందున్నవి! ఆముష్మికైశ్వర్యమే యధికమని తలంచి, వార లైహికసంపత్తును విడిచిపెట్టిరి. దేవర యింకను దుర్న్యయశాసన మొనర్చుట చాలించక కాంతాప్రేరితులై రాజ్యపాలనమును ఘోర దౌర్జన్య భూయిష్ఠమొనరించి యట్టి హిందువుల యుదాసీన భావమును రేపితిరేని, నిమేషంబులో నీ విశాల మొగలుసామ్రాజ్య మంతయుఁ బ్రభాతమందలి మంచుతెరవలె శూన్యమందు విలీనమై పోవునని యెఱుంగుఁడు.—ఇఁక రండు!

సప్తమదృశ్యము.

ఆగ్రాయందలి చక్రవర్తి యంతఃపురము—సాయంకాలము.

లయాలా శర్యారులు ప్రసంగించు చుందురు.

శర్యార్—సతీ! జనకుని వార్త వింటివా?

లయాలా—లేదు. వినలేదు.

శర్యార్—అతఁ డిపుడు మహాబత్ఖాను కరములందుఁ గైదీయై యున్నాఁడు! నీ జనని యేమాయెనో యెఱుంగుదువా?

లయలా— ఏమాయెను?

శర్యార్—ఆ గజగామిని యేనుఁగుపై సింధు నదము దాటఁ బ్రయత్నించెను. కాని, యామె తిరిగి రావలసి వచ్చెను!

లయలా—తరువాత?

శర్యార్—అసఫ్ సాయముఁగొని, చాలచోటుల నామె రణంబు సలిపెను. కాని మహాబత్ఖాను యోధులచేఁ బూర్తిగఁ బరాజితయై, తుదకు లొంగి, చక్రవర్తివలె నిపుడు తానుగూడ, నా వీరుని యధీనమునఁ గైదీయై యున్నది.

లయలా—శబాస్!—పాపమునకు ఫలమారంభమైనది! — ఈశ్వరుఁడు లేక పోలేదు!

శర్యార్—లయలా! నీ నడత నాకొకించుక—

లయలా—యద్భుతమై యుండును!—కాదా? దానం జేసియే మిమ్ము నే నింతగాఁ బ్రేమించుచుంటిని!

శర్యార్—నీ చరిత్ర నాకత్యద్భుతముగ గన్పట్టుచుండుటం జేసియే నన్నుఁ బ్రేమించుచుంటివా?

లయలా—కాదు, తామద్భుతులై యుండుటం జేసి తమ్మధికముగఁ బ్రేమించుచుందును.

శర్యార్—బహు దినంబులనుండి నీ సంసర్గమందున్నను, నిన్ను నేను గ్రహింపలేకుంటిని.

లయలా—గ్రహింపజాలరు! ప్రియతమా! ఒకప్రశ్న వేసెదను క్షమింపుఁడు—నన్నుఁ గాకున్న మీ రెవరినైన గాని గ్రహింపఁగలిగితిరా! మీ సోదరులను గాని, మీ జనకునిగాని, బాగుగ గుఱుతింపఁగలిగితిరా?

శర్యార్—కలిఁగితివనియే తలంచుచుంటిని!

లయలా—కలిఁగితివని తలంచుచుంటిరా?—నాబంగారు చంద్రుఁడా! మీరు భ్రమపడితిరి! నేఁటివఱకొకరి నొకరు గ్రహింపఁజాలకపో యితిమి. పృథివియందలి ప్రతిమానవుని చరిత్రం బాముఁ గొంతిగాక పోయినఁ గొంతవైన నొరులకుఁ జిరాంధకార సంకాశంబై యుం డును! ఈశ్వరుఁడు దయామయుండగుటం జేసి, యిట్టి విధానముఁ గావించెనని తోఁచెడిని! ఆకస్మికముగ నొక్కనాఁడు ప్రపంచమం దలి ప్రతిమానవుని యంతర్జగత్తును వెల్లడియగుచో నీ జగంబెంత బీభత్సమై కన్పట్టును!—ఈశ్వరా! నీ జగతి యందిదిగాక మఱొక నరకముండునా?

శర్యార్—నీవు వచించున దేమో నాకు బోధపడుటలేదు.

లయలా—అట్లొనర్చు కొన యత్నింపకుఁడు. ఏమియు గ్రహింపఁ జాలకపోవుటే మీ చరిత్ర మాధుర్యమునకు హేతువు!—దానినిఁ గోల్పోవకుఁడు! దానిం బోఁగొట్టుకొనిన, మీ యందిఁక ప్రేమపా త్రంబగున దేమియు నుండదు! [నిష్క్రమించును]

శర్యార్—ఇన్నినాళ్లు గడచినను లయలా నన్నుఁ బ్రేమించుచుం డెనో, లేక తిరస్కరించు చుండెనో గ్రహింపఁజాలకుంటిని! కాని, యామె జూపుచున్న యిట్టి గ్రహింపరాని యనాదరణము నేనిఁక సహింపఁజాలను. ఇది నాకుఁ గిట్టదని యీ మాటా మెకు గట్టిగఁ జెప్పివైచెదను!

అష్టమదృశ్యము

సామ్రాట్టు శిబిరము—ప్రభాత కాలము.

మహాబత్ఖా నేకాకియై శిబిరములోనఁ బచారుఁ గావించుచు.

నేదియో యోచించుచుండును.

మహాబత్—ఆమె మరణించుటే యుత్తమము! సామ్రాజ్ఞీస్థానమున

నుపస్థితయై, సామ్రాట్టుపరివార మందామె విచ్ఛేదవిగ్రహాశాంతుల నుద్భవింపఁజేసినది. సామ్రాజ్యమందు విలాసమును, అత్యాచారములను విచ్చలవిడిగా నుద్భవింపఁజేసినది. పృథివియందు సహింపరానిస్పర్థలను, స్వేచ్ఛాచారకలుషంబులను గలుగఁజేసినది. అట్టి కాంత నిక్కముగ మరణింపవలయును! రాజపరివారమునకు సామ్రాజ్యమునకు, మానవజాతికి శుభముకల్గుటకై యామె యంత మొందవలయును! ఎంత శీఘ్రములో నంత మొందిన నంత యుత్తమము! నేఁడే యామె కృతాంత మందిరము సేరవలయును!—అదుగో! చక్రవర్తి యిట్లే వచ్చుచున్నాఁడు.

[జహాంగీరు ప్రవేశించును.]

మహబత్ఖాను—(తలవంచి చక్రవర్తి కభివాదన మొనరించును)

జహాం—మహబత్ఖానూ! నీ యభిప్రాయమేమి ?

మహబత్—ఒకమారు దేవరదర్శనము నభిలషించితిని—ప్రభూ! దయచేయుఁడు!

జహాం—(కూర్చుండి)—మంచిది. నీయభిప్రాయమేమో తెలుపుము,

మహబత్ఖాను—[క్షణకాలము నిస్తబ్ధుఁడై యుండి మెల్లగ] ప్రభూ! నా విన్నపమును వెల్లడింపకమున్నె యొక విషయముఁ దెలుపుటావశ్యకమని యోచించుచుంటిని! దేవరను నా యధీనమందుంచుకొని యేలికనై నాచిత్తమువచ్చిన తెఱంగునఁ బ్రవర్తించుచుంటినని తాము తలపకుఁడు! [ఒకించుక నీరవుఁడై]. స్వామీ! నా యభియోగ (Accusation or charge) మొకటి గలదు. న్యాయవిచారణము మాత్రము నేఁ గోరుచుంటిని!

జహాం—నీ యభియోగ మెవరిని గూర్చి?

మహబత్—(మరల క్షణకాలము నిస్తబ్ధుఁడై)—నేనే కాంతకు ప్రతికూలముగ నేఁడభియోగ మొనరించుచుంటినో, యామెరూపము

నామె పదవి నామె యన్యగుణంబుల నన్నింటిని మీరు మఱచిపోవల యునని నా ప్రార్థన. ఆమె దోషురాలో కాదో యని మాత్రము విచారింపుఁడు. అపరాధినియని గ్రహింపఁ గల్గుదురేని, యామెకు కుచితదండన మొసఁగుఁడు—ఇదియే నా ప్రార్థన!

జహాం—మంచిది! నీ యభియోగ మెవరిపైన?

మహబత్—భారతసామ్రాజ్ఞియైన నూర్జహానుపై.

జహాం—అట్లని ముందే గ్రహించితిని! ఇఁక నీ యభియోగ మేమో తెల్పుము.

మహబత్—ప్రథమాభియోగ మేమన, రహిమాను రాజాచే యువరాజు ఖుస్రువు హత్యం బొనరించి పిమ్మట రీ నాసామ్రాజ్ఞి మరణమున కామె కారణ మయ్యెను!

జహాం—ఖుస్రూ! అభాగ్యనందనా!

మహబత్—ద్వితీయాభియోగ మేమన, తనరహస్యాభిసంధిని సాధించుటకై యామె, యా దోషమును నిర్దోషియైన షాజహానుతలపై మోపి, యాతనిని విద్రోహిగా త్రైజితుని గావించెను! తదుపరి—

జహాం—తదుపరి యేమి?

మహబత్—తృతీయాభియోగ మేమన తన స్వేచ్ఛాప్రవృత్తిని గప్పిపుచ్చుటకై మీ పేరు బెట్టుకొని మీ శుభ్రయశస్సును గళంకిత మొనర్చుచున్నది. ఈ మూఁడు దోషములం దొకటియైన నిజంబు కాదని తాము దలంచుచో సంతోషముగ సామ్రాజ్ఞిని విడిచి పుచ్చుఁడు!

జహాం—ఆమె యపరాధినియే యైన యెడల చేయవలయున దేమి?

మహబత్—అపరాధికి దండన మొసంగుటే కర్తవ్యము!

జహాం—(నీరవుఁడై యుండును.)

మహబత్—ఈ యపరాధములకుఁ దగు దండనము మృత్యువే!

జహాం—మహాబత్ఖానా! నేఁ జెప్పఁబోవునది వినుము. ఆమె—

మహాబత్—న్యాయవిచారణ మొనరింపుఁడు. నన్నుఁ బంధమున నిర్బంధ మిం
పకుఁడు?

జహాంగీరు—(నీరవుఁడై యుండును.)

మహాబత్—దేవర విచారణమున సామ్రాజ్ఞికిది యవమానకరం బగు
నా కాదా?

జహాం—అవును ఆమె కుచితదండనము న్యాయ్యమే!

మహాబత్—అట్లైన తామీ మహాపరాధపత్రమునకు సంతకము మొనరిం
పుఁడు! [లేఖినిని పత్రమును ముందిడును]

జహాం—కాని,—

మహాబత్—ప్రభూ! తాము విచారణ సలిపితిరి! ఇంక మిగిలిన కా
ర్యము శిక్షించుటయే!—సంతక మొనరింపుఁడు!

జహాంగీరు—(మాఱుపలుకక సంతక మొనరించును.)

మహాబత్—విజయసింహా!—

[విజయసింహుఁడు ప్రవేశించును]

మహాబత్—నీవుపోయి యీ యాజ్ఞాపత్రమును శిబిరమునందున్న
నూర్జహానుసామ్రాజ్ఞి కొసఁగుము. తరువాత వెంటనే నీవే స్వయముగ
నీయాజ్ఞాపాలన మొనరింపుము. రెండవయాజ్ఞకై వేచియుండ
నక్కఱ లేదు!

[ఆజ్ఞాపత్రముతో విజయసింహుఁడు నిష్క్రమించును.]

మహాబత్—[జహాంగీరునుద్దేశించి] —ఇది దేవరతీర్మానము!—
తామున్యాయముగ రాజ్యమునుఁ బాలించునంతకాలము శత్రువైనను
మీకు మాఱుమాటాడలేదు. అందులకుఁ బ్రజాపాలనము న్యాయ
భూయిష్టమైయుండుటే కారణము! కాని కాలక్రమమున దేవర
యశశ్చంద్రమసి నూర్జహాను ప్రభావరాహువు గ్రసించి వైచెను! ఆ

రాహుగళంబునుండి తమ రాజును విడిపించుటయే భృత్యుల కర్తవ్యము! మేము గోరునది విశేషం బేమియు లేదు—జహాంగీరు ప్రభువు స్వేచ్ఛ బడయుటే మా వాంఛ! అది పూర్ణమైన యనంతరమే మా కార్యము ముగియును!

జహాం—(మారుమాటాడక తలవంచుకొని యుండును).

విజయసింహుఁడు— (మరలఁ బ్రవేశించి) మరణించుటకుఁ బూర్వ మొకమారామె సార్వభౌముని జూడఁగోరుచున్నది.

జహాంగీరు—(మహబత్ఖాను ముఖమువంక విలోకించును.)

మహబత్—దర్శనమా! దర్శన మెందులకో యడిగిరమ్ము!

[విజయసింహుఁడు నిష్క్రమించును.]

జహాంగీరు—(నీరవుఁడై, తలవంచి నేలఁ జూచుచుండును).

మహబత్—నూర్జహా నెట్టిమంత్రబలంబున మీవంటి స్వాతంత్ర్యపరతంత్రులను మ్రింగివైచుచున్నదో యెఱుఁగఁజాలకుంటిని!—కాని ఆ కాంత యంత మొందిన పిమ్మట, ఇపుడు మిమ్మావరించియున్న నల్లమబ్బు తొలఁగిపోయి మీరే,—తప్పక నాకు ధన్యవాద మొసఁగుదురని నేనెఱుఁగుదును!

విజయసింహుఁడు—(తిరిగి ప్రవేశించి) "మృత్యుముఖమునఁ బడుటకు మున్నొకమాఱు భార్య భర్తను జూడఁగోరుట ధర్మమని యామె పల్కినది."

మహబత్—మంచిది. ఆమెని చటికిఁ గొనిరమ్ము.

విజయసింహుఁడు—(నిష్క్రమించును)

మహబత్ఖాను—స్వామీ! జాగరూకులై యుండుఁడు!—సామ్రాజ్ఞిని జూడఁగనే మరల మంత్రముగ్ధులు కాకుఁడు. అప్రమత్తులరై యుండి, మనసును గట్టిపఱచుకొనుఁడు. జహాంగీరు సార్వభౌములని తామని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుఁడు!

[నిజాముసింహుననుసరించి నూర్జహాను [ప్రవేశించి) యభివాదన మొనరించును.]

నూర్జ——ఈ సంతకము మీదేనా?

జహాంగీరు——(మారుమాటాడక యూరకుండును.)

నూర్జ——అట్లైన నిది మాయకాదు! ఈ అక్షరములు నిక్కముగ జహాంగీరు సార్వభౌమునివి కావేమో యని తలంచితిని. ఏలనన ఇంతకుముం దిట్టిదిసంభవమని తలంపలేను! ఇచటికి రాకపూర్వము కూడ నిది విశ్వసనీయము కాదని యోచించితిని. కాని యిపుడు సత్యము విశదమైనది—— సత్యమే యని గ్రహించితిని! ఇంక నేను చెప్పవలసిన దేమియు లేదు! ప్రభూ! ఇవు డాసన్నమైన మృత్యువు నన్నించుకంతైన దుఃఖపెట్టుటలేదు. ప్రాణనాథుని చేతులలో మరణించుట బ్రహ్మానందమే యగును. అట్టి మృత్యువు నాకతిప్రియంబు! నా ప్రాణేశ్వరుఁ డొసంగిన వరమని తలంచి నేనామృత్యువు నాలింగన మొనరించుకొందును! ఏకరము నామరణ శిక్షాపత్రమందు సంతకము కావించెనో,——ఆ హస్తమును, నా ప్రాణాధికుని యాహస్తమును చచ్చుటకు మున్నొకమారు ప్రేమ పూర్వకముగ ముద్దు బెట్టుకొని పిమ్మట మహానందముతోఁ జచ్చి పోయెదను. ప్రియతమా! ఇదియే నా కడసారి ముద్దు. (జహాంగీరు కరమును ముద్దిడుకొనును).

జహాం——మానినీ! ఈ సంతకము నాయదికాదు!

నూర్జ——ఏమి! ఇది దేవరసంతకముః కాదా?

జహాం——నూర్జహానూ! నీతలపై వేయినేరముల భారమున్నది! కాని వానిని నే నించుకైనఁ బాటింపలేదు. ఆ యపరాధముల నేను లక్ష్యింపనైనలక్ష్యింప లేదు! ప్రాణాధికుండైన పుత్రునిహత్యను, ప్రాణసమయగు ప్రాణేశ్వరి చావును, మారుమాటాడక సహించితి

నని యెంచిన నీ వీచేవ్రాలు నాదికాదని గ్రహింపఁజాలకపోవు! ఈవ్రాలొనర్చినది నా హస్తమే!—కాని, యీచేవ్రాలు మహబత్ఖాను చేవ్రాలు!

నూర్జ—[మహబత్ఖానుపై దృక్కులఁబఱపి]—తెలిసినది! ఇఁక నేఁ జెప్పున దేమియులేదు. మహబత్ఖానూ! నీవు గెల్చితివి!—ఎప్పుడీవు జహంగీరు కరంబులతో నూర్జహాను మరణాజ్ఞాపత్రంబుపైఁ జేవ్రాలుఁ జేయించి, పృథివియందెవరును సయింపఁజాలని కార్యం బొనరించితివో, యపుడే నా పరాజయము సంపూర్ణమైనది. [మహబత్ఖానువైపుగ నాకించుక తలవంచి]—కాని, మహబత్ఖానూ! ఈ జయము నీకు గౌరవదాయకము కాదు!—నేను అబలనగు నాడుదానను. నీవు వీరుండవు; పురుషుండవు! నే నెట్టిదాననైన నాడుదానను! ఈ విజయమునందు నీపౌరుష మేమియు లేదు. తలవంచి నా పరాజయమును నేనొప్పుకొందును! [జహంగీరు నుద్దేశించి]—నాథా! నాకు సెలవొసంగుఁడు! ఈ జీవన రాజ్యమునుండి యిపుడే మరణసీమ కరిగెదను! ఈ తేజోలోకమునువీడి, యంధకార గహ్వరమును జొచ్చెదను; యీ యుత్సవ మందిరమునుఁ ద్యజించి నిస్తబ్ధజగతియందుఁ బ్రవేశించెదను! హృదయేశ్వరా! నాకిఁక సెలవొసంగుఁడు!

[మోకరించును.]

జహాం—(లేచి, నూర్జహానును లేవఁదీసి, యామెను నిజవక్షమునఁ జేర్చుకొని)—నూర్జహానూ! సుందరీమణీ! నాజీవన తేజమా! నా మనోహారిణీ! నా యిహలోక సర్వస్వమా!

నూర్జ—ప్రియతమునుగు దేవరప్రేమాలోకము నా మృత్యుపథమును నాకు జూపించుఁగాక!—ప్రాణేశ్వరా! మరణమనిన భయము నా కిసుమంతయైన లేకున్నను,—సత్యమేసుమా,—చచ్చిపోవుట

నాకిష్టము లేదు. చావఁగోరు వారెవరు. ఎవ్వఁడు. చిరరోగియై శల్యావశిష్టుఁడై దుర్భర వేదనలఁ గృశించునో ఎవ్వఁడు చిరనిర్వాసితుఁడై యొంటరిగఁ గష్టభూయిష్ట జీవనము సల్పునో,—యెవ్వని కీవృద్ధినియందుఁ గావలసినవా రెవ్వరును లేరో, యెవ్వఁడు సర్వభ్రష్టుఁడై యెవ్వాఁడును దీరని యాకటబాధ పడుచుండునో యెవ్వనిని మానవులు పూర్తిగఁ బరిత్యజించివైచిరో,—యెవ్వని నీశ్వరుఁడు శాపాయుధాఘాత పరంపరలచే గాసిలఁ జేసి పెడ మొగము వెట్టుకొనెనో,—అతఁడుకూడ మరణింపఁ గోరఁడు! [కంపిత స్వరమున]—నేను సర్వభ్రష్టనుగాను! సర్వాంగసుందరినై, యనుపమ లావణ్యోపేతనై, యతులైశ్వర్యసంయుతనై, దేవునివంటి హృదయేశునిఁబడసి సర్వసౌఖ్యముల ననుభవించుచుంటిని! [డగ్గుత్తికతో]—మనోహరా! నాకింకను బ్రతుకుపై గలయాశఁ దీరలేదు! భోగవాసన పూర్తికాలేదు! ప్రణయవాంఛ యుడుగ లేదు! నే నింకను సౌఖ్యవారాశి వీచికలపై నీదులాడఁ గోరు చుంటిని! పుష్పోద్యానముల విహరింప వేడుక పడుచుంటిని! ప్రమోదపర్యంకమున హాయింబొంద నభిలషించుచుంటిని! నాథా! వల్లభా!! ప్రియతమా!!! జీవితేశ్వరా!!!! [జహాంగీరు వక్షముపైఁ బడి వెక్కి వెక్కి యేడ్వదొడంగును.]

జహాంగీరు [విషణ్ణముఖుండై, జాలిఁగొలుపు దృక్కుల మహాబత్ఖానుపైఁ బఱపుచు, గద్గదస్వరమున]—తండ్రీ! మహాబత్ఖానూ,—(అని యేమియుఁ బలుకనేర కూరకుండును).

మహాబత్—ఏమి ప్రభూ!

జహాం—ఒక మనవి!—

మహాబత్—ప్రభూ! సెలవిండు! భారతాధీశ్వరుని యెట్టియాజ్ఞనైన వినయవిధేయుఁడగు మహాబత్ఖాను శిరసావహించి నెరవేర్చునని

ప్రతిజ్ఞఁ గావించుచున్నాను.

జహాం—మహాబత్ఖానూ! నేనే వినయపూర్వకముగ నీమె ప్రాణభిక్ష వేఁడుచుంటిని—చూడు! ఈమె విలపించుచున్నది! తండ్రీ! ఒక్కించుక కరుణజూపుము!

మహాబత్—ప్రభూ! మంచిది!—సామ్రాజ్ఞీ! నీకు విడుదల యొసఁగితిని. ఇఁక వంతమానుము!— నూర్జహానూ! మానవాతీతమైన నీ బుద్ధిబలమును, నీ యసాధారణ సౌందర్యమును, నీ విశ్వవిజయశక్తియు నిన్నిదినములనుండి సాధింపలేని దానిని నేఁ డొక ముహూర్తములో నీ యశ్రుసలిలము సాధించినది.

శ్రీ

నూర్జహాన్

పంచమాంకము

ప్రథమదృశ్యము

కాబూలుదగ్గఱ జక్రవర్తి శిబిరము—ప్రభాతకాలము.

జిహాంగీరు నూర్జహానులు నిలువంబడియుందురు.

నూర్జ—ప్రభూ! వినయమునఁ దలవంచి తాము మహబత్ఖాను ప్రభుత్వము నంగీకరించితిరి. భృత్యునియందుఁ దాముజూపు భక్తివిశ్వాసములు మిగుల శ్లాఘ్యములు!

జిహాం—నూర్జహానూ! దెప్పిపొడుచుటవలన లాభమేమి? మన ప్రస్తుతావస్థ యెట్టిదో గ్రహించుకొనుము. మనమిపుడు మహబత్ఖాను కరములందుఁ బంధితులమై యున్నాము. ఎవ్వనిద్రోహుల చేతులు మోడ్చి వినయవిధేయతలతో నిలువఁబడి, నీ ప్రాణభిక్ష వేఁడవలసివచ్చినదో? వానినిపుడు దోషిగాని మనము మొఱపెట్టిన లాభమేమి?

నూర్జ—స్వామీ! నేనతని పై నెట్టి యపరాధమును మోపుచుంట లేదు. ఇంతలోఁ దాము పెంపుడుబిడ్డలై పోతిరని మాత్రము నుడివితిని!

జిహాం—అట్లగుట నిక్కువమేయని నీకంటె బాగుగ నేనెఱుంగుదును! అట్లే కానిచో నాకు నేఁ డిట్టిగతి పట్టకయుండెడిది!

నూర్జ—అవును! మీ రనినది మిక్కిలి నిక్కమే!'

జహాం——దాని కేమి? — మహాబత్ఖాను శాసనమందు నేనెట్టి లోపము ను గాంచుటలేదు? ఏ కార్యమందును, అతఁడు మన కెట్టి యంతరాయమును గల్గించుచుంటలేదు.

నూర్జ——అవును మీరనినది నిక్కమే!'

జహాం——కాశ్మీరమును పోఁగోరి, పోతిమి! కాబూలు గానిచ్చగించి వచ్చితిమి! మన కెట్టి యిబ్బందియుఁ గలుగకుండఁ గడునమ్రమత్తుండై భృత్యునిభంగి నతఁడు మనల ననుసరించి వచ్చుచున్నాఁడు? అట్లని నీవు మాత్ర మెఱుఁగవా?

నూర్జహాను——ఎఱుంగ కేమి యెఱుంగుదును! మీరనినది మిక్కిలి నిక్కమము!' అనుదినమతఁడు మనల ననుగమించి వచ్చుట నిక్కముగ భృత్యునివలెనే!

జహాం——ప్రతిదినమును ప్రొద్దుపొడువకమున్నే యతఁడు మనల దర్శింప నరుదెంచుచు, నన్ను సామ్రాట్టనియు, నిన్ను సామ్రాజ్ఞియనియు సంస్తుతించుచు, తలవంచి మన కభివాదన మొనరించుచు వెడలి పోవుచున్నాఁడు.

నూర్జ——అవును. మీరనినది మిక్కిలి నిక్కమమే'! భృత్యుని భక్తి వలన దేవర యిప్పుడు మిగుల సుఖమనుభవించుచున్నారు!

జహాం——సుఖమనుభవించుచున్నను, దుఃఖమనుభవించుచున్నను, నింతకన్న వేరుపాయము లేదు.

నూర్జ——మీరనినది మిక్కిలి నిక్కము.'

[పిదప నామె యేదియో యోచింపఁదొడంగును]

జహాం——ఏమి యోచించుచున్నావు?

నూర్జ——ఉపాయ మున్నదా లేదాయని.

జహాం——నూర్జహానూ! వృథా శ్రమమును దుఃఖమును గల్పించుకొనుచు, నీవూరక బాధపడెద వేల? రాజ్యపాలనము గురుతరము!—

జరుగవలసిన దేదో జరిగినది. అట్లని పలుమారు చెప్పు టెందులకు? సామ్రాజ్యము నాశనమై పోవుచున్నది—పోనిమ్ము! నేను నే. విచారింపను.

[సింహాసనమున నూర్జహాను మరల నేదియో యోచింపఁదొడంగును.]

జహాం—ఎవనికి వాంఛయున్నదో, వారినే సామ్రాజ్యము నేలుకొననిమ్ము! సామ్రాజ్యమునకై మనము విచారింపవలదు. ఇఁకపోయి మన మానందక్రీడలఁ దేలుదము రమ్ము! వారి కెవరును విఘ్నము గల్పింపరు.

నూర్జ—వారి సద్దు పెట్టకుండుట వారి యనుగ్రహము! కాలశరత్కాలమేఘమువలె ననుగ్రహ మస్థిరమైనది! తొలకరి మబ్బుకంటె నది యధికంబుగ గర్జించును!

జహాం—ఉపాయమేమియు లేనితఱి, ఆ విషయమునే పలుమారు తలఁచుకొనుచుండినఁ బ్రయోజన మేమి?

దౌవారికుఁడు (ప్రవేశించి)—ఖొదాబంద్ (ప్రభూ!) సేనాధిపతి యొకమారు దేవరదర్శనము వేఁడుచున్నాఁడు.

[అని యతఁడు నిష్క్రమించును]

[జహాంగీరుకూడ నిష్క్రమించును.

నూర్జ—(నిష్క్రమించు పతిపై స్థిరదృక్కులఁ బఱపుచు, ఆతఁడు వెడలిపోఁగనే దీర్ఘనిశ్వాసమును విడిచి) "ఇఁక నుపాయమేమి? ఏమియును బోధపడుట లేదు. మబ్బులు మూసుకొని వచ్చుచున్నవి. చీకటి పేరుకొనిపోవుచున్నది! ఎంత వెదకినను దారి కనఁబడుట లేదు. నూర్జహానూ!—ఇఁకెందులకు?— ఇప్పుడైన వెనుకకు మరలుము! మరలుము!!—కాని అట్లు వెనుదిరుగుట నీ తరము కాదు! కలవరపడకుము. ముందంజవేయుము! కొంచెము జాలవర కెక్కితివి. ఎక్కుటకంటె నిప్పుడు దిగుటయే మిగుల భయావహమై యున్నది!

నూర్జహానూ! నడువుము! నడువుము!! వెనుకకు జూడకుము. ఇపుడు కూడ నీవు శిఖరమును జేర-లేకపోవు! చతురంగక్రీడయందుఁ దప్పునడక నడిచితివి! అయినను ధైర్యము వీడకుము! జయింపఁగల గలవు. ఆడుము! విరమింపకుము!

ద్వితీయదృశ్యము.

కాబూలు మార్గము సాయంసమయము

మహాబత్ఖాను దారిప్రక్క నిలువఁబడి దూరమునఁ జూచుచుండును.

మహాబత్—తుదకొక సామ్రాజ్యభారము నాపై బడినది! దీనినిఁ నేఁ గోరుకొనలేదు. ఈ యైశ్వర్యము నేఁడు నన్నొక సంకెలవలె బంధించి వైచినది. ఇంటిచుట్టు నున్న రాతిగోడవలెనది నా నూపిరి యాడనిచ్చుట లేదు. ఘోరసర్పమువలెనది నాశరీరముపై కెగఁ బ్రాకుచున్నది! దానినుండి విడివడుట కుపాయ మేమియు లేదు! ఎంత పెద్ద బరువు. అసహ్యమై యున్నది! అట్లయ్యు దానిని వహింపవలయును! ప్రతిహింసార్థము వేచియుంటిని!—అది లభించి నది. కాని, యిపుడొక మహాత్కర్తవ్యభారము నాపైఁ బడి యున్నది! దారిబోవుచు నీయనాథ సామ్రాజ్యము నేఱుకొంటిని! ఇపుడు దాసిని లాలింపవలయును! రక్కసి బారినుండి దానిని రక్షింపవలయును! అదుగో ప్రొద్దుగ్రుంకుచున్నది. నేఁ గూడ శిబిర ములోనికి రిగెద!

[నిష్క్రమించును.]

కొందఱు దస్యులు ప్రవేశించి, మహాబత్ఖాను మార్గమున కడ్డు వత్తురు.

మహాబత్—మీర లెవరు?

ప్రథమదస్యులు—మేము కాబూలీలము.

మహాబత్ — మీ కేమి కావలయును?

ద్వితీయదస్యుఁడు — మీ శిరము!

ఇట్లని యాదస్యు చక్ర మాకస్మికముగ మహాబత్ఖానునాక్రమింతురు! మిగులఁ గోపముతో మహాబత్ఖాను దస్యులపైఁ బడి నిముసములో వారల నందఱిఁ జంపి వేయును. కాని యింతలో మఱికొందఱు కాబూలీలు కత్తులఁ దాల్చి, వచ్చి యతని నెదురింతురు. సంకుల సమరము జరుగుచుండును. అపుడు కొందరు సైనికులతో ప్రవేశించి, యతనికి సాయపడును. దొంగల్ విజయసింహుని జంపుదురు. మహాబత్ఖాను క్రోధమున విజృంభించి వారినందరఁ దునుమాడఁ దొడగును. చావగా మిగిలినవారు పారిపోవుదురు.

విజయ — సేనాపతీ! — సేనాపతీ!!

మహాబత్ — ఏమి విజయసింహా! —

విజయ — నాకు గాటముగ గాయము తగిలినది. నాకు చావు సమీపించినది!

మహాబత్ — విజయసింహా! విజయసింహా!! దొంగల చేత నీకు మరణము గలిగినదా! — మిత్రమా! నామూలమున నీకు మృత్యువాసన్నమైనది. — అయ్యో! నీ కెట్టి మరణము ప్రాప్తించినది!

విజయ — ప్రాప్తింపనిండు! — చింతలేదు! — ప్రభు ప్రాణరక్షార్థమై రణంబు సలిపితిని కాని — ప్రభూ! — ప్రాణములు పోవకేమున్నె ఒక సంగతి చెప్పెదను. — పోయెద — దేవర — ప్రాణములఁ — దీయుటకై — యొక — కుట్ర — అయ్యో! — యింక జెప్పఁజాలకుంటిని! — అంతయు! — నెట్లు! — నారాయణా — అయ్యో! పోవుచుంటిని! — ప్రభూ! — శ్రీహరీ! నారా —!

[ప్రాణముల విడచును]

మహాబత్ — [మిత్రునిపైఁబడి] — పవిత్రరసపుత్రకుల కిశోరమా? ప్రభు

రక్షణార్థము ప్రాణత్యాగ మొనర్చి రాజభృత్యోచిత కార్యమే సలిపితివి! కాని, మిత్రమా! ఈ మరణము నీకు నా మూలంబునఁ బ్రాప్తించెను! నేను పాపిని! మరణించి నీవు వీరస్వర్గమును జేర జయించిన నేను నిలయంబు జేసుగుమా! సఖా! వీరుండవైన నీకై విలపించుట తగదు.—కాని, [ఒకించుక చింతించి]—ప్రతిహింసా మూలంబున నా పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముఁ గావించుకొందును! ప్రతీకార మొనర్పక యీ దురాత్ముం—విడువను!—కాని యీ ఘటనమునకు హేతువేమి!—కాబూలీలు నన్ను హత్యఁ గావింపనేల?—ఎట్టి కారణము గోచరించుట లేదు!—వీరికి నేనేమియుఁ గీడు చేసి యుండలేదు!—నన్ను వీరు జంపు టెందులకు?

[సైనికుఁ డొకఁడు ప్రవేశించును]

మహాబత్—ఏలవచ్చితిరి?

సైనికుఁడు—సామ్రాట్టు శిబిరమునఁ బ్రవేశించి కాబూలీలు రక్షకభటుల నైదువందలమందిని జంపి వేసినారు.

మహాబత్—ఏమి!—ఈ యడవిమనుష్యుల క్రౌర్యమింతవరకు వచ్చెనదా!—మంచిది!—రామసింగూ—ఈ నగరమందలి కాబూలీల నందఱ జంపివేయుఁడని నా సైనికుల కాజ్ఞాపింపుము!—హత్యాక్రియ యిప్పుడే ప్రారంభము కావలెనని చెప్పుము!

తృతీయ దృశ్యము

సార్వభౌముని శిబిరము—రాత్రికాలము

నూర్జహా నేకాకినియై యుండును.

నూర్జ—మానవు లందఱు పృథివికిఁ గ్రీడావస్తువులు! జగంబొక ముహూర్తమునఁ గొందఱ నత్యాదరమునఁ దన హృదయ సీమపైఁ జేర్చుకొనును. పరముహూర్తమందే వారలఁ గోపముతో భూత

లాఘముగc బడవేయును! జగత్తొక శిశువువంటిది, తన యాట బొమ్మల నెవరైనc దొడలపై నుంచుకొని లాలించినచో సంతోషమున నిప్పొంగిపోవదు. వానిని మూలcబారవైచినచో గోపింపదు. ఆయాడినవస్తువుల యానందాభిమానములతోc దన కవసరము లేదు. అట్లే మానవు లేడ్చినను నవ్వినను నీజగత్తు చెవిటిదై యుండును లేక, మనుష్య సుఖదుఃఖము లీశ్వరగ్రాహ్యములు కావని తలcపవలెను! భగవంతుని సృష్టియొక్క మహదుద్దేశ మందీ మానవుల సుఖదుఃఖములకుc జోటు లేదు. మానవ సుఖదుఃఖము లీశ్వరుని విశ్వకర్మాగార—(కారుఖానా)— మందు గగనమున కెగురcగొట్టcబడును. స్ఫులింగ ధూమరాసులవంటివి. సృష్టికర్త వానిని లక్ష్యపెట్టcడు! కాలచక్రము (The wheel of Time) విశ్వఘటనామార్గమును బ్రద్దలుచేసుకొని ముందునకుc బర్విడుచున్నవి!—విశ్వవేదన నెక్కడ నది బొమలెత్తి చూచుట లేదు.

[జహాంగీరు ప్రవేశించును]

జహాం:—ఏమి యీకోలాహలము!—నూర్జహానూ! నీకు వినిపించుట లేదా?

నూర్జ—వినిపింప కేమి? జనాబ్ ! అదేమి కోలాహలమో యెఱుంగుదురా?

జహాం—ఎఱుఁగను. తెల్పుము.

నూర్జ—అది మృత్యుమహోత్సవము. మహాభక్తాని శాసనమునc గాబూలీ లంగఱు వధింపcబడుచున్నారు!

జహాం—అట్టి కఠిన శాసన మతcడేల చేసినాcడు!

నూర్జ—ఏలనా ? కాని, మీనల్లమందు మత్తువదలెనో లేదో తెల్పుడు !

జిహాం—నూర్జహానా! వారలఁ జంపుటకుఁ గారణ మేమి?

నూర్జ—నేఁటి సంధ్యాసమయమున మార్గమధ్యమందుఁ గొందఱు కాబూలీలు మహాబత్ఖానుని నెదుర్కొనిరి! అంతియ కాక వారల్లే మన కావలివాండ్రనైదువందలమందిని జంపిరి!—ఇవే కారణములు! వీనికంటె విశేషమేమియును లేదు!

జిహాం—కాబూలీలు మహాబత్ఖాను నేల చుట్టుముట్టిరి. వారలే హేతువున మన సైనికుల వధించిరి?

నూర్జ—గ్రహచారము! మహాబత్ఖానుగారు మహారాజ పదవి నలంకరించెనన్న వారెఱుంగరు. అతఁడింకను సేనాధిపతియనియే యూసిన్నాభాగ్యులు తలఁచిరి!

జిహాం—సేన్నాధిపతిని మాత్రమేల వార లెదుర్కొనవలయును?

నూర్జ—దేవరకు సంగతి చాలవఱకు బోధపడినట్లు తోఁచుచున్నది! అట్లైన మఱికొంత బోధపఱచుకొనుఁడు! మహాబత్ఖానును జంపివేయుఁడని కాబూలీలను నేనే ప్రేరేపించితిని!

జిహాం—నీవా!!!

నూర్జ—అవును నేనే!!!—ఇపుడే యాకసమునుండి దిగివచ్చితిరా యేమి?—నేనే! నేనే!! నేనే!!!

జిహాం—సామ్రాజ్ఞీ! ఎవ్వఁడు నీకు ప్రాణభిక్ష నొసఁగెనో వానిని హత్యఁ గావింప నాజ్ఞాపించితివా? ఇంత కృతఘ్నతయా?

నూర్జ—సామ్రాట్! నేనాభిక్షను వేఁడియుండలేదు!

జిహాం—నీవు వేఁడకుండుట నిక్కమే! కాని, నీకొఱకై నేనే వేఁడితిని! అట్లొనర్చుట నాబుద్ధి పొఱపాటని యిపు డెఱింగితిని! మరణమే నీకు శ్రేయమని నే నపు డెఱుంగనైతిని!

నూర్జ—అట్లైనఁ దేవర కనుతాపము కలుఁగుచున్నదా?

[మహాబత్ఖాను ప్రవేశించి యభివాదన మొనరించును]

జిహాం—మహాబత్ఖానూ! రమ్ము!— ఈయల్లకల్లోలమంతయు నేమి?

మహాబత్—కాబూలీల వధింపుఁడని నాసైనికుల కాజ్ఞాపించితిని!

జిహాం—అట్టి యాజ్ఞ నీవేల యొసఁగితివి?

మహాబత్—ప్రభూ! నాయపరాధమేమియు లేదు. నేను వారలకెట్టి యనిష్టమును గావించియుండలేదు. కాని, వారలు,—

[దౌవారికుఁడు ప్రవేశించును]

దౌవారికుఁడు—స్వామీ! కొందఱు కాబులీయుమ్రావులు దేవర దర్శనమును వేఁడుచున్నారు.

మహాబత్—వారలఁ దీసికొని రమ్ము.

[దౌవారికుఁడు నిష్క్రమించును.]

మహాబత్—ప్రభూ! నన్ను వధించుటకై వీరలు కొందఱిని నాపైఁ దోలిరి. అంతియకాక వీరలు దేవరవారి రసపుత్ర సైనికుల నైదు వందలమందిని జంపివైచిరి!—నే నిప్పుడు వీరలకుఁ దగు శాస్తి గావించుచుంటిని.

[ఉమ్రావులు ప్రవేశింతురు.]

ఉమ్రావులు—భారతసామ్రాట్టునకు భారతసామ్రాజ్ఞికి జయమగుఁగాక!

జిహాం—మహాశయులారా! మీర లిచటకు రాగతంబేమి?

మొదటి యుమ్రావు—భారతాధీశ్వరా! కృపాళులరై పురవాసుల హత్య నాపివేయుఁడు.

[చక్రవర్తి మ్రోల నుమ్రావులు మోకరింతురు. సామ్రాట్టు శిరమెత్తి మహాబత్ఖానును విలోకించును.]

నూర్జ—అభాగ్యులగు నుమ్రావులారా! సార్వభౌముఁ డీతఁడు కాఁడు. [మహాబత్ఖానును జూపుచు]—సార్వభౌముల వారీయన!

(స్తంభితులై యుమ్రావులు మహాబత్ఖానును విలోకించి, మరల జహాంగీరుపై దృష్టులఁ బఱపుదురు.]

జహాం — మహాశయులారా! ఈమె చెప్పినది సత్యమే! ఈయోధ సబల యెడ దౌర్జన్యమొనర్చెను. అతని క్షమాభిక్ష వేఁడుఁడు. ఈవిషయమందు నాకెట్టి యధికారము లేదు.

మొదటియుమ్రావు — యోధవరా! అట్లైన, తామే యీపురవాసుల రక్షింపుఁడు.

మహాబత్ — మహాశయులారా! — ఈ యుపాయము — కడు యుక్తముగనే యున్నది! నన్నుఁ దుష్టుఁడనుకట్టి, నిష్ఫలులై, యిపు డలిసినయమునఁ గృపాభిక్ష వేఁడవచ్చితిరి! అయ్యలారా! నా యైనవాఁడల రసపుత్ర సైనికులు తమ కెట్టి హానిచేసిరి?

మొదటి యుమ్రావు — స్వామీ! మేమే పాపము నెఱుంగము.

మహాబత్ — మీరేమియు నెఱుఁగనే యెఱుఁగరా?

రెండవ యుమ్రావు — ప్రభూ! సత్యము సెప్పుచుంటిమి. మేమేమియు నెఱుఁగము. మామాటలు విశ్వసింపుఁడు.

మహాబత్ — నేనట్లు విశ్వసింపఁజాలను.

మూఁడవ యుమ్రావు — స్వామీ! ఆర్తనాదమును వినుఁడు. నగరపు మూలమూలలనుండి వెడలుచున్న యాధూమరాశిని విలోకింపుఁడు. మీ సైనికులు మా నిలయంబుల కగ్ని ముట్టించుచున్నారు.

మహాబత్ — ఉచిత కార్యమునే సలుపుచున్నారు. నాలుగవ యుమ్రావు — వధింపఁబడు వారలలో నెందరే పాపమెఱుఁగని స్త్రీలున్నారో, యెందఱు ధర్మవ్రతవృద్ధులున్నారో, యెందఱు నిస్సహాయశిశువు లున్నారో, యోచింపుఁడు. వారలెట్టి యపరాధమును జేసి యుండలేదు.

మహబత్—కావింపనిమ్ము,—కావింపక పోనిమ్ము! నేనది విచారింపను. మీ ప్రార్థన నిష్ఫలము! ఇఁక వెడలిపొండు!

ఉమ్రావులు—(మరల జహంగీరు కడ మొఱకరించి),—"స్వామీ! ఇఁక మాకు రక్షణమెట్లు?

జహం—(కన్నుల నీరు తొట్టుకొని ముఖము కప్పుకొనును కొందరు కాబూలీ కాంత లేడ్చుచు వచ్చి యాతని కాళ్ళపైఁ బడుదురు)

కాబూలీ కాంతలు-"ప్రభూ! రక్షింపుఁడు! రక్షింపుఁడు!! రక్షింపుఁడు!!!

జహం—మహబత్ఖానా!—

మహబత్ఖాను— (నీరవుఁడై యుండును.)

మొదటి కాంత—బాబయ్యా! మా బిడ్డలఁ గాఁపాడుఁడు!

నూర్జ—కాంతలారా! చక్రవర్తి యాతఁడు కాఁడు ఆయన! [మహబత్ఖానును జూపును.]

కాబూలీ కాంతలు—(మహబత్ఖాను కాళ్ళపైఁబడి) "ప్రభూ! భిక్ష వేఁడుచుంటిమి!—మా శిశువుల రక్షింపుఁడు. వారలకు మాఱుగ మమ్ములఁ జంపివేయుఁడు!"

మహబత్—ఫరీద్! పోయి నీవాహత్యాకృత్యమును నివారింపుము. చక్రవర్తి యాజ్ఞయని చెప్పుము—సుహాసినులారా! మీరిఁకఁ బొండు!

(జహంగీరు, నూర్జహాను, మహబత్ఖానుల కభివాదన మొనరించి ఫరీద్ కాబూలీ కాంతలతో నుమ్రావులు నిష్క్రమింతురు]

మహబత్—శెర్ అలీ!

శెరాలీ—ఏమి స్వామీ!

మహబత్—గుడారము లెత్తివేయుము. సామ్రాట్టిచటనుండియె జేర్మరు వెడలిపోవును. యీ గూటవికుల యూర వారుండుట భద్రము కాదు. [శెర్ అలీ నిష్క్రమించును]

మహాబత్ఖాను—(పచారు చేయుచుండును.)

జిహాంగీరు—(నీరవుఁడై యుండి కొంచెము సేపైన పిదప) "మహాబత్ఖానూ!

మహాబత్—ప్రభూ! ఏమియాజ్ఞ.

జిహాం—ఈ పిస్తోలును దీసికొని నన్ను వధింపుము!! ఇక నే సహింపఁజాలను!!!

మహాబత్—తెలిసినది! ఇట్టి నిరాటంకమగు నాజ్ఞనొనఁగుట దేవర కభీష్టమని నే నెఱుఁగుదును!—స్వామీ! నే నిట్టి యాజ్ఞల నొసఁగుట దేవరవారి క్షేమమును గోరియే గాని చక్రవర్తి నైతినని తలంచుటచే మాత్రముకాదు!

నూర్జ—అట్లులనా! మహాబత్ఖానూ! చక్రవర్తియన నీఁకెవ్వరు? విశ్వాసఘాతుకుండవై నీవు మమ్ము మా యింటనుండి దరిమివైచి, మా కనులయెదుటనే మా గృహమును బ్రవేశించి లోపల గడియవేసికొని యచటి సింహాసనమందుఁ గూర్చుంటివి. కృతఘ్నుండవై ప్రభుభృత్య సంబంధమును తలక్రిందుజేసి నీ నిరంకుశ ప్రభుత్వమును స్థాపించి, అధికారదండముతో మమ్ము నీ చిత్తమువచ్చినట్లు కొట్టుచున్నావు. అక్బరుసార్వభౌముని తనూభవుని, నీవు బంధితునింజేసి యాతనినామమున నీ స్వేచ్ఛాచార శాసనమును బ్రచారమొనరించుచుంటివి!—మహాబత్ఖానూ! చక్రవర్తి యని, యిపుడెవరిని బలుకవలెను.

మహాబత్ఖాను—(నీరవుఁడై యుండును.)

జిహాం—అయినను, నీశాసనము న్యాయసమన్వితమై యున్నంతకాలము నేనేమియు మారు మాటాడలేదు. మహాబత్ఖానూ! నాపాలనము దుర్నయభూయిష్టమని, సామ్రాజ్యమును నా చేతులనుండి యూడఁబెఱికి కొనియు,—

మహాబత్—ఏమో సెలవిండు.

జహాం—సామ్రాజ్యమును నా చేతులనుండి యూడఁబెఱికి కొంటివి, నీ వన్యాయంబున కొడిఁగట్టితివి! నే నిట్టి యన్యాయము నెన్నఁడుజేసి యుండలేదు! ఒకరి యపరాధమువలన మఱొకరిని హాస్యఁగావింపుఁడని నే నెన్నఁడు నాభటుల కాజ్ఞాపింపలేదు! న్యాయవిచారణ మందు నేను నా ప్రాణసమయగు నామ్రాజ్ఞికికూడ మరణదండనము విధించిన రాజాజ్ఞాపత్రము నందు చేవ్రాలుజేసి తెగించితిని! నిన్ను నేను—భారతాధీశ్వరుడనగు నేను,—చేతులు మోడ్చి యామె ప్రాణభిక్ష వేఁడితిని! నీ న్యాయవిచారణ యిదియా?—నా ప్రాణేట్టునయ్యు, నిరుపాయుండనై నీ దుర్నయంబు నూరక జూచుచుండవలసి వచ్చినది!—ఇఁక నాకీ బ్రదుకేల?—మహాబత్ఖానా! కృపాళుండవై నన్ను వధించి వేయుము!!— భారతాధీశ్వరుండైన జహాంగీరు నీపాదములకడ మోకరించి తనప్రాణమును దీయుమని వేడుచున్నాఁడు.

[పిస్తోలు నొసఁగును]

మహాబత్—ప్రభూ! మీ సామ్రాజ్యమును మీరే గైకొనుఁడు. మీ రింతకు మున్నట్టి సామ్రాట్టులో నిపుడుకూడ నట్టి సామ్రాట్టులే! నేను మీ భృత్యుండను! క్రోధవశంబున నొడలెఱుంగక యపరాధము సలిపితిని! నన్ను శిక్షింపుఁడు.

[సార్వభౌముని పాదములపైఁ దనకత్తి నుంచును]

జహాం—మహాబత్! నీ విట్టి మహాత్ముఁడవా! [క్షణము నిస్తబ్ధుఁడై యుండి,] పురుషసింహా! భ్రమపడి మానవమాత్రు లపుడపు డపరాధము సలుపుచుందురు! కాని, ఆ భ్రమను గ్రహించి యెవ్వఁడు తనంతదానే, నిజాపరాధమునకై శిక్షను శిరసావహింప సాహసించునో, యాతఁడమరుఁడుగాక మనుజుండే యైనచో మహా

యగుణ గరిష్ఠుండైన మహాత్ముండు!—మహాబత్ఖానా! నీ ఖడ్గమును నీవు గొనుము!!—మేము నీ సర్వాపరాధముల మన్నించితిమి!!

చతుర్థదృశ్యము.

అసఫ్‌యొక్క గృహప్రాంగణము—రాత్రికాలము.

అసఫ్ కర్ణసింహులు నిలువఁబడి ప్రసంగించు చుందురు.

అసఫ్—పరభేజురాకొమరుఁడు పంగసీమలో మృతి నొందిన యనంతరమందే, శర్యారును భావి సామ్రాట్టు గావింపవలెనని నూర్జహాను జహాంగీరుచే నొక యనుజ్ఞాపత్రము వ్రాయించుకొనెను! ఏలనన, షాజహానే సామ్రాట్టైన, తన ప్రభుత్వ మంతరించునని యామె బాగుగ నెఱుంగును!

కర్ణ—షాజహాను ప్రభువెచట?

అసఫ్—గోల్కొండయందు.

కర్ణ—చక్రవర్తి వ్యాధి మిగుల తీవ్రముగ నున్నదా!

అసఫ్—అవును!

కర్ణ—మహాబత్ఖాను వార్త యేమైన నెఱుంగుదురా?

అసఫ్—అతఁడాకస్మికముగ స్వయముగా రాజ్యలక్ష్మిని విడచి, ఫకీరై యెచటికో పోయెనని ప్రజలు చెప్పుకొనుచున్నారు.

కర్ణ—ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!—మహాబత్ఖాను చరిత్రము నా కొక ప్రహేలికవలె దోచుచున్నది.

అసఫ్—అతని నే నొకించుక యెఱుంగుదును. శిలాఖండము వలెఁ గఠినుఁడయ్యు, అతఁడు కుసుమముకంటెఁ గూడ కోమలమై యుండును! నిర్ఘాతము వంటి యప్రతిహతప్రభావముఁ గలిగి యుండియు, అతఁ డబలాశ్రుబిందువున మునిఁగిపోవును.

ఈసమయమున ఫకీరు వేషమున మహాబత్ఖా న్ప్రాంగణమందుఁ బ్రవేశించును.

అసఫ్—ఎవరు నీవు?—ఓహో!—మహాబత్ఖానా!

మహాబత్—ఒకప్పుడు నేను మహాబత్ఖాననైయున్న మాటనిజమే!

కర్ణ—ఆశ్చర్యము! సేనాధిపతీ! మీకు నూఱేండ్లాయువుండును.

మహాబత్—ఏమి?

కర్ణ—మేము మీ మాటే జెప్పుకొనుచున్నాము.

మహాబత్—అది నా భాగ్యము!

అసఫ్—మహాబత్ఖానూ! నీ వాకస్మికముగ నిటకు రాఁగతంబేమి?

మహాబత్—రాకూడదా? సామ్రాజ్ఞిచేఁ దఱుమఁబడిన మహాబత్ఖానునకు సామ్రాజ్ఞి సోదరుఁడు తన యాలయమునం దాశ్రయ మొసఁగుట కిష్టపడఁడా?—అట్లైనఁ జెప్పివేయుము. నేనిప్పుడే మరలి పోదును!

అసఫ్—మహాబతూ! సామ్రాజ్ఞి చెడతనుబట్టి నన్ను దూషింపకుము. నే నందులకు బాధ్యుఁడనుగాను. ఇఁక నా విషయముఁ జెప్పుమనెదవా? మహాబత్ఖానును ప్రేమించునట్లు భారతవర్షమున నెవరిని ప్రేమించుచుంటలేదని గొంతెత్తి చెప్పఁగలను! మిత్రమా! నాగృహంబులోని కేల, నాహృదయము లోనికిరమ్ము.

[ఆలింగన మాచరించు కొనును]

మహాబత్—రాణా! మీకొఱకై తమ రాజధానియగు నుదయపురమునకుఁ బోతిని. తామాగ్రా యందుంటిరని విని యిచటికి వచ్చితిని.

కర్ణ—అటులనా?

మహాబత్—నా కార్యముల నెర వేర్చుకొనుటకై మీ కడ నాఱు మాసముల సమయము వేఁడితిని. ఆ యాఱుమాసములు గడచి

పోయినవి. మొదటి. వేతనంబుగ నైదువేల రసపుత్ర సైనికుల వేఁడితిని. వారలఁగూడ బహిసితిరి. ఇఁక శేషించిన నా జీవనమును దేవరకుఁ బరిచర్యయందు వినియోగించెదను—ఇపుడు మీ యాజ్ఞ యేమి?

అసఫ్—ఆశ్చర్యము! మహబత్ఖానా! నీ వొక సమస్య వలె నున్నావు!

మహబత్—అట్లుండని దెవరు?

అసఫ్—కాని, నీ వందఱకు మించితివి!

మహబత్—ఏల?

అసఫ్—సామ్రాజ్యమును పిడికిట నుంచుకొనియు విడిచి వైచితివి!

మహబత్—అవును!

అసఫ్—ఏల విడిచితివి?

మహబత్—నా చిత్తము చాల సంక్షోభించినది.

అసఫ్—అందుచే, నీవు చక్రవర్తిని సామ్రాజ్యమును, ఆ వ్యాఘ్రి యెదుట విడిచి వచ్చితివా?

మహబత్—అవును. నేనేమి చేయఁగలను. ఈశ్వరుఁ డీవలఁ బన్నినాఁడు. అతఁ డేదానిని, విప్పివైచును!

కర్ణ—మహబత్ఖానా! ఈశ్వరుఁడు తన చేతులతో నెవరినిగూర్చియు వలపన్న లేదు. విప్పి వేయలేదు మనుజుని తోడనే యా రెండు పనుల నతఁడు సాధించుచున్నాఁడు.

మహబత్—ఉఁ అట్లే కానిండు. ఎవరి ద్వారమున నతఁడా జాలమును విప్పింప నిచ్ఛగించునో, వారినే విప్పనిండు.

కర్ణ—సేనాధిపతీ! మీరే యా జాలమును విప్పివేయవలెను. మీ కీశ్వరుఁడు శక్తి నొసఁగుట దానిని తాళమువైచి, దాచుకొనుటకై గాదు!

మహబత్—నేను దేవర భృత్యుండను. ఏమి చేయు మందురో యానతిండు.

కర్ణ—భృత్యులనియు, నేనేదియో ముదల నొసంగవలయు ననియుఁ దలపకుఁడు. మన మిర్వురము మిత్రులము గాని నేను ప్రభువును, మీరు భృత్యులునుగారు. తాము పై చుకొనిన త్రాళమును నే నిప్పుడే దీసి వేయుచుంటిని. మహత్కర్తవ్యభారమును, మీమహ త్త్వముపై సంపూర్ణముగ మోపుచున్నాను.

మహాబత్—ఏమిచేయు మందురో యానతిండు.

కర్ణ—ఈ పసికి మాలిన జిహాంగీరు సామ్రాట్టును సింహాసనమునుండి క్రిందికిఁదింపి, తగు వాని నొకని నందు గూర్చుండఁబెట్టవలయును.

మహాబత్—తగిన వారెవరు?

అసఫ్—సామ్రాట్టు తనయుని గూర్చుండఁ బెట్టుటయే యావశ్యకము.

కర్ణ—నిశ్చయము!

అసఫ్—అట్లైన షాజహాను శర్యారులలో నొకని నెన్ను కొనవలయును. శర్యారు చక్రవర్తియైన, నూర్జహానే సామ్రాట్టైయుండును. దుర్బల శర్యారామె యుల్లుడు.

కర్ణ—షాజహానును చక్రవర్తినిఁ గావించుట నా యభిమతము.

మహాబత్—నా యభిమతము కూడ నదియే!

అసఫ్—అట్లైన జిహాంగీరును సింహాసనచ్యుతునిగావింప నక్కఱలేదు. హాకీము [భిషగ్వరుని] మాటప్రకార మతఁడు మూనను, రెండు మాసముల కంటె విశేషకాలము బ్రదుకఁజాలఁడు! కాని నూర్జహాను శర్యారు కొఱకై యుద్ధము నలుపును. ఏలనన శర్యారే భారత సామ్రాట్టు కావలెనని జిహాంగీరు వలన నామె యనుజ్ఞా పత్రమును వ్రాయించు కొనెను!

మహాబత్—మంచిది!—యుద్ధము మాకుఁ గ్రొత్తగాదు. కర్తవ్యమును నిర్వహింపఁ గదన సన్నాహములఁ గావించెదము కాని

యిప్పుడు మిగుల నలసియుంటిమి—అసఫ్! నీ నిలయమందు నేనుండుటకు నా కొకించుక తావొసంగెదవా?

అసఫ్—అట్లనుచుంటివేమి? మహబత్! నీవు నా సోదరుండవు. రమ్ము, లోనికి రమ్ము—ఒకించుక తాళుము. ముందు నేఁ బోయి జూచి వచ్చెదను—

[నిష్క్రమించును.]

మహబత్—రాణా! తామాగ్రా సింహాసనమున నాసీనులు కాఁ గోరుదురా?

కర్ణ—నేనా?

మహబత్—అవును మీరే! తామిచ్చగించుచో, నీ తరుణమందే నవహిందూసామ్రాజ్యస్థాపన మొనరింతును. అట్లొనర్చుట నా కసాధ్యము కాదు. నేను ముసల్మానుఁడనైతిని—పోనిండు—గత జలసేతుబంధనమేల? విధర్మినైతినని నేనిఁక దుఃఖపడను—మీ కాగ్రాసింహాసనము కావలసినచోఁ జెప్పుఁడు—ఈ విషయ మా సమయమున జ్ఞప్తికి రాకపోయెను!

కర్ణ—ఏ సమయమున?

మహబత్—పిడికిటనున్న సామ్రాజ్యమును విడిచిపుచ్చినపుడు. అయిన నేమి—ఇప్పుడైన సమయము మించిపోలేదు. తాము హిందూ సామ్రాజ్యోద్ధారణమును గోరుచుంటిరా?

కర్ణ—మిత్రమా! లేదు.

మహబత్—ఏల?

కర్ణ—మా సామ్రాజ్యమును మేము మరల స్వాధీనముఁ గావించుకొనినను, నిలుపుకొనఁజాలము.

మహబత్—ఏల?

కర్ణ—ఎంతకాలము హిందువుల మగు మేము మరల మనుష్యులము

కొంజాలమో, యంత కాలము హిందువులు సామ్రాజ్యాధిపతులై యుండుట వికారస్వప్నమని మిగుల యోచించి గ్రహింపఁ గలిగితిని! ఖాన్సాహేబూ! మా జాతి మిగుల యధమమైనది! సోదరుల శ్రేయస్సుకై యత్నించు టటుండనిండు. సోదరుని వచ్చుఁజూచి గూడఁ నహింపఁజాలము! అన్యజాతీయు లెవరైన వచ్చి మమ్ముఁ బీడించుచో, మే మాపీడనమును తలవంచి యనుభవింతుము!—కాని, మా సోదరుఁడు మాపై నధికారము వహించుట నహింపఁజాలము. నేనుసామ్రాట్టునైన సర్వహిందువులకును గన్నెఱ్ఱ యగును. మరల దేశమందు రక్తనదులు ప్రవహించును. ప్రజలందఱు నాశన పిశాచము నోటఁ బడిపోదురు. దానంజేసి, వారు పరుల యధికారము క్రింద నే సుఖము సున్నట్లు ముందుగూడ నుండుటయే మిగుల యుక్తము! స్వపరిపాలనముకంటె, పరపాలన మే హిందువులకు విశేష సుఖదాయకమై యున్నది!

మహాబత్—నిజంబు చెప్పితిరి. అట్లు కాకున్న, హిందువుల కిట్టి దుర్దశ యేల ప్రాప్తించును?

[అసఫ్ మరల ప్రవేశించును.]

అసఫ్—మహాబతూ! రమ్ము.

మహాబత్—వందేగి రాణా!

కర్ణ—వందేగి సేనాపతీ! వందేగి మంత్రి మహాశయా!

అసఫ్—వందేగి రాణా!

(మహాబత్ యసఫు లొక వైపుగను, కర్ణసింహుఁడు రెండవ వైపును నిష్క్రాంతులగుదురు.)

పంచమదృశ్యము

గోల్కొండ—రాత్రికాలము.

ఖాదిజా యేకాకినియై పాడుచుండును.

గీతమాలం.

ఒక్కక్షణమైన నెడబాయకుండ నాదు
హృదయ సింహాసనము నధిష్ఠించి యుండి
నా విభుఁడు నాదు జీవితానందమూర్తి
నన్నుఁ బ్రాణాధికగఁ జూచు చున్నగాని,
నామదికిఁ దృప్తిలేక క్షణక్షణంబు
ప్రాణనాథుని కోసమై పరితపింతు.
ప్రవిమల ప్రేమవార్ధి తరంగపఙ్క్తుల
మందు విడువకనేఁ దేలియాడుచుండి,
యేమి పాపంబొ కాని సహింపరాని
హృదయ దాహంబుచేఁ దపియించుచుందు
ప్రేమ యన నేమొ యెరుఁగని బేలనగుట
ఇంతగా దుఃఖపడుచుందు నేమొ? నేను

షాజహాను—(ప్రవేశించి) ప్రేయసీ! దుఃఖవార్త?

ఖాదిజా—ఏమది? ఏమది?

షాజ—జనకుఁడు మృతినొందెను.

ఖాదిజా—అల్లా! అల్లా!! అల్లా!!!

షాజ—ఇదిగో! నీ జనకుఁడు లిఖించిన పత్రమును జదువుకొనుము.

[ఖాదిజా పత్రమును గైకొని చదువఁ దొడఁగును.]

షాజ—ఆదుష్టపిశాచి తుదకు నా జనకుని గూడ హత్య గావించెను. ఆతనిని విలాసమందు ముంచి మూఢుని గావించి, కామాంధుని

జేసి—తుదకు జీవనమధ్యాహ్నసమయమున నతనివధించివైచినది!

ఖాదిజా—సామ్రాజ్ఞిహత్యఁ గావించెనా?

పాజ—దీనిని హత్య యనక, యేమనవలెను!—శఖ్రాను నామె యెట్లు వధించెనో, నా జనకుని గూడ నట్లే వధించినది!

ఖాదిజా—సామ్రాజ్యార్థమా?

పాజ—అవునందులకే!—[నిట్టూర్పు నిగిడించి] "నూర్జహాను సామ్రాజ్యార్థము సంగ్రామము సలుపు" ననియు, "అవలీలగ నామె రాజ్యమును జేఁజేత నీ కర్పింప" దనియు నీజనకుఁడు లిఖించెను!

ఖాదిజా—నాథా! మనకు సామ్రాజ్య మెందులకు? మన మిందుండి దూరంబుగ నేదేని వన గ్రామంబున కరిగి, కృషీవలులవలె సుఖంబుగ జీవనము గడుపుదము; భూఖండము కొరకు కయ్యమునకుఁ గాలు ద్రవ్వనేల?

పాజ—సతీ! నీ వింకను బాలికవు. ఖడ్గము పట్టుకొని బ్రతిమాలెదను. కొంచెము వ్యక్తత వహింపుము.

ఖాదిజా—మనము కపోతదంపతులవోలె నున్నచో సుఖింపఁ గలము.

పాజ—అటు లగుటకు నే నొప్పుకొనను. సతీ! నీ వింక పోయి, మన యాత్రాప్రయాణంబునకై వలయు సన్నాహము సలుపుము.

ఖాదిజా—"నాథా"! [అని పాజహాను కరంబులఁ బట్టుకొనును]

పాజహాను—ఇఁక వెడలిపొమ్ము. ప్రేమాలాపము తరువాత.

[ఉభయులు నిష్క్రమింతురు.]

షష్ఠదృశ్యము

నూర్జహాను యాగారము—రాత్రికాలము.

ఏకాకినియై యామె నిలువంబడి యుండును-

నూర్జ—నూర్జహానూ! ఈకొఱవిదయ్యము వెంట (Will o 'the-wisp or

Ignis-fatures) నిన్నిదినములు గ్రుమ్మరితివి—ఏమి లాభించినది?-లేదు—కాని, నడక చాలింపలేను. నాశక్తితో నేను నడచి పోవుట లేదని నేఁడు గ్రహించితివి! ఒక యూర్జితాభ్యాసము నిష్ప్రాణ జంత్రపు బొమ్మవలె నడపుకొని పోవుచున్నది. పోవుచునే యుంటివి!—యేలనన, పోవుటకన్న వేఱుపాయ మేమియు లేదు.—మృత్యువెదురైనను నడక మానలేదు!

[శర్యార్ ప్రవేశించును.]

శర్యార్—సామ్రాజ్ఞీ! నన్నుఁ బిలచితిరా?

నూర్జ—అవును—చక్రవర్తి మరణించుటకుఁ బూర్వము నిన్ను తేఁడు రాజ్యమున కుత్తరాధికారిని గావించి పోయెను! ఇదిగో! యాతని యనుజ్ఞాపత్రము! సైన్యనమేతముగ నీ వాగ్రా కరిగి, సింహాసనమును స్వాధీనము గావించుకొనుము.

శర్యార్—నేనే!

నూర్జ—అవునునీవే! నాసోదరుఁడైన యసపును, వీరోత్తముఁడనియు, నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండనియుఁ బేరువడసిన మేటిశూరుండగు మహాబత్ఖానును, మీవారు రాజ్యాధిపతియగు కర్ణసింహుఁడును, కలిసి షాజహానును జక్రవర్తి నొనర్ప యుద్ధసన్నద్ధులై యున్నారు. కాని వారింకను బహుదూరమందున్నారు! ప్రస్తుత మామూర్ఖులు ఖుస్రుయొక్క నందను నొకని సింహాసనమందుఁ గూర్చుండఁ బెట్టినారు! నీవు పోయి వారలతో యుద్ధము సలుపుము!

శర్యార్—నేను, యుద్ధ మొనర్ప వలెనా?

నూర్జ—అవును! ఇఁక నాలస్య మొనరింపకుము. పొమ్ము. నేనిప్పుడే సైనికుల కాజ్ఞ యొసఁగుచుంటిని!

[నిష్క్రమించును.]

శర్యార్—నేను సామ్రాట్టు నౌదునా? తలంచిన మాత్రాన హృద

యము కంపించుచున్నది. యుద్ధము సలుపుట నేనా! ఇట్టివి యెన్నఁడుఁ దలపలేదు అట్లొనర్చుట నాకు సాధ్యమగునా?—

[యోచింప దొడంగును.]

[లయలా ప్రవేశించును]

లయలా—నాథా!

శర్యార్—ఏమి సతీ!

లయలా—సామ్రాజ్యార్థము తాము సంగ్రామము సలిపెదరా?

శర్యార్—అవును, సలిపెదను! ఆశ్చర్య మేమున్నది?

లయలా—ఆశ్చర్య మేమియు లేదు—కాని, యుద్ధము, దేనితోఁ జేయు దురో జెప్పుఁడు! నాథా! యుద్ధమన నేమో యెఱుంగుదురా?

శర్యార్—లయలా! నీ పరిహాస వాక్యంబులచే నన్నుఁ దేలిక పఱుపకుము. నేను నీ భర్తను. తెలిసినదా?

లయలా—మీకున్న దిప్పుడు గౌరవభారమే. అందుపై దామిప్పుడు సార్వభౌములగుచో మఱింత భారమును వహింపవలసి వచ్చును! మీరద్దానిని వహింపఁజాలరు!—మోయఁజాలని బరువెత్తుకొనిన వారు క్రుంగిపోవుదురు.

శర్యార్—చాలు ఊరకుండుము. నీ మెట్టవేదాంతము నాకడఁ గట్టి పెట్టుము. నేను మూర్ఖుఁడను గాను. నాకుఁ జాలినఱివు బోధపడినది. తప్పక నేను మహాహవంబు సల్పెదను! ఏల చేయలేను? నేను మనుష్యుండను గానా? నీవు నన్నెల్లప్పుడు, తిరస్కరించుచుందువు. నీ వనుకొనినంత పనికి మాలినవాఁడను గానని స్పష్టాంత పూర్వకముగ వేగమే నీకు జూపెదను.—యుద్ధమొనర్చి చక్రవర్తి నయ్యెదను!!

లయలా—హృదయేశ్వరా! కుత్సితురాలైన యీకాంత పన్నినపట్టు త్రాళ్ళయుచ్చునందు బడిపోకుఁడు! అంత మొందుదురు!—

ఈసంకల్పమును వీడుఁడు!

శర్యార్—వీడుటెట్లు? నేఁ జక్రవర్తినై పోతిని! జనకుఁడు నన్నుఁ జక్రవర్తిఁ గావించి మరణించెను. నేను సింహాసనమందుఁ గూర్చుండుటే మిగిలియున్నది! ఇపు డందులకై పోవుచున్నాను. నన్నెవరైన నడ్డుకొన్నచో యుద్ధమొనరింతును.

లయిలా—హతభాగా! నాపలుకుల నాలింపుము. ఇటనుండి పారిపోవుటకై యత్నింపుఁడు. ఈసుడిగుండమునఁబడినచో మిమ్ము నేరక్షింపఁ జాలను. నా జననియైన యా రాక్షసివాతఁ బడకుఁడు. జాగ్రత్త!! జాగ్రత్త!!!

[నూర్జహాను మరలఁ బ్రవేశించును]

నూర్జ—ఏమి లయిలా! నాకు వ్యతిరేకముగ నీభర్తను బ్రోత్సహించుచుంటివా?

లయిలా—అవును! నా ప్రియుని రక్షించుకొను నధికారము నాకుఁ గలదు.

నూర్జ—ఏమీ! రక్షించుకొను నధికారమా?

లయిలా—అవును!—ఆహా! ఇప్పటికిని నీ పేరాశ దీరలేదా?—నీ శక్తి నశింపలేదా?—నీ మదం బుడుగలేదా? నా వల్లభుని నీ చిటికన వ్రేలికిఁ గట్టివైచుకొని, యిపుడు కూడ సామ్రాజ్యమును శాసింపఁ దలంచుచుంటివా?—ఆహా! ఈ దుర్బలుఁడు, ఈరుజాశీర్ణమూర్తి, ఈ కంపితశరీరుఁడు లోకైకవీరుఁ డగు మహాత్ఖాను నెదురించి నిలుచునా?

నూర్జ—వెనుక నే నుంటిని గదా!

లయిలా—నీవా? నీ కిపుడున్న శక్తి యెంత పాటిది? నీ శక్తియై యున్నవాఁడు నేఁడు సమాధిలో నిశ్చలముగ, హిమమువలెఁ జల్లనైన దీర్ఘనిద్రఁ జెందియున్నవాఁడు. నేఁడు నీ దురాలోచన

వలననే, మహాబత్‌ఖాను, కర్ణసింహ, షాజహానులును, నీ సోదరుఁడగు వసఫును, నీకుఁ బ్రతికూలులై నిలచిరి! ఇఁక నీ వెటనుంకువు? ఇఁక నీ దర్పమెందులకు?—జననీ! నా వల్లభుని నీ యురిత్రాళ్ళ యందుఁ గట్టివేయకుము!

నూర్జ—లయిలా! నన్నెదురించి నిలువఁగలవా!

లయిలా—నూర్జహానూ! సాధుసంకల్పసాధన మెట్టిదో నేఁ జెప్ప నక్కఱలేదు!

నూర్జ—నేను సామ్రాజ్ఞినని యెఱుంగుదువా?

లయిలా—ఒకప్పు డామాట నిక్కమే! కాని,—ఆ దినములు గడచిపోయినవి. ఇపుడు సామ్రాజ్ఞి మెవతెయైన నున్నచో, నామె లయిలా! [ప్రియును ద్దేశించి]—వల్లభా! ఎన్నండును సామ్రాట్టును గానని మీ రొకపుడు శపథ మొనరించితిరి! అట్లు మీ రెన్నఁడు గారనియుఁ గాఁజాలరనియు నేనెఱుంగుదును. అయినను మాటిమాటికి నిషేధించుచున్న నన్నుఁ బాటింపక మీ రీ పిశాచిని ప్రళయావర్తమునఁ బడినచో నేను మిమ్ము రక్షింపలేను. నా మాట వినుఁడు! .[నిష్క్రమించును.]

నూర్జ—శర్యార్! నీవు దుష్టురాలైన యీ గర్వాణిమాటల నరకుగొనకుము. నిన్ను సామ్రాట్టును జేయుభారము నాపై నున్నది! చిరకాలమునుండి భారతవర్షమును బాలించుచుంటిని! అట్టి నేను నీకుఁ గుడిభుజంబునై యుందును! జహాంగీరు నిన్నే సామ్రాట్టుగా నెన్నుకొనియెను. నేనుండగ నీవు భయపడ నేల? ఇఁక నాలస్యము చేయకుము! వేగమే సైన్యనమేతముగఁ జని, యాగ్రాపట్టణమును ముట్టడించి స్వాధీన మొనర్చుకొనుము! మఱికొంత సైన్యమును వెంటఁ బెట్టుకొని వేగముగ, నిన్ను నేఁగలసికొందును—పొమ్ము!

[శర్యార్ నిష్క్రమించును.]

నూర్జహాను—(క్షణకాల మటునిటు పచారు జేయుచు)—"వృథా! వృథా!! వృథా!!!. ఓ మూఢమానవుఁడా! చిరునవ్వు నవ్వుచు జయభేరి మ్రోగించుచు వచ్చిపోవుదు వని యెఱుంగక, సర్వనాశనమున కెదురుగఁ బర్వెత్తుచుంటివి! మృత్యువును కవుంగిలించుకొని, మఱింత గట్టిపడుటకే నీవు బ్రతికి యుంటివి. పండిన కొలఁది నీవు కుళ్ళిగించుచుంటివి!!!—ఈ జీవనమే యొక మృత్యువు. ఈ హాసమే దాని హాహాకారము!! ఈ తేజమే యంధకారము. యొక యార్తనాదము!!!—ఇది వృథా సన్నాహమని స్పష్టముగఁ దెలియుచునే యున్నది! అధఃపతనము, భయావహమై గభీరమై యెదుటఁ గన్పట్టుచున్నది! ఒక్కమాఱుగా పర్వతశిఖర మెక్కి నిలిచియుంటిని.—మరల సుడిగుండములోఁ బడిపోతిని! ఇఁక రక్షణము లేదు!—వినాశకల్లోలము పైనవచ్చుచున్నది. చాలదగ్గరకు వచ్చినది. దుర్విధి తన యదృశ్యతర్జనితో దూరమందున్న దేనినో జూపుచు నన్ను బిలచుచున్నట్లున్నది.—"నీ సర్వనాశనమందే యున్నది!—నిక్కముగ నీ విందే బ్రవేశింపవలయును!" విధ్వంసదేవతాముఖమున వాడియైన కఠోరహాసము పొడగట్టుచున్నది. ఆ నవ్వున కర్థమిది:—"నీ కొఱకె శేషపర్యంకమును బఱచుచుంటిని! రమ్ము!!—బిరానరమ్ము!!!"

సప్తమదృశ్యము

ఉదయపురోద్యానమందలి రాజమహాలు—ప్రభాతకాలము

(మహాబత్ఖాను, రహీమాన్, కర్ణసింహా, ప్రభృతు లుందురు—వా రెవరికొరకో ప్రతీక్షించుచుందురు.

దూరమున వాద్యధ్వని—పిదప షాజహాను సార్వభౌముఁడు ప్రవేశించును.)

అందఱు—జయ్! షాజహాను సార్వభౌమునకు జయ్!!—జయ్!!
షాజహాన్సార్వభౌమునకు జయ్!!!—జయ్!!!! షాజహాన్సార్వభౌమునకు జయ్!!!!—

మహబత్—ప్రభూ!—ఇదిగో జహాంగీరు సార్వభౌముని రాజమకుటము!

[తలవంచి వినయముగ నందించును]

షాజ—[చిరునవ్వుతో దాని నందుకొనును]

అందరు—(జయధ్వాన మొనర్తురు)

షాజ—(నవ్వుచు) మహబత్ఖాన్! నే రాకమున్నే, నీవు నాకొఱకై సామ్రాజ్యమును జయించితివి! నీకు యథోచితపురస్కార మొసఁగుటకు నే సమర్థుండను గాను! నేఁడు నాకు గలిగిన యీ సమ్మానమునంతయు నీ చేతినుండియే వచ్చినది. నీవు దీనిని పిడికెడు మట్టి వోలె నదుసారిలోఁ విసరి వైచితివి!

కర్ణ—ప్రభూ! అతని కార్యము సామ్రాట్టగుట గాదు—సామ్రాట్టు నొనర్చుటయే!

షాజ—ఇపుడు సామ్రాజ్ఞి ఖైదియా?

మహబత్—చిత్తము ప్రభూ!

షాజ—ఆమెను విడచి పెట్టుము. ఆమె భరణమునకై వత్సరమునకు బదివేల నాణ్యముల నీయఁ దలంచితిని.

మహబత్—దేవర యాజ్ఞాప్రకార మొనర్చెదను.

షాజ—మిగిలిన రాజ కుటుంబమున కిట్టి యేర్పాటు లొనర్పఁబడినవి.

రహిమాన్—స్వామీ! ఆ యేర్పాటుల నన్నిఁటిని నేఁ గావించితిని.

షాజ—ఓహో! అట్లనా! మహారాజ బిరుదాంకితుండ వగు నీవే యట్లొనర్చితివా?—ఏమి యేర్పాటు లొనర్చితివి?

రహిమాన్—ఖుస్రుయొక్క నందనుల నిర్భరకు జంపివైచితిని! వర ఖేజు పుత్రద్వయము మీవలనే మడిసినది. శర్యార్ తనూభవుని గొంతుపిసికి చంపివైచితిని. శేషించిన శర్యార్‌ను గ్రుడ్లు దీయించి గ్రుడ్డివాని నొనర్చితిని. ఆతఁడికెన్నఁడు సామ్రాట్టు కాఁజాలఁడు!

షాజ—(పిడుగు పడినట్లు క్షణకాల మూరకుండి)—"ఏమి! ఈమాట లన్నియు సత్యమేనా!—రహిమాన్ మహారాజ్! సంకోచింపక సత్యము వచింపుము."

రహిమాన్—ప్రభూ! నేను వచించిన వన్నియు వేదాక్షరములు! ప్రభుసమ్ముఖమున భృత్యుఁ డసత్యమాడ సాహసించునా!

షాజ—ఓః! ఏమి భీషణము!! ఏమి పైశాచికము!!!—ఈ కృత్యము లన్నియు నెవరొనర్చిరి?

రహిమాన్—దేవర భృత్యుఁడే!

షాజ—నూర్జహాను బేగం! నీవు మహాఘముల నెన్నిటినో నల్పితివి! నీ శక్తిచే వానిని గప్పివైచి రక్షణ మొసఁగితివి!—అట్లొనర్చుటే ఘోరతర కిల్బిషము!—ఇన్ని హత్యలా!—ఇంత పైశాచిక దౌరాత్మ్యమా! ఇదెట్లు సాధ్యమయ్యె!—ఇది సంభవమని నేఁ దలంపనైన దలంప లేకున్నాను—సేవకా! [రహిమానును సూచి]-బంధింపుము!

ప్రతీహారి—(రహిమాన్ మహారాజును బంధించివైచును!)

రహి—[చేతులు నలుముకొనుచు]—స్వామీ! ఇదేమి! ఇదేమి! భృత్యుండను! భృత్యుండను!! మహోపకారి.—

షాజ—ఛీ!—హంతకా! నా సోదరుని, నా సోదర పుత్రులను హత్యఁ గావించిన నేను మిగుల సంతసింతునని దలంచితివా?—వేయుమంది విరోధులు మరణించినను! పృథివియందెవరైన నట్లు సంతోషింపఁ గలరా?—నా సోదరుఁడును, నా సోదరుని పుత్రులును—

హో!—రాక్షసుఁడా! నీ కెట్టిశిక్ష విధింతును! మరణ శిక్షకు నీ వనర్హుఁడవు. కాదు! నీ కుచితమగు దండన మీపృథ్వియందింకను పుట్టలేదు!—కాని నీదండనము మృత్యువే కావిమ్ము!—అయ్యో! తల తిరిగి పోవుచున్నది. నేనేమియు యోచింపఁ జాల కున్నాను!-సేవకా! వీనిని వెలుపలికిఁ దీసుకొనిపొమ్ము. మహబత్ఖానూ! ఈ క్షణమందే పిస్తోలుతో వీనిని గాల్చి చంపివేయుము!

మహాబత్—ప్రభూ! ఇది న్యాయప్రభుత్వము. ఏరాజునింత వరకిట్లు పాలింప లేదు!

(ఇరువురు సేవకులు రహిమాన్ మహరాజును గట్టిగఁ బట్టి వెలుపలికిఁ గొనిపోదురు. మహబత్ఖాను వారల వెనువెంటనే వెడలిపోవును!)

షాజ—అయ్యో! కుమారులారా! శర్యారూ! హతభాగ్యసోదరా!—నేను ద్రోహినని తలంపకుము. (వెలుపలినుండి పిస్తోలు శబ్దమును, రహిమాన్ మహరాజు ఆర్తనాదమును వినంబడును)

షాజ—పోనిమ్ము.—పృథ్వీవక్షముపైనున్న పాప ప్రకాండభారము తొలఁగి పోయినది.

కర్ణ—భారతాధీశా!—గడచిన దానికై వగచినఁ బ్రయోజన మేమియు లేదు. ఇపుడు బ్రదికి యున్న వారలకు యథావిధిగ నేదేని యేర్పాటులొనర్పుఁడు.

షాజ—చిత్తము! [ఒకించుక నేవూరకుండి]—మహరాణా! ఏమి రొయొనఁగి మీఋణము దీర్చుకొనఁగలను. సామ్రాజ్ఞి సైనికులచే చుట్టుముట్టడింపఁబడి యోడిపోవనున్నపుడు తాము నాకాశ్రయ మొసఁగితిరి! మీవారు సైన్యము లన్నింటిని నాకొఱకై యుద్ధ భూమికంపి జయలక్ష్మిని నాకుఁ బ్రసాదించితిరి!

కర్ణ—ధర్మపక్షమున అధర్మవిపక్షమున యుద్ధమొనరించి, రనపుత్రోచిత కార్యము నలిపితిని.

షాజ—రసపుత్రులకు జయమగుగాక! [ఒకించుక యూరకుండి]— తదనంతరము దీర్ఘకాలము మీ యాతిథ్యమందుంటిని; ఈ భవన మీ సింహాసన, మీ మశీదు తాము నా కొఱకై నిర్మించితిరి.— రాణా! నేను వెడలిపోయిన పిదప వీనిని నాస్మృతి చిహ్నములుగ నుంచెదరా?

కర్ణ—ప్రభూ! కాలపురుషుని వాతబడకుండ వానిని రక్షింపఁ గలుగు సంతతియుండునక నవి యట్లే యుండగలవు.

షాజ—పగడములతోఁ గట్టిన యీ మసీదు నేమి సేయుదురు? అది హిందూధర్మేతరుల యారాధనమందిరము కాదా?

కర్ణ—ప్రభూ! నేఁడు పతితులైనను, హిందువు లంతగ హీనులు కాలేదు! ఎంతకాలము మీవారి వంశమందు దీపము పెట్టు వారొకరైన నుందురో, యంతకాల మీ మసీదునందుఁ బ్రత్యహము సంధ్యాకాలమున దీపము పెట్టుటకు నానుకఅవు లేదు!

షాజ—హిందువుల యౌదార్యము ధన్యమగుగాక! నేను మునల్మా నుండనయ్యు, నా రక్తనాళములందు మూఁడు పాళ్ళు హిందూ రక్తమే ప్రవహించుచున్నది. మహారాణా! మీ మకుటమును దీయుఁడు.

కర్ణ—(తీసివేయును.)

షాజ—(తన మకుటమును దీసి దాని నాతని శిరమందిడి, యాతని మకుటమును దాను పెట్టుకొని)—"కర్ణసింహా! నేఁటినుండి మన మిర్వురము సోదరులము; హిందూమునల్మానులీ ముహూర్తము నుండి పరస్పరవైరములఁ జాలించి, ఒక్కతల్లి బిడ్డలని యెఱింగి, సోదరులట్లు మెలంగుదురు గాక!

అష్టమదృశ్యము

యమునాతీరమందలి ప్రాసాదము— రాత్రికాలము

వాయువు నిశ్చలముగ నుండును. ఆకాశమునఁ బడమట నల్ల మబ్బులు గనపడును

అసఫ్ ఖాదిజాలు మేడపై నిలువఁబడి ప్రసంగించుచుందురు.

ఖాదిజా—జనకా! సామ్రాజ్ఞికి పిచ్చియెత్తినది. నిర్మానుష్య ప్రదేశములందుఁ గ్రుమ్మరుచు తనలోఁ దానేదియో గొణుగుకొనుచు, క్షణకాలము నవ్వుచు, మఱొకక్షణమున విలపించుచుఁ గాలము పుచ్చుచున్నది. మఱొక యాశ్చర్యదృశ్య మేమన, నామె యొక వ్రేలు పిడికిలి బట్టి మరల దానిం దెఱచి, చాలసేపు దాని వంకఁ దీవ్రముగఁ జూచుచుండును.

అసఫ్—[దీర్ఘనిశ్వాసము విడచి]—ఆ యభాగిని శక్తి పూర్తిగ నణగిపోయినది. ఇపుడామె యొక యనంతశూన్యమునందుఁ బడిపోయినది!—అమ్మా! ఇపుడామె యెచట నున్నది?

ఖాదిజా—ఎఱుఁగను. పోయి తెలిసికొని వచ్చెద—ఆహా! ఆకసమున మేఘమాలిక లెట్లు కానంబడుచున్నవో! ఝంఝానిల ముద్భవించు నని తోఁచుచున్నది!

ఈ సమయమున నంధుఁడైన శర్యార్ చేతినిఁ బట్టుకొని, లయిలా ప్రవేశించును.

లయిలా—మామ యిందే యుండెనా?

అసఫ్—లయిలా!—నీ తోడనున్న వా రెవరు?

లయిలా—నా యంధవల్లభుఁడు.

అసఫ్—ఆహా! బిడ్డా! వారలు నిన్నంధుని గావించి వైచిరా?

శర్యార్—అవును మామా! వారలు నన్నుఁ జిరాంధునిఁ గావించిరి.

జగమంతయు నిపుడొక యనంతైక్యమువలె [Oneness of form] దోచుచున్నది!—కేవల మొక గాఢశూన్యాంధకారముమాత్రము కానఁబడుచున్నది. స్థావరజంగమము లన్నియు నొక్కరీతిగా నున్నవి. ఓః!ఏమి కష్టము!—గ్రామా! మానవులనంధులఁ గావింతు వారలెట్టి క్రూరులు!

లయిలా—[ఏడ్పు నాపుకొని కంపిత స్వరమున]—ఆహా! వారలెట్టి దురాత్ములు!

శర్యార్—ప్రేయసీ! వలదని నీ వెన్నిమారులు నన్ను వారించినను మూర్ఖుఁడనై నీ పలుకులఁ బాటింపనైతిని. సలిపిన శపథమును భంగ మొనరించితిని!—ఇపుడు ఫలమనుభవించుచుంటిని!

లయిలా—ప్రియతమా!—ఆ విషయమును స్మరించిన ప్రయోజనము లేదు. అతీత—మతీతమే! భవిష్యము—భవిష్యమే!—

శర్యార్—నా కింకను భవిష్యమా!—నా భవిష్య మొక మేరలేని నిరాశయే. ఒక యనంతశూన్యము [Dullness] ; యావజ్జీవాంధకారము; ప్రభాతస్వర్ణరశ్మి యిఁక నా కనులముందు నృత్య మొనరించుచు నన్నలరింపఁ జాలదు; చంద్రుఁడు నిశీథాకాశజలనిధిపై వెన్నెల తెరచాపనెత్తి తన పడవను నడుపఁజాలఁడు; నవవసంతోదయమున బృథివిపై నుండి శ్యామలతాతరంగములు ప్రవహింపనేరవు—సౌందర్యస్మృతి మాత్రము నా హృదయదర్పణమునఁ బ్రతిబింబితమైయున్నది!

లయిలా—వల్లభా! విచారింపకుము? నేను మీ పార్శ్వమందే యుంటిని. వారలు మీ సర్వస్వమును బలవంతముగ నపహరించుకొని పోఁగలరు; కాని, మీ లయిలా నపహరింపఁజాలరు! దుఃఖింపనేల? నే నుంటిని. మీకు నేను విశ్వసౌందర్యగాథల నశ్రాంతము వినిపింతును. అంతియకాక దానికంటెఁ గూడ మనోహర

ములై బాహ్యదృష్టికి గోచరింపక కేవలము హృదయస్థానభూతము లగు మాతృవాత్సల్యమును పత్నీప్రణయమును, దుహితృసేవను, భక్తుని భక్తిని కృతజ్ఞుని కృతజ్ఞతను, త్యాగి త్యాగమును, మీకు వినిపించెద. నాథా! మీకు విచారింపకుఁడు. మీ యర్ధాంగినగు నేను నీడవలె నెప్పుడును మీ వెంట నుందును.—

శెర్యార్—పత్నీ! అదియే నా కున్న యేకమాత్రసుఖము నే నిప్పుడు గ్రుడ్డివాఁడను. కాని యిన్ని దినంబులు గడచిన పిదప నిప్పుఁ బొందఁగలిగితిని.

[The reader may be given to understand that Seryar—the gullible, credulous, incircumspect and innocent Seryar—couldn't heretofore comprehend the philosophical Layala. Experience—miserable, poignant and excruciating though—enabled him now to divine the deep psychology of his noble and loving spouse.] నా యందు ఇసుమంతైన సుందరంబగు దానిని నీవు వీక్షించి యుండ లేవు. నేఁడు— [The compunc-tious Seryar remembers a past parley with his consort and avers with chagrin that in him there is nothing beautiful or commendable]

లయలా—నేఁడు తాము సర్వాంగ సుందరులు. నా నేత్రములందుండిన మీ యురుమంత కాలిమంబును జహాంగీరు సార్వభౌముని మృత్యువు తనవెంటఁ దీసికొని పోయినది. మరణానంతర మాతని యెడల నాకు ద్వేష మేమియు లేదు.—నేఁడు తాము మతిదీనులై, యసహాయులై యున్నారు. తాము నా ప్రాణతుల్యులని దలంచితిని! కాని నా ప్రాణములకంటె మీరే మొక్కుడని యిప్పుడు యోచించుచున్నాను. ఇంతకు బూర్వమెన్నఁడు నే నిట్టి యవ్యాజానురాగంబును జూపఁజాలనైతిని. నేఁడు మీవంటి సుందరులేరి?

[By beauty Layala doesn't mean a prepossessing person or a vivacious outside but a resplendent inside.]

అసఫ్—లయలా! స్త్రీ దేవతగా మారిపోఁగలదని వింటిని. రీవా సామ్రాజ్ఞి దేవియై యుండెను. కాని ఆమె చరిత్రమంతయు స్వర్గగాథయే! దానిని మేము బాగుగ మనసున కెక్కించుకొనలేక పోతిమి. కాని, మర్త్యసంగీతము స్వర్గగాథను దిగఁద్రొక్కి యనంతపథమునకు బోఁగలదను విషయము మీవే నిశ్చయపఱచితివి.

ఖాదిజా—అదిగో! సామ్రాజ్ఞి యిట్లే వచ్చుచున్నది! సౌందర్యనిధియైన యామె యిప్పు డెట్లున్నదో చూడుఁడు! పాప మామె యున్మాదిని యైపోయినది. తనలోఁ దానేమో గొణుగుకొనుచున్నది!

[నూర్జహానేదియో వాగుచు, ఆ ప్రదేశమునఁ బ్రవేశించుచు]

నూర్జ—ఆహా! ఎట్టిశక్తి నెట్లు పాడుజేసితివి! ఎట్లు నిశ్శేష మొనరించితివి! కారణమేమి? [క్షణ మూరకుండి] ఇప్పు డేమియు లేదు. [పిడికిలి బట్టి పిదప దానిం దెఱచి] ఇదిగో! చూడుఁడు! [అందఱికిని గుప్పిలిఁ జూపును.]

అసఫ్—సామ్రాజ్ఞీ!—సోదరీ!—

నూర్జ—ఎవరూ! ఓహో! అసఫా! ఒక కథ జెప్పనా? విందువా? వినుము! అనగనగా నొకరాజు గలఁడు! ఆ రాజు కొకరాణి కలదు. రాజు రాణిని మిక్కిలి ప్రేమించువాఁడు! కాని, ఆ రాణి మానవి కాదు!—రక్కసి! మాయలమారి! సమస్తరాజ్యము నామె మాయాపురముఁ గావించివైచెను! పిమ్మట నామె రాజపుత్రుని మ్రింగివైచెను. తదనంతరమున రాజును మ్రింగెను; మ్రింగి, తగుదునని తానే ప్రభుత్వము జేయసాగెను. అనంతరము రాకొమరుఁ డొకండా రాక్షసి వాతనుండి తప్పించుకొని, విదేశమునకుఁ బారిపోయెను. కొన్ని యేండ్లలో నాతఁడు పెద్దవాఁడయ్యెను. పెద్దయై, యొకనాఁడు భేరీధ్వనులతో వచ్చి, రాజకుటుంబమును మ్రింగుచున్న యా రక్కసిని జుట్టుబట్టి యీడ్చి,

చావుమని నేలఁ గూల్చెను.—[ఒకించుక తాళి, దీర్ఘనిశ్వాసమును విడచి]—నేఁడంతయు భిన్నమై పోయినది!

అసఫ్—నూర్జహానూ!

నూర్జ—నూర్జహానెవరు? ఆమె లేదే! చనిపోయినది!

అసఫ్—వినుము—మిహిరా!

నూర్జ—మిహిరా!—ఆమెకూడఁ జనిపోయినది! వారలిరువురు కూడఁ బోయిరి! మిహిరున్నిస్సా పోయినది! నూర్జహానూపోయినది!!

అసఫ్—సోదరీ! లేదు.

నూర్జ—"లేదు" అనఁగనే నమ్మెదనా! వారలిరువురు మరణించుట నా కనులతోఁ జూచితిని! మిహిరునిస్సా శర్ఖాను భార్య నూర్జహాను జహాంగీరు సతి. మిహిరున్నిసా శర్ఖానును జంపివైచెను: నూర్జహాను జహాంగీరును జంపివైచెను! [జలధరగర్జనము]-అదిగో! వినుము! జహాంగీరు కంఠస్వరము! ఎంత కరుణ!—దేనిచేఁ జంపివైచితివి?—సౌందర్యము చేతనా? సౌందర్యమా!—లేకున్న జ్ఞావకపోవును! అన్యసాధనాఘాతము చే నెవరును జావరు!—సౌందర్యము కతన నున్నా—ఆ! కాదు! కాదు! సౌందర్యము వలన నాత్మదమనహారవైతివి!— నీ భర్తలఁ జంపి పిమ్మట విషము ద్రావి, నీవు జచ్చితివి!—మిహిరునిస్సా మరణించెను! నూర్జహానూ మరణించెను!!

అసఫ్—ఉన్మత్తతామధ్యమున నొక శృంఖల మున్నది!

[Her words are not incoherent or rhapsodical]

నూర్జ—అసఫ్! నేను వారించి యుండలేదా? [అసఫ్ శిరంబునఁ గరం బిడి]—సోదరా! వింటివి కాదు! అందుచే నామె యంత మొందినది! ఎందుల కంత మొందదు?—విషము ద్రాగిన మరణింపరా?

ఖాదిజా—అత్తా!

నూర్జ—ఎవరు! [సభయసమ్మానములతో] ఓ! బేగమ్‌సాహేబా! సలామ్!-[సలా మొనరించి వెనుకకు దగ్గును] సలామ్! [మేఘగర్జనము] అదిగో! శర్ఖాను కంఠధ్వని!—ఏమిగభీరము? వింటివా?

ఖాదిజా—అత్తా! ఝంఝూనిల మావిర్భవించుచున్నది. లోనికి రమ్మా.

నూర్జ—ఇది ఝంఝూనిలము కాదు. శర్ఖాను మొఱ! సజీవుడై యుండ నతడెన్నండు గర్జించియుండ లేదు!—ఇప్పుడట్లొనర్చుచుండనేల?

లయిలా— జననీ! లోనికిరమ్మా—ఝంఝూనిలము!

నూర్జ—కానిమ్మా! కానిమ్మా!—ఆకసమునుండి కడవలతో గుమ్మరించినట్లు వర్షధారలు నాపైబడ్డనిమ్మా! నిలువబడియే యీ జలపాతము వీక్షించెదను!—ఆహా! ఏమిసుందర మేమిభయంకరము!!

[నూర్జహానవ్వుడు రెండుచేతులను పైకిలేచి విప్పి ఆకసమందలి మెఱుపులను జూచుచుండును.]

ఖాదిజా—ఓః—వాయువెంత వేగముగ వీచుచున్నది.—భీషణము భీషణము! ఝంఝూనిల మత్పన్న మైనది!

అనఫ్— ఓః! ఏమి విద్యుత్కాంతి.—ఏమిగర్జనము!!

లయిలా—మాతా!—రమ్మా! [చేతిని బట్టుకొనును.]

నూర్జ—[తనయమౌళిపై హస్తంబిడి]—లయిలా! నీవు మిహిరునిస్సా నెఱుంగుదువా? ఆమె నీ జననీ! నూర్జహానెవ్వ తెయో యెఱుంగుదువా? ఆమె నీ సవతితల్లి! నే నెవ తెనందువా?—నీకు నేనేమాదును?—నీకు నేనేమియుగాను! నేను నీకేమియుగాను!—[కరుణాస్వరమున]—ఏమియు కాను!!—ఓహోహోహోహోహో!

[క్రందన మొనరించును.]

లయిలా—అదేమి!—అమ్మా! నీవే నాకన్నతల్లివి! నూర్జహాను కాని, మిహిరునిస్సా కాని నాకు జనయిత్రి కాదు! నీవే నామాతవు!

సూర్జ—సత్యమే!—ఓః!— ఏమి యానందము! సత్యమే!—అమ్మా! అట్లయిన నీ వెక్కడికింపోతివి? [మేఘ గర్జనము] అదిగో! మరలవినుము!!!

[స్తంభితయై నిలువఁబడి పోయెను]

లయిలా—సూర్జహాను, మిహిరునిస్సా లిద్దఱును సౌభాగ్యగర్వితలై, యుచ్చాసీనులై, సుఖులై యుండిరి! వారలకుఁ గుమారి యొక్కతె లేకపోయినది. కాని, నీవు నాహృత్వైభవము! నాశోభాలినవు! నాదుఃఖిత జననివి!—హా! తా! నీకిపుడొక నందని యావశ్యకము! అట్లే యీ నాయంధపతికిఁ బత్ని యావశ్యకము! మిమ్ముల నేఁ డెట్లు ప్రేమించుచుంటినో, యట్లింతకు మున్నెన్నఁడును బ్రేమించియుండ లేదు! నే నిపుడు మీదాననః! ఒకులదాననుగాను! కాన—[ఒక కరంబునఁ బ్రియునిహస్తమును, రెండవహస్తమున జననికరంబును బట్టుకొని]—అమ్మా! రమ్ము! ప్రాణేశ్వరా! రండు! నా చేతనాశుశ్రూషారలతో సతతము - మీదుఃఖితమ్ములఁ గడిగివైచుచుండెదను!—కూతుకర్తవ్యమిందే యున్నది!! నారీ సామ్రాజ్యమిందే గలదు!!!

తెరపడును.

సంపూర్ణము.

[The external storm, spoken of towards the finish of the play, represents the terrible turmoil in the heart of the distracted Nurjahan. It is the want of master-writers (as I observed on a previous occasion) to speak of Nature as one that echoes human sentiments. Similar instances can be found in Shakespeare, Scot, Bankimchandra and writers of the like ilk to boot Dwijendralal.]

So the reader at length tears himself from the company of his historical comrades. For long he is tossed hither and thither on the ripples of emotion low and high. Now I feel an ungovernable yearning to descant upon the different characters that entertained us all the while. This wish notwithstanding, apprehension of further intrusion upon the reader's patience precludes any serious endeavour in that direction. I'll therefore for then once assay to bring into bold relief, by a compendious comment, only those characters which stand prominent in the play to wit, Nurjahan and Mahabatkhan.

NURJAHAN

Brought through the snowy hills under the most unfavourable circumstances, plucked by the disconsolete parent from the protection of the noxious viper in the Himalayan confines, brought up subsequently in the lap of luxury in the vicinity of Akbar's court and dowered with the rich damask of sylphish beauty, 'which might paragon all description and excel the quirks of blazoning pens,' Nurjahan, in the spring-tide of her age, attracted the amorous attention of prince Salim. But Salim's lecherous longing was nipped in the bud and Nurjahan's—she was however called then as Mihirunnisa—hand was vouchsafed unto Serkhan, a person whose strength and valour were not a whit less than those of any of the great heroes who shed lustre in the demesne of History. Discomfiture to gain the hand of the debonair damsel whose angelic bodily contortions were pressed night and day by the voluptuous caress of Salim's passionate thoughts exacerbated the feelings of the ebullient prince and pressed him to demonstrate an inflexible determination to attain the fruition of his desideratum by means foul, vindictive and malicious. The dark self of the disgruntled Jehangir found a fitting agent in the person of Rahiman (D. L. Roy calls this man as Bandar Raja) who is

the villain of the play and who, like every other villain, fell a pray to Nemesis! So the infatuated Jehangir succeeded in despatching Serkhan and drawing the buxom widow into the meshes of his lascirious yearning.

So far, we have nothing to say against Nurjahan. She was unobtrusive and docile and equally blemishness and immaculate. She had great veneration for her valorous and noble spouse, albeit she couldn't love him with all her heart in as much as poor Serkhan had nothing about him of power and pelf, her love towards which being, ever since her frequent visits to the royal court, tantamount to that which Jehangir cherished towards her. So the unlucky Serkhan suffered a ship-wreck upon the rock of his very affections and ultimately lost his life in the flower of his age not on account of the cruel blade of Murder but on account of the poignant thought of finding no chord of reciprocal love in the heart of his better—half!

The tragic end of her great husband severely lacerated the heart of Nurjahan and whipped into wakefulness the lofty sentiments of ratiocination and virtue which theretofore were sleeping in the inmost recesses of her mind. *But the Devil caught her in his tight grip* Nurjahan made collossal attempts to extricate herself from his grip, yea to exercise him ere long. But the unfortunate Nurjahan had to contend against tremendous odds. Her very brother the incircumspect, herebrained and adventitious Asaf and even the saintly Reva held up to her sight, urged by Jehangir, the meretricious splendours of the royal position and the magnificient honours that hedge round the Moghul throne. But for the assistance that thus requisioned to him by these innocent machinations, the Devil would have been throttled to death by the compunctious Nurjahan; but for this help, the sanguine hopes of Jehangir would have mercilessly been dashed to the ground; but for this help, the contritious Nurjahan would certainly have found her way into some sacrosanct sanctuary to apotheocise the sacred memory of her departed lord! Nurjahan, alas! succummed to the blandishments dancing attendance on her, fell down with a heavy thud from the pedestal of repentant thought, identified herself with the Devil and resolved to make the royal house-

[illegible] her beauty and vivacity [illegible] the reins of Government [illegible] Khusru, Reva and Jehangir into the vortex of destruction through her endeavours. [illegible] Shajahan and the valiant Mahabatkhan were [illegible]. History says that her malicious designs [illegible] upon her head, drove her to distraction and [illegible] her pale lips the bitter cup of misery. The unfortunate [illegible] her vicious actions notwithstanding therefore draws tears of compassion and commiseration from the eyes of [illegible] an outburst of anathemas from his tongue [illegible] wrought sitting on the throne of Jehangir. [illegible] hold to aver that the reader feels a sort of admiration for the bonny lady who wrestled for long with the Devil and who, as many a soliloquy in the play testify, [illegible] to work out her nefarious designs in spite of herself. Flashes of philosophic truth frequently emanated from her lips and proved the metal wherewith she was made. She could ultimately transcend the mephitic purlieus of distraction and [illegible] in the fire of Wisdom in the light of holy love which the pithy sermon of Layala vouchsafed unto her—Layala that loved the mother and [illegible] the Devil in Nurjahan. Layala that dauntlessly smashed Jehangir with the hammer of holy objurgation. Layala that acted as the apostle of truth and love. Layala that like 'the lily of the valley,' spreads an aroma of virtue and sanctity over the whole drama from start to finish. Layala that wound up the play with a stirring peroration on the glories filial affection and feminine duty'

MAHABAT-KHAN.

Mahabatkhan, the proselytised Muslim and the son of Sagarsinha, brother of the great Ranapratap, imbibed the ideas of his parent, who (as the readers of Mewarpatan very well know) turned against Mewar in behalf of the Great Moghul and who, when he received the stirring inspiration of the Great Satyavati, metamorphosed himself and met death in a manner befitting the son of Rajastan, as well as those of Pratapasinha, whose very appellation makes the blood in our veins bubble with emotion and engenders in us the feelings of